॥ श्रीजिनाय नमः ॥

श्रीनेमिचन्द्रसूरि विरचित—

प्रवचनसारोध्धार भाग १

गुर्जर भाषान्तर युक्त.

सुधारा वधारा साथे भाषांतर कर्ता—पंडित श्रावक हीरालाल हंसराज (जामनगरवाळा).

छपावी प्रसिद्ध करनार,

शा. मोहनलाल गोविंदजी—पालीताणा.

वीरसंवत् २४४७, विक्रमसं० १९७७, सन १९२१.

मूल्य—रु. ३-४-०

श्री जैनभास्करोदय प्रिन्टिंग प्रेसमां मेनेजर विठलजी वि. हीरालाले छाप्युं—जामनगर.

अनुक्रमणिका.

७ भरत ऐरवतनी अतीत अनागत तथा वर्तमान चोवीसीओना नामनुं द्वार.

७० यथालंदि साधुओनुं द्वार.

७१ अडतालीस प्रकारना निर्यामकोनुं द्वार.

७२ पचीस शुभ भावनाओनुं द्वार.

प्रवचनसारोद्धारमां मदद आपनारना नामोनुं लीस्ट.

(कार्यवाहिका सौ० बेन हरकोर चत्रभुजनी प्रेरणाथी आवेल आर्थिक सहाय.)

२००) सौ. बेन समरथ वकील हरीलाल मंछाराममना पुत्री. अमदावाद.

२००) सौ. बेन अंजवाळी शा. तलकचंद गोबरनी धर्मपत्नी. शीहोर

१०१) सौ. बेन हरकोर तथा स्वर्गस्थ बेन मोंघी शा. मोहनलाल गोविंदजीना धर्मपत्नी. पालीताणा.

५०) सौ. बेन समरत हकमचंद उकानी पुत्री. भावनगर

१००) सौ. बेन मणी शा. चुनीलाल दीपचंदनी धर्मपत्नी राधनपुर.

३५) सौ. बेन मोती शेठ नागरदास पुरुशोत्तमना धर्मपत्नी राणपुर.

२५९) शेठ मोतीशानी धर्मशाळा तथा शेठ हठीभाइनी धर्मशाळामां प्रतिक्रमणनी घीनी उपज हा. बेन हरकोर तथा संतोक. पालीताणा.

२५) सौ० बेन संतोक वोरा बेचर गांडानी धर्मपत्नी. पालीताणा.

२५) सौ० बेन जेकुवर वोरा पानाचंद गांडानी धर्मपत्नी. पालीताणा.

२५) बाइ पुरीबाइ वोरा जीवन गणेशनी विधवा. पालीताणा.

२५) बाइ उजम सुखडीआ धनजी भाणानी विधवा पालीताणा.

२५) बाइ गोमती सुखडीआ धनजी भाणानी विधवा. पालीताणा.

२५) बाइ मणी संघा पालीताणा.

२५) बेन चंचळ सुतरीआ जीवराजनी विधवा. भावनगर

२५) सौ. बेन समरथ शा. नरशीदास गोविंदजीनी धर्मपत्नी. शीहोर.

२५) सौ. बाइ शिव शा. चत्रभुज मोतीचंदनी धर्मपत्नी गढडा.

२५) शा. रतनशी जेवंत हा. जेतबाइ मुंबइ कच्छवाला

२५) सौ० बेन जीवी शेठ प्रेमचंद केवळना धर्मपत्नी पालनपुर.

२५) शा. त्रीभोवनदाश नगीनदाश हा. बेन धनकोर सुरत.

२०) सौं. कंकुबेन शेठ चुनीलाल मंछुभाइनी धर्मपत्नी सुरत.

१५) सौ. बेन जडाव कपाशी खीमचंद जीवननी धर्मपत्नी. पालीताणा.

१५) सौ. बेन पार्वती. राजकोट.

११) सौ. बेन लीलावंती. शा. हेमचंद चतभुजना धर्मपत्नी. गारीआधार.

११) बेन कडवी भगवान झवेरीनी पुत्री. पालीताणा.

१३१७

पूज्यपाद गुरुणीजी महाराज सोभाग्यश्रीजी, तेमना शिष्या चंपाश्रीजी, तेमना शिष्या गुणवान विदुषी गुरुणीजी महाराज दर्शनश्रीजी तेमना सदुपदेशथी मळेली आर्थिक सहाय ते गृहस्थोना नाम.

२००) पटेल नाथालाल दयाळजीना स्मरणार्थे हा. तेमना विधवा बेन पार्वती. खंभात.
१०१) सौ. बेन माणेक शा. चीमनलाल डुंगरशीना धर्मपत्नी. माणसा.
७५) बेन समरथ पोतानी दीक्षानी यादगीरीमाटे हाल साध्वीजी दर्शनश्रीजीना शिष्या लाभश्रीजी.
४०) नानालाल. पाटण.
२५) बेन चंचळ. खंभात.
२५) शांतीलाल मोतीलाल हा. बेनमणी. वालवोड.
२७) भोगीलाल हकमचंद. खंभात.
२७) शा. वखतचंद कसळचंदनी धर्मपत्नी बेनसमरथ. खंभात.
२५) बेन चंचळ. खंभात.
२५) बाइ इच्छा. पालेज.
२०) परशोतम गफूलनी यादगीरी. खंभात.
११) बाइ चंचळ अंबालाल पानानी विधवा. ,,
११) बाई मणी. ,,
११) बाई जेकोर. ,,
११) बेन मणी. ,,
११) बाई रुक्मणी. ,,

११) वाई चंदण. खंभात.
११) अंबालाल. ,,
११) सौ. बेन चंदण. ,,
११) वाई मणी. खंभात.

६८९

आचार्य महाराज विजयकमळसूरीजी महाराजना प्रवर्तिनी गुरुणीजी महाराजश्री गुलाबश्रीजीना प्रशिष्या गुणानुरागी विदुषी गुरुणीजी महाराज मंगळश्रीजीना उपदेशथी मळेली आर्थिक सहाय आपनार सद्गृहस्थोना नाम.

१००) बेन मणी. गंभीरा.
५०) सौ. बेन चंपा. अमदावाद.
५०) सौ. बेन मणी. अमदावाद.
५०) शेठ ओघड नेमजी. चुडा.
५०) शा. कालीदास हरीलाल. गंभीरा.
२५) शा. केशवलाल शीवलाल. चुडा.
२५) मुखडीआ वीरचंद रणछोड. पालीताणा.
२०) शा. गुराभाई वेणीचंद. मोहलेल.
२०) बाई अचीबाई देवचंद माधवजीना भाइनी विधवा. वीरमगाम.

३९०

परमशांत गुणी विद्वान गुरुणीजी महाराज आणंदश्रीजी लुणावाडावाळा. तेमना उपदेशथी आवेली मदद.

१५०) शा. खाते.

५०) शा. खाते.

२८) सौ. बेन मंछा व्रजलाल. लुणावाडा.

११) बेन रुक्ष्मणी दलसुख. लुणावाडा.

२३६

पूज्यपाद गुरुणीजी महाराज गुलाबश्रीजी तेमना शिष्या ज्ञानश्रीजी तेमना शिष्या गुणवान विदुषी सुमतीश्रीजी तेमना सदुपदेशथी मळेली आर्थिक सहाय.

५१) सौ. बेन समता कोठारी छोटालाल मगनलालनी धर्मपत्नी. लींबडी.

२५) सौ. बेन उजम शा. केशवलाल लालचंदनी धर्मपत्नी. वडोदरा.

२५) कस्तुरचंद नानजी. ध्रांगध्रा.

२८) शा. झवेरचंद मोतीजी. कडोदवाळा.

२५) शा. भगवानजी सवचंद. ध्रांगध्रा.

१५१

पूज्यपाद गुरुणीजी महाराज गुलाबश्रीजीना शिष्या हेमश्रीजीना शिष्या गुणवान विदुषी कल्याणश्रीजीना सदुपदेशथी मळेली सहाय.

५०) सौ. बाई जडावबाईना स्मरणार्थे शेठ बालचंदजीना धर्मपत्नी. इन्दोर.

५०) सौ. बेन चंपा वकील साकळचंद रतनचंदना धर्मपत्नी. अमदावाद.

१०) बाइ जडाव अमृतलाल परसोतमनी विधवा. भावनगर.

१०) बाइ हेमकुंवर शा. झवेर भाइचंदनी विधवा. ,,

१२०

पूज्यपाद गुरुणीजी महाराज गुलाबश्रीजीना प्रशिष्या गुणवान विदुषी उत्तमश्रीजीना सदुपदेशथी आवेली आर्थिक सहाय.

५१) शा. खाते. खंभात.

२५) शा. खाते. ,,

२५) सौ. बेन मणी. ,,

१०१

३९) गुरुणीजी चंदनश्रीजीना उपदेशथी.

३०) गुरुणीजी जतनश्रीजीना उपदेशथी.

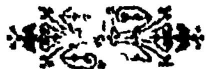
२५) शा. जगजीवन लखमीचंद गुरुणीजी अनोपश्रीजीना उपदेशथी. महुवा.

२५) गुणवान विदुषी गुरुणीजी महाराज लाभश्रीजीना उपदेशथी शा. खाते.

२२) शा. खाते गुरुणीजी जंबुश्रीजीना उपदेशथी.

१०) शा. खाते गुरुणीजी विद्याश्रीजीना उपदेशथी.

कुल ३१५५ अंके त्रणहजार एकसो पांच.

जाणवा योग्य सूचना.

(प्रथम भाग)

ॐ श्रीशान्तिनाथाय नमः । सद्गुरु श्रीकर्पूरविजयेभ्यो नमः ॥

पूज्य मुनि महाराजाओ, पूज्य साध्वीजीओ, सुज्ञ बंधुओ तथा बहेनो !

आ अद्वितीय अत्यंत उपयोगी मननीय ग्रन्थ प्रवचनसारोद्धार मननपूर्वक वांचशो तो तेमांथी घणुं जाणवानुं मळी शकशे. आ ग्रन्थ विस्तृत टीका सहित छपाइ गयो छे, पण ते गहन होवाथी थोडुं ज्ञान धरावता साध्वीजीओ, श्राविकाओ, तथा श्रावको तेनो पूरतो लाभ लइ शकता नथी. जो के–भीमशी माणेक तरफथी भाषांतर सहित पण आ ग्रन्थ छपायो छे. पण तेनी

भाषा प्राचीन होवाथी तथा संक्षेपथी भाषांतर होवाथी समजनारने कठण थइ पडे छे, तेथी थोडुं ज्ञान धरावता साध्वीजी वर्ग श्राविकाओ तथा श्रावकोने उपयोगी थवा माटे अमोए भीमशी माणेक तरफथी छपायेल भाषांतर तथा टीकाना आधारे आ ग्रन्थ आधुनिक सरल भाषामां छपाव्यो छे. तेमां वधारे आधार टीका उपर राखेल छे. टीकामां तथा चोपडामां प्रास्ताविक श्लोकोनो अर्थ नहीं हतो ते अमोए करावेल छे. आ ग्रन्थ पत्राकारे छपाववानुं प्रयोजन ए छे के–साध्वीजीओ गामडांनी अंदर व्याख्याननी माफक वांची शके, नहींतर भाषांतर तो बूक आकारे ठीक लागे. केटलीक वखत एवुं बने छे के–नवीन छपाएल पुस्तक लेवानी उतावळ करे छे, पण तेनो लाभ लेवामां घणे भागे उणप रहे छे. आ ग्रन्थ आगमना सारना उद्धाररूप छे, तेथी तेने माटे पण उपेक्षा नहीं करतां साद्यन्त वांची जवा मारी नम्र विनति छे. आपणाजेवा बाळक जीवोने आगळ वांचवानी शक्ति नथी, तेवाओने माटे आखा आगमनो सार छे. बसोने छोंतेर द्वार छे, तेओमां संक्षेपथी सिद्धांतनो तमाम सार लीधेल छे. आ ग्रन्थने आदिथी अंत सुधी वांचशो तो तमोने घणुं घणुं जाणवानुं मळशे, दरेक द्वारोनी अनुक्रमणिका शरुआतमां आपेल छे, ते दरेकनी अंदर शुं शुं वात छे ते बतावेल छे.

हुं स्त्रीजाति अल्पबुद्धि छतां में आवा मोटा पुस्तकने छपाववानो प्रयास कर्यो छे ते खरेखर साहस छे, पण में पोते दस वर्ष पहेलां, भीमशी माणेक तरफथी छपायेल प्रवचनसारोद्धारनो जे चोपडो छे ते पूज्य हंसराजभाइ पासे वांचवो शरु करेल, वां-

चतां वांचतां मने कठण लागवाथी मारा मनमां एवो विचार आव्यो के, आ अपूर्व ग्रन्थ जो सहेली भाषामां छपावाय तो घणोज लाभ थाय. आजे भाग्ययोगे ते शुभ इच्छा पार पडी छे तेथी मने घणो आनंद थाय छे, पण ग्राहक महाशयो जो मनन पूर्वक वांचशे अने तेना सारने समजी यथाशक्ति आचारमां मूकशे तोज मारो परिश्रम सफल गणीश. में तो मारो उत्साह पूर्ण करेल छे.

—विलंब थवानुं कारण—

आ ग्रन्थ प्रथम निर्णयसागर प्रेसनी अंदर छपाववो शरु कर्यो हतो, पण ते प्रेसमां काम घणुं होवाथी तथा ते अरसामां हडतालनो चेप चोतरफ लागेलो होवाथी आठ मासमां फक्त आठज फारम थया. आवा मोटा ग्रन्थने माटे आटलुं धीमाशथी काम थवुं परवडे नही, कारण के आयुष्यनी कोइने खबर नथी. वळी सार्वजनिक मदद मळेली होवाथी जवाबदारीनो मोटो भय रहे छे, जेथी जलदी बहार पाडवामां विशेष लाभ धारी "जामनगर जैन भास्करोदय प्रेस" मां पूज्य विद्वान हंसराजभाइनी देखरेख नीचे तेमना पुत्र पंडित हीरालालभाइने आ काम सोंपवामां आव्युं. जो के धार्यां करतां वधारे टाइम थयो छे

तें उपर जणाव्या प्रमाणे प्रेसनी हाडमारीने लीधे थयो छे. अमे तो अमाराथी बनती ताकीदे काम करावीए छीए. पंडित हीरालालभाइ अमारी साथे छपाववावाळा तरीके संबंध नहीं राखतां सारीरीतें तेमनाथी बनती ताकीदे काम करी आपे छे.

आ महान् ग्रन्थनुं एकज पुस्तक करवाथी घणुं मोटुं थइ जाय, तथा पूर्ण थतां घणो विलंब लागे, तेम धारीने आ प्रथमभाग बहार पाडेल छे, बीजा भागनुं काम शरुज छे. बनता प्रयासे बीजो भाग पण ताकीदथी बहार पाडीशुं.

आजकाल केटलाएक नाटकीया स्तवन विगेरे नाना नाना पुस्तको बहार पडे छे, पण जो धार्मिक रहस्य अने वैराग्यवाळां पुस्तको बहार पडे तो वधारे लाभ थाय. अमारा तरफथी (१) भववैराग्यशतक, (२) ज्ञानपच्चीशी तथा परमानंद पच्चीशी अर्थ सहित, (३) सवासो गाथानुं स्तवन अर्थसहित, (४) स्त्री उपयोगी लेखमाळा—जेनी अंदर केटलाएक स्त्रीउपयोगी विषयो रहेला छे, (५) षष्टिशतक अर्थसहित. आ दरेक पुस्तको अमे भेट आपीएं छीएं. नंबर पहेलो तथा बीजो खलास थइ गयेलछे.

आ ग्रन्थने छपाववामाटे आर्थिक मदद अपावनार पूज्यपाद गुरुणीजी महाराजोनो हुं आभार मानुं छुं. आवा कार्यमां दरेक

गुरुणीजी महाराजोनी प्रवृत्ति थाय तो घणुं करी शके. साथे ए पण जणाववुं अस्थाने नही गणाय के—श्राविकाओ साध्वीजीथी जेटलो सद्बोध मेळवी शके तेटलो मुनिराजोथी मेळवी न शके. तो जेम आर्थिक सहायनी मदद करावी छे, तेम जो आ पुस्तक रहस्य साथे श्राविकाओने समजावशे अथवा भणावशे, त्यारेज हुं पूर्ण लाभ पामीश. वळी साध्वीजी महाराजोने मारी नम्र विनति छे के—सतत प्रयत्न करीने जैनशासनमां शुं शुं क्रियाओ तथा तत्त्वो रहेला छे? ते श्राविकाओने अवश्य समजावशो. अमारी झुलणदोरी आपनाज हाथमां छे. तथा मद्द आपनार सद्गृहस्थो अने श्राविका वहेनोनो हुं आभार मानुं छुं. तेमने पण विनति छे के—जेम पोताना पैसानो सद्व्यय करी छपाववामां मदद करी छे, तेम आ ग्रन्थ वांचीने मनन करी आचारमां मूकशो.

केटलाएकना मननी अंदर शंका थशे के—पैसानी आटली मोटी रकम थवा छतां किंमत केम राखवामां आवी हशे? तेना समाधानमां जणाववानुं के—हजु बीजो भाग छपाय छे, तेनी अंदर घणुं करीने थोडी रकम घटवा संभव छे, तेथी जुज किंमत रु. ३) राखीने थोडी-नकलो वेचवा विचार राखेल छे, बाकीनी नकलो तो भेट आपवानी छे.

आ ग्रन्थने काळजीपूर्वक शुद्ध करवा तरफ पूरतुं लक्ष्य अपायुं छे, छतां दृष्टिदोषथी अथवा प्रेसदोषथी कांइ अशुद्धि थइ होय ते सुधारीने वांचवा विनति छे.

ली. संघसेविका
सौ० हरकोर,
[शा. मोहनलाल गोविंदजीना धर्मपत्नी]

पालीताणा.
संवत् १९७७ ना वैशाख शुदी त्रीज.
(अक्षयतृतीया)

॥ ॐ नमोऽर्हद्भ्यः ॥

॥ ऐँ नमः ॥

श्रीमद्–नेमिचन्द्रसूरीश्वरसंदृब्धः–

श्रीमत्–पद्ममन्दिरगणिप्रणीतबालावबोधविभूषितः—

प्रवचनसारोद्धारः ।

प्रथम अर्थकर्ता मंगलाचरण करेछे, तथा अभिधेयादि चार अनुबंधो सूचवे छे–

श्रीमन्नाभेयादीन्, नत्वा कृत्वा च शारदां चित्ते । प्रवचनसारोद्धारे, करोमि बालावबोधमहम् ॥ १ ॥

चोत्रीश अतिशय तथा आठ महाप्रातिहार्यरूपी लक्ष्मीयुक्त भगवंत श्रीऋषभदेव विगेरे चोवीश जिनेन्द्रोने नमस्कार करीने, अने सरस्वतीनुं चित्तमां प्रणिधान करीने, प्रवचनसारोद्धार नामना ग्रन्थने विषे हुं (पद्ममन्दिरगणि) बालावबोध करुंछुं ।

प्रत्येक शास्त्रना आरंभमां शिष्टपुरुषो विघ्नोना विनाशरूप कल्याणनी इच्छाथी अभीष्ट देवने नमस्काररूप मंगलाचरण करछे ।

जो के कायं अने मनथी पण करेलो नमस्कार सकल विघ्नोनो नाश करे, अने तेथी आरंभेलुं शास्त्र निर्विघ्ने संपूर्ण थाय, तो पण शास्त्रने वांचनारा तथा सांभळनाराओ पण सकल विघ्नसमूहना विनाश माटे अभीष्ट देवनी स्तुति करीने ज प्रवृत्ति करे, ए हेतुथी शास्त्रने वांचनारा तथा सांभळनाराओने अभीष्टदेवनी स्तुतिविषयक बुद्धि करवाने माटे शास्त्रनी आदिमां अभीष्ट देवनी स्तुतिरूप मंगल करवुं जोइए । ग्रन्थना पठन–पाठन माटे विचक्षण अने डाह्या पुरुषो प्रवृत्ति करे ए माटे ग्रन्थना अभिधेय एटले कया कया विषयो चर्चवाना छे ते अवश्य कहेवुं जोइए । वळी प्रयोजन विना मंद पुरुष पण प्रवृत्ति करतो नथी, तो पछी बुद्धिमान् पुरुषो केम प्रवृत्ति करे? माटे शास्त्रना आरंभमां प्रयोजन पण बतावबुं जोइए । प्रयोजन बतावबा छतां संबंध विनानुं शास्त्र नकामुं छे, कारण के स्वमतिकल्पनाथी कल्पित शास्त्रमां डाह्या माणसो प्रवृत्ति करता नथी, माटे परंपराए सर्वज्ञमूलक आ ग्रन्थ छे एम जणाववाने माटे ग्रंथनी आदिमां गुरुपरंपरा स्वरूप संबंध पण कहेवो जोइए । एटले सर्वज्ञ प्रभुए प्ररूपेला पदार्थो, जे गुरु परंपराथी चाल्या आव्या छे, तेओनुं ज आ ग्रन्थमां निरूपण छे, पण आ ग्रन्थमां स्वमतिकल्पित पदार्थो नथी, एम बतावबुं जोइए । वळी संबंध कहेवा छतां तेनो अधिकारी बताववो आवश्यक छे, कारण के अधिकार विनानो पुरुष आरंभ करे तो तेनो प्रयास निष्फळ थायछे, माटे ग्रन्थनी आदिमां अधिकारी पण बताववो जोइए । उपर जणावेला कारणोथी, ग्रन्थकार आरंभमां इष्ट देवने नमस्काररूप मंगलाचरण करीने; अभिधेय, प्रयोजन, संबंध अने अधिकारी, ए चारे अनुबंधो सूचवे छे—

नमिऊण जुगाइजिणं, वोच्छं भव्वाण जाणणनिमित्तं । पवयणसारुद्धारं, गुरूवएसा समासेणं ॥ १ ॥

---

१ नत्वा युगादिजिनं, वक्ष्ये भव्यानां ज्ञाननिमित्तम् । प्रवचनसारोद्धारं, गुरूपदेशात् समासेन ॥ १ ॥

युंगादि जिंने श्रीऋषभदेव स्वामीने नमस्कार करीने, भव्य प्राणीओने बोध थवा माटे, गुरुमहाराजना उपदेशथी संक्षेपे प्रवचनैसारोद्धार कहीश । अहीं 'युगादि जिन श्रीऋषभदेव स्वामीने नमस्कार करीने' ए वाक्य वडे अभीष्टदेवनी स्तुतिस्वरूप मंगल कर्युं । 'प्रवचनसारोद्धार कहीश' ए वाक्य वडे अभिधेय बताव्युं । 'भव्य प्राणीओने बोध थवा माटे' ए वाक्यमां भव्यप्राणीओ आ ग्रन्थना अधिकारी जणाव्या, अने 'बोध थवा माटे' ए प्रयोजन कह्युं । प्रयोजन बे प्रकारनां होय छे—ग्रन्थना बनावनारनुं प्रयोजन, अने ग्रन्थना श्रोता अथवा वांचनाराओनुं प्रयोजन होय छे । ते बन्ने प्रयोजनना बब्बे भेद छे—अनन्तर प्रयोजन अने परंपरा प्रयोजन । ग्रन्थकारने ग्रन्थ बनाववानुं अनन्तर प्रयोजन ए छे के—प्रवचनसारभूत केटलाएक पदार्थोनुं प्ररूपण करी प्राणीओ उपर उपकार करवो । ग्रन्थकारने परंपरा प्रयोजन मोक्षपदनी प्राप्ति छे; कारण के, प्राणीओ उपर उपकार करवाने प्रवर्तेलो पुरुष क्रमे क्रमे आत्माना शुभ अध्यवसाय वधतां स्वर्गप्राप्त्यादि परंपराए मोक्षने अवश्य मेळवे छे । ग्रन्थना श्रोताओ अथवा वांचनाराओने अनन्तर प्रयोजन ए छे के—प्रवचनमां प्ररूपेला केटलाएक मुख्य मुख्य पदार्थोने जाणवा । तेओने परंपरा प्रयोजन मोक्षपदनी प्राप्ति छे; कारण के तेओ प्रवचनना सारभूत केटलाएक पदार्थो जाणीने असार संसारथी वैराग्य पामे, अने तेथी अनंतसुखस्वरूप मोक्षपदनी प्राप्ति माटे निरंतर प्रयास करे, क्रमे क्रमे आत्माना शुभ परिणाम वधतां परंपराए मोक्ष पामे । संबंध बे प्रकारनो छे—उपाय-उपेय संबंध अने गुरुपरंपरा संबंध । तेने विषे तर्कानुसारी प्राणीओ प्रति उपाय-उपेय संबंध समजवो; आ शास्त्र उपाय छे, अने आ शास्त्रमां प्ररूपेला पदार्थोनुं ज्ञान तथा मोक्ष-

---

१ आ अवसर्पिणीरूप युगने विषे प्रथम तीर्थङ्कर । २ राग–द्वेषादि अतरंग दुर्जय शत्रुओने जीतनार । ३ द्वादशांगी विगेरे प्रवचनमां प्ररूपेला केटलाएक मुख्य मुख्य पदार्थोनो उद्धार ।

पद उपेय छे। श्रद्धानुसारी प्राणीओ प्रति गुरुपरंपरा लक्षण संबंध समजवो। ते आवी रीते—भगवान् श्रीमन्महावीरे पर्षदामां प्रवचन-सारभूत सकल पदार्थो अर्थथी जणाव्या, ते पदार्थोने श्रीसुधर्मास्वामीए सूत्रथी गुंथ्या। त्यार पछी ते पदार्थो भिन्न भिन्न आचार्यो द्वारा पोतपोताना ग्रंथोमां विस्तारथी रचाता तथा भव्य प्राणीओने उपदेशाता आधुनिक काळ सुधी चाल्या आव्या छे। ते पूर्वाचार्योना सूत्रोमांथी प्रवचनना सारभूत पदार्थोने संक्षेपे करीने आधुनिक समयना मंदबुद्धिवाळाओने बोध थवा माटे हुं (नेमिचन्द्रसूरि) उद्धरुं छुं। आ प्रमाणे आ शास्त्र अर्थने आश्रीने सर्वज्ञमूलक छे, पण हुं कांइ स्वमति कल्पित नवुं रचतो नथी, माटे निर्मलबुद्धिवाळा श्रद्धा-वान् भव्यप्राणीओने आ शास्त्र ग्रहण करवा योग्य छे। आ प्रमाणे श्रद्धानुसारी प्राणीओने आश्रीने गुरुपरंपरा संबंध समजवो।

हवे चोसठ गाथाए करी आ ग्रंथमां प्ररूपवाना बसोने छोंतेर द्वारनां नाम कहे छे—

चिइवंदण[1] वंदणयं, पडिक्कमणं पच्चक्खाणमुस्सग्गो। चउवीससमहियसयं, गिहिपडिक्कमणाइयाराणम् ॥२॥

सकल कल्याणनुं मूळ होवाथी प्रथम चैत्यवंदन द्वार कहेशे। चित्तनो जे भाव अथवा कर्म ते चैत्य[2] एटले जिनप्रतिमा कहेवाय। स्फटिकादिमणि, सुवर्णादिधातु, अथवा पाषाणादिनी बनावेली जिनप्रतिमा चित्तना भाव अथवा कर्म एटले क्रियाए करी साक्षात् तीर्थंकरनी बुद्धि उत्पन्न करेछे, तेथी चैत्य एटले जिनप्रतिमा समजवी[3]। ते जिनप्रतिमाओनुं मन वचन अने कायाए करी वन्दन—एटले मन वचन अने

१ चैत्यवन्दनं वन्दनकं, प्रतिक्रमणं प्रत्याख्यानमुत्सर्गः। चतुर्विंशतिसमधिकशतं, गृहिप्रतिक्रमणातिचाराणाम् ॥ २ ॥ २ व्याकरणना नियम प्रमाणे 'चित्त' शब्दथी भाव अथवा कर्म अर्थमां 'य' प्रत्यय आवी चैत्य शब्द बन्यो छे। ३ तीर्थंकरनी प्रतिमाओ आत्माने विषे चित्तना भाव अथवा क्रिया वडे साक्षात् तीर्थंकरनी बुद्धि उत्पन्न करेछे. अहीं 'तीर्थंकरनी प्रतिमाओ' कर्ता छे, अने "चित्तनो भाव अथवा चित्तनी क्रिया' करण छे. ते करणनो तीर्थंकरनी प्रतिमा-

कायनी एकाग्रताए ध्यान करवुं—स्तुति करवी—नमन करवुं ते चैत्यवंदन कहेवाय । ते चैत्यवंदननी विधि कहेवा वडे चैत्यवंदनरूप प्रथम द्वार कहेशे। त्यार पछी वंदनक, एटले गुणवंत गुरुमहाराजने वंदन करवुं, ए बीजुं द्वार । त्रीजुं प्रतिक्रमण द्वार । चोथुं पच्चक्खाण द्वार । पांचमुं उत्सर्ग एटले कायोत्सर्ग द्वार । अने छट्ठा द्वारमां गृहस्थने पडिकमवाना एकसोने चोवीश अतिचार जणावशे। द्वार १ थी ६ ।

[1]भरहम्मि भूय-संपइ-भविस्सतित्थंकराण नामाइं । एरवयम्मिवि ताइं, जिणाण संपइ-भविस्साण ॥ ३ ॥

सातमा द्वारमां, भरतक्षेत्रने विषे अतीत वर्तमान अने भविष्यत् तीर्थंकरोनां नाम कहेशे। तथा ऐरवतक्षेत्रमां पण वर्तमान अने भविष्यत् तीर्थंकरोनां नाम कहेशे । द्वार ७ ।

[2]उसहाइजिणिंदाणं, आइमगणहर-पवत्तिणीनामा । अरिहंतज्जणठाणा, जिणजणणीजणयनाम-गई ॥ ४ ॥

आठमा द्वारमां, ऋषभादि चोवीश जिनेन्द्रोना जे जे प्रथम गणधर थया तेओना नाम बतावशे । नवमा द्वारमां, चोवीश जिनेन्द्रोनी जे जे प्रथम प्रवर्तिनी थइ तेओना नाम आवशे । दसमा द्वारमां, तीर्थंकरपद उपार्जन करवामां जे जे कारणो छे ते जणावशे ।

रूपी कर्तानी साथे अभेद उपचार करी तीर्थंकरनी प्रतिमानो 'चैत्य' शब्दथी व्यवहार थाय छे. एटले करणनो कर्तामा उपचार करवो । अथवा 'चिति' शब्दथी पण 'य' प्रत्यय लावी चैत्य शब्द सिद्ध थइ शकेछे । चिति एटले लेप्य विगेरे पदार्थोनो समूह, तेनो जे भाव एटले चितिपणुं अथवा चितिनी क्रिया ते चैत्य । आ चैत्यशब्द सञ्ज्ञावाचक होवाथी तेनो व्यवहार अर्थ देवनुं बिंव, अथवा आधार आधेयनो अभेद मानी देवबिंबनो आश्रय—देवमंदिर।

१ भरते भूत-सम्प्रति-भविष्यत्तीर्थङ्कराणा नामानि । ऐरवतेऽपि तानि, जिनाना सम्प्रति—भविष्यताम् ॥ ३ ॥

२ ऋषभादिजिनेन्द्राणाम्, आदिमगणधर—प्रवर्तिनीनामानि । अर्हत्त्वार्जनस्थानानि, जिनजननीजनकनाम—गतय· ॥ ४ ॥

अगीयारमा द्वारमां, जिनेश्वरोनी माताओना तथा पिताओना नाम बतावशे। बारमा द्वारमां, जिनेन्द्रोनी माताओ तथा पिताओ कइ कइ गतिमां गया ते कहेशे। द्वार ८ थी १२।

उक्किट्ठ–जहन्नेहिं[1], संखा विहरंततित्थनाहाणं। जम्मसमएवि संखा, उक्किट्ठ–जहन्निया तेसिं ॥ ५ ॥

तेरमा द्वारमां, एक कालमां विहरता केटला तीर्थंकरो उत्कृष्टथी होय ? तथा जघन्यथी केटला होय ? ए जणावशे। चौदमा द्वारमां, तीर्थंकरो कर्मभूमिने विषे एककालमां उत्कृष्टथी केटला जन्मे ? तथा जघन्यथी केटला जन्मे ? ए विषय चर्चवामां आवशे। द्वार १३-१४।

जिण गणहर-मुणि-समणी-वेउव्विय-वाइ-अवहि-केवलिणो। मणनाणि-चउदसपुव्वि-सड्ढ-सड्ढीण संखाओ ॥६॥

पंदरमा द्वारमां, ऋषभदेवादि प्रत्येक जिनेश्वरोना गणधरोनी संख्या आवशे। सोळमा द्वारमां, ते प्रत्येक तीर्थंकरना मुनिओनी संख्या बतावशे। सत्तरमा द्वारमां, तेमनी साध्वीओनी संख्या जणावशे। अढारमा द्वारमां, तेमना वैकुर्विकोनी संख्या प्ररूपशे। ओगणीशमा द्वारमां, जिनेन्द्रोना वादीओनी संख्या जणावशे। वीशमा द्वारमां, तेमना अवधिज्ञानीओनी संख्या कहेशे। एकवीशमा द्वारमां, तेमना केवलीओनी संख्या आवशे। बावीशमा द्वारमां, तेमना मनःपर्यवज्ञानीओनी संख्या बतावशे। त्रेवीशमा द्वारमां, तेमना चौदपूर्वधरोनी संख्या जणावशे। चोवीशमा द्वारमां, तेमना श्रावकोनी संख्या आवशे। पचीशमा द्वारमां, ते प्रत्येक जिनेश्वरोनी श्राविकाओनी संख्या बताववामां आवशे। द्वार १५ थी २५।

---

१ उत्कृष्ट-जघन्याभ्यां, संख्या विहरत्तीर्थनाथानाम्। जन्मसमयेऽपि सङ्ख्या, उत्कृष्ट–जघन्यका तेषाम् ॥ ५ ॥

२ जिनानां गणधर–मुनि–श्रमणी–वैकुर्विक–वादि–अवधि–केवलिनाम्। मनोज्ञानि–चतुर्दशपूर्वि-श्राद्ध-श्राद्धीनां संख्याः ॥ ६ ॥

जिंण जक्खा देवीओ, तणुमाणं लंछणाणि वन्ना य । वयपरिवारो सव्वाउयं च सिवगमणपरिवारो ॥ ७ ॥

छव्वीशमा द्वारमां, ऋषभादि प्रत्येक जिनेन्द्रना यक्षो जणावशे । सत्यावीशमा द्वारमां, तेमनी देवीओना नाम आवशे । अठ्यावीशमा द्वारमां, जिनेन्द्रोना शरीरनुं परिमाण बतावशे । ओगणत्रीशमा द्वारमां, ते जिनेन्द्रोना लांछन कहेशे । त्रीशमा द्वारमां, तेमना वर्ण दर्शावशे । एकत्रीशमा द्वारमां, व्रतपरिवार आवशे–कया तीर्थंकरे केटलानी साथे व्रत–दीक्षा ग्रहण करी ते बतावशे । बत्रीशमा द्वारमां, ते प्रत्येक जिनेन्द्रनुं संपूर्ण आयुष्य जणावशे । तेत्रीशमा द्वारमां, मोक्षगमनसमये कया तीर्थंकर केटला परिवार साथे मोक्षमां गया ते आवशे । द्वार २६ थी ३३ ।

निव्वाणगमणट्ठाणं, जिणंतराइं च तित्थवुच्छेओ । दस चुलसी वा आसायणाओ तह पाडिहेराइं ॥ ८ ॥

चोत्रीशमा द्वारमां, ऋषभादि प्रत्येक जिनेश्वरो कये कये स्थाने निर्वाण पाम्या ते स्थानो बतावशे । पांत्रीशमा द्वारमां, जिनेश्वरोना आंतरा आवशे, एटले एक जिनेश्वर पछी केटला काळने आंतरे बीजा जिनेश्वर सिद्ध थया ते कहेवाशे । छत्रीशमा द्वारमां, चतुर्विध श्रमणसंघरूपी तीर्थनो व्युच्छेद क्यारे क्यां अने शा माटे थयो ? ते कहेशे । साडत्रीश तथा आडत्रीशमा द्वारमां, ज्ञान-दर्शनादिनी दस अथवा चोराशी आशातना बतावशे । ओगणचालीशमा द्वारमां, तीर्थंकरोना प्रातिहार्य जणावशे । द्वार ३४ थी ३९ ।

---

१ जिनानां यक्षा देव्यस्तनुमानं लाञ्छनानि वर्णाश्च । व्रतपरिवारः सर्वायुष्कं च शिवगमनपरिवारः ॥ ७ ॥

२ निर्वाणगमनस्थानं, जिनान्तराणि च तीर्थव्युच्छेदः । दश चतुरशीतिर्वाऽऽशातनास्तथा प्रातिहार्याणि ॥ ८ ॥

[1]चउतीसाइसयाणं, दोसा अट्ठारसा अरिहचउक्कं। निक्खमणे नाणम्मी, निव्वाणम्मि य जिणाण तवो ॥ ९ ॥

चालीशमा द्वारमां, जिनेन्द्रोना चोत्रीश अतिशय आवशे। एकतालीशमा द्वारमां, अढार दोषो वतावशे। बेंतालीशमा द्वारमां, 'नाम अरिहंत' विगेरे चार प्रकारना अरिहंत प्ररूपशे। तेंतालीशमा द्वारमां, दीक्षा लेतां कया कया तीर्थंकरे शुं शुं तप कर्यो ते वतावशे। चुम्मालीशमा द्वारमां, केवलज्ञान उत्पन्न थतां कया कया जिनेन्द्रने शुं शुं तप हतो ते जणावशे। पीस्तालीशमा द्वारमां, मोक्षपद पामतां कया कया जिनेन्द्रने शुं शुं तप हतो ते कहेशे। द्वार ४० थी ४५।

[2]भाविजिणेसरजीवा, संखा उड्ढा-ह-तिरियसिद्धाणं। तह इक्कसमयसिद्धाणं, ते य पन्नरसभेएहिं ॥ १० ॥

छेंतालीशमा द्वारमां, आवती उत्सर्पिणीमां कोण कोण जीवो तीर्थंकर थवाना छे ते कहेशे। सुडतालीशमा द्वारमां, एक समयने विषे ऊर्ध्व लोकमां केटला ? अधोलोकमां केटला ? अने तीर्च्छालोकमां केटला सिद्ध थाय ? ते वतावशे। अडतालीशमा द्वारमां, एक समयने विषे केटला सिद्ध थाय ते वतावशे। ओगणपचासमा द्वारमां, सिद्धोने पंदर भेदे प्ररूपशे। द्वार ४६ थी ४९।

[3]अवगाहणाए सिद्धा, उक्किट्ठ जहन्न मज्झिमाए य। गिहिलिंग-अन्नलिंग-स्सलिंगसिद्धाण संखाओ ॥ ११ ॥

पचासमा द्वारमां, उत्कृष्ट अवगाहनावाळा एक समये केटला सिद्ध थाय ? मध्यम अवगाहनावाळा केटला सिद्ध थाय ? तथा जघन्य

---

१ चतुस्त्रिंशदतिशयाना, दोषा अष्टादशाऽर्हच्चतुष्कम्। निष्क्रमणे ज्ञाने, निर्वाणे च जिनाना तप ॥ ९ ॥

२ भाविजिनेश्वरजीवा, सङ्ख्या ऊर्ध्वा-ऽध-स्तिर्यक्सिद्धानाम्। तथैकसमयसिद्धाना, ते च पञ्चदशभेदै ॥ १० ॥

३ अवगाहनायां सिद्धा, उत्कृष्टायां जघन्याया मध्यमाया च। गृहिलिङ्गा-ऽन्यलिङ्ग-स्वलिङ्गसिद्धाना सङ्ख्याः ॥ ११ ॥

अवगाहनावाळा केटला सिद्ध थाय ? ते जणावशे । एकावनमा द्वारमां, एक समये गृहस्थलिंगे केटला सिद्ध थाय ?, तापसादि अन्यलिंगे केटला सिद्ध थाय ?, तथा स्वलिंगे एटले यतिलिंगे केटला सिद्ध थाय ते संख्या बतावशे । द्वार ५० थी ५१ ।

[1]बत्तीसाई सिज्झन्ति, अविरयं जाव अट्ठअहियसयं । अट्ठसमएहिं इक्किक्कोणं जावेक्कसमयंतम्॥ १२ ॥

एक समये उत्कृष्ट बत्रीश सिद्ध निरंतर आठ समय सुधी थाय, त्यार पछी अवश्य आंतरुं पडे । त्यार पछी एक समये उत्कृष्ट तेत्रीशथी अडताळीश सिद्ध निरन्तर सात समय सुधी थाय, त्यार पछी अवश्य आंतरुं पडे । आवी रीते यावद् एकसोने आठ सिद्ध यावद् एक समये थाय, त्यार पछी अवश्य आंतरुं पडे, आ विषय बावनमा द्वारमां चर्चवामां आवशे । द्वार ५२ ।

थीवेए[2] पुंवेए, नपुंसए सिज्झमाण परिसंखा । सिद्धाणं संठाणं, अवट्ठिइठाणं च सिद्धाणं ॥ १३ ॥

त्रेपनमा द्वारमां, स्त्रीवेदे पुरुषवेदे तथा नपुंसकवेदे सिद्ध थनाराओनी संख्या बतावशे । चोपनमा द्वारमां, सिद्धोनुं संस्थान प्ररूपशे । पंचावनमा द्वारमां, सिद्धोने रहेवानुं स्थान कहेशे । द्वार ५३ थी ५५ ।

अव[3]गाहणा य तेसिं, उक्कोसा मज्झिमा जहन्ना य । नामाइं चउण्हंपि हु, सासयजिणनाहपडिमाणं ॥ १४ ॥

---

१ द्वात्रिंशदादयः सिध्यन्ति, अविरतं यावदष्टाधिकशतम् । अष्टसमयैरेकैकोनैर्यावदेकसमयान्तम्॥ १२ ॥

२ स्त्रीवेदे पुंवेदे, नपुंसकवेदे सिध्यता परिसङ्ख्या । सिद्धानां सस्थानम्, अवस्थितिस्थानं च सिद्धानाम् ॥ १३ ॥

३ अवगाहना च तेषाम्, उत्कृष्टा मध्यमा जघन्या च । नामानि चतसृणामपि खलु, शाश्वतजिननाथप्रतिमानाम् ॥ १४ ॥

छप्पनमा द्वारमां, सिद्धोनी उत्कृष्ट अवगाहना कहेशे। सत्तावनमा द्वारमां, सिद्धोनी मध्यम अवगाहना बतावशे। अट्ठावनमा द्वारमां, सिद्धोनी जघन्य अवगाहना जणावशे। ओगणसाठमा द्वारमां, जिनेन्द्रोनी चार शाश्वतप्रतिमाओना नाम आवशे। द्वार ५६ थी ५९।

[1]उवगरणाणं संखा, जिणाण थविराण साहुणीणं च। जिणकप्पियाण संखा, उक्किट्ठा एगवसहीए ॥ १५ ॥

साठमा द्वारमां, जिनकल्पीओना उपकरणोनी संख्या बतावशे। एकसठमा द्वारमां, स्थविरकल्पी एटले गच्छवासी साधुओना उपकरणोनी संख्या जणावशे। बासठमा द्वारमां, साध्वीओना उपकरणोनी संख्या कहेशे। त्रेसठमा द्वारमां, एक वस्तीमां जिनकल्पीओनी उत्कृष्ट संख्या केटली होय ते प्ररूपशे। द्वार ६० थी ६३।

[2]छत्तीसं सूरिगुणा, विणओ बावन्नभेयपडिभिन्नो। चरणं करणं जंघा–विज्जाचारणगमणसत्ती ॥ १६ ॥

चोसठमा द्वारमां, आचार्यना छत्रीश गुण वर्णवशे। पांसठमा द्वारमां, बावन प्रकारनो विनय बतावशे। छासठमा द्वारमां, शीत्तेर भेदे चरण बतावशे। सडसठमा दारमां, शीत्तेर भेदे करण वर्णवशे। अडसठमा द्वारमां, जंघाचारण अने विद्याचारणोनी गमनशक्ति बतावशे। द्वार ६४ थी ६८।

[3]परिहारविसुद्धि अहालंदा निज्जामयाण अडयाला। पणवीस भावणाओ, सुहाउ असुहाउ पणवीसं ॥ १७ ॥

---

१ उपकरणाना संख्या, जिनानां स्थविराणां साध्वीनां च। जिनकल्पिकाना संख्या, उत्कृष्टैकवसतौ ॥ १५ ॥

२ षट्त्रिंशत् सूरिगुणा, विनयो द्वापञ्चाशद्भेदप्रतिभिन्न.। चरणं करणं जङ्घा–विद्याचारणगमनशक्ति ॥ १६ ॥

३ परिहारविशुद्धयो यथालन्दा निर्यामकाणामष्टचत्वारिंशत्। पञ्चविंशतिर्भावनाः, शुभा अशुभा पञ्चविंशतिः ॥ १७ ॥

ओगणोतेरमा द्वारमां, परिहारविशुद्धि तप करनाराओनुं तथा परिहारविशुद्धि तपनुं स्वरूप वर्णवशे । शीत्तेरमा द्वारमां, यथालंद कल्प करनारा साधुओनुं स्वरूप आवशे। एकोतेरमा द्वारमां, अणसण करेला साधुना निर्यामक एटले परिचर्या करनारा साधुओना अडताळीश भेद कहेशे। बोंतेरमा द्वारमां, पच्चीश शुभ भावनाओ बतावशे। तोंतेरमा द्वारमां, पच्चीश अशुभ भावनाओ प्ररूपशे। द्वार ६९ थी ७३।

संखा[1] महव्वयाणं, किइकम्माण य दिणे तहा खित्ते । चारित्ताणं संखा, ठियकप्पो अठियकप्पो य ॥ १८ ॥

चुम्मोतेरमा द्वारमां, 'प्राणातिपातविरमण' विगेरे महाव्रतोनी संख्या कहेशे । पंचोतेरमा द्वारमां, दिवसने विषे कृतिकर्म एटले वांदणानी संख्या केटली होय ते बतावशे। छोंतेरमां द्वारमा, भारत विगेरे कया क्षेत्रमां 'सामायिक' विगेरे केटला चारित्र प्राप्त थाय? ते कहेशे । सत्योतेरमा द्वारमां, स्थितकल्प वर्णवशे । अठ्योतेरमा द्वारमां, अस्थितकल्प दर्शावशे । द्वार ७४ थी ७८ ।

चेइय[2]-पुत्थय-दंडय-तण-चम्म-दूसाइं पंच पत्तेयं । पंच अवग्गहभेया, परीसहा मंडली सत्त ॥ १९ ॥

ओगणएंशीमा द्वारमां, पांच जातना चैत्योना नाम कहेशे । एंशीमा द्वारमां, पांच प्रकारना पुस्तकोना नाम बतावशे। एकाशीमा द्वारमां, पांच जातना दांडानुं वर्णन आवशे । बाशीमा द्वारमां, पांच प्रकारना तृण कहेशे । त्र्याशीमा द्वारमां, पांच जातना चर्म कहेशे । चोराशीमा द्वारमां, पांच प्रकारना वस्त्र बतावशे । पंचाशीमा द्वारमां, अवग्रहना पांच भेद दर्शावशे । छाशीमा द्वारमां, बावीश परीषह वर्णवशे । सत्याशीमा द्वारमां, मंडलीना सात प्रकार कहेशे । द्वार ७९ थी ८७ ।

---

१ सङ्ख्या महाव्रतानां, कृतिकर्मणां च दिने तथा क्षेत्रे । चारित्राणा सङ्ख्या, स्थितकल्पोऽस्थितकल्पश्च ॥ १८ ॥

२ चैत्य-पुस्तक-दण्डक-तृण-चर्म्म-दूष्याणि पञ्च प्रत्येकम् । पञ्चाऽवग्रहभेदाः, परीषहा मण्डल्यः सप्त ॥ १९ ॥

[1]दसठाणववच्छेओ, खवगसेढी य उवसमस्सेढी । थंडिल्लाण सहस्सो, अहिओ चउसहियवीसाए ॥ २० ॥

अठ्याशीमा द्वारमां, जंबूस्वामी पछी दस वस्तुओनो विच्छेद थयो तेओनां नाम कहेशे । नेवाशीमा द्वारमां, क्षपकश्रेणिनुं स्वरूप बतावशे । नेवुंमा द्वारमां, उपशमश्रेणिनुं स्वरूप वर्णवशे । एकाणुंमा द्वारमां, स्थंडिलना एक हजार अने चोवीश भांगा दर्शावशे । द्वार ८८ थी ९१ ।

[2]पुव्वाणं नामाइं, पयसंखासंजुयाइं चउदसवि । निग्गंथा समणावि य, पत्तेयं पंच पंचेव ॥ २१ ॥

बाणुमा द्वारमां, पदनी संख्यासहित चौद पूर्वनां नाम कहेशे । त्राणुमा द्वारमां, पांच प्रकारना निर्ग्रन्थोनुं स्वरूप वर्णवशे । चोराणुंमा द्वारमां, पांच प्रकारना श्रमणो बतावशे । द्वार ९२ थी ९४ ।

[3]गासेसणाण पणगं, पिंडे पाणे य एसणा सत्त । भिक्खायरियावीहीणमट्ठगं पायच्छित्ताइं ॥ २२ ॥

पंचाणुमा द्वारमां, पाच प्रकारनी जमवानी एषणा बतावशे । छन्नुमा द्वारमां, सात प्रकारनी पिंड अने पाननी एषणा कहेशे । सत्ताणुमा द्वारमां, आठ प्रकारे भिक्षाचर्यानी श्रेणिनुं वर्णन करशे । आठ्ठाणुमा द्वारमां, दस प्रकारनां प्रायश्चित्त वर्णवशे । द्वार ९५ थी ९८

[4]सामायारी ओहम्मि, पयविभागम्मि तह य दसहाउ । निग्गंथत्तं जीवस्स, पंचवारा उ भववासे ॥ २३ ॥

---

१ दशस्थानव्यवच्छेद , क्षपकश्रेणिश्चोपशमश्रेणि । स्थण्डिलाना सहस्रोऽधिकश्चतु:सहितविंशत्या ॥ २० ॥

२ पूर्वाणा नामानि, पदसङ्ख्यासंयुतानि चतुर्दशापि । निर्ग्रन्था श्रमणा अपि च, प्रत्येकं पञ्च पञ्चैव ॥ २१ ॥

३ ग्रासैषणाना पञ्चकं, पिण्डे पाने चैषणा सप्त । भिक्षाचर्यावीथीनामष्टकं प्रायश्चित्तानि ॥ २२ ॥

४ सामाचारी ओघे, पदविभागे तथा च दशधा । निर्ग्रन्थत्वं जीवस्य, पञ्चवारास्तु भववासे ॥ २३ ॥

नवाणुंमा द्वारमां, ओघसामाचारी वर्णवशे। सोमा द्वारमां, पदविभाग सामाचारी वतावशे। एकसोने पहेला द्वारमां, दस प्रकारनी चक्रवाल सामाचारी कहेशे। एकसोने बीजा द्वारमां, जीवने भववासमां निर्ग्रन्थपणुं पांच वार आवे ते कहेशे। द्वार ९९ थी१०२।

साहुविहारसरूवं, अप्पडिबद्धो य सो विहायव्वो। जाया-ऽजायाकप्पो, परिट्ठवणु-च्चारकरणदिसी ॥ २४ ॥

एकसोने त्रीजा द्वारमां, साधुना विहारनुं स्वरूप कहेशे। एकसो चोथा द्वारमां, ते विहार अप्रतिबद्ध करवो जोइए ते बतावशे। एकसो पांचमा द्वारमां, जातकल्प अने अजातकल्प कहेशे, जात एटले गीतार्थ अने अजात एटले अगीतार्थ। एकसो छट्ठा द्वारमां, मृतसाधुने परठववानी दिशा, अने उच्चार एटले वडीनीति करवानी दिशा कहेशे। द्वार १०३ थी १०६।

अट्ठारसपुरिसेसुं, वीसं इत्थीसु दस नपुंसेसु। पव्वावणाअणरिहा, तह वियलंगस्सरूवा य ॥ २५ ॥

एकसो सातमा द्वारमां, अढार प्रकारना पुरुषो दीक्षाने अयोग्य छे तेमनां लक्षण कहेशे। एकसो आठमा द्वारमां, वीश प्रकारनी स्त्रीओ दीक्षाने अयोग्य छे तेमनां लक्षण बतावशे। एकसो नवमा द्वारमां, दस प्रकारना नपुंसक दीक्षाने अयोग्य छे, अने छ प्रकारना नपुंसक दीक्षाने योग्य छे तेमनां लक्षण कहेशे। एकसो दसमा द्वारमां, विकलेन्द्रिय एटले जेमनी कोइ पण इन्द्रिय खोडवाळी होय तेवा मनुष्योने दीक्षा आपवाथी प्रवचननी निन्दा थाय छे ते कहेशे। द्वार १०७ थी ११०।

जंमुल्लं जइकप्पं, वत्थं सेज्जायरस्स पिंडो य। जेत्तियसुत्ते सम्मं, जह निग्गंथावि चउगइआ ॥ २६ ॥

---

१ साधुविहारस्वरूपम्, अप्रतिबद्धश्च स विधातव्यः। जाता-ऽजातकल्प, परिष्ठापनो-च्चारकरणदिक् ॥ २४ ॥

२ अष्टादश पुरुषेषु, विंशतिः स्त्रीषु दश नपुंसकेषु। प्रव्राजनाऽनर्हाः, तथा विकलाङ्गस्वरूपाश्च ॥ २५ ॥

३ यन्मूल्यं यतिकल्प्यं, वस्त्रं शय्यातरस्य पिण्डश्च। यावत्सूत्रे सम्यक्त्वं, यथा निर्ग्रन्था अपि चतुर्गतिकाः ॥ २६ ॥

एकसो अगीयारमा द्वारमां, जेटला मूल्यवाळुं वस्त्र मुनिने कल्पे ते कहेशे । एकसो बारमा द्वारमां, शय्यातरपिंडना भेद, तथा ते कल्पे के नहीं ? ते बतावशे । एकसो तेरमा द्वारमां, जेटलुं श्रुत भणवाथी सम्यक्त्व अवश्य थाय ते जणावशे । एकसो चौदमा द्वारमां, निर्ग्रन्थो पण चार गतिमां भमे ते दर्शावशे । द्वार १११ थी ११४ ।

खित्ते मग्गे काले, तहा पमाणे अईयमकप्पं । दुह-सुहसेज्जचउक्कं, तेरसकिरियाण ठाणाइं ॥ २७ ॥

एकसो पंदरमा द्वारमां—क्षेत्रातीत, एकसो सोळमा द्वारमां—मार्गातीत, एकसो सत्तरमा द्वारमां—कालातीत, अने एकसो अढारमा द्वारमां—प्रमाणातीत वर्णवशे, एटले कहेला प्रमाणवाळा क्षेत्रादिथी अतिक्रान्त थइ गयेलुं जे अकल्पनीय थाय ते कहेशे । एकसो ओगणीशमा द्वारमां, दुःखशय्या चतुष्क बतावशे । एकसो वीशमा द्वारमां, सुखशय्या चतुष्क वर्णवशे । एकसो एकवीशमा द्वारमां, क्रियाना तेर स्थानक एटले भेद दर्शावशे । द्वार ११५ थी १२१ ।

ऐगम्मि बहुभवेसु य, आगरिसा चउविहेवि सामइए । सीलंगाणऽट्ठारससहस्स नयसत्तगं चेव ॥ २८ ॥

एकसो बावीशमा द्वारमां, श्रुतसामायिक सम्यक्त्वसामायिक देशविरतिसामायिक अने सर्वविरतिसामायिक, ए चारे प्रकारना सामायिकने विषे एक भव आश्रीने तथा घणा भव आश्रीने केटला आकर्ष थाय ते बतावशे । एकसो त्रेवीशमा द्वारमां, शीलना अंगभूत एटले कारणभूत जे अढार हजार पदार्थो छे ते दर्शावशे । एकसो चोवीशमा द्वारमा सात नयनुं स्वरूप वर्णवशे । द्वार १२२ थी १२४।

---

१ क्षेत्रे मार्गे काले, तथा प्रमाणे अतीतमकल्प्यम् । दु ख—सुखशय्याचतुष्क, त्रयोदशक्रियाणां स्थानानि ॥ २७ ॥

२ एकस्मिन् बहुभवेषु च, आकर्षाश्चतुर्विधेऽपि सामायिके । शीलाङ्गानामष्टादशसहस्रा नयसप्तकं चैव ॥ २८ ॥

[1]वत्थग्गहणविहाणं, ववहारा पंच तह अहाजायं। निसि जागरणम्मि विही, आलोयणदायगन्नेसा ॥ २९ ॥

एकसो पचीशमा द्वारमां, साधुने वस्त्र ग्रहण करवानो विधि कहेशे। एकसो छवीशमा द्वारमां, आगमव्यवहार श्रुतव्यवहार आज्ञाव्यवहार धारणाव्यवहार अने जीतव्यवहार, ए पांच व्यवहारनुं स्वरूप वर्णवशे। एकसो सत्यावीशमा द्वारमां, 'चोलपट्टो' विगेरे पांच प्रकारना यथाजात दर्शावशे। एकसो अठ्यावीशमा द्वारमां, रात्रिजागरणनो विधि बतावशे। एकसो ओगणत्रीशमा द्वारमां, आलोयणा आपनार गीतार्थ गुरुमहाराजनी शोध करवा माटे जोवा नीकळवुं, ते दर्शावशे। द्वार १२५ थी १२९।

[2]गुरुपमुहाणं कीरइ, असुद्धसुद्धेहिं जेत्तियं कालं। उवहीधोयणकालो, भोयणभाया वसहिसुद्धी ॥ ३० ॥

एकसो त्रीशमा द्वारमां, गुरुमहाराज विगेरे जे आचार्यादिक, तेमनी अशुद्ध एटले दोषदूषित अने शुद्ध एटले दोषे रहित एवा आहारादि वडे जेटला काळ सुधी परिचर्या करवी ते बतावशे। एकसो एकत्रीशमा द्वारमां, उपधि धोवानुं कालमान कहेशे। एकसो बत्रीशमा द्वारमां, भोजनना भाग कहेशे, एटले कोणे केटलुं भोजन करवुं ? ते बतावशे। एकसो तेत्रीशमा द्वारमां—वसति जे उपाश्रय, तेनी शुद्धि दर्शावशे। द्वार १३० थी १३३।

[3]संलेहणा दुवालस, वरिसे वसहेण वसहिसंगहणम्। उसिणस्स फासुअस्सवि, जलस्स सच्चित्तयाकालो ॥३१॥

एकसो चोत्रीशमा द्वारमां, बार वरस सुधी संलेखना करवी तेमां शुं शुं तप प्रमुख करवुं ते बतावशे। एकसो पांत्रीशमा द्वारमां,

---

१ वस्त्रग्रहणविधानं, व्यवहारा पञ्च तथा यथाजातम्। निशि जागरणे विधि', आलोचनदायकान्वेषः ॥ २९ ॥
२ गुरुप्रमुखाणा क्रियते, अशुद्ध–शुद्धैर्यावन्तं कालम्। उपधिधावनकालो, भोजनभागा वसतिशुद्धिः ॥ ३० ॥
३ सलेखना द्वादश, वर्षाणि वृषभेण वसतिसग्रहणम्। उष्णस्य प्रासुकस्यापि, जलस्य सचित्तताकाल. ॥ ३१ ॥

मुनिए वसति—उपाश्रय वृषभने आकारे ग्रहण करवो तेनुं स्वरूप दर्शावशे । एकसो छत्रीशमा द्वारमां, उष्ण अने प्रासुक जलने सचित्त थवानो काळ कहेशे, एटले उष्ण अने प्रासुक जल पण केटला काळे सचित्त थाय ते बतावशे । द्वार १३४ थी १३६ ।

तेरिंच्छीओ तिरियाण, माणवीओ नराण देवीओ । देवाण जग्गुणाओ, जेत्तियमेत्तेण अहियाओ ॥ ३२ ॥

एकसो साडत्रीशमा द्वारमां—तिर्यंचो करतां तिरश्चीओ, पुरुषो करतां स्त्रीओ, अने देवो करतां देवीओ, जेटला गणी अधिक छे ते बतावशे । द्वार १३७ ।

अच्छेरयाण दसगं, चउरो भासाओ वयणसोलसगं । मासाणं पंच भेया, भेया वरिसाण पंचेव ॥ ३३ ॥

एकसो आडत्रीशमा द्वारमां, दस आश्चर्यनु वर्णन करशे । एकसो ओगणचालीशमा द्वारमां, चार प्रकारनी भाषा दर्शावशे, तथा तेनी अन्तर्गत दस प्रकारनी सत्यभाषा अने दस प्रकारनी मृषाभाषा बतावशे । एकसो चालीशमा द्वारमां, सोळ प्रकारनां वचन वर्णवशे । एकसो एकताळीशमा द्वारमां, मासना पांच भेद कहेशे । एकसो बेतालीशमा द्वारमां, वर्षना पांच भेद बतावशे। द्वार १३८ थी १४२ ।

लोगसरूवं सन्नाउ, तिन्नि चउरो व दस व पनरस वा । तह सत्तसट्ठिलक्खणभेयविसुद्धं च सम्मत्तं ॥३४॥

एकसो तेतालीशमा द्वारमां, चौद राजलोकनुं स्वरूप वर्णवशे । एकसो चुम्मालीशमा द्वारमां, त्रण प्रकारनी संज्ञा बतावशे । एकसो

---

१ तिरश्च्यस्तिर्यग्भ्यो, मानव्यो नरेभ्यो देव्य । देवेभ्यो यद्गुणा, यावन्मात्रेण अधिका ॥ ३२ ॥

२ आश्चर्याणा दशकं, चतस्रो भाषा वचनषोडशकम् । मासाना पञ्च भेदा, भेदा वर्षाणा पञ्चैव ॥ ३३ ॥

३ लोकस्वरूपं संज्ञास्तिस्रश्चतस्रो वा दश वा पञ्चदश वा । तथा सप्तषष्टिलक्षणभेदविशुद्ध च सम्यक्त्वम् ॥ ३४ ॥

पीस्तालीशमा द्वारमां, चार प्रकारनी संज्ञा कहेशे । एकसो छेंतालीशमा द्वारमां, दस प्रकारनी संज्ञा दर्शावशे । एकसो सुडतालीशमा द्वारमां, पंदर प्रकारनी संज्ञाओनुं स्वरूप वर्णवशे । एकसो अडतालीशमा द्वारमां, सडसठ भेदे विशुद्ध सम्यक्त्वनुं स्वरूप दर्शावशे । द्वार १४३ थी १४८ ।

एगविह[1] दुविह तिविहं, चउहा पंचविह दसविहं सम्मं । दव्वाइ-कारगाइ-उवसमभेएहिं वा सम्मं ॥ ३५ ॥

एकसो ओगणपचासमा द्वारमां, एक प्रकारनुं, बे प्रकारनुं, त्रण प्रकारनुं, चार प्रकारनुं, पांच प्रकारनुं तथा दस प्रकारनुं सम्यक्त्व वर्णवाशे । अथवा द्रव्यादिना भेदे, कारकादिना भेदे, तथा उपशम भेदे सम्यक्त्वनुं स्वरूप दर्शावशे । द्वार १४९ ।

कुलेकोडीणं[2] संखा, जीवाणं जोणिलक्खचुलसीई । तिक्कालाइवित्तत्थविवरणं सड्ढपडिमाओ ॥ ३६ ॥

एकसो पचासमा द्वारमां, जीवोनी कुलकोटिनी संख्या कहेशे । एकसो एकावनमा द्वारमां, जीवोनी चोराशीलाख योनि दर्शावशे । एकसो बावनमा द्वारमां, 'त्रैकाल्यं—त्रण काळ' आदि गाथाना अर्थनुं विवरण करशे। एकसो त्रेपनमा द्वारमां, श्रावकनी पडिमाओनुं स्वरूप बतावशे । द्वार १५० थी १५३ ।

धन्नाणमबीयत्तं[3], खेत्ताईयाण तह अचित्तत्तं । धन्नाणं चउवीसं, मरणं सत्तरसभेयं च ॥ ३७ ॥

---

१ एकविधं द्विविध त्रिविधं, चतुर्धा पञ्चविध दशविधं सम्यक्त्वम् । द्रव्यादि—कारकादि—उपशमभेदैर्वा सम्यक्त्वम् ॥ ३५ ॥

२ कुलकोटीना सङ्ख्या, जीवाना योनिलक्षचतुरशीतिः । त्रैकाल्यादिवृत्तार्थविवरणं श्राद्धप्रतिमाः ॥ ३६ ॥

३ धान्यानामबीजत्वं, क्षेत्रातीताना तथाऽचित्तत्वम् । धान्याना चतुर्विंशतिर्मरणं सप्तदशभेदं च ॥ ३७ ॥

एकसो चोपनमा द्वारमां—धान्योनुं अबीजपणुं, एटले कया धान्यनुं बीज केटले काळे अंकुरो उत्पन्न करवानी शक्ति रहित थाय ते बतावशे। एकसो पंचावनमा द्वारमां, केटलुं क्षेत्र उलंघन कर्या पछी सचित्त वस्तु अचित्त थाय ते दर्शावशे। एकसो छप्पनमा द्वारमां, चोवीश प्रकारनां धान्यनां नाम कहेशे। एकसो सत्तावनमा द्वारमां, सत्तर प्रकारे मरण वर्णवशे। द्वार १५४ थी १५७।

पलिओवम-अयर[3]-ऽवसप्पिणीण उस्सप्पिणीइवि सरूवं। दव्वे खेत्ते काले, भावे पोग्गलपरिअट्टो ॥ ३८ ॥

एकसो अट्ठावनमा द्वारमां, पल्योपमनुं स्वरूप दर्शावशे। एकसो ओगणसाठमा द्वारमां, सागरोपमनुं स्वरूप वर्णवशे। एकसो साठमा द्वारमां, अवसर्पिणीनुं स्वरूप बतावशे। एकसो एकसठमा द्वारमां, उत्सर्पिणीनुं स्वरूप कहेशे। एकसो बासठमा द्वारमां, द्रव्य क्षेत्र काल अने भावे पुद्गलपरावर्त वर्णवशे। द्वार १५८ थी १६२।

[3]पन्नरस कम्मभूमी, अकम्मभूमीओ तीस अट्ठ मया। दोन्नि सया तेयाला, भेया पाणाइवायस्स ॥ ३९ ॥

एकसो त्रेसठमा द्वारमां, पंदर कर्मभूमि[4]नुं स्वरूप बतावशे। एकसो चोसठमा द्वारमां, त्रीश अकर्मभूमि[5] वर्णवशे। एकसो पांसठमा द्वारमां, आठ प्रकारना मद कहेशे। एकसो छासठमा द्वारमां, प्राणातिपातना बसो तेंतालीश भेद दर्शावशे। द्वार १६३ थी १६६।

---

१ पल्योपमा–ऽतरा–ऽवसर्पिणीनामुत्सर्पिण्या अपि स्वरूपम्। द्रव्ये क्षेत्रे काले, भावे पुद्गलपरावर्तः ॥ ३८ ॥

२ न तरीतुं शक्यते इत्यतरः—सागर, एकदेशेन समुदायावगमात् सागरोपमम्।

३ पञ्चदश कर्मभूमयोऽकर्मभूमयस्त्रिंशद् अष्टौ मदाः। द्वे शते त्रिचत्वारिंशद्, भेदा॰ प्राणातिपातस्य ॥ ३९ ॥

४ ज्या तीर्थंकरो विगेरे उत्पन्न थाय ते कर्मभूमि। ५ ज्यां धर्म विगेरे कांइ न होय ते अकर्मभूमि।

परिणामाणं[1] अट्ठोत्तरसयं च बंभमट्ठदसभेयं । कामाण चउवीसा, दस पाणा दस य कप्पदुमा ॥ ४० ॥

एकसो सडसठमा द्वारमां, एकसो आठ प्रकारना परिणाम एटले अध्यवसाय वर्णवशे । एकसो अडसठमा द्वारमां, ब्रह्मचर्यना अढार भेद दर्शावशे । एकसो ओगणोतेरमा द्वारमां, चोवीश प्रकारे काम दर्शावशे । एकसो शीत्तेरमा द्वारमां, दस प्राण वर्णवशे । एकसो एकोतेरमा द्वारमां, दस जातनां कल्पवृक्षनुं स्वरूप कहेशे । द्वार १६७ थी १७१ ।

नेरया[2] नेरइयाणं, आवासा वेयणाऽऽउ तणुमाणं । उप्पत्ति-नासविरहो, लेसाऽवहि परमअहम्मा य ॥ ४१ ॥

एकसो बोंतेरमा द्वारमां, सात नारकीनां नाम तथा गोत्र दर्शावशे । एकसो तोंतेरमा द्वारमां, नारकीना आवासनी संख्या बतावशे । एकसो चुम्मेतेरमा द्वारमां, साते नरकमां वेदनानुं स्वरूप बतावशे । एकसो पंचोतेरमा द्वारमां, साते नारकीनां आयुष्यनुं प्रमाण दर्शावशे । एकसो छोंतेरमा द्वारमां, साते नारकीना शरीरनुं प्रमाण कहेशे । एकसो सत्योतेरमा द्वारमां, नरकमां नारकीनी उत्पत्ति अने नाशनो विरहकाल कहेशे । एकसो अठ्योतेरमा द्वारमां, नारकीने विषे लेश्यानुं स्वरूप बतावशे । एकसो ओगणएंशीमा द्वारमां, नारकीमां अवधिज्ञाननुं स्वरूप वर्णवशे । एकसो एंशीमा द्वारमां, परमाधामीओनुं स्वरूप कहेशे । द्वार १७२ थी १८० ।

नैरयुवट्टाणं[3] लद्धिसंभवो तेसु जेसि उववाओ । संखा उप्पज्जंताण, तह य उव्वट्टमाणाणं ॥ ४२ ॥

---

१ परिणामानामष्टोत्तरशतं च ब्रह्माऽष्टादशभेदम् । कामाना चतुर्विंशतिः, दश प्राणा दश च कल्पद्रुमाः ॥ ४० ॥

२ नरका नैरयिकाणाम्, आवासा वेदनायुस्तनुमानम् । उत्पत्ति-नाशविरहो, लेश्याऽवधि परमाधर्माश्च ॥ ४१ ॥

३ नरकोद्वृत्ताना लब्धिसंभवस्तेषु येषामुपपातः । सङ्ख्योत्पद्यमानाना, तथा चोद्वर्तमानानाम् ॥ ४२ ॥

एकसो एकाशीमा द्वारमां, नरकथी नीकळेला जीवोने जे जे लब्धि संभवे ते कहेशे। एकसो बाशीमा द्वारमां, कइ कइ नरकमां कया कया जीवनी नारकीपणे उत्पत्ति थाय ते दर्शावशे। एकसो त्राशीमा द्वारमां, एक समयमां केटला नारकी उपजे ते कहेशे। एकसो चोराशीमा द्वारमां, एकसमयमां नरकथी केटला जीव नीकळे ते कहेशे। द्वार १८१ थी १८४।

[1]कायट्ठिइ-भवठिईओ, एगिंदिय-[2]विगल-सन्निजीवाणं। तणुमाणमेसिं इंदियसरूवविसया य लेसाओ॥ ४३॥

एकसो पंचाशीमा द्वारमां, [2]ऐकेन्द्रिय वि[3]गलेन्द्रिय अने संज्ञिजीवोनी कायस्थिति कहेशे। एकसो छाशीमा द्वारमां, तेओनी भवस्थिति दर्शावशे। एकसो सत्याशीमा द्वारमां, तेओना शरीरनुं प्रमाण वर्णवशे। एकसो अठ्याशीमा द्वारमां, पांचे इंद्रियोनुं स्वरूप तथा पांचे इन्द्रियोना विषय कहेशे। एकसो नेवाशीमा द्वारमां, ते एकेन्द्रियादिनी लेश्याओ वर्णवशे। द्वार १८५ थी १८९।

[4]एयाणं जत्थ गई, जत्तो ठाणेहिं आगई एसिं। उप्पत्ति-मरणविरहो, जीवंत-मरंतसंखा य॥ ४४॥

एकसो नेवुंमा द्वारमां, ते एकेन्द्रियादि जीवो कइ कइ गतिमां जाय ते कहेशे। एकसो एकाणुंमा द्वारमां, एकेन्द्रियादि जीवो कइ कइ गतिमांथी आवे ते दर्शावशे। एकसो बाणुंमा द्वारमां, एकेन्द्रियादि जीवोनी उत्पत्ति अने मरणनुं आंतरुं दर्शावशे, एटले एक

---

१ कायस्थिति-भवस्थिती, एकेन्द्रिय-विकल-सञ्ज्ञिजीवानाम्। तनुमानमेषाम् इन्द्रियस्वरूप-विषयाश्च लेश्याः॥ ४३॥

२ पृथ्वीकाय अप्काय तेउकाय वाउकाय अने वनस्पतिकाय। ३ बेइन्द्रिय तेइन्द्रिय अने चउरिन्द्रिय।

४ एतेषां यत्र गतिर्येभ्यः स्थानेभ्य आगतिरेषाम्। उत्पत्ति-मरणविरहो, जायमान-म्रियमाणसङ्ख्या च॥ ४४॥

जीव उत्पन्न थया पछी बीजो जीव केटले काळे उत्पन्न थाय, तथा एक जीव मरण पाम्या पछी बीजो जीव केटले काळे मरण पामे ते कहेशे । एकसो त्राणुमा द्वारमां, एक समये उत्पन्न थता तथा मरण पामता एकेन्द्रियादिनी संख्या कहेशे । द्वार १९० थी १९३ ।

[1]भवणवइ-वाणमंतर-जोइसिय-विमाणवासिदेवाणं । ठिइ-भवण-देहमाणं, लेसाओ ओहिनाणं च ॥४५॥

एकसो चोराणुमा द्वारमां, भवनपति व्यंतर ज्योतिषी तथा विमानवासिदेवोनी आयुःस्थिति दर्शावशे । एकसो पंचाणुमा द्वारमां, तेओनां भुवन कहेशे । एकसो छन्नुमा द्वारमां, तेओना देहनुं प्रमाण दर्शावशे । एकसो सत्ताणुमा द्वारमां, तेओने केटली अने कइ कइ लेश्या होय ते कहेशे । एकसो अठ्ठाणुमा द्वारमां, तेओना अवधिज्ञाननुं प्रमाण, तथा कया कया देवोने केवुं केवुं अवधिज्ञान होय ते वर्णवशे । द्वार १९४ थी १९८ ।

[2]उप्पत्तीए तहुवट्टणाए विरहो इमाण संखा य । जम्मि य एयाण गई, जत्तो वा आगई एसिं ॥ ४६ ॥

एकसो नवाणुमा द्वारमां, भवनपति विगेरे चारे निकायना देवोनी उत्पत्तिनो विरहकाल दर्शावशे । बसोमा द्वारमां, तेओना च्यवननो विरहकाल कहेशे । बसोने पहेला द्वारमां, तेओ एकसमयमां केटला उपजे तथा एकसमयमां केटला च्यवे ते कहेशे । बसोने बीजा द्वारमां, चार निकायना देवो जे गतिमां जाय ते बतावशे । बसोने त्रीजा द्वारमां, जे गतिमांथी जीवोने देवगति प्राप्त थाय ते कहेशे । द्वार १९९ थी २०३ ।

---

१ भवनपति-व्यन्तर-ज्योतिष्क-विमानवासिदेवानाम् । स्थितिभवनदेहमानं, लेश्या अवधिज्ञानं च ॥ ४५ ॥
२ उत्पत्त्यास्तथोद्वर्तनाया विरह एषां सख्या च । यस्मिंश्चैतेषां गतिर्यस्माद्वाऽऽगतिरेषाम् ॥ ४६ ॥

विरहो सिद्धिगईए, जीवाणाहारगहणऊसासा । तिन्नि सया तेसट्ठी, पासंडीणऽट्ठ य पमाया ॥ ४७ ॥

वसो चोथा द्वारमां, सिद्धिगतिमां जता जीवोना गमननो विरहकाल दर्शावशे । बसो पांचमा द्वारमां, जीवोना आहारग्रहणनुं तथा श्वासोच्छ्वासनुं स्वरूप वर्णवशे । बसो छट्ठा द्वारमां, पाखंडीओना त्रणसो त्रेसठ भेद बतावशे । बसो सातमा द्वारमां, आठ प्रकारना प्रमाद कहेशे । द्वार २०४ थी २०७ ।

भरहाहिवा हलहरा, हरिणो पडिवासुदेवरायाणो । रयणाइं चउदस नव, निहीओ तह जीवसंखाओ ॥ ४८ ॥

बसोने आठमा द्वारमां, भरतक्षेत्रना चक्रवर्तीओनां नाम कहेशे । बसो नवमा द्वारमां, भरतक्षेत्रना बलदेवोनां नाम कहेशे । बसो दसमा द्वारमां, भरतक्षेत्रना वासुदेवोनां नाम कहेशे । बसो अग्यारमा द्वारमां, भरतक्षेत्रना प्रतिवासुदेवोनां नाम कहेशे । बसो बारमा द्वारमां, चक्रवर्तीना चौदरत्नोनां नाम तथा स्वरूप वर्णवशे । बसो तेरमा द्वारमां, नव निधाननां नाम तथा तेओनुं स्वरूप वर्णवशे । बसो चौदमा द्वारमां, एक भेदथी लइने एकसो छेंतालीश भेद पर्यन्त जुदी जुदी रीते समस्त जीवोना भेद दर्शावशे । द्वार २०८ थी २१४ ।

कम्माइं अट्ठ तेसिं, उत्तरपयडीण अट्ठवन्नसयं । बंधोदयाणुदीरणसत्ताण य किंपि हु सरूवं ॥ ४९ ॥

---

१ विरहः सिद्धिगतेर्जीवानामाहारग्रहणोच्छ्वासाः । त्रीणि शतानि त्रिषष्टि, पाखण्डिनामष्टौ च प्रमादाः ॥४७॥

२ भरताधिपा हलधरा, हरयः प्रतिवासुदेवराजा । रत्नानि चतुर्दश नव, निधयस्तथा जीवसंख्याः ॥ ४८ ॥

३ कर्माण्यष्टौ तेषामुत्तरप्रकृतीनामष्टपञ्चाशच्छतम् । बन्धो-दययोरुदीरणा-सत्तयोश्च किमपि खलु स्वरूपम् ॥ ४९ ॥

बसो पंदरमा द्वारमां, आठ कर्मनां नाम कहेशे । बसो सोळमा द्वारमां, ते आठ कर्मनी एकसो अट्ठावन उत्तरप्रकृति छे, तेओनां नाम तथा स्वरूप वर्णवशे । बसो सत्तरमा द्वारमां, कर्मना बन्धनुं उदयनुं उदीरणानुं तथा सत्तानुं स्वरूप दर्शावशे। द्वार २१५ थी २१७।

कम्मट्ठिई[1] साबाहा, बायालीसा य पुन्नपयडीओ । बासी य पावपयडी, भावछक्कं सपडिभेयं ॥ ५० ॥

बसो अढारमा द्वारमां, कर्मनो अबाधाकाल[2] तथा कर्मनी स्थिति कहेशे । बसो ओगणीशमा द्वारमां, बेंतालीश पुण्यप्रकृति वर्णवशे । बसो वीशमा द्वारमां, बाशी पापप्रकृति दर्शावशे । बसो एकवीशमा द्वारमां, औपशमिकादि छ भावनुं स्वरूप प्रतिभेद सहित जणावशे । द्वार २१८ थी २२१ ।

जीवाणमजीवाणं[3], गुणाण तह मग्गणाण पत्तेयं । चउदसगं उवओगा, बारस जोगा य पन्नरस॥ ५१ ॥

बसो बावीशमा द्वारमां, जीवोना चौद भेद दर्शावशे । बसो त्रेवीशमा द्वारमां, अजीवोना चौद भेद कहेशे । बसो चोवीशमा द्वारमां, गुणस्थानकना चौद भेद तथा तेओनुं स्वरूप वर्णवशे । बसो पच्चीशमा द्वारमां, मार्गणाना चौद भेद कहेशे । बसो छव्वीशमा द्वारमां, बार प्रकारना उपयोग वर्णवशे । बसो सत्यावीशमा द्वारमां,पंदर योगनां नाम कहेशे । २२२ थी २२७ ।

परलोयगई[4] गुणठाणएसु तह ताण कालपरिमाणं । नरय-तिरि-नर-सुराणं, उक्कोसविउव्वणाकालो ॥ ५२ ॥

---

१ कर्मस्थितिः साबाधा, द्विचत्वारिंशच्च पुण्यप्रकृतय । द्व्यशीति पापप्रकृतयो, भावषट्कं सप्रतिभेदम् ॥ ५० ॥

२ अनुदय काल । ३ जीवानामजीवाना, गुणाना तथा मार्गणाना प्रत्येकम् । चतुर्दशकमुपयोग, द्वादश योगाश्च पञ्चदश ॥ ५१ ॥

४ परलोकगतिः गुणस्थानकेषु तथा तेषा कालपरिमाणं । नरक–तिर्यग्–नर–सुराणाम्, उत्कृष्टविकुर्वणाकालः ॥ ५२ ॥

वसो अठ्यावीशमा द्वारमां, जीव परलोकमां जतां तेनी साथे जे जे गुणठाणा जाय ते दर्शावशे । वसो ओगणत्रीशमा द्वारमां, चौद गुणठाणानुं कालपरिमाण कहेशे। वसो त्रीशमा द्वारमां—नारकी, तिर्यंच, मनुष्य अने देवने वैक्रियशरीर संबंधी जे उत्कृष्ट विकुर्वणाकाल छे ते बतावशे ॥ २२८ थी २३० ।

सत्त[1] समुग्घाया छप्पज्जत्तीओ अणहारया चउरो। सत्त भयट्ठाणाइं, छब्भासा अप्पसत्थाओ[2] ॥ ५३ ॥

वसो एकत्रीशमा द्वारमां, सात समुद्‌घातनुं स्वरूप वर्णवशे । वसो बत्रीशमा द्वारमां, छ पर्याप्तिनुं स्वरूप जणावशे । वसो तेत्रीशमा द्वारमां, चार अनाहारकनां नाम कहेशे । वसो चोत्रीशमा द्वारमां, भयनां सात स्थानक दर्शावशे । वसो पांत्रीशमा द्वारमां, अप्रशस्त छ भाषाओ कहेशे । द्वार २३१ थी २३५ ।

भंगा[3] गिहिवयाणं, अट्ठारस पावठाणगाइंपि। मुणिगुणसत्तावीसा, इगवीसा सावयगुणाण ॥ ५४ ॥

वसो छत्रीशमा द्वारमां, गृहस्थना व्रतना भांगा दर्शावशे । वसो साडत्रीशमा द्वारमां, अढार पापस्थानक कहेशे । वसो आडत्रीशमा द्वारमां, मुनिना सत्यावीश गुण वर्णवशे । वसो ओगणचालीशमा द्वारमां, श्रावकना एकवीश गुण प्ररूपशे । द्वार २३६ थी २३९ ।

---

१ सप्त समुद्घाताः षट् पर्याप्तयोऽनाहारकाश्चत्वारः । सप्त भयस्थानानि, षड् भाषा अप्रशस्ताः ॥ ५३ ॥ २ कर्मबंधनुं कारण—दोषवाळी ।
३ भङ्गा गृहिव्रतानाम्, अष्टादश पापस्थानकान्यपि । मुनिगुणसप्तविंशतिः, एकविंशतिः श्रावकगुणानाम् ॥ ५४ ॥

तेरिच्छीणुक्किट्ठा[1], गब्भट्ठिई तह य सा मणुस्सीणं । गब्भस्स य कायट्ठिई, गब्भट्ठियजीवआहारो ॥ ५५ ॥

वसो चालीशमा द्वारमां, तिर्यंच स्त्रीए धारण करेला गर्भनी उत्कृष्ट स्थिति दर्शावशे । वसो एकतालीशमा द्वारमां, मनुष्य स्त्रीए धारण करेला गर्भनी उत्कृष्ट स्थिति कहेशे । वसो बेंतालीशमा द्वारमां, मनुष्य स्त्रीए धारण करेला गर्भनी उत्कृष्ट कायस्थिति कहेशे । वसो तेंतालीशमा द्वारमां, गर्भमां रहेला जीवो जे आहार ग्रहण करे ते कहेशे । द्वार २४० थी २४३ ।

रिउरुहिर–सुक्कजोए[2], जेत्तियकालेण गब्भसंभूई । जेत्तियपुत्ता गब्भे, जेत्तियपियरो य पुत्तस्स ॥ ५६ ॥

वसो चुम्मालीशमा द्वारमां—ऋतु समये स्त्रीनुं रुधिर अने पुरुषनुं वीर्य, ए बन्नेनो योग थतां जेटले काळे गर्भ उत्पन्न थाय ते वतावशे । वसो पीस्तालीशमा द्वारमां, गर्भने विषे जेटला पुत्र थाय ते दर्शावशे । वसो छेंतालीशमा द्वारमां, पुत्रने जेटला पिता थाय ते कहेशे । द्वार २४४ थी २४६ ।

महिला[3] गब्भअजोगा, जेत्तियकालेणऽबीयओ पुरिसो । सुक्काईण सरीरट्ठियाण सवाण परिमाणं ॥ ५७ ॥

वसो सुडतालीशमा द्वारमां, स्त्री गर्भधारण करवाने अयोग्य केटला काळे थाय ? तथा पुरुष अबीज एटले गर्भाधान योग्य वीर्य-

---

१ तिरश्चीनामुत्कृष्टा, गर्भस्थितिस्तथा च सा मानुषीणाम् । गर्भस्य च कायस्थितिर्गर्भस्थितजीवाहारः ॥ ५५ ॥
२ ऋतुरुधिर–शुक्रयोगे, यावत्कालेन गर्भसम्भूतिः । यावत्पुत्रा गर्भे, यावत्पितरश्च पुत्रस्य ॥ ५६ ॥
३ महिला गर्भाऽयोग्या, यावत्कालेनाऽबीजकः पुरुष. । शुक्रादीनां शरीरस्थिताना सर्वेषा परिमाणम् ॥ ५७ ॥

रहित केटले काळे थाय ? ते जणावशे । बसो अडतालीशमा द्वारमां, शरीरमां रहेला वीर्य–रुधिरादिनुं परिमाण कहेशे । द्वार २४७—२४८ ।

[1]सम्मत्ताईणुत्तमगुणाण लाहंतरं जमुक्कोसं । न लहन्ति माणुसत्तं, सत्ता जेऽणंतरुवट्टा ॥ ५८ ॥

बसो ओगणपचासमा द्वारमां, सम्यक्त्वादिक उत्तम गुणोनो लाभांतर उत्कृष्टो जीवने केटले काळे थाय? एटले सम्यक्त्व पाम्या पछी केटले काळे श्रावकपणुं पामे ?, श्रावक पणुं पाम्या पछी केटले काळे चारित्र पामे ?, इत्यादि क्रम वर्णवशे । बसो पचासमा द्वारमां, क्यांथी नीकळेला जीव अनंतर मनुष्यपणुं न पामे, ते कहेशे । द्वार २४९—२५० ।

[2]पुव्वंगपरिमाणं, माणं पुव्वस्स लवणसिहमाणं । उस्सेह-आयअंगुल-प्पमाणअंगुलपमाणाइं ॥ ५९ ॥

बसो एकावनमा द्वारमां, पूर्वांगनुं परिमाण जणावशे । बसो बावनमा द्वारमां, पूर्वनुं परिमाण कहेशे । बसो त्रेपनमा द्वारमां, लवण-समुद्रनी शिखानुं परिमाण बतावशे । बसो चोपनमा द्वारमां, उत्सेधांगुल आत्मांगुल अने प्रमाणांगुल ए त्रण जातनां अंगुलनां प्रमाण वर्णवशे । द्वार २५१ थी २५४ ।

[3]तमकायसरूवमणंतछक्कगं अट्ठगं निमित्ताणं । माणुम्माणपमाणं, अट्ठारस भक्ख–भोज्जाइं ॥ ६० ॥

---

१ सम्यक्त्वादीनामुत्तमगुणानां लाभान्तरं यदुत्कृष्टम् । न लभन्ते मानुषत्वं, सत्त्वा येऽनन्तरमुद्वृत्ता ॥ ५८ ॥

२ पूर्वाङ्गपरिमाणं, मानं पूर्वस्य लवणशिखामानम् । उत्सेधा-ऽऽत्माङ्गुल-प्रमाणाङ्गुलप्रमाणानि ॥ ५९ ॥

३ तमस्कायस्वरूपमनन्तषट्कमष्टकं निमित्तानाम् । मानोन्मानप्रमाण, अष्टादश भक्ष्य–भोज्यानि ॥ ६० ॥

बसो पंचावनमा द्वारमां, तमस्कायनुं स्वरूप वर्णवशे । बसो छप्पनमा द्वारमां, छ अनंता कहेशे । बसो सत्तावनमा द्वारमां, आठ प्रकारनां निमित्त दर्शावशे । बसो अट्ठावनमा द्वारमां, मान उन्मान अने प्रमाण प्ररूपशे । बसो ओगणसाठमा द्वारमां, अढार प्रकारनां भक्ष्य[1] तथा भोज्य[2] बतावशे । द्वार २५५ थी २५९ ।

छट्ठाणवुड्ढिहाणी,[3] अवहरिउं जाइ नेव तीरन्ति । अंतरदीवा जीवाऽजीवाण अप्पबहुयं च ॥ ६१ ॥

बसो साठमा द्वारमां, वस्तुओनी छ स्थाने वृद्धि अने हानि दर्शावशे । बसो एकसठमा द्वारमां, अन्य देशांतरादिमां जेओनुं हरण करवाने देवादि पण समर्थ न बने ते जणावशे । बसो बासठमा द्वारमां, छप्पन अंतर द्वीपनी वक्तव्यता आवशे । बसो त्रेसठमा द्वारमां, जीवोनुं अने अजीवोनुं अल्प-बहुत्व वर्णवशे । द्वार २६० थी २६३ ।

संखा[4] निस्सेसजुगप्पहाणसूरीण वीरजिणतित्थे । उस्सप्पिणिअंतिमजिणतित्थअविच्छेयमाणं च ॥ ६२ ॥

बसो चोसठमा द्वारमां, वीर जिनेन्द्रना तीर्थमां समग्र युगप्रधान आचार्योनी संख्या कहेशे । बसो पांसठमा द्वारमां, आगामी उत्सर्पिणीने विषे अंतिम जिनेन्द्रना तीर्थनुं अविच्छेद मान कहेशे । द्वार २६४—२६५ ।

---

१ गोळ धान्य विगेरे । २ शालि ओदन विगेरे ।

३ षट्स्थानवृद्धिहानी, अपहर्तुं यानि नैव शक्यन्ते । अन्तरद्वीपा जीवाऽजीवानामल्पबहुत्वं च ॥ ६१ ॥

४ संख्या निःशेषयुगप्रधानसूरीणां वीरजिनतीर्थे । उत्सर्पिण्यन्तिमजिनतीर्थाऽविच्छेदमानं च ॥ ६२ ॥

नंदीसरदीवठिइभणनं ॥ ६३ ॥
देवाणंप्पवियारो, सरूवमट्ठण्ह कण्हराईणं । सज्झायस्स अकरणं, वर्णवशे । बसो अडसठमा
बसो छासठमा द्वारमां, देवोना मैथुननुं स्वरूप कहेशे। बसो सडसठमा द्वारमां, आठ कृष्णराजिनुं स्वरूप
द्वारमां, अस्वाध्याय क्यारे होय? ते विस्तारथी जणावशे। बसो ओगणोतेरमा द्वारमां, नन्दीश्वर द्वीपनी स्थिति कहेशे। द्वार २६६ थी २६९।

लद्धीओ[2] तवा पायालकलस आहारगस्सरूवं च । देसा अणारिया आरिया य सिद्धेगतीसगुणा ॥ ६४ ॥
बसो शीत्तेरमा द्वारमां, आमर्पौषधि विगेरे अठ्यावीश तथा अणुत्व महत्त्वादि लब्धिओ विस्तारथी वर्णवशे । बसो एकोतेरमा द्वारमां,
इंद्रियजयादि तप दर्शावशे । बसो बोंतेरमा द्वारमां, लवणसमुद्रनी अंदर रहेला पातालकलशनी वक्तव्यता आवशे । बसो तोंतेरमा
द्वारमां, आहारक शरीरनुं स्वरूप कहेशे । बसो चुम्मोतेरमा द्वारमां, अनार्य देशोनां नाम आवशे । बसो पंचोतेरमा द्वारमां, साडीपच्चीश
आर्य देशोनां नाम दर्शावशे । बसो छोंतेरमा द्वारमां, सिद्ध भगवंतना एकत्रीश गुण विस्तारथी वर्णवशे । द्वार २७० थी २७६ ।

समयसमुद्धरियाणं[3], आसत्थसमत्तिमेसि दाराणं । नामुक्कित्तणपुव्वा, तव्विसयवियारणा नेया ॥ ६५ ॥
सिद्धान्तथी उद्धरेला उपर जणावेला बसो छोंतेर द्वारो पैकी, प्रत्येक द्वारनुं नामकथनपूर्वक विस्तारथी विवरण—व्याख्यान आ शास्त्र
समाप्त थशे त्यां सुधीमां करवामां आवशे ।

॥ इति पीठिका ॥

---

१ देवाना प्रविचार, स्वरूपमष्टाना कृष्णराजीनाम् । स्वाध्यायस्याऽकरणं, नन्दीश्वरद्वीपस्थितिभणनम् ॥ ६३ ॥
२ लब्धयस्तपासि पातालकलशा आहारकस्वरूपं च । देशा अनार्या आर्याश्च सिद्धैकत्रिंशद्गुणा ॥ ६४ ॥
३ समयसमुद्धृतानाम्, आशास्त्रसमाप्ति एषा द्वाराणाम् । नामोत्कीर्तनपूर्वा, तद्विषयविचारणा नेया ॥ ६५ ॥

चैत्यवंदनद्वार १ ।

दर्शन–समकितनी शुद्धिने माटे चैत्य एटले तीर्थंकरनी प्रतिमाओने वंदन करवुं जोइए. जो कोइ महर्द्धिक राजा विगेरे होय तो तेणे चैत्यमां केवी विधिए जवुं जोइए, ते जणाववाने आगममां कह्युं छे के—

"सव्वाए इड्ढीए, सव्वाए दित्तीए, सव्वाए जुईए, सव्वबलेणं, सव्वपोरिसेणं"

एटले "छत्र चामरादि राजचिह्नरूप सर्व ऋद्धि वडे, सर्व आडंबर वडे, आभरणादि संबंधी सर्व कांति वडे, चतुरंगी सेनारूप सर्व बल वडे, सर्व पौरुष वडे" ए वचनथी जिनशासननी प्रभावना निमित्ते पोतानी महा समृद्धि युक्त चैत्यादिमां जाय. अने जो सामान्य स्थितिनो पुरुष होय तो उद्धताइ अने लोकोना उपहासनो परिहार करीने चैत्यादिमां जाय. चैत्यमां प्रवेश करवा पहेलां पुरुषे शुं करवुं, तेने माटे भगवती सूत्रमां कह्युं छे के—

"सचित्ताणं दव्वाणं विउसरणयाए, अचित्ताणं दव्वाणं अविउसरणयाए, एगल्लसाडिएणं, उत्तरासंगेणं, चक्खुप्फासे अंजलियग्गहेणं, मणसो एगत्तीकरणेणं"

एटले, पुष्प तांबूल विगेरे सचित्त द्रव्यनो त्याग करी, कडां कणदोरो बाजुबंध हार विगेरे उचित अचित्त द्रव्यनो त्याग नहीं करी, एक वस्त्र पहेरी, बीजा उपला वस्त्र वडे उत्तरासण करी, वीतरागनी प्रतिमानुं चक्षुथी दर्शन थतां मस्तके भावपूर्वक अंजलि करी, मननी एकाग्रताए पांच अभिगमपूर्वक जिनमंदिरमां प्रवेश करवो. आ विधि पुरुषने आश्रीने जाणवो.

पण जो स्त्री होय तो पोतानुं शरीर सारी रीते ढांकीने, जिनेन्द्रनी प्रतिमानुं दर्शन थतां मस्तके अंजलि करी, मननी एकाग्रताए,

पांच अभिगमपूर्वक जिनमंदिरमां प्रवेश करे ।

पूर्वोक्त कोइक महर्द्धिक राजादि ज्यारे जिन मंदिरमां प्रवेश करे त्यारे तेणे तत्काल मुगट विगेरे राजचिह्ननो त्याग करवो जोइए । कह्युं छे के–

"अवहट्टु रायककुहाइं, पंच वररायककुहरूवाइं । खग्गं छत्तोवाणह—मउडं तह चामराओ य" ॥ १ ॥

राजचिह्नोनो त्याग करीने जिनमंदिरमां प्रवेश करवो । राजचिह्न पांच छे–खड्ग, छत्र, मोजडी, मुगट अने चामर ।

दस प्रकारनां त्रिक वडे चैत्यवंदन करवुं जोइए, ते दर्शावे छे–

[1]तिन्नि निसीही तिन्नि उ, पयाहिणा तिन्नि चेव य पणामा। तिविहा पूया य तहा, अवत्थतियभावणं चेव६६

[2]तिदिसि निरिक्खणविरई, तिविहं भूमिपमज्जणं चेव । वन्नाइतियं मुद्दातियं च तिविहं च पणिहाणं ॥ ६७॥

[3]इय दहतियसंजुत्तं, वंदणयं जो जिणाण तिक्कालं । कुणइ नरो उवउत्तो, सो पावइ निज्जरं विउलं ॥ ६८ ॥

नैषेधिकी त्रिक, प्रदक्षिणा त्रिक, प्रणाम त्रिक, पूजा त्रिक, अवस्था त्रिक, त्रिदिश निरीक्षणविरति त्रिक, भूमि प्रमार्जन त्रिक,

---

१ तिस्रो नैषेधिक्यस्तिस्रस्तु, प्रदक्षिणास्त्रय एव च प्रणामाः । त्रिविधा पूजा च तथा, अवस्थात्रिकभावनं चैव ॥ ६६ ॥

२ त्रिदिशि निरीक्षणविरतिः, त्रिविधं भूमिप्रमार्जनं चैव । वर्णादित्रिकं मुद्रात्रिकं च त्रिविधं च प्रणिधानम् ॥ ६७ ॥

३ इति दशत्रिकसंयुक्तं, वन्दनकं यो जिनानां त्रिकालम् । करोति नर उपयुक्त, स प्राप्नोति निर्जरां विपुलाम् ॥ ६८ ॥

वर्णादि त्रिक, मुद्रा त्रिक, अने दसमुं प्रणिधान त्रिक। जे उपयोगयुक्त मनुष्य उपर बतावेला दस त्रिक वडे श्रीजिनेन्द्रोने वंदन करे छे, ते सर्व कर्मनो क्षय करनारी अने मोक्षलक्ष्मी आपनारी विपुल निर्जराने पामे छे.

पहेलुं नैषेधिकी त्रिक—जिनमंदिरमां प्रवेश करतां कये कये स्थळे कइ कइ सावद्य क्रियानो निषेध करवो? ते दर्शावे छे—

घर[1]-जिणहर-जिणपूआवावारच्चायओ निसीहितिगं।

सावद्य क्रियानो मन, वचन अने कायाए करी निषेध करवो तेने निसीहि कहीए। देरासरमां प्रवेश करतो भविक त्रण निसीहि (नैषेधिकी) कहे। प्रथम निसीहि—देरासरनां मूल बारणे दरवाजामां पेसतांज पोताना घर दुकान परिवारादि संबंधी सर्व सांसारिक सावद्यव्यापारने त्यागवा रूप प्रथम निसीहि कहेवी. आ वखते देरासर संबंधी सावद्य क्रियानो निषेध नथी, तेथी देरासरमां समारकाम करावबुं विगेरे संबंधी तथा पूजानी सामग्री संबंधी सावद्य क्रियाने आदरे। बीजी निसीहि—देरासरना मध्य गभारामां पेसतां, देरासरमां समारकाम करावबुं, पाषाण घडाववा, विगेरे देरासर संबंधी सर्व सावद्यक्रियाने निषेधवा रूप बीजी निसीहि कहेवी. आ वखते देरासर संबंधी सर्व सावद्यक्रियानो त्याग करवो, अने द्रव्यपूजादिनो प्रारंभ करवो। त्रीजी निसीहि—चैत्यवंदन करवाने अवसरे पुष्प, फळ, दीपक विगेरे लाववा-मूकवा संबंधी द्रव्यपूजारूप सावद्य क्रियानो पण त्याग करवो, एटले के जिनेन्द्रनी पूजा कर्या पछी त्रीजी निसीहि कहीने चैत्यवंदन करवुं. आ अवसरे सर्व द्रव्यपूजानो त्याग करी एकाग्रचित्ते भावपूजा रूप चैत्यवंदन—स्तवन—स्तुति विगेरेनो पाठ करवो.

---

१ गृह—जिनगृह—जिनपूजाव्यापारत्यागतो नैषेधिकीत्रिकम्।

अथवा देरासरना दरवाजामां पेसतां ज मन, वचन अने कायाए करी घरसंबंधी व्यापार निषेधवा रूप त्रण निसीहि कहेवी । तथा गभारामां पेसतां मन, वचन अने कायाए करी देरासरसंबंधी सावद्य क्रिया त्यागवा रूप त्रण निसीहि कहेवी । तेमज चैत्यवंदनादि कहेवाने अवसरे पण मन, वचन अने कायाए करी जिनपूजा व्यापार त्याग रूप त्रण निसीहि कहेवी । आवी रीते दरेक वखते मन, वचन अने कायाना योगे करी त्रण त्रण निसीहि कहेवी ।

अथवा दरेक वखते एकज निसीहि कहेवी, परंतु 'घर संबंधी देरासर संबंधी अने जिनपूजा संबंधी सावद्य व्यापारनो निषेध करीए छीए' एम समजी देरासरमां पेसतांज त्रणे निसीहि कही देवी नहीं ।

मूळ सूत्रकारे सर्व त्रिकने वर्णव्या नथी, पण जे जे त्रिक विषम छे तेने ज वर्णव्या छे. तेथी मूळ सूत्रकारे नहीं वर्णवेला त्रिकने टीकानुसारे कहीए छीए—

बीजुं प्रदक्षिणा त्रिक—

भवभ्रमणने टाळवारूप शुभभावनाए करी, अनुक्रमे ज्ञान, दर्शन अने चारित्रनी आराधनाने माटे सृष्टिना नियम मुजब श्रीजिनप्रतिमादिनी जमणी बाजुथी त्रण फेरा फरवा ए बीजुं 'प्रदक्षिणा त्रिक' समजवुं । जगतना व्यवहारमां पण एवो नियम छे के—कल्याणनी इच्छावाळा पुरुषो सर्व शुभकार्य जमणी बाजुए ज करे छे ।

त्रीजुं प्रणाम त्रिक—

भक्तिनो अतिशय जणाववाने जिनप्रतिमा सन्मुख मस्तक वडे भूमिने स्पर्शवा रूप त्रण प्रमाण करवा ।

चोथुं पूजा त्रिक—

पुप्फ-ऽक्खय-थुईहिं, तिविहा पूया मुणेयव्वा ॥ ६९ ॥

रमणीय अने सुगंधी पुष्पो, गोरोचन, केसर, कस्तुरी, अने मनोहर घरेणां विगेरे वडे पहेली जिनेन्द्रनी 'अंगपूजा' करवी। त्यार पछी अक्षत, धूप, दीप, नैवेद्य विगेरेने जिनेन्द्रनी आगळ ढोकवा–मूकवा रूप बीजी 'अग्रपूजा' करवी। त्यार पछी इरियावही पडिकमवा पूर्वक चैत्यवंदन नमुत्थुणं विगेरे कही, उत्तम स्तोत्रो–स्तवनो वडे जिनेन्द्रगुणना वर्णन रूप त्रीजी 'भावपूजा' करवी। भगवंतना शरीरनुं, क्रियानुं, अने ज्ञानादि लोकोत्तरगुणनुं वर्णन करनारा, गंभीर अर्थवाळा, विविध प्रकारना वर्णयुक्त, आशयने निर्मळ बनावनारा, वैराग्य उत्पन्न करनारा, जेमां पोताना आत्माना पापनुं वर्णन होय तेवा, महा बुद्धिमान पुरुषोए रचेला, अने अस्खलितादि गुणयुक्त स्तोत्रो वडे भावपूजा करवी। आ प्रमाणे त्रण प्रकारनी पूजा करवी।

उपलक्षण वडे अष्ट प्रकारी पूजा पण जाणी लेवी, तेने माटे कह्युं छे के—

"वरधूव-गंध-चोक्खक्खएहिं कुसुमेहिं पवरदीवेहिं। नेवज्ज-फल-जलेहिं य, जिणपूया अट्ठहा होइ" ॥ १ ॥

मनोहर धूप, गंध, अक्षत, पुष्प, देदीप्यमान दीपक, नैवेद्य, फल अने जल वडे आठ प्रकारनी जिनपूजा थाय छे। आ अष्टप्रकारी पूजा करवाथी आठ प्रकारनां कर्म नष्ट थाय छे। आवी रीते अन्य पूजाओ पण उपलक्षणथी समजी लेवी।

---

१ पुष्पाऽक्षतस्तुतिभिस्त्रिविधा पूजा ज्ञातव्या ॥ ६९ ॥ २ जल चंदन पुष्प धूप दीप अक्षत नैवेद्य अने फळ, आ क्रमे हालमां अष्टप्रकारी पूजा थाय छे।

हवे मूळ सूत्रकार गाथाना पूर्वार्द्ध वडे पांचमा अवस्था त्रिकनुं वर्णन करे छे—

होइ छउमत्थ-केवलि-सिद्धत्तेहिं जिणे अवत्थतिगं ।

जिनेन्द्रने विषे छद्मस्थपणुं, कैवल्य, अने सिद्धपणुं ए प्रमाणे त्रण अवस्था यथास्वरूपे भाववी । छद्मस्थावस्थाए पिंडस्थ-अवस्था भाववी—तीर्थंकरनुं पिंड एटले शरीर तीर्थंकर नामकर्म योग्य छे, ए प्रमाणे भाववुं । कैवल्यावस्थाए पदस्थअवस्था भाववी, एटले केवलज्ञान प्राप्त थया पछी प्रभु पदस्थ थया ए प्रमाणे भाववुं । सिद्धपणानी अवस्थाए रूपातीत अवस्था भाववी, एटले सिद्धपणुं रूपथी अतीत छे, ए प्रमाणे भावना भाववी ।

जिनेश्वरनी पखाल पूजादि अवसरे पखाल—पूजादि करनारा पुरुषे जिनेश्वरनी छद्मस्थ अवस्था भाववी । छद्मस्थावस्थाना त्रण भेद छे—जन्मावस्था राज्यावस्था अने श्रमणावस्था । तेमां प्रभुनी पखाल विगेरे करतां जन्मावस्था भाववी, मेरुपर्वतनी उपर जन्ममहोत्सव भाववो ते पण जन्मावस्थाज जाणवी । पुष्प केसर चंदन अने अलंकारादि चडावतां राज्यावस्था भाववी । केश दाढी तथा मूछ रहित मस्तक अने मुख देखी श्रमणावस्थानी भावना भाववी । पहेली छद्मस्थ अवस्था आवी रीते भाववी—

"विस्फूर्जन्मदवारिवारणघटं रङ्गत्तुरङ्गोद्भटं, हर्षोल्लासिविलासिनीव्यतिकरं निःसीमसम्पद्भरम् ।
राज्यं प्राज्यसुखं विमुच्य भगवान् निःसङ्गतां योऽग्रहीद्, धन्यैर्भव्यजनैरचिन्त्यमहिमा विश्वप्रभुर्वीक्ष्यते" ॥ १ ॥

१ भवति छद्मस्थ-केवलि-सिद्धत्वैर्जिनेऽवस्थात्रिकम् ।

जेनी अंदर मदझरता हाथीओनो समूह गर्जना करी रह्यो हतो, जे क्रीडा करता पवनवेगी घोडाओथी रमणीय बनेलुं हतुं, जेनी अंदर आनंदनी ऊर्मिओथी छलकाती अने विलास करती कमनीय मनोहर प्रेमदाओ हती, जे अखूट संपत्तिथी भरपूर हतुं, जेनी अंदर अपार सुख मळी शकतुं, आवा प्रकारना सर्व सुखनी सामग्रीओथी भरपूर एवा मनोहर राज्यने छोडीने जे भगवंते निःसंगपणुं ग्रहण कर्युं, ते अचिन्त्य महिमावाळा जगतना नाथनुं भाग्यशाळी भव्य प्राणीओज दर्शन करेछे ।

"धर्मध्याननिबद्धबुद्धिरसुहृद्भक्तेष्वभिन्नाशयो, जाग्रद्ज्ञानचतुष्टयस्तृणमणिस्वर्णोपलादौ सदृक् ।

निःसङ्गं विहरन् निदानरहितं कुर्वन् विचित्रं तपः, सत्पुण्यैरवलोक्यते त्रिजगतीनाथः प्रशान्ताकृतिः" ॥ १ ॥

जेणे धर्मध्यानमां ज पोताना चित्तने परोव्युं छे, जे भक्तो अने शत्रुओमां समभाव राखेछे, जेने चार ज्ञान प्रकाशी रह्यां छे, जे तृण अने मणिमां तथा सुवर्ण अने पत्थरमां समान दृष्टिवाळा छे, जे कोइनी पण संगति रहित विहरे छे, जे कांइ पण काम–भोगादि सुखनी इच्छा विना उग्र तपस्या करे छे, आवा शांत आकृतिवाळा त्रिजगत्प्रभुनुं पुण्यशाली पुरुषोज दर्शन करेछे ।

बीजी कैवल्य अवस्थानी भावना आवी रीते भाववी—

"रागाद्युत्कटशत्रुसंहृतिकरं यद्विक्रमक्रीडितं, लोकाऽलोकविलोकनैकरसिकं यज्ज्ञानविस्फूर्जितम् ।

मूलोन्मूलितविश्वसंशयशतं यद्भारतीवल्गितं, धन्यैरेव जनैर्जगत्त्रयगुरुः सोऽयं समालोक्यते" ॥ १ ॥

जेना अद्भुत पराक्रमनी क्रीडा रागादि उत्कट शत्रुओनो संहार करनारी थइ, जेना ज्ञाननो देदीप्यमान प्रकाश लोक

तथा अलोकने देखवा माटे रसिक थयो, जेनी वाणीनो विलास जगतना सेंकडो संशयोने मूळथी नष्ट करनारो थयो, ते त्रण जगतना गुरुनुं दर्शन भाग्यशाळी पुरुषोज करे छे।

त्रीजी सिद्धावस्थानी भावना आवी रीते भाववी—

"यस्य ज्ञानमनन्तमप्रतिहतं ज्ञेयस्थितौ दर्शनं, दोषत्यक्तमनन्तमुत्तमतपोऽनन्तः सुखानां चयः।
वीर्यस्याऽनुपमः स कोऽपि महिमाऽनन्तस्त्रिलोकाद्भुतः, सिद्धत्वे प्रथितः प्रभुः स भगवान् धन्यैः सदा ध्यायते" ॥ १ ॥

जेनुं ज्ञान अनंत अने अस्खलित छे, जेनुं अनंत दर्शन ज्ञेय पदार्थोने तथास्वरूपे जाणे छे, जेनो अनंत उत्तमतप दोष रहित छे, जेने अनन्त सुखनो समूह छे, जेनो त्रणे लोकने चकित करनारो वीर्यनो अनन्त अने अनुपम महिमा छे, ते सिद्धपणाने विषे रहेला भगवाननुं ध्यान भाग्यशाली पुण्यात्माओज करे छे।

त्रण दिशि जोवाथी निवर्तवानुं छठ्ठुं त्रिक कहे छे—

चैत्यवंदन समये जे दिशामां तीर्थकरनी प्रतिमा होय ते दिशाएज निरखवुं, अर्थात प्रतिमाजीनी सामुं ज जोवुं, बाकीनी त्रण दिशा तरफ नजर न करवी. कारण के, बीजी दिशाओ तरफ जोइए तो चैत्यवंदनमशं ध्यान नहीं रहेवाथी तेनो अनादर थाय। माटे कायाए करी बे हाथ मस्तके लगाडी, जिनेन्द्रना मुखने विषे पोतानी दृष्टिने स्थापन करी, एकाग्र चित्ते भगवंतनुं ध्यान करतो, अने मधुरवाणी वडे वीतराग प्रभुना गुणोने स्तवतो थको जे दिशाए प्रतिमा होय ते दिशाएज जोवे।

सातमुं भूमिप्रमार्जन त्रिक–

चैत्यवंदन करवानी इच्छावाळाए इरियावहि पडिक्कमतां तथा चैत्यवंदन करतां जीवोनी जयणाने माटे सम्यक् प्रकारे दृष्टि वडे जोइने, जो गृहस्थ होय तो वस्त्रना छेडाए करीने अने मुनिराज अथवा साध्वीजी होय तो रजोहरणे करीने पोताना पादने स्थापवानी भूमिनुं त्रण वार प्रमार्जन करवुं ।

आठमुं वर्णादित्रिकनुं स्वरूप ग्रन्थकार गाथाना उत्तरार्ध वडे कहे छे–

[1]वन्नत्थालंबणओ, वन्नाइतियं वियाणेज्जा ॥ ७० ॥

वर्ण, अर्थ अने आलंबन ए वर्णादि त्रिक जाणवुं । चैत्यवंदन करतां नमुत्थुणं विगेरे सूत्रो बोलती वखते तेमां आवता अकार–ककारादि अक्षरो अने लघु–गुरु वर्णो न्यूनाधिक रहित यथावस्थित बोलवा, तथा संपदा विगेरेनुं बराबर चिंतन राखवुं । नमुत्थुणं विगेरे सूत्रो तथा बीजां स्तोत्रादि बोलतां तेनो अर्थ हृदयमां भाववो । जिन प्रतिमा, स्थापना तथा भाव-अरिहंत विगेरेना स्वरूपनुं आलंबन करवुं । आ प्रमाणे वर्ण अर्थ अने आलंबन ए त्रणेने विषे उपयोग युक्त थवुं जोइए । तेने विषे आलंबन आवी रीते–

"अष्टाभिः प्रातिहार्यैः कृतसकलजगद्विस्मयः कान्तकान्तिः, सिञ्चन् पीयूषपूरैरिव सदसि जनं स्मेरदृष्टिप्रपातैः ।
निःशेषश्रीनिदानं निखिलनरसुरैः सेव्यमानः प्रमोदाद्, अर्हन्नालम्बनीयः स्फुरदुरुमहिमा वन्दमानेन देवः" ॥ १ ॥

---

१ वर्णार्थालम्बनतो, वर्णादित्रिकं विजानीयात् ॥ ७० ॥

आठ महा प्रातिहार्य वडो सकल जगतने विस्मय पमाडनारा, मनोहर कांतिवाळा, अमृतना झरणा जेवां स्नितदृष्टिपात वडे सभामां बेठेला जीवोने सिंचन करता, समग्र कल्याणनुं कारण, सर्व मनुष्यो अने देवो वडे सेवाता, स्फुरायमान विशाल महिमावाळा, आवा अलौकिक गुणयुक्त श्रीअरिहंत देवनुं वंदन करता पुरुषे आलंबन करवुं जोइए ।

नवमुं मुद्रात्रिक अने दसमुं प्रणिधानत्रिक कहे छे—

जिंणमुद्दा जोगमुद्दा, मुत्तासुत्ती उ तिन्नि मुद्दाओ । काय-मणो-वयणनिरोहणं च पणिहाणतियमेयं ॥ ७१ ॥

जिनमुद्रा योगमुद्रा, अने मुक्ताशुक्तिमुद्रा, ए प्रमाणे त्रण मुद्रा जाणवी । अशुभ एवा मन वचन अने कायनो निरोध करवो, अने ए त्रणेने शुभ प्रवर्तावबा, तेने प्रणिधानत्रिक कहे छे । एटले कायना सुसंवृतपणे करकमल जोडीने, अलौकिक पवित्र चरित्रवाळा श्रीअरिहंत प्रभुने मनमां स्थापीने, मधुर वाणी वडे स्तवन करवुं, ए त्रिविध प्रणिधान जाणवुं ।

त्रण मुद्राने विषे कइ मुद्रा वडे शुं करवुं, ते कहे छे—

पंचंगो पणिवाओ, थवपाढो होइ जोगमुद्दाए । वंदण जिणमुद्दाए, पणिहाणं मुत्तसुत्तीए ॥ ७२ ॥

पांचे अंगे नमन करवुं तेने पंचांग प्रणिपात कहे छे, चैत्यवंदननी आदिमां अने अंतमां 'इच्छामि खमासमणो' नो पाठ बोलतां पंचांग मुद्रा वडे प्रणिपात करवो जोइए । शक्रस्तव (नमुत्थुणं) विगेरे रूप स्तवपाठ योगमुद्रा वडे थाय छे । 'अरि-

१ जिनमुद्रा योगमुद्रा, मुक्ताशुक्तिस्तु तिस्रो मुद्रा· । कायमनोवचननिरोधनं च प्रणिधानत्रिकमेतत् ॥ ७१ ॥

२ पञ्चाङ्ग· प्रणिपात·, स्तवपाठो भवति योगमुद्रया । वन्दनं जिनमुद्रया, प्रणिधानं मुक्ताशुक्त्या ॥ ७२ ॥

हंतचेइयाणं' इत्यादि वंदन एटले चैत्यवंदन विगेरे जिनमुद्रा वडे थाय छे। जिनमुद्रा पगने आश्रीने थाय छे, अने योगमुद्रा हस्ताश्रित थाय छे, माटे चैत्यवंदनमां बन्नेनो व्यापार होवो जोइए। 'जय वीयराय' विगेरे प्रणिधान मुक्ताशुक्ति मुद्रा वडे थाय छे।

हवे पंचांग प्रणिपातनुं लक्षण दर्शाववा पूर्वक आ त्रण मुद्रानुं लक्षण वर्णवे छे—

दो [1]जाणू दोन्नि करा, पंचमंगं होइ उत्तमंगं तु। सम्मं संपणिवाओ, नेओ पंचंगपणिवाओ ॥ ७३ ॥

अ[2]न्नोन्नंतरअंगुलिकोसागारेहिं दोहिं हत्थेहिं। पिट्टोवरि कुप्परसंठिएहिं तह जोगमुद्दत्ति ॥ ७४ ॥

[3]चत्तारि अंगुलाइं, पुरओ ऊणाइं जत्थ पच्छिमओ। पायाणं उस्सग्गो, एसा पुण होइ जिणमुद्दा ॥ ७५ ॥

[4]मुत्तासुत्ती मुद्दा, जत्थ समा दोवि गब्भिया हत्था। ते पुण निलाडदेसे, लग्गा अन्ने अलग्गत्ति ॥ ७६ ॥

बे ढींचण बे हस्त अने मस्तक, आ पांचे अंग सम्यक् प्रकारे पृथ्वीने लगाडी श्रीभगवंत आगळ नमन करवुं तेने पंचांग प्रणिपात कहे छे। बे हाथनी दस आंगळीओ मांहोमांहे अंतरित करीने, कमळना डोडाने आकारे बन्ने हाथ जोडी, पेट उपर कोणी स्थापित करवाथी योगमुद्रा थाय छे। जेने विषे बन्ने पगना आगळना भागनी वच्चे चार अंगुल आंतरुं होय,

---

१ द्वे जानुनी द्वौ करौ, पञ्चमाङ्गं भवति उत्तमाङ्गं तु। सम्यक् संप्रणिपातो, नेय पञ्चाङ्गप्रणिपातः ॥ ७३ ॥

२ अन्योन्यान्तराऽङ्गुलिकोशाकाराभ्यां द्वाभ्या हस्ताभ्याम्। उदरोपरि सस्थापितकूर्पराभ्यां तथा योगमुद्रेति ॥ ७४ ॥

३ चत्वार्यङ्गुलानि, पुरत ऊनानि यत्र पश्चिमत॰। पादयोरुत्सर्ग, एषा पुनर्भवति जिनमुद्रा ॥ ७५ ॥

४ मुक्ताशुक्तिर्मुद्रा, यत्र समौ द्वावपि गर्भितौ हस्तौ। तौ पुनर्ललाटदेशे, लग्नौ अन्येऽलग्नाविति ॥ ७६ ॥

अने पाछळना भागमां चार अंगुलथी कांइक ओछुं आंतरुं राख्युं होय, एवी रीते पग राखीने वंदन काउसग्ग विगेरे क्रिया करवी तेने जिनमुद्रा कहे छे। जेने विषे बन्ने हाथने उल्लास सहित भेळा करी *गर्भितपणे राखीने ललाट प्रदेशमां लगाडवा तेने मुक्ताशुक्ति मुद्रा कहे छे। केटलाएक आचार्यो कहे छे के—ललाट प्रदेशने बन्ने हाथ अडकाडवा नहीं। आंगळीओना छिद्र विना, जेम मोतीनी छीपनां पडल मळेलां होय तेवा आकारे हाथ राखवा, ए मुक्ताशुक्ति मुद्रानुं लक्षण छे।

पुरुषोए तथा स्त्रीओए कइ कइ दिशामां रहीने, अने प्रतिमाथी केटला हाथ दूर रहीने चैत्यवंदन करवुं ?—

दाहिण-वामंगठिओ, नर-नारिगणोऽभिवंदए देवे। उक्किट्ठ सट्ठिहत्थुग्गहे जहन्नेण करनवगे ॥ ७७ ॥

पुरुषो मूळनायकनी जमणी दिशामां रहीने चैत्यवंदन करे, कारण के स्त्री-पुरुषोमां पुरुषो प्रधान छे। अने स्त्रीओ डावी बाजुए रहीने चैत्यवंदन करे। उच्छ्वास निःश्वासादि आशातना दूर करवा माटे चैत्यवंदन करतां प्रतिमाथी उत्कृष्ट आंतरुं साठ हाथनुं होवुं जोइए, अने जघन्यथी नव हाथ आंतरुं होवुं जोइए। नव हाथथी वधारे अने साठ हाथथी ओछे आंतरे चैत्य-वंदन करे तो मध्यम अवग्रह—आंतरुं कहेवाय।

---

* हथेळीने हथेळी लगाडवी नहीं, मात्र आगळीओनो उपरनो भाग अने हथेळीओनो बन्ने बाजुनो भाग एक बीजानी साथे लागी रहेवो जोइए, एटले के जोडेला हाथनी वच्चे जरा पोलाण रहेवु जोइए।

१ दक्षिण-वामाङ्गस्थितो, नर नारीगणोऽभिवन्दते देवान्। उत्कृष्टं षष्टिहस्तावग्रहे जघन्येन करनवके ॥ ७७ ॥

हवे नवकार इरियावहि नमुत्थुणं विगेरे सूत्रोनी संपदा कहे छे—

अट्ठ-ऽट्ठ-नव-ऽट्ठ य अट्ठवीस सोलस य वीस वीसामा। कमसो मंगल-इरिया-सक्कत्थयपमुहदंडेसु ॥ ७८ ॥

संपदा एटले विश्रामस्थान, जेने विषे कंठ विश्राम पामे तेने विश्रामस्थान कहीये। जे जे सूत्रमां ज्यां ज्यां सुधी संपदा कहेवामां आवे ते ते स्थान प्राप्त थतां जरा अटकवुं जोइए। मंगल एटले नवकारने विषे आठ संपदा। 'इरियावहि' सूत्रमां आठ संपदा छे। शक्रस्तव एटले 'नमुत्थुणं' सूत्रमां नव संपदा छे। 'अरिहंतचेइयाणं' ए सूत्रमां आठ संपदा छे। 'लोगस्स उज्जोअगरे' ए सूत्रमां अठ्यावीश संपदा छे। 'पुक्खरवरदीवड्ढे' ए सूत्रमां सोळ संपदा छे। अने 'सिद्धाणं बुद्धाणं' ए सूत्रमां वीश संपदा एटले विश्रामस्थान छे।

पंचपरमेट्ठिमंते, पए पए सत्त संपया कमसो। पज्जंतसत्तरसक्खरपमाणा अट्ठमी भणिया ॥ ७९ ॥

पंच परमेष्ठी मंत्रमां बधा मळीने नव पद छे, तेमां क्रमथी प्रथमना सात पदनी सात संपदा छे, 'मंगलाणं च सव्वेसिं, पढमं हवइ मंगलं' ए प्रमाणे सत्तर अक्षरवाळा छेल्ला बे पदनी आठमी एक संपदा कही छे।

केटलाएक आचार्यो आठ संपदा आवी रीते कहे छे—क्रमथी प्रथमना पांच पदनी पांच संपदा, 'एसो पंच नमुक्कारो,

---

१ अष्टा-ऽष्टौ नवा-ऽष्टौ च अष्टाविंशतिः षोडश च विंशतिर्विश्रामा.। क्रमशो मङ्गल-ईर्या-शक्रस्तवप्रमुखदण्डेषु ॥ ७८ ॥

२ पञ्चपरमेष्ठिमन्त्रे, पदे पदे सप्त सम्पदः क्रमशः। पर्यन्तसप्तदशाऽक्षरप्रमाणा अष्टमी भणिता ॥ ७९ ॥

सव्वपावप्पणासणो' ए प्रमाणे सोळ अक्षरवाळा बे पदनी छट्ठी एक संपदा, 'मंगलाणं च सव्वेसिं' ए पदनी सातमी संपदा, अने 'पढमं हवइ मंगलं' ए प्रमाणे नव अक्षरवाळा पदनी अठमी संपदा।

इच्छ–गम–पाण–ओसा–जेमे–एगिंदि–अभिहया–तस्स। इरियाविस्सामेसुं, पढमपया हुन्ति दट्ठव्वा॥ ८० ॥[1]

जेम भीमसेनने बदले फक्त भीम शब्द पण बोलवामां आवे छे, तेम मूळ गाथामां 'इच्छामि पडिक्कमिउं' विगेरे पदने बदले 'इच्छ' विगेरे आदिना ज शब्दो कह्या छे। इरियावहि सूत्रमां आठ संपदा एटले विश्रामस्थान छे। 'इच्छामि पडिक्कमिउं, इरियावहियाए, विराहणाए' ए पहेली संपदा–एटलुं बोलीने जरा अटकवुं। 'गमणागमणे' ए बीजी संपदा। 'पाणक्कमणे बीयक्कमणे हरियक्कमणे' ए त्रीजी संपदा। 'ओसाउत्तिंग पणगदग मट्टिमक्कडा संताणा संकमणे' ए चोथी संपदा। 'जे मे जीवा विराहिया' ए पांचमी संपदा। 'एगिंदिया बेइंदिया तेइंदिया चउरिंदिया पंचिंदिया' ए छट्ठी संपदा। 'अभिहया वत्तिया'थी आरंभी 'तस्स मिच्छामि दुक्कडं' सुधी सातमी संपदा। 'तस्स उत्तरीकरणेणं'थी 'ठामि काउसग्गं' सुधी आठमी संपदा।

अरिहं–आइग–पुरिसो–लोगो–ऽभय–धम्म–अप्प–जिण–सव्वा। सक्कत्थयसंपयाणं, पढमुल्लिंगणपया नेया ॥८१॥[2]

शक्रस्तव नमुत्थुणं सूत्रने कहे छे। श्रीजिनेन्द्रना जन्मादि समये शक्रेन्द्र आ स्तवन वडे जिनेन्द्रनी स्तुति करे छे तेथी तेने शक्रस्तव कहेवाय छे। शक्रस्तवनी संपदा जणाववाने आ गाथामां आदिना पद कह्या छे, तेनी अंदर नव संपदा छे; तेमां

१ इच्छ गम पाण ओसा जेमे एगिंदि अभिहया तस्स। ईर्याविश्रामेषु, प्रथमपदानि भवन्ति द्रष्टव्यानि ॥ ८० ॥

२ अरिहं–आइग–पुरिसो–लोगो–ऽभय–धम्म–अप्प–जिण–सव्वा। शक्रस्तवसम्पदा, प्रथमोल्लिङ्गनपदानि ज्ञेयानि ॥ ८१ ॥

प्रथम पद जे 'नमुत्थुणं' छे ते क्रियाने सूचवतुं होवाथी तेनी संपदामां गणत्री नथी । 'अरिहंताणं भगवंताणं' ए पहेली संपदा । 'आइगराणं तित्थयराणं सयंसंबुद्धाणं' ए बीजी संपदा । 'पुरिसुत्तमाणं पुरिससीहाणं पुरिसवरपुंडरीयाणं पुरिसवरगंधहत्थीणं' ए त्रीजी संपदा । 'लोगुत्तमाणं लोगनाहाणं लोगहियाणं लोगपईवाणं लोगपज्जोअगराणं' ए चोथी संपदा । 'अभयदयाणं चक्खुदयाणं मग्गदयाणं सरणदयाणं बोहिदयाणं' ए पांचमी संपदा । 'धम्मदयाणं धम्मदेसयाणं धम्मनायगाणं धम्मसारहीणं धम्मवरचाउरंतचक्कवट्टीणं' ए छट्ठी संपदा । 'अप्पडिहयवरनाणदंसणधराणं वियट्टछउमाणं' ए सातमी संपदा । 'जिणाणं जावयाणं, तिन्नाणं तारयाणं, बुद्धाणं बोहयाणं, मुत्ताणं मोअगाणं' ए आठमी संपदा । 'सव्वन्नूणं' थी जियभयाणं' सुधी नवमी संपदा । त्यार पछी-"जे अ अईआ सिद्धा, जे अ भविस्संतणागए काले । संपइ अ वट्टमाणा, सव्वे तिविहेण वंदामि" ॥ १ ॥ ए गाथा आवे छे ते पण अवश्य बोलवीज जोइए, कारण के ते गाथा पूर्वना महाश्रुतधरोए कहेली छे, अने तेने आगमना जाणकार निरभिमानी महागीतार्थ आचार्योए आदरेली छे, जेथी आपणे पण तेनो अवश्य आदर करवोज जोइए ।

अरिहंतचेइयाणं अने अन्नत्थ ऊससिएणंनी संपदा कहे छे—

अरिहं-वंदण-सद्धा, अन्नत्थ-सुहुम-एव-जा-ताव । अरिहंतचेइयथए, विस्सामाणं पया पढमा ॥ ८२ ॥

अर्हच्चैत्यस्तव—अरिहंतचेइयाणंनी संपदा जणाववाने आ गाथामां ते ते संपदाओनां आदिपद कह्या छे । 'अरिहंतचेइयाणं करेमि काउस्सग्गं' ए पहेली संपदा । 'वंदणवत्तियाए पूअणवत्तियाए सक्कारवत्तियाए सम्माणवत्तियाए बोहिलाभवत्तियाए निरुवसग्गवत्तियाए' ए बीजी संपदा । 'सद्धाए मेहाए धिइए धारणाए अणुप्पेहाए वड्ढमाणीए ठामि काउस्सग्गं' ए त्रीजी

संपदा । 'अन्नत्थ ऊससिएणं नीससिएणं खासिएणं छीएणं जंभाइएणं उड्डुएणं, वायनिसग्गेणं भमलीए पित्तमुच्छाए' ए चोथी संपदा । 'सुहुमेहिं अंगसंचालेहिं सुहुमेहिं खेलसंचालेहिं सुहुमेहिं दिट्ठिसंचालेहिं' ए पांचमी संपदा । 'एवमाइएहिं आगारेहिं अभग्गो अविराहिओ हुज्ज मे काउस्सग्गो' ए छट्ठी संपदा । 'जाव अरिहंताणं भगवंताणं नमुक्कारेणं न पारेमि' ए सातमी संपदा । 'ताव कायं ठाणेणं मोणेणं झाणेणं अप्पाणं वोसिरामि' ए आठमी संपदा ।

लोगस्स उज्जोअगरे, पुक्खरवरदीवड्ढे, अने सिद्धाणं बुद्धाणं, ए त्रण सूत्रमां आवती संपदाओनी संख्या एकज गाथा वडे कहेछे—

[1]अट्ठावीसा सोलस, वीसा य जहक्कमेण निद्दिट्ठा । नामजिणथवणाइसु, वीसामा पायमाणेण ॥ ८३ ॥

नामजिनस्तव जे लोगस्स, श्रुतस्तव जे पुक्खरवरदीवड्ढे, अने सिद्धस्तव जे सिद्धाणं बुद्धाणं; ए त्रणे सूत्रोने विषे ते ते सूत्रना पादनी संख्या प्रमाणे अठ्यावीश सोळ अने वीश संपदा जाणवी । 'लोगस्स उज्जोअगरे' ए सूत्रमां सात गाथा छे, प्रत्येक गाथाना चार पाद होय, तेथी तेना सर्वे मळीने अठ्यावीश पाद थाय छे; तेज प्रमाणे तेनी संपदाओ पण अठ्यावीश समजवी । 'पुक्खरवरदीवड्ढे' ए सूत्रनी अंदर चार गाथा छे, प्रत्येक गाथाना चार पादने हीसाबे बधा मळीने सोळ पाद थायछे; तेज प्रमाणे तेनी संपदाओ पण सोळ जाणवी । 'सिद्धाणं बुद्धाणं' सूत्रमां पांच गाथा होवाथी बधा मळीने वीश पाद थायछे, तेज प्रमाणे तेनी संपदाओ पण वीश छे ।

१ अष्टाविंशतिः षोडश, विंशतिश्च यथाक्रमेण निर्दिष्टाः । नामजिनस्तवनादिषु, विश्रामा पादमानेन ॥ ८३ ॥

वार अधिकार, कोणकोण सूत्रमां केटला अधिकार आवे ते जणावे छे—

दुन्नेगं दुन्नि दुगं, पंचेव कमेण हुन्ति अहिगारा । सक्कत्थयाइसु इहं, थोयव्वविसेसविसयाओ ॥ ८४ ॥

जेओने आश्रीने चैत्यवंदन कराय ते अधिकार कहेवाय—नमुत्थुणं विगेरे सूत्रमां जेटला जेटला पाठ सुधी स्तुति करवा योग्य अधिकार एटले प्रस्ताव विशेष छे ते दर्शावे छे । शक्रस्तव—नमुत्थुणं, चैत्यस्तव—अरिहंतचेइयाणं, चतुर्विंशति जिननामस्तव—लोगस्स, श्रुतस्तव—पक्खरवरदीवड्ढे, अने सिद्धस्तव—सिद्धाणं बुद्धाणंनी अंदर बधा मळीने वार प्रस्ताव—अधिकार छे । तेओमां कया कया सूत्रमां केटला केटला अधिकार छे ते आ गाथामां जणाव्युं छे । नमुत्थुणंनी अंदर बे अधिकार, अरिहंतचेइयाणंनी अंदर एक अधिकार, लोगस्सनी अंदर बे अधिकार, पक्खरवरदीवड्ढेमां बे अधिकार, अने सिद्धाणं बुद्धाणंनी अंदर पांच अधिकार छे ।

वार अधिकारनां आदिनां पद कहे छे—

पढमं नमुत्थु जेअईयसिद्ध अरिहंतचेइयाणंति । लोगस्स सव्वलोए, पुक्खर तमतिमिर सिद्धाणं ॥ ८५ ॥

जो देवाणवि उज्जिंतसेल चत्तारि अट्ठ दस दो य । वेयावच्चगराण य, अहिगारुल्लिंगणपयाइं ॥ ८६ ॥

अधिकारने जणावनारां ते ते सूत्रोनां आ प्रमाणे आदिनां पद छे—पहेला अधिकारनुं आदिनुं पद नमुत्थुणं छे, एटले के नमुत्थुणंथी 'जियभयाणं' सुधी पहेलो अधिकार समजवो । 'जे अ अईया सिद्धा' ए संपूर्ण गाथा बीजो अधिकार छे। 'अरिहंत-चेइयाणं' ए त्रीजा अधिकारनुं आदिनुं पद जाणवुं । 'लोगस्स उज्जोअगरे' ए चोथा अधिकारनुं प्रथम पद समजवुं । 'सव्वलोए

---

१ द्वावेको द्वौ द्वौ, पञ्चैव क्रमेण भवन्त्यधिकाराः । शक्रस्तवादिषु इह, स्तोतव्यविशेषविषयाः ॥ ८४ ॥

अरिहंतचेइयाणं' ए पांचमा अधिकारनुं प्रथम पद जाणवुं । 'पुक्खरवरदीवड्ढे' ए छठ्ठा अधिकारनुं आदिनुं पद जाणवुं । 'तम-तिमिरपडलविद्धंसणस्स' ए सातमा अधिकारनुं प्रथम पद जाणवुं । 'सिद्धाणं बुद्धाणं' ए आठमा अधिकारनुं प्रथम पद जाणवुं । 'जो देवाणवि देवो' ए नवमा अधिकारनुं आदिनुं पद जाणवुं । 'उज्जिंतसेलसिहरे' ए दसमा अधिकारनुं आदिनुं पद जाणवुं । 'चत्तारि अट्ठ दस दो य' ए अगीयारमा अधिकारनुं आदिनुं पद जाणवुं । अने 'वेयावच्चगराणं' ए बारमा अधिकारनुं आदिनुं पद जाणवुं ।

जे जे अधिकारमां जेने जेने वंदन कराय छे—जेनी जेनी स्तुति कराय छे ते सूत्रकार जणावे छे—

[1] पढमे छट्ठे नवमे, दसमे इक्कारसे य भावजिणे । तइयम्मि पंचमम्मि य, ठवणजिणे सत्तमे नाणं ॥ ८७ ॥

[2] अट्ठम–बीय–चउत्थेसु, सिद्ध–द्व्वारिहंत–नामजिणे । वेयावच्चगरसुरे, सरेमि बारसमहिगारे ॥ ८८ ॥

पहेला छठ्ठा नवमा दसमा अने अगीयारमा अधिकारमां भावअरिहंतोनी स्तवना करीछे, हुं ते भावअरिहंतोनुं वंदनीयपणे सरण करुंछुं । जेओ सिद्धिने अथवा केवलज्ञानने पाम्या होय ते भावअरिहंत, एटले के—अपार संसार समुद्रमां बूडता भव्य प्राणीओने तारवा माटे वहाण समान, कामघट चिंतामणि अने कल्पवृक्षादि करतां पण अधिक महिमावाळा, निर्मळ केवल-ज्ञान वडे लोकालोकने प्रकाशनार, अने त्रणे लोकमां अतिशयवाळी अष्ट महाप्रातिहार्यादिरूप अद्भुत विभूतिने अनुभवता तीर्थ

---

१ प्रथमे षष्ठे नवमे, दशमे एकादशे च भावजिनान् । तृतीये पञ्चमे च, स्थापनाजिनान् सप्तमे ज्ञानम् ॥ ८७ ॥

२ अष्टम-द्वितीय-चतुर्थेषु, सिद्ध–द्रव्यार्हद्–नामजिनान् । वैयावृत्त्यकरसुरान्, स्मरामि द्वादशाधिकारे ॥ ८८ ॥

करो । 'नमुत्थुणं'थी 'जियभयाणं' सुधी पहेलो अधिकार छे, तेनी अंदर सद्भूत गुणकीर्तना वडे भावजिनोनी स्तुति करी छे । 'पुक्खरवरदीवड्ढे' ए संपूर्ण गाथा छठ्ठो अधिकार छे, तेनी अंदर पुष्करवरद्वीप जंबूद्वीप अने अर्धा धातकीखंडनी अंदर वर्तता सीमंधरस्वामी विगेरे भावअरिहंतोनी स्तुति करी छे । 'जो देवाणवि देवो' अने 'इक्कोवि नमुक्कारो' ए बे गाथा नवमो अधिकार छे । आ अधिकारमां वर्तमानतीर्थना प्रवर्तावनारा आसन्नउपकारी भगवान् श्रीमहावीरनी स्तुति करी छे, तथा तेमने नमस्कार करवानुं फळ बताव्युं छे । 'उज्जिंतसेलसिहरे' ए गाथा दसमो अधिकार छे, आ अधिकारने विषे अतुलप्रभावशाली त्रण जगतमां तिलक समान प्रभु श्रीनेमिनाथनी स्तुति करी छे । 'चत्तारि अट्ठ दस दो य' ए गाथा अगीयारमो अधिकार छे । आ अधिकारमां सिद्धिगतिनी मागणी करवा पूर्वक चोवीशे जिनेन्द्रोने नमस्कार कर्यो छे ।

त्रीजा अने पांचमा अधिकारमां स्थापना जिनने वंदन कर्युं छे । 'अरिहंतचेइयाणं' ए दंडक त्रीजो अधिकार छे, तेनी अंदर जे जिनमंदिरादिमां स्थापित करेला जिनबिंबोने वंदन करवानो आरंभ कर्यो होय तेओने वंदन करेलुं होवाथी स्थापनार्हद्वंदन नामनो ए त्रीजो अधिकार छे । 'सव्वलोए अरिहंतचेइयाणं' इत्यादि पांचमो अधिकार छे, तेने विषे भुवनपति व्यंतर ज्योतिषी वैमानिक नन्दीश्वर मंदराचल अष्टापद समेतशिखर शत्रुंजय आबु गिरनार विगेरे स्वर्ग मृत्यु अने पातालरूप त्रण लोकमां जिनमंदिरोने विषे स्थापित जे शाश्वता अने अशाश्वता जिनबिंबो छे तेओने वंदन कर्युं छे, ते जिनबिंबोनुं हुं वंदनीयपणे स्मरण करुं छुं ।

सातमा अधिकारमां श्रुतज्ञानने हुं वंदन करुं छुं । 'तमतिमिरपडल'थी आरंभी 'सुअस्स भगवओ' पर्यंत सातमो अधिकार छे, तेनी अंदर श्रुतज्ञाननी स्तुति करी छे ।

आठमा अधिकारमां सिद्धोनुं हुं वंदनीय पणे स्मरण करुं छुं। आठमो अधिकार 'सिद्धाणं बुद्धाणं' ए संपूर्ण गाथा छे, तेनी अंदर तीर्थसिद्ध अतीर्थसिद्ध विगेरे पंदर भेदवाळा सिद्धोने नमस्कार कर्यो छे।

बीजो अधिकार नमुत्थुणंनी अंदर आवती 'जे अ अईया सिद्धा' ए छेल्ली गाथा छे, तेमां द्रव्य जिनोनी स्तुति करी छे। जेओ अतीतकाळे सिद्ध थया, जेओ आगामीकाळे सिद्ध थशे, अने वर्तमानकाळे विद्यमान एवा सर्व द्रव्यजिनोने आ गाथामां वंदन कर्युं छे।

चोथो अधिकार 'लोगस्स उज्जोअगरे' संपूर्ण छे, तेनी अंदर, आ अवसर्पिणीने विषे भव्य प्राणीओनां सांसारिक दुःखने दूर करनार होवाथी आसन्न उपकारी चोवीश तीर्थंकरोने नामकीर्तन पूर्वक वंदन करेलुं छे, अने तेथी ते जिननामोत्कीर्तन नामनो अधिकार कहेवाय छे।

बारमो अधिकार 'वेयावच्चगराणं' छे, तेनी अंदर वैयावृत्त्य करनारा समकितदृष्टि देवोनी स्तुति करी छे।

मुनिओए अने श्रावकोए अहोरात्रमां केटली वखत चैत्यवंदन करवुं ? ते दर्शावे छे—

साहूण सत्त वारा, होइ अहोरत्तमज्झयारम्मि। गिहिणो पुण चियवंदण, तिय पंच सत्त वा वारा ॥८९॥[1]

मुनिओए अहोरात्रमां सात वखत चैत्यवंदन करवुं जोइए, अने श्रावकोए सात पांच अथवा त्रण वखत चैत्यवंदन करवुं जोइए।

---

1 साधूनां सप्त वारा, भवत्यहोरात्रमध्ये। गृहिणः पुनश्चैत्यवन्दनं, त्रिः पञ्च सप्त वा वाराः ॥ ८९ ॥

साधुओने सात वखत, अने श्रावकोने सात पांच अथवा त्रण वखत चैत्यवंदन केवी रीते होय ते जणावे छे—

पडिकमणे चेइहरे, भोयणसमयम्मि तह य संवरणे । पडिकमण-सुयण-पडिबोहकालियं सत्तहा जइणो ॥ ९० ॥
पडिक्कमओ गिहिणो वि हु, सत्तविहं पंचहा उ इयरस्स । होइ जहन्नेण पुणो, तीसु वि संझासु य तिविहं ॥९१॥

मुनिराज पहेलुं चैत्यवंदन सवारना प्रतिक्रमणने छेडे 'विशाललोचन' कहे । बीजुं चैत्यवंदन जिनमंदिरमां भगवंत आगळ करे । त्रीजुं चैत्यवंदन आहार समये पच्चक्खाण पारे त्यारे करे । आहार करी रह्या पछी दिवसचरिमं पच्चक्खाण कर्या पहेलां चोथुं चैत्यवंदन करे । संध्याना प्रतिक्रमणना प्रारंभमां पांचमुं चैत्यवंदन करे । छट्ठुं चैत्यवंदन सूती वखते संथारा पोरिसी भणावतां करे । सातमुं चैत्यवंदन पाछली रात्रे जाग्या पछी कुसुमिण दुसुमिण काउसग्ग कर्या पछी करे ।

सवार अने सांज एम बन्ने वखत प्रतिक्रमण करनारा श्रावकने मुनिनी जेम सात वखत चैत्यवंदन थाय छे—बन्ने प्रतिक्रमणमां बे चैत्यवंदन, सूती वखते एक चैत्यवंदन, निद्रानो त्याग कर्या पछी एक चैत्यवंदन, अने त्रण संध्यानी पूजा कर्या बाद त्रण चैत्यवंदन । जेओ प्रतिक्रमण करता नथी तेओने पांच वखत चैत्यवंदन थाय छे—सूती वखते एक चैत्यवंदन, निद्रानो त्याग कर्या पछी एक चैत्यवंदन, अने त्रणे संध्याना त्रण चैत्यवंदन । श्रावकने जघन्यथी प्रभात मध्याह्न अने सांज ए त्रण संध्याना त्रण चैत्यवंदन होय छे ।

---

१ प्रतिक्रमणे चैत्यगृहे, भोजनसमये तथा च सवरणे । प्रतिक्रमण-स्वपन-प्रतिबोधकालिकं सप्तधा यतेः ॥ ९० ॥
प्रतिक्रामतो गृहिणोऽपि खलु, सप्तविधं पञ्चधा तु इतरस्य । भवति जघन्येन पुनस्त्रिष्वपि सन्ध्यासु च त्रिविधम् ॥ ९१ ॥

जघन्य, मध्यम, अने उत्कृष्ट ए त्रण प्रकारे चैत्यवंदन थाय छे; ते जणावे छे—

नवकारेण[1] जहन्ना, दंडगथुइजुअलमज्झिमा नेया । उक्कोसा विहिपुव्वगसक्कत्थयपंचनिम्माया ॥ ९२ ॥

जघन्य चैत्यवंदन—'नमो अरिहंताणं' इत्यादि पद वडे नमस्कार करवो, अथवा कोइ श्लोक स्तोत्रादि वडे भगवंतनी स्तुति करवी, अथवा प्रणाम मात्र करवो तेने जघन्य चैत्यवंदन कहे छे । प्रणाम पांच प्रकारे थाय छे—एकलुं शिर नमाववुं ते एकांग प्रणाम, बन्ने हाथ नमाववा ते द्व्यंग प्रणाम, शिर अने बन्ने हाथ नमाववा ते त्र्यंग प्रणाम, बन्ने ढींचण अने बन्ने हाथ नमाववा ते चतुरंग प्रणाम, अने बे हाथ बे ढींचण तथा शिर नमाववुं ते पंचांग प्रणाम कहेवाय छे ।

मध्यम चैत्यवंदन—शक्रस्तव, अरिहंतचेइयाणं, इत्यादि दंडक अने थोइ ते रूप युगल वडे मध्यम चैत्यवंदन थाय छे, एटले नमुत्थुणं विगेरे कही, उभा थइ, अरिहंतचेइयाणं अने अन्नत्थ ऊससिएणं कही, काउसग्ग करी एक थोइ कहेवी ते मध्यम चैत्यवंदन कहेवाय । अन्य आचार्यो आवी रीते व्याख्या करे छे—नमुत्थुणं विगेरे पांच दंडक[2] तथा स्तुतिनुं युगल[3]—सिद्धान्तनी भाषा वडे चार थोइ, ते वडे जे वंदन ते मध्यम चैत्यवंदन कहेवाय छे ।

---

१ नमस्कारेण जघन्या, दण्डकस्तुतियुगलमध्यमा ज्ञेया । उत्कृष्टा विधिपूर्वकशक्रस्तवपञ्चनिर्मिता ॥ ९२ ॥

२ नमुत्थुणं, अरिहंतचेइयाणं, लोगस्स, पुक्खरवरदीवड्ढे अने सिद्धाणं बुद्धाणं, ए पाच दंडक ।

३ चार थोइनी अदर प्रथमनी त्रण थोइ वंदन-स्तुत्यादि रूप होवाथी एकज गणाय छे, अने चोथी थोइ शिक्षारूप होवाथी तेथी भिन्न गणाय छे, आवी रीते चार थोइ होवा छता तेने स्तुति युगल कह्युं ।

उत्कृष्ट चैत्यवंदन करवानी इच्छावाळो साधु अथवा श्रावक चैत्यगृहादिमां जइ, यथोचित भूमिनुं उपयोगपूर्वक प्रतिलेखन-प्रमार्जन करी, जिनबिंबने विषे दृष्टि अने चित्तने एकाग्र करी, संवेग-वैराग्य वडे रोमांचित शरीरवाळो, 'भगवंतना चरणारविंदनुं अतिदुर्लभ नमन महापुण्ययोगे मने प्राप्त थयुं छे' ए प्रमाणे हृदयमां हर्षित चित्ते मानतो थको, योगमुद्रा वडे भगवंतनी सन्मुख विनीतभावे रह्यो छतो, विधिपूर्वक अस्खलितादि गुण युक्त नमुत्थुणं विगेरे पांच दंडक वडे चैत्यवंदन करे । केटलाएक आचार्यो कहे छे के–उत्कृष्ट चैत्यवंदनमां पांच नमुत्थुणं बोलवा जोइए ।

॥ इति चैत्यवन्दनद्वारम् ॥

—→○←—

वन्दनक द्वार २ ।

—→○←—

मुहणंतय-देहा-ऽऽवस्सएसु[1] पणवीसं होइ पत्तेयं । छ ट्ठाणा छच्च गुणा, छच्चेव हवन्ति गुरुवयणा ॥ ९३ ॥
अहिगारिणो य पंच उ, इयरे पंचेव पंच पडिसेहा । इक्कावग्गह पंचा–ऽभिहाण पंचेव आहरणा ॥ ९४ ॥

---

१ मुखानन्तक-देहा-ऽऽवश्यकेषु पञ्चविंशतिर्भवति प्रत्येकम् । षट् स्थानानि षट् च गुणाः, षट् चैव भवन्ति गुरुवचनानि ॥ ९३ ॥
अधिकारिणश्च पञ्च तु, इतरे पञ्चैव पञ्च प्रतिषेधाः । एकाऽवग्रहः पञ्चाऽभिधानानि पञ्चैवाऽऽहरणानि ॥ ९४ ॥

आसायणतेत्तीसं, दोसा बत्तीस कारणा अट्ठ। बाणउयसयं ठाणाण वंदणे होइ नायव्वं ॥ ९५ ॥

वंदनने विषे एकसो बाणुं स्थान छे। ते आवी रीते–मुखनुं अनंतक–वस्त्र ते मुखानंतक, एटले मुहपत्तिनी पचीश पडिलेहणा, शरीरनी पचीश पडिलेहणा, पचीश आवश्यक, वांदणानी अंदर छ स्थान, छ गुण, गुरुनां छ वचन, आचार्यादि वांदवा योग्य अधिकारी पांच, इतर एटले अनधिकारी–अवंदनीय पासत्थादि पांच, प्रतिषेध पांच–पांच स्थानके वांदणां न देवां, अवग्रह एक, वंदननां पांच नाम, वंदन उपर पांच दृष्टान्त, तेत्रीश आशातना, बत्रीश दोष, अने वांदणा देवानां आठ कारण। ९३–९४–९५।

मुहपत्तिनी पचीश पडिलेहणा—

दिट्ठिपडिलेहणेगा, नव अक्खोडा नवेव पक्खोडा। पुरिमल्ला छच्च भवे, मुहपत्ती होइ पणविसा ॥ ९६ ॥

वांदणा देवानी इच्छावाळो भव्यप्राणी पहेलां खमासणुं दइ, गुरुमहाराजनी आज्ञा मागी, उत्कटिक (उभडक) आसने बेसी, प्रथम मुहपत्ति उखेली तेने बे पासे जोतां "सूत्र अर्थ तत्त्व करी सद्दहुं (श्रद्धापूर्वक हृदयमां धारण करुं)" एम चिंतवे, ते एक दृष्टिपडिलेहणा थइ। त्यार पछी छ पुरिम करवा. एटले मुहपत्तिने फेरवी बे हाथे साहीने एकेका हाथे नचाववा रूप त्रण त्रण पुरिम करवा. तेमां डाबे हाथे खंखेरतां "सम्यक्त्व मोहनीय, मिश्र मोहनीय, मिथ्यात्व मोहनीय परिहरुं (त्याग

१ आशातनात्रयस्त्रिंशद्, दोषा द्वात्रिंशत् कारणान्यष्टौ। द्विनवतशतं स्थानाना वन्दने भवति ज्ञातव्यम् ॥ ९५ ॥

२ दृष्टिप्रतिलेखनैका, नव आस्फोटा नवैव प्रस्फोटाः। पुरिमाः षट् च भवेयुः, मुखपोतिकाया भवति पञ्चविंशतिः ॥ ९६ ॥

करुं)" एम चिंतववुं, अने जमणे हाथे खंखेरतां "कामराग स्नेहराग दृष्टिराग परिहरुं" एम चिंतववुं. ए मुहपत्ति खंखेरवा रूप छ पुरिम–पडिलेहणा थइ, तेनी साथे प्रथमनी एक दृष्टिपडिलेहणा मेळवतां सात पडिलेहणा थइ।

पछी जमणा हाथनी अंगुलीना आंतरा वच्चे मुहपत्ति भरावी, डावा हाथनुं सवळुं तल अणस्पर्शतां अंदर लेतां 'सुदेव सुगुरु सुधर्म आदरुं' एम चिंतवतां त्रण अखोडा करे, अने तेज तलने हस्तनी तरफ मुहपत्ति वडे यतना पूर्वक घसी काढतां 'कुदेव कुगुरु कुधर्म परिहरुं' एम चिंतवतां त्रण पखोडा करे। बीजी वखत एज मुजब 'ज्ञान दर्शन चारित्र आदरुं' अने 'ज्ञान-विराधना दर्शनविराधना चारित्रविराधना परिहरुं' एम चिंतवतां त्रण अखोडा अने त्रण पखोडा करवा। तेज प्रकारे त्रीजी वखत 'मनगुप्ति वचनगुप्ति कायगुप्ति आदरुं' अने 'मनदंड वचनदंड कायदंड परिहरुं' एम चिंतवतां त्रण अखोडा अने त्रण पखोडा करवा। आवी रीते नव अखोडा अने नव पखोडानी अढार पडिलेहणा साथे पूर्वनी सात पडिलेहणा मेळवतां सर्व मळी मुहपत्तिनी पच्चीश पडिलेहणा थइ।

देहनी पच्चीश पडिलेहणा—

बांहू-सिर-मुह-हियए, पाएसुं तिन्नि तिन्नि पत्तेयं। पिट्ठीइ हुन्ति चउरो, एसा पुण देहपणवीसा॥ ९७॥

उपर कह्या प्रमाणे मुहपत्तिनी पच्चीश पडिलेहणा कर्या बाद, जमणा हाथनी अंगुलीना आंतरा वच्चे भरावेली मुहपत्ति वडे 'हास्य रति अरति परिहरुं' एम चिंतवतां, डावी भुजाना मध्य जमणा अने डाबा भागनी क्रम वडे पडिलेहणा करवी. ए

---

१ बाहु-शिरो–मुख–हृदये, पादयोस्तिस्रस्तिस्र- प्रत्येकम्। पृष्ठ्या भवन्ति चतस्रः, एषा पुनर्देहपञ्चविंशतिः॥ ९७॥

पहेलुं त्रिक । पछी जमणा हाथ प्रमाणे डाबा हाथमां मुहपत्ति पकडी ते वडे 'भय शोक दुगंछा परिहरुं' एम चिंतवतां डाबी भुजानी जेम जमणी भुजानी पडिलेहणा करवी. ए बीजुं त्रिक । पछी मुहपत्तिना बन्ने छेडा बे हाथे पकडी, 'कृष्णलेश्या नीललेश्या कापोतलेश्या परिहरुं' एम चिंतवतां, मस्तकना मध्य जमणा अने डाबा भागनी क्रम वडे पडिलेहणा करवी. ए त्रीजुं त्रिक । एवीज रीते 'ऋद्धिगारव रसगारव सातागारव परिहरुं' एम चिंतवतां मुखनी त्रण पडिलेहणा करवी. ए चोथुं त्रिक । पछी 'मायाशल्य नियाणाशल्य मिथ्यात्वशल्य परिहरुं' एम चिंतवतां हृदयनी त्रण पडिलेहणा करवी. ए पांचमुं त्रिक । पछी जमणा हाथमां रहेली मुहपत्ति वडे जमणा खभा उपर, डाबा हाथमां रहेली मुहपत्ति वडे डाबा खभा उपर, डाबा हाथमां रहेली मुहपत्ति वडे जमणा खभानी नीचेना प्रदेशमां—जमणी कांखनी नीचे, अने जमणा हाथमां रहेली मुहपत्ति वडे डाबा खभानी नीचेना प्रदेशमां–डाबी कांखनी नीचे, आवी रीते चार पडिलेहणा करतां 'क्रोध मान माया अने लोभ परिहरुं' एम चिंतववुं । पछी मुहपत्ति नाभिथी नीचे न लइ जवाय तेथी रजोहरण अथवा चरवळा वडे डाबा अने जमणा पगनी पडिलेहणा करवी. तेमां डाबा पगना अनुक्रमे मध्य जमणा अने डाबा भागनी पडिलेहणा करतां 'पृथ्वीकाय अप्काय तेउकायनी जयणा करुं' एम चिंतववुं. तेवीज रीते जमणा पगनी पडिलेहणा करतां 'वाउकाय वनस्पतिकाय त्रसकायनी जयणा करुं' एम चिंतववुं । आवी रीते सर्व मळी शरीरनी पचीश पडिलेहणा थइ । स्त्रीओने तो मस्तक, हृदय, तथा बन्ने खभानी उपरनो अने नीचेनो भाग गोप्य होवाथी तेनी दस पडिलेहणा बाद करतां, बे भुजा मुख अने बन्ने पग ए पांचेनी त्रण त्रण पडिलेहणा छे. तेथी स्त्रीओने शरीरनी पंदर पडिलेहणा समजवी ।

दुंओणयं अहाजायं, किइकम्मं बारसावयं । चउसिरं तिगुत्तं च, दुपवेसं एगनिक्खमणं ॥ ९८ ॥

वांदणाने विषे बे अवनत एटले मस्तक वडे बे वार नमन कराय छे । प्रथम 'इच्छामि खमासमणो वंदिउं जावणिज्जाए निसीहिआए अणुजाणह' ए पदोथी अवग्रहमां पेसवा माटे आज्ञा मागी त्यां मस्तक नमाववुं, ए एक अवनत. एम बीजी वार पूर्वनी पेठे वांदणा देतां बीजुं अवनत थाय, आ प्रमाणे बे अवनत रूप बे आवश्यक थया २ । त्रीजुं यथाजात आवश्यक–जेम फक्त रजोहरण मुहपत्ति अने चोळपट्टा वडे श्रमण थाय छे तेम थइने, तथा जेम बाळक करसंपुट मस्तके लगाडी गर्भमांथी जन्मे छे तेम 'खमणिज्जो भे' इत्यादि कहेतां करसंपुट रची मस्तके लगाडी वंदन करवुं, तेने यथाजात आवश्यक कहे छे ३ । सूत्राभिधानगर्भित अने शरीरना व्यापार रूप बार आवर्त जेमां आवे ते द्वादशावर्त वंदन कहेवाय । प्रथम वांदणे छ आवर्त थाय. तेमां प्रथम त्रण आवर्त 'अहो, कायं, काय' ए बब्बे अक्षरे थाय, तथा बीजा त्रण आवर्त 'जत्ता भे, जवणि, ज्जं च भे' ए त्रण पद उच्चारतां थाय । आवी रीते बीजी वखत वांदणुं देतां बीजा छ आवर्त मळी कुल बार आवर्त थाय । दस अंगुली भेगी करी गुरुने–स्थापेली मुहपत्तिने जेम थापो मारतां दसे आंगळी अडे छे तेम हळवेथी स्पर्शवी, तेम करतां 'अ' अक्षर बोलवो, पछी दस अंगुली सहित उत्तान हाथने ललाटे लगाडतां 'हो' अक्षर उच्चारवो । तेवीज रीते 'का' अने 'यं' तथा 'का' अने 'य' उच्चारवा । 'जत्ता भे' विगेरे बीजा त्रण आवर्तमां पण 'ज' अक्षर बोलतां मुहपत्तिने पूर्वनी जेम

१ द्व्यवनतं यथाजातं, कृतिकर्म द्वादशावर्तम् । चतुःशिरस्त्रिगुप्तं च, द्विप्रवेशमेकनिष्क्रमणम् ॥ ९८ ॥

स्पर्शवी, 'त्ता' अक्षर बोलतां उत्तान हाथ वच्चे अधर रहे, अने 'भे' अक्षर बोलतां ते हाथने ललाटे लगाडवो। एवीज रीते 'ज' 'व' 'णि' तथा 'ज्जं' 'च' 'भे' अक्षरो उच्चारवा। आवश्यक १५ थया।

चतुःशिरोवंदनक एटले वांदणा देतां चार वखत मस्तक नमाववुं। पहेलां शिष्य गुरु महाराजने कहे के 'खामेमि खमासमणो देवसियं वइक्कमं—हे क्षमाश्रमण! दिवस संबंधी मारा अपराधने हुं खामुं छुं' ए प्रमाणे बोलतां शिष्ये मस्तक नमाववुं, ते वखते 'अहमवि खामेमि तुमे—हुं पण तुंने खामुं छुं' ए प्रमाणे बोलतां आचार्ये मस्तक नमाववुं। आवी रीते बीजे वांदणे मळी चार वखत मस्तक नमन थाय। अथवा 'संफासं' पद बोलीने उत्तान हाथ मुहपत्ति पर स्थापी तेमां माथुं अडे तेम मूकवुं ते एक, तथा 'खामेमि खमासमणो' इत्यादि बोलतां पण मस्तक अडाडवुं एम बे, आवी रीते बीजी वारना वांदणाना गणतां चार शिरोनमन थाय। सर्व मळी १९ आवश्यक थया।

त्रण गुप्ति एटले मन वचन अने काया ए त्रणने अन्य क्रियाथी निवर्तावी वंदन करती वखते सारी रीते गोपवी राखवा। मननी एकाग्रताए, वाणीथी अस्खलित अक्षरोने उच्चारतो छतो, अने काय वडे आवर्तोनी विराधना नहीं करतो छतो वंदन करे। कुल आवश्यक २२। तथा 'द्वि प्रवेश' एटले बे वांदणामां बे वार गुरुनी आज्ञा मागी अवग्रहमां प्रवेश करवा रूप बे आवश्यक। प्रथम 'अणुजाणह मे मिउग्गहं' कही वंदन करतां गुरुनी आज्ञा पामी अवग्रहमां प्रवेश करवो, एवीज रीते अवग्रहमांथी नीकळीने बीजे वांदणे बीजी वखत प्रवेश करवो। कुल आवश्यक २४। प्रथम वंदन करती वखते 'आवस्सियाए' कहीने अवग्रह-

मांथी वहार नीकळवुं ते एक निष्क्रमण समजवुं, कारणके बीजी वारने वांदणे पाछा नीकळवुं नथी । कुल आवश्यक २५ ॥ आवी रीते द्वादशावर्त वंदन करती वखते पच्चीश आवश्यक साचववां जोइए ।

छ स्थानक—

इच्छा य अणुण्णवणा, अव्वाबाहं च जत्त जवणा य । अवराहखामणावि य, छ ट्ठाणा हुन्ति वंदणए ॥ ९९ ॥[1]

वांदणानी अंदर छ स्थानक आवे छे—इच्छा, अनुज्ञापना, अव्याबाध, यात्रा, यापना, अने अपराधक्षामणा । 'इच्छामि खमासमणो वंदिउं जावणिज्जाए निसीहिआए' ए पांच पदनुं इच्छारूप प्रथम स्थानक समजवुं. आ स्थानकमां ज्ञानादिनी अभिलाषारूप प्रशस्त भावइच्छानो अधिकार छे । 'अणुजाणह मे मिउग्गहं' ए त्रण पदनुं अनुज्ञापनारूप बीजुं स्थानक छे. आ स्थानकमां आचार विगेरे प्रशस्त भावनी अनुज्ञा ग्रहण करवी । गुरु महाराजने निराबाधपणुं पूछवा माटे अव्याबाधरूप त्रीजुं स्थानक 'बहुसुभेण भे' इत्यादि पद वडे समजवुं. व्याबाध एटले पीडा बे प्रकारे होय छे—द्रव्यथी अने भावथी. शस्त्रादिना प्रहार विगेरेथी थयेली पीडा द्रव्यव्याबाध, अने मिथ्यात्वादिथी थयेल पीडा भावव्याबाध. आ बन्ने प्रकारना व्याबाध रहितपणुं अव्याबाध स्थानकमां पूछाय छे । चोथुं यात्रा स्थानक 'जत्ता भे' ए बे पदनुं समजवुं । यात्राना बे भेद छे, द्रव्ययात्रा अने भावयात्रा, तापसादि मिथ्यात्वीओने पोतानी क्रियानी वृद्धि ते द्रव्ययात्रा, अने साधुओने तप नियम स्वाध्याय संयमरूप पोतानी क्रियानी वृद्धि ते भावयात्रा, अहीं आ बन्ने यात्राओमांथी भावयात्रा समजवी । शरीरनी समाधि—सुखशान्ति पूछवा रूप

१ इच्छा चाऽनुज्ञापना, अव्याबाधं च यात्रा यापना च । अपराधक्षामणाऽपि च, षड् स्थानानि भवन्ति वन्दनके ॥ ९९ ॥

पांचमुं यापना स्थानक 'जवणिज्जं च मे' ए त्रण पदनुं समजवुं। सारा सात्विक पदार्थो तथा औषधादि वापरवा वडे शरीरनी समाधि ते द्रव्ययापना, अने पांचे इन्द्रियो तथा मनना उपशम वडे शरीरनी समाधि ते भावयापना समजवी। पोताना अपराधोने खमाववा रूप छठ्ठुं अपराधक्षामणा स्थानक 'खामेमि खमासमणो देवसियं वइक्कमं' ए चार पद वडे थाय छे। खामणा बे भेदे छे–द्रव्यथी अने भावथी. कषायोथी कलुषित चित्तवाळाए आ लोकना भयथी खामणा करवा ते द्रव्यखामणा, अने संसारथी भीरु बनेला संवेगी चित्तवाळाए खामणा करवा ते भावखामणा।

वांदणा करनारने छ गुण थाय ते कहे छे—

विंणओवयार माणस्स, भंजणा पूअणा गुरुजणस्स। तित्थयराण य आणा, सुयधम्माराहणाऽकिरिया ॥१००॥

आठ प्रकारना कर्मोने नष्ट करे ते विनय कहेवाय, ते विनय वडे गुरुमहाराजनी आराधना थाय ए पहेलो गुण। बीजो पोताना अभिमाननो भंग थाय। त्रीजो गुरुजननी पूजा थाय। चोथो सर्वकल्याणनुं मूळभूत श्रीतीर्थंकर देवनी आज्ञानुं पालन थाय, कारण के भगवंते विनयमूल धर्म कह्यो छे। पांचमो श्रुतधर्मनी आराधना थाय, केमके वंदनपूर्वकज श्रुतग्रहण करवानुं कह्युं छे। वंदन करवाथी छठ्ठो परंपराए अक्रिया रूप गुण, एटले अक्रियाथी सिद्धिस्थानज प्राप्त थाय छे। आगममां पण कह्युं छे के—

"तहारूवाणं भंते ! समणं वा माहणं वा वंदमाणस्स वा पज्जुवासमाणस्स वा वंदणा पज्जुवासणा वा किंफला पन्नत्ता ?, गोयमा ! सवणफला। से णं सवणे किंफले पन्नत्ते ?, गोयमा ! नाणफले। से णं नाणे किंफले ?, गोयमा ! विन्नाण फले। विन्नाणे पच्चक्खाण-

१ विनयोपचारो मानस्य, भञ्जना पूजना गुरुजनस्य। तीर्थंकराणा चाज्ञा, श्रुतधर्माराधनाऽक्रिया ॥ १०० ॥

फले । पच्चक्खाणे संजमफले । संजमे अनण्हयफले । अनण्हए तवफले । तवे वोदाणफले । वोदाणे अकिरियाफले । अकिरिया सिद्धिगइफलत्ति" ।

"हे भगवन् ! तेवा प्रकारना श्रमण अथवा माहणने वंदन करनार अथवा पर्युपासना करनारने वंदन अथवा पर्युपासनानुं शुं फळ प्ररूप्युं छे ?, गौतम ! श्रवणरूप फळ । भगवन् ! श्रवणनुं शुं फळ ?, गौतम ! ज्ञानरूप फळ । भगवन् ! ज्ञाननुं शुं फळ ?, गौतम ! विज्ञान फळ । विज्ञाननुं पच्चक्खाण फळ । पच्चक्खाणनुं संयमफळ । संयमनुं संवररूप फळ । संवरनुं तप फळ । तपनुं निर्जराफळ । निर्जरानुं अक्रियाफळ । अने अक्रियानुं सिद्धिगतिरूप फळ मळे छे" ।

गुरुनां छ वचन—

छंदेण अणुजाणामि, तहत्ति तुब्भंपि वट्टइ एवं । अहमवि खामेमि तुमे, वयणाइं वंदणरिहस्स ॥ १०१ ॥

गुरुमहाराजने वंदन करवानी इच्छावाळो शिष्य ज्यारे 'इच्छामि खमासमणो वंदिउं जावणिज्जाए निसीहिआए' ए प्रमाणे कहे त्यारे, गुरु जो व्याक्षेपादि बाधायुक्त होय तो चूर्णिकारने मते 'प्रतीक्षस्व' एटले जरा राह जुओ ए प्रमाणे कहे; अने वृत्तिकारने मते 'त्रिविधेन' एटले हुं मन वचन अने काय वडे प्रतिषेध करुं छुं ए प्रमाणे कहे. व्याक्षेपादिनुं कारण जो शिष्यने कहेवा योग्य होय तो कहे, नहिंतर न कहे. आ प्रमाणे ज्यारे व्याक्षेप युक्त गुरु महाराज होय त्यारे शिष्य संक्षेपथी वंदन करे. पण जो गुरुमहाराज व्याक्षेपादि रहित स्वस्थ होय तो वंदननी अनुमति आपवानी इच्छावाळा गुरु 'छंदेण' एटले मने तमे

१ छन्देनाऽनुजानामि, तथेति युष्माकमपि वर्तते एवम् । अहमपि क्षमयामि त्वां, वचनानि वन्दनार्हस्य ॥ १०१ ॥

वंदन करो छो ते इष्ट छे ए प्रमाणे कहे, ए प्रथम गुरुवचन जाणवुं । पछी ज्यारे शिष्य 'अणुजाणह मे मिउग्गहं' ए प्रमाणे कहे त्यारे गुरु 'अणुजाणामि' एटले हुं तमोने अनुमति आपुं छुं—मारा अवग्रहमां प्रवेश करो, ए प्रमाणे कहे. ए वीजुं गुरुवचन । पछी ज्यारे शिष्य 'निसीहि' थी 'दिवसो वइक्कंतो' सुधी सूत्र कहे त्यारे गुरु 'तहत्ति' एटले जेवी रीते तमे कहो छो ते प्रमाणे अमोने दिवस व्यतिक्रान्त थयो छे ए प्रमाणे कहे. ए त्रीजुं गुरुवचन । पछी ज्यारे शिष्य 'जत्ता भे' ए प्रमाणे कहे त्यारे गुरु 'तुब्भंपि वट्टइ ?' एटले अमोने जेवी रीते तप नियम संयम स्वाध्यायादि रूप यात्रानी वृद्धि वर्ते छे तेवी रीते तमोने पण वर्ते छे ? ए प्रमाणे कहे. ए चोथुं गुरुवचन । पछी शिष्य 'जणणिज्जं च भे' ए प्रमाणे कहे त्यारे गुरु 'एवम्' एटले इन्द्रियो अने नोइन्द्रियना उपशम वडे मारा शरीरे समाधि वर्ते छे. ए पांचमुं गुरुवचन । पछी शिष्य 'खामेमि खमासमणो' कहे त्यारे गुरु 'अहमवि खामेमि तुमे' एटले हुं पण तमोने खमावुं छुं, ए प्रमाणे कहे. ए छट्ठुं गुरुवचन ।

वांदवाने योग्य पांच अधिकारी कहे छे—

आयरियं[1] उवज्झाए, पवत्ति थेरे तहेव रायणिए । एएसिं किइकम्मं, कायवं निज्जरट्ठाए ॥ १०२ ॥

प्रथम आचार्य एटले जेओ सूत्र अने अर्थना जाणकार होय, जेमनुं शरीर समस्त श्रेष्ठ लक्षण युक्त होय, अने जेओ गांभीर्य धैर्य विगेरे गुणो वडे विभूषित होय । वीजा उपाध्याय एटले जेमनी पासे अगीयार अंग, बार उपांग, चरण सित्तरी, करण सित्तरी भणीए; ज्ञान दर्शन अने चारित्ररूप रत्नत्रय युक्त, सूत्र अने अर्थना जाणकार, तथा आचार्यना स्थानने योग्य होय ।

१ आचार्य उपाध्याय', प्रवर्तक. स्थविरस्तथैव रत्नाधिकः । एतेषा कृतिकर्म, कर्तव्य निर्जरार्थम् ॥ १०२ ॥

त्रीजा प्रवर्तक एटले जेओ तप संयम स्वाध्यायादिरूप प्रशस्त योगने विषे साधुसमुदायने प्रवर्तावे, तथा गच्छनी संभाळ करनारा होय। चोथा स्थविर एटले जेओ ज्ञानादि गुणने विषे सीदाता साधुओने इहलोक अने परलोकना अपाय देखाडी ते ते गुणोने विषे स्थिर करे–ज्ञान दर्शन अने चारित्रथी स्खलना पामता साधुओने ज्ञान दर्शन अने चारित्रथी पतित थवाथी भोगववा पडता असह्य दुःखो दृष्टान्तादि द्वारा समजावी ते ते गुणोमां स्थिर करे ते स्थविर कहेवाय। पांचमा रत्नाधिक एटले पर्यायथी मोटा होय। ए पांचेने पोताना कर्मनी निर्जरा करवा माटे वंदन करवुं जोइए।

पांच अवंदनीय कहे छे–

[1]पासत्थो ओसन्नो, होइ कुसीलो तहेव संसत्तो। अहच्छंदोवि य एए, अवंदणिज्जा जिणमयम्मि ॥ १०३ ॥

पासत्थो, अवसन्न, कुशील, संसक्त अने यथाछंद ए पांच जिनेन्द्रना मतमां अवंदनीय छे। आ पांचेने ग्रन्थकार विस्तारथी जणावे छे–

पासत्थानुं लक्षण––

[2]सो पासत्थो दुविहो, सव्वे देसे य होइ नायव्वो। सव्वम्मि नाण–दंसण–चरणाणं जो उ पासम्मि ॥ १०४ ॥

---

१ पार्श्वस्थोऽवसन्नो, भवति कुशीलस्तथैव ससक्त.। यथाच्छन्दोऽपि चैते, अवन्दनीया जिनमते ॥ १०३ ॥
२ स पार्श्वस्थो द्विविधः, सर्वस्मिन् देशे च भवति ज्ञातव्यः। सर्वस्मिन् ज्ञानदर्शनचरणानां यस्तु पार्श्वे ॥ १०४ ॥

देसम्मि य पासत्थो, सेज्जायर-ऽभिहडं रायपिंडं च । नीयं च अग्गपिंडं, भुंजइ निक्कारणे चेव ॥ १०५ ॥

ज्ञान दर्शन अने चारित्रनी पासे रहे, पण तेओने सेवे नहीं; अथवा बंधना हेतुभूत मिथ्यात्वादि पाशमां-जाळमां रहे ते पासत्थो कहेवाय। पासत्थाना बे भेद छे, सर्वथी अने देशथी। सर्वपासत्थो ते कहेवाय के जे सर्वतः ज्ञान दर्शन अने चारित्रथी अलगो रहे, केवल लिंगधारी, वेष विडंबक, गृहस्थाचार धारण करनारो होय । देशपासत्थो ते कहेवाय के जे कारण विना शय्यातर पिंड, अभ्याहृत एटले कोइए सामो लावी दीधेलो पिंड, राजपिंड, नित्य पिंड एटले 'तमने आटलुं आपशुं, तमे हमेशां आवजो' ए प्रमाणे निमंत्रण करे तेनी पासेथी पिंड ग्रहण करे, तथा अग्रपिंड एटले वासणमां रांधेला भात विगेरेने कोइए वापर्या विना तेनी उपरनो भाग ग्रहण करे । आवी रीते सबल कारण विना शय्यातर पिंड विगेरेने ग्रहण करी आहार करे । तथा 'आ कुल माराज भक्त छे' ए प्रमाणे ए कुल विगेरेनी निश्राए विचरे, गुरु विगेरेने योग्य जे विशेष भक्तियुक्त स्थापनाकुल होय त्यां निष्कारणे प्रवेश करे, कारण विना सरस आहार ले, सारा आहारनी लालचे मुखथी मागी ले, इत्यादि अनेक प्रकारे साधु लक्षणथी विपरीत होय तेने देशपासत्थो समजवो ।

अवसन्ननुं लक्षण—

ओसन्नोवि य दुविहो, सव्वे देसे य तत्थ सव्वम्मि । उउवद्धपीढफलगो, ठवियगभोई य नायव्वो ॥ १०६ ॥

---

१ देशे च पार्श्वस्थः, शय्यातरा-ऽभ्याहृतं राजपिण्डं च । नित्यं चाऽग्रपिण्डं, भुङ्क्ते निष्कारणं चैव ॥ १०५ ॥

२ अवसन्नोऽपि च द्विविधः, सर्वस्मिन् देशे च तत्र सर्वस्मिन् । ऋतुबद्धपीठफलकः, स्थापनाभोगी च ज्ञातव्यः ॥ १०६ ॥

क्रियामार्गमां जे शिथिल थइ गयो होय—प्रमाद करतो होय ते अवसन्न कहेवाय । तेना बे भेद छे–सर्वथी अने देशथी । सर्वथी अवसन्न ते कहेवाय के, जे चोमासा विना पण पाट वाजोठ निष्कारणे संथारे सेवे, संथारो पाथर्यो राखे, पडिलेहणा करे नहीं, स्थापनापिंड जमे, इत्यादि लक्षणे सर्वअवसन्न जाणवो ।

आवस्सय–सज्झाए, पडिलेहण–भिक्ख–ज्झाण–भत्तट्ठे। आगमणे निग्गमणे, ठाणे च निसीयण–तुयट्टे॥१०७॥
आवस्सयाइयाइं, न करे अहवा वि हीणमहियाइं। गुरुवयण वलाइं तहा, भणिओ देसावसन्नोत्ति ॥ १०८ ॥

प्रतिक्रमणादि आवश्यक, वाचना विगेरे स्वाध्याय, मुहपत्ति विगेरेनी पडिलेहणा, गोचरी, धर्मध्यानादि ध्यान, भक्तार्थ एटले भोजनमंडली, वहारथी उपाश्रयमां प्रवेश करवो, उपाश्रयथी वहार जवुं, काउसग्ग विगेरे माटे उभुं रहेवुं, वेसवुं, त्वग्वर्तन एटले शयन करवुं, आटलामां देशावसन्न थायछे । आवश्यक स्वाध्याय विगेरेने सर्वथा न करे, हीनाधिक करे, अथवा निषेध करेला काळमां करे ते देशावसन्न कहेवाय छे। प्रतिक्रमण विगेरे सर्वथा करे नहीं, अथवा हीनाधिकादि दोष युक्त करे। स्वाध्याय करे नहीं, अथवा निषेध करेला काळ विगेरे दोष युक्त करे । पडिलेहणा करे नहीं, अथवा दोषवाळी करे। सुखनी इच्छावाळो थइ प्रमादी वनी गोचरी माटे भमे नहीं, गोचरी माटे उपयोग विना भमे, अथवा अनेपणीय भिक्षाने ग्रहण करे । "मैं शुं शुभ

---

१ आवश्यक–स्वाध्याये, प्रतिलेखन–भिक्षा–ध्यान–भक्तार्थे । आगमने निर्गमने, स्थाने च निषदन–त्वग्वर्तने ॥ १०७ ॥
आवश्यकादिकानि, न करोत्यथवाऽपि हीनाधिकानि । गुरुवचनं वालयति तथा भणितो देशावसन्न इति ॥ १०८ ॥

कर्युं ? शुं करवानुं छे ? अने माराथी बनी शकतुं शुं नथी करतो ?” ए प्रमाणे आगली अथवा पाछली रात्रे शुभध्यान न करे, अथवा अशुभ ध्यान करे । मंडलीमां बेसीने आहार न करे, अथवा कोइकज वखत करे, अथवा मंडलीना संयोजनादि दोषयुक्त आहार करे, पच्चक्खाण न करे, गुरुमहाराज पच्चक्खाण करवानुं कहे तो तेमने सामो जवाब आपे, आक्रोश करे, अने उलटुं कांइ अनिष्ट संभळावे । उपाश्रयमां आवे त्यारे ‘निसीहि’ विगेरे सामाचारी न करे । उपाश्रयमांथी बहार जाय त्यारे आवश्यकादि सामाचारी न करे । उपाश्रयमांथी जतां आवतां काउसग्ग न करे, अथवा दोषयुक्त करे । बेसतां तथा संथारो करतां भूमिनुं प्रमार्जन विगेरे न करे । गुरु साधुधर्मने निर्दोष पाळवानी शिखामण आपे तो तेमना सामो जवाब आपे, अने अनिष्ट तथा आक्रोशवाळां वचनो कहे, पण गुरु महाराजना हितकर वचन प्रमाणे पोतानुं वर्तन सुधारे नहीं, इत्यादि दोषयुक्त होय ते देशावसन्न कहेवाय छे ।

कुशील कोण ? ते जणावे छे—

तिविहो होइ कुसीलो, नाणे तह दंसणे चरित्ते य । एसो अवंदणिज्जो, पन्नत्तो वीयरागेहिं ॥ १०९ ॥

जेनो आचार कुत्सित—निंदापात्र होय ते कुशील कहेवाय । कुशीलना त्रण भेद छे—ज्ञानमां कुशील, दर्शनमां कुशील, अने चारित्रमां कुशील । आ त्रण प्रकारना कुशीलने वीतराग प्रभुए अवंदनीय कह्या छे ।

---

१ त्रिविधो भवति कुशीलो, ज्ञाने तथा दर्शने चरित्रे च । एषोऽवन्दनीयः, प्रज्ञप्तो वीतरागैः ॥ १०९ ॥

नाणे नाणायारं, जो उ विराहेइ कालमाईयं । दंसणे दंसणायारं, चरणकुसीलो इमो होइ ॥ ११० ॥

काळ विनय विगेरे आठ प्रकारना ज्ञानाचारनी जे विराधना करे ते ज्ञानकुशील कहेवाय छे । आठ प्रकारनो ज्ञानाचार आ प्रमाणे छे—जे काळे जे भणवानी आज्ञा होय ते काळे ते भणवुं ते काळ आचार, ज्ञानीनुं विनय–वंदन विगेरे साचववुं ते विनयआचार, ज्ञानी उपर अंतरंग प्रेम ते बहुमान, सूत्रो भणवा तप विशेष करवो ते उपधान, भणावनार गुरुने न ओळववो ते अनिह्नव, सूत्रना अक्षरोनो शुद्ध उच्चार करवो ते व्यंजन, साचो अर्थ करवो ते अर्थ, सूत्र अने अर्थ बन्ने शुद्ध भणवा ते तदुभय; आ आठ प्रकारना ज्ञानाचारनी जे विराधना करे ते ज्ञानकुशील कहेवाय छे ।

निःशंकितपणुं विगेरे आठ प्रकारना दर्शनाचारनी जे विराधना करे ते दर्शनकुशील कहेवाय छे. आठ प्रकारनो दर्शनाचार आ प्रमाणे छे–वीतरागना वचनमां शंका न करवी ते निःशंकित, जिनमत विना अन्यमतनी इच्छा न करवी ते निष्कांक्षित, साधु-साध्वीनां मलिन वस्त्र तथा गात्र देखी दुगंछा न करवी ते निवितिगिच्छा, अथवा धर्मना फळमां संदेह न आणवो ते निवितिगिच्छा, मिथ्यात्वीना कष्ट मंत्र चमत्कार देखी तेनाथी व्यामोहित न थवुं ते अमूढदृष्टि, समकितधारीना अल्पगुणनी पण शुद्ध मनथी प्रशंसा करवी ते उपबृंहक, जिनधर्म न पामेलाने जिनधर्ममां जोडवा तथा जिनधर्म पामेलाने स्थिर करवा ते स्थिरीकरण, साधर्मी बंधुनुं अनेक प्रकारे हितचिंतवन ते वात्सल्य, अने अन्यदर्शनी पण जैनशासननी अनुमोदना करे तेवा कार्य करवा ते प्रभावना । आ आठ प्रकारना दर्शनाचारनी जे विराधना करे ते दर्शनकुशील कहेवाय छे ।

* ज्ञाने ज्ञानाचार, यस्तु विराधयति कालमादिकम् । दर्शने दर्शनाचारं, चरणकुशीलोऽयं भवति ॥ ११० ॥

चारित्र कुशील कोण ? ते जणावे छे—

कोउंय-भूइकम्मे, पसिणापसिणे निमित्तमाजीवं । कक्ककुरुया य लक्खण, उवजीवइ विज्ज-मंताइ ॥ १११ ॥
सोहग्गाइनिमित्तं, परेसि न्हवणाइं कोउयं भणियं । जरियाइभूइदाणं, भूईकम्मं विणिदिट्ठं ॥ ११२ ॥
सुविणगविज्जाकहियं, आइंखण-घंटियाइकहियं वा । जं सीसइ अन्नेसिं, पसिणापसिणं हवइ एयं ॥ ११३ ॥
तीयाइभावकहणं, होइ निमित्तं इमं तु आजीवं । जाइ-कुल-सिप्प-कम्मे, तव-गण-सुत्ताइ सत्तविहं ॥११४॥
कक्ककुरुया य माया, नियडीए डंभणं ति जं भणियं । थीलक्खणाइलक्खण, विज्जा-मंताइया पयडा ॥११५॥

कोतुक, भूतिकर्म, प्रश्नाप्रश्न, निमित्त, आजीविका, कल्ककुरुका, लक्षण, विद्या अने मंत्र विगेरे जे करे ते चारित्रकुशील कहेवाय छे।

सौभाग्य एटले लोकोमां माननीय थवुं, पति वश करवो विगेरे माटे स्त्री विगेरेने स्नानादि कराववुं ते कौतुक कहेवाय। जेमके

---

* कोतुक-भूतिकर्मणी, प्रश्नाप्रश्नौ निमित्तमाजीवम् । कल्ककुरुका च लक्षणं, उपजीवति विद्या—मन्त्रादि ॥ १११ ॥
सौभाग्यादिनिमित्तं, परेषा स्नपनादि कौतुकं भणितम् । ज्वरितादिभूतिदानं, भूतिकर्म विनिर्दिष्टम् ॥ ११२ ॥
स्वप्नकविद्याकथितं, कर्णपिशाचिका-घण्टिकादिकथितं वा । यत् शिष्यतेऽन्येषा, प्रश्नाप्रश्नं भवत्येतत् ॥ ११३ ॥
अतीतादिभावकथनं, भवति निमित्तमिदं तु आजीवम् । जाति—कुल-शिल्प-कर्म, तपो-गण-सूत्रादि सप्तविधम् ॥ ११४ ॥
कल्ककुरुका च माया, निकृत्या दम्भनमिति यद् भणितम्। स्त्रीलक्षणादिलक्षणं, विद्यामन्त्रादिकाः प्रकटाः ॥ ११५ ॥

पति विगेरेने वश करवा माटे अथवा संतानादि माटे स्त्री विगेरेने विविध प्रकारनी औषधीयुक्त जलथी स्नान कराववुं, जडी बंधाववी. अथवा आश्चर्यकारी कृत्य करी देखाडवुं, जेमके—पोताना मुखमां गोळा नाखीने नाक—कानमांथी काढवा, मोढामांथी अग्निना भडका देखाडवा, इत्यादि जे कौतुक करे ते चारित्रकुशील कहेवाय छे। कोइने ताव विगेरे रोग आवेलो होय तेने शय्यादिनी चारे दिशाए मंत्रेली राख आपे ते भूतिकर्म कहेवाय छे। कोइए इच्छेली वस्तु संबंधी प्रश्न पूछ्यो होय अथवा न पूछ्यो होय तो पण तेने, पोते जपेली विद्याए स्वप्नमां जे कांइ कह्युं होय ते कहेवुं; अथवा कर्णपिशाचिका विद्या वडे कोइनी गुह्य वात कहेवी, घंटिकादि मंत्रनो जाप जपी कोइए इच्छेली वस्तुनुं शुभाशुभ कहेवुं ते प्रश्नाप्रश्न कहेवाय छे। भूत भावी अने वर्तमान ए त्रणे काळना लाभालाभादि भावनुं जे कथन करवुं ते निमित्त कहेवाय छे। जाति कुल शिल्प कर्म तप गण अने सूत्रादि, आ सात प्रकारे आजीविका चलावे. मातृपक्षनी जाति अने पितृपक्षनुं कुल कहेवाय. कोइ समृद्धिवाळाने भिल्लमाल जातिनो देखी आहारादिनी लालसाथी कहे के 'हुं पण भिल्लमाल जातिनो छुं. तथा कोइने उग्रकुलनो देखी पोते कहे के 'हुं पण उग्रकुलनो छुं'. तथा आहार—सन्मानादिनी लालसाथी कहे के 'तमारुं अने मारुं एकज शिल्प* छे, एकज कर्म† छे, तमारुं अने मारुं अनशनादि एकज तप छे, मल्लगण विगेरे एकज गण छे, अने कालिक विगेरे एकज सूत्र छे'. सारो आहार तथा सन्मान—पूजा मेळववा पोतानी तपस्या प्रगट करे, पोतानो अभ्यास जणावे, आवी रीते भिन्न भिन्न युक्तिओथी पोतानी आजीविका चलावे. आदि शब्दथी आजीविका चलाववाने बीजा पण अनेक प्रपंच करे।

* शिक्षकद्वारा मेळवेली कळा ते शिल्प। † स्वयं मेळवेली कळा ते कर्म।

कल्ककुरुका एटले माया, तात्पर्य के-लुचाइथी जे पारकाने ठगी लेवो। केटलाएक आवो अर्थ करे छे—कल्क एटले प्रसूति विगेरे रोगमां क्षारपातन करवुं, अथवा पोताना शरीरनुं देशथी या सर्वथी उद्वर्तन करवुं, अने कुरुका एटले देशथी अथवा सर्वथी पोताना शरीरे स्नान करवुं। सामुद्रिक शास्त्रमां कहेला स्त्रीओना अने पुरुषोनां लक्षण जणावे, तथा जे विद्या मंत्रादि करे ते चारित्रकुशील समजवो। आदिशब्दथी मूलकर्म चूर्ण विगेरे लेवा. मूलकर्म एटले पुरुषद्वेषिणी स्त्रीने अपुरुषद्वेषिणी करवी, अपुरुषद्वेषिणीने पुरुषद्वेषिणी करवी, गर्भ उत्पन्न करवाना उपाय बतावना, गर्भ पाडी नाखवाना उपाय बतावना. तथा मंत्रेला अने औषधीयुक्त चूर्णो बनावी लोकोने आपे. नख केश अने शरीरनी शोभा करे, बहु मूल्यवाळा वस्त्रादिनो परिग्रह करे, निष्कारण अपवाद मार्ग सेवे अने तेनी प्ररूपणा करे, विगेरे जे चारित्रने मलिन करनारां कारणो सेवे ते चारित्रकुशील कहेवाय छे।

संसक्त कोण ? ते वर्णवे छे—

संसत्तो[*] उ इयाणीं, सो पुण गोभत्तलंदए चेव। उच्छिट्ठमणुच्छिट्ठं, जं किंचि वुज्झइ सव्वं ॥ ११६ ॥
एमेव य मूलुत्तर–दोसा य गुणा य जत्तिया केइ। ते तम्मि सन्निहिया, संसत्तो भण्णइ तम्हा ॥ ११७ ॥

जेम गायने खाणीये उच्छिष्ट (एठुं) अने अनुच्छिष्ट भात, धान्य, खोळ, कपाशिया विगेरे सर्व एकठुं नाखेलुं होय छे, अने

* संसक्तस्तु इदानीं, स पुनर्गोभक्तलिन्दके चैव। उच्छिष्टमनुच्छिष्टं, यत् किंचित् बुध्यते (आप्यते) सर्वम् ॥ ११६ ॥
एवमेव च मूलोत्तर–दोषाश्च गुणाश्च यावन्तः केचित्। ते तस्मिन् सन्निहिता, ससक्तो भण्यते तस्मात् ॥ ११७ ॥

ते सर्व एकठांज खाइ जाय, पण ते पदार्थोने भिन्न भिन्न न करे, तेम जेने विषे केटलाएक मूल अने उत्तरगुणो—तथा केटला एक दोषो मिश्रित थयेला होय ते संसक्त कहेवाय छे। उपर जणावेल पासत्थ अवसन्न अने कुशीलनी जेम संसक्त पण अवंदनीय समजवो।

सो †दुविगप्पो भणिओ, जिणेहिं जियरागदोसमोहेहिं। एगो उ संकिलिट्ठो, असंकिलिट्ठो तहा अन्नो ॥११८॥
पंचासवप्पवत्तो, जो खलु तिहिं गारवेहिं पडिबद्धो। इत्थिगिहिसंकिलिट्ठो, संसत्तो संकिलिट्ठो उ ॥ ११९ ॥
पासत्थाइएसुं, संविग्गेसु य जत्थ मिलईओ। तहिं तारिसओ होइ, पियधम्मो अहव इयरो उ ॥ १२० ॥

जेमणे राग द्वेष अने मोह जीत्या छे एवा जिनेंद्र भगवंते संसक्त बे प्रकारनो कह्यो छे—एक संक्लिष्ट संसक्त अने बीजो असंक्लिष्ट संसक्त। जे प्राणातिपातादिमां प्रवर्तेलो होय, ऋद्धि रस अने शाता ए त्रणे गारवे सहित होय, स्त्रीसंक्लिष्ट एटले स्त्रीने सेवनार होय, गृहस्थ संक्लिष्ट एटले गृहस्थ संबंधी नोकर दासी घोडा गाय भेंस धन अने धान्यादिनी चिंता करनारो होय ते संक्लिष्ट संसक्त समजवो। जे पासत्थादि अप्रियधर्मी साथे मळे त्यारे तेवो थइ जाय, प्रियधर्मी संवेगी साधु साथे मळे

† स द्विविकल्पो भणित॰, जिनैर्जितरागदोषमोहैः। एकस्तु सक्लिष्टः, असक्लिष्टस्तथाऽन्यः ॥ ११८ ॥
पञ्चाश्रवप्रवृत्त॰, य॰ खलु त्रिभिर्गौरवैः प्रतिबद्धः। स्त्रीगृहिसक्लिष्ट॰, ससक्तः सक्लिष्टस्तु ॥ ११९ ॥
पार्श्वस्थादिकेषु, सविग्नेषु च यत्र मिलितः। तत्र तादृशो भवति, प्रियधर्मोऽथवा इतरस्तु ॥ १२० ॥

त्यारे तेवो थइ जाय, पोते प्रियधर्मी होय अथवा अप्रियधर्मी होय, लींबुना पाणीनी पेठे जेवो संयोग मळे त्यारे तद्रूप थइ जाय, ते रागादिना विशेष संक्लेश रहित होवाथी असंक्लिष्टसंसक्त समजवो।

यथाछंदनुं लक्षण कहे छे—

*उस्सुत्तमायरंतो, उस्सुत्तं चेव पन्नवेमाणो। एसो उ अहाच्छंदो, इच्छाच्छंदो त्ति एगट्ठा ॥ १२१ ॥
उस्सुत्तमणुवइट्ठं, सच्छंदविगप्पियं अणणुवाई। परतत्तिपवत्तो तिंतिणो य इणमो अहाच्छंदो ॥ १२२ ॥
सच्छंदमइ विगप्पिय, किंचि सुहसायविगइपडिबद्धो। तिहिं गारवेहिं मज्जइ, तं जाणाहि अहाच्छंदं ॥ १२३ ॥

जे जिनेन्द्रो तथा गणधरादिए उपदेशेल न होय, मात्र पोतानी मति कल्पना प्रमाणे कल्पेल होय, अने सिद्धांतथी विरुद्ध होय ते उत्सूत्र कहेवाय। आवा उत्सूत्रने जे आचरे, बीजानी पासे उत्सूत्रपणे प्ररूपणा करे, गृहस्थना कार्यमां करवा करावबा अने अनुमोदवा वडे प्रवर्तेलो होय, पोते तिंतिण–चीडीयो होय, एटले कोइक साधुए थोडोज अपराध कर्यो होय छतां तेना उपर निरंतर रोष कर्या करे, आगमनी अपेक्षा राख्या विना पोतानी मतिकल्पना प्रमाणे 'अध्ययन' विगेरे कांइक आलंबन

---

* उत्सूत्रमाचरन्, उत्सूत्रं चैव प्रज्ञापयन्। एष तु यथाच्छन्द, इच्छाच्छन्द इत्येकार्थौ ॥ १२१ ॥
उत्सूत्रमनुपदिष्टं, स्वच्छन्दविकल्पितमननुपाति। परतप्तिप्रवृत्तस्तिन्तिणश्चाऽयं यथाच्छन्दः ॥ १२२ ॥
स्वच्छन्दमत्या विकल्प्य, किञ्चित् सुखास्वादविकृतिप्रतिबद्धः। त्रिभिर्गौरवैर्माद्यति, तं जानीहि यथाच्छन्दम् ॥ १२३ ॥

पकडी वेसी स्निग्ध अने स्वादिष्ट पदार्थोमां आसक्त थइ सुखस्वादी वने, ऋद्धि रस अने शातागारव वडे अभिमान धरे तेने यथाछंद समजवो. तेनो बीजो पर्यायवाचक शब्द इच्छाच्छंद पण छे ।

पांच स्थानके वांदणां न देवां ते दर्शावे छे—

*वक्खित्त पराहुत्ते, पमत्ते मा कयाइ वंदिज्जा । आहारं वा करिंते, नीहारं वा जइ करेइ ॥ १२४ ॥

गुरुमहाराज अनेक भविक लोक सहित सभामां देशनादि करवाना श्रमथी व्यग्रचित्तवाळा होय, कोइ पण कारणथी पोताथी पराङ्मुख होय, क्रोधादि वडे अथवा निद्रादिथी प्रमाद सेवता होय, आहार करता होय अथवा करवानी इच्छावाळा होय, लघुनीति वा वडीनीति करता होय अथवा करवानी इच्छावाळा होय त्यारे वंदन करवुं नहीं । उपर वतावेला पांच स्थानके वंदन करवाथी अनुक्रमे पांच दोष जणाव्या छे—पहेलो धर्मांतराय, बीजो अनवधारण, त्रीजो प्रकोप, चोथो आहारांतराय, पांचमो लज्जाने वश थवाथी शंका न टळे अने गुरु महाराजने रोग थाय. ए पांच दोष जाणी लेवा ।

क्यारे वंदन करवुं ते कहे छे—

†पसंते आसणत्थे य, उवसंते उवट्ठिए । अणुन्नवि तु मेहावी, किइकम्मं पउंजए ॥ १२५ ॥

---

* व्याक्षिप्तं पराङ्मुख, प्रमत्तं मा कदाचिद् वन्देत । आहारं वा कुर्वन्तं, नीहारं वा यदि करोति ॥ १२४ ॥

† प्रशान्तमासनस्थं च, उपशान्तमुपस्थितम् । अनुज्ञाप्य तु मेधावी, कृतिकर्म प्रयुङ्क्ते ॥ १२५ ॥

ज्यारे गुरुमहाराज प्रशांत एटले व्यग्र न होय, आसन उपर बेठा होय, क्रोधादि प्रमाद रहित होय, 'छंदेण—हुं अनुमत छुं' इत्यादि वचन कहेवाने तत्पर होय, त्यारे तेमनी आज्ञा मागीने बुद्धिमान् पुरुषे वंदन करवुं।

हवे अवग्रह जणावे छे—

*आयप्पमाणमित्तो, चउदिसिं होइ उग्गहो गुरुणो। अणणुन्नायस्स सया, न कप्पए तत्थ पविसेउं ॥ १२६ ॥

गुरुमहाराजनो अवग्रह चारे दिशाए आत्मप्रमाण मात्र एटले साडा त्रण हाथ होयछे, तेटला अवग्रहमां गुरुनी आज्ञा लीधा विना सदा प्रवेश करवो कल्पे नहीं।

वंदनना पांच नाम कहे छे—

†वंदण-चिइ-किइकम्मं, पूयाकम्मं च विणयकम्मं च। वंदणयस्स इमाइं, हवन्ति नामाइं पंचेव ॥ १२७ ॥

वंदनकर्म चितिकर्म कृतिकर्म पूजाकर्म अने विनयकर्म, आ पांच नाम वंदनना छे। मन वचन अने कायना प्रशस्त व्यापारथी जे वडे गुरुने नमन—स्तुति कराय ते वंदन कहेवाय, वंदन रूपी क्रिया ते वंदनकर्म. तेना बे भेद छे—द्रव्यथी अने भावथी. मिथ्यादृष्टि अने उपयोगरहित सम्यग्दृष्टिनुं जे वंदनकर्म ते द्रव्यवंदनकर्म, उपयोग युक्त सम्यग्दृष्टिनुं भाववंदनकर्म समजवुं। कल्याणकारी कार्यनी वृद्धि करवी ते चिति, अहीं कारणमां कार्यनो उपचार करवो, तेथी शुभ कार्यनी वृद्धिनुं

* आत्मप्रमाणमात्रः, चतुर्दिशि भवत्यवग्रहो गुरोः। अननुज्ञातस्य सदा, न कल्पते तत्र प्रवेष्टुम् ॥ १२६ ॥

† वन्दन-चिति-कृतिकर्म, पूजाकर्म च विनयकर्म च। वन्दनकस्येमानि, भवन्ति नामानि पञ्चैव ॥ १२७ ॥

कारण जे रजोहरणादि उपधिनो समूह ते चिति, तेनी जे क्रिया ते चितिकर्म. तेना पण बे भेद छे—द्रव्यचिति कर्म अने भावचितिकर्म. तापसादि लिंगग्रहणनी क्रिया अथवा उपयोगरहित सम्यग्दृष्टिनी रजोहरणादिनी क्रिया ते द्रव्यचितिकर्म, अने उपयोगयुक्त सम्यग्दृष्टिनी रजोहरणादि उपधिनी क्रिया ते भावचितिकर्म । नमन विगेरे क्रिया करवी ते कृतिकर्म. निह्नवादिनी अने उपयोगरहित सम्यग्दृष्टिनी जे नमन विगेरे क्रिया ते द्रव्यकृतिकर्म, अने उपयोगयुक्त सम्यग्दृष्टिनी जे नमन विगेरे क्रिया ते भावकृतिकर्म । मन वचन अने कायनी शुभचेष्टा ते पूजाकर्म. कृतिकर्मनी जेम पूजाकर्म पण द्रव्यथी अने भावथी बे भेदे समजी लेवुं । जे वडे आठ प्रकारनुं कर्म नष्ट कराय ते विनय, विनयरूपी क्रिया ते विनयकर्म, उपरनी जेम विनयकर्म पण द्रव्यथी अने भावथी बे भेदे समजी लेवुं ।

वंदनकर्म उपर पांच दृष्टांत—

सीयले खुड्डए कण्हे, सेवए पालए तहा । पंचेव इइ दिट्ठंता, किइकम्मे हुन्ति नायव्वा ॥ १२८ ॥

वंदनककर्म उपर शीतलाचार्यनुं दृष्टांत छे, चितिकर्म उपर क्षुल्लकनुं दृष्टांत छे, कृतिकर्म उपर कृष्णनुं दृष्टांत छे, पूजाकर्म उपर बे सेवकनुं दृष्टांत छे, अने विनयकर्म उपर पालकनुं दृष्टांत छे. आवी रीते वांदणा उपर पांच दृष्टांत छे ।

उपर जणावेला पांचे दृष्टांत संक्षेपथी आ प्रमाणे समजवा—

श्रीपुर नगरमां शीतल नामनो राजा हतो, तेने शृंगारमंजरी नामनी बहेन हती, शृंगारमंजरीने विक्रमसिंह नामना राजा

---

१ शीतलः क्षुल्लकः कृष्णः, सेवकः पालकस्तथा । पञ्चैवेति दृष्टान्ताः, कृतिकर्मणि भवन्ति ज्ञातव्याः ॥ १२८ ॥

साथे परणावी हती, तेणीने चार पुत्र थया हता. शीतल राजाए असार संसारथी वैराग्य पामी धर्मघोष सूरि पासे दीक्षा लीधी. सिद्धांतमां पारगामी थयेला शीतल मुनिने गुरुमहाराजे आचार्य पदे स्थाप्या. कोइ वखते शृंगारमंजरीए पोताना पुत्रोने एकांतमां कह्युं के—"हे पुत्रो ! आ जगतमां एक तमारो मामोज प्रशंसनीय छे जेणे साम्राज्यनो त्याग करी उत्तमव्रत अंगीकार कर्युं, वळी जेओ सिद्धांतना पारगामी थइ भव्य प्राणीओने प्रतिबोध आपी रहेला छे. हे वत्सो ! जेवी रीते तमारा मामाए आ दुःखमय असार संसारमांथी सारभूत व्रतरूपी फळ प्राप्त कर्युं तेवी रीते तमारे पण व्रत ग्रहण करवुं युक्त छे, कारण के—प्राणीओए करोडो वखत विषयो प्राप्त कर्या, हजारो वखत संपत्ति मेळवी, अने सेंकडो वखत राज्य भोगव्युं, पण सद्गति आपनार धर्म प्राप्त कर्यो नहीं" । आ प्रमाणे मातानां हितकर वचनो सांभळी पुत्रो वैराग्य पाम्या, अने पितानी आज्ञा लइ कोइ स्थविर पासे दीक्षा लीधी. तेओ क्रमे शास्त्र भणी गीतार्थ थया । कोइ वखते मामाने वंदन करवा उज्जयिनी गया, पण चालतां सांज पडी गइ जेथी नगरीनी बहार कोइ देवलमां रह्या. ते समये एक श्रावक नगरीमां जतो हतो ते द्वारा शीतलाचार्यने पोतानुं आगमन जणाव्युं. हवे ते चारे भाइओने शुभ ध्यान धरतां रात्रे केवलज्ञान उत्पन्न थयुं, तेथी तेओ कृतकृत्य थयेला होवाथी त्यांज रह्या. सवार थइ जवा छतां ते चारे साधुओ पोतानी पासे नहीं आववाथी शीतलाचार्य तेओने मळवा माटे उत्कंठित थया. पहोर दिवस चडी गया पछी आचार्य पोतेज तेओनी पासे गया, परंतु तेओए पोताने वांद्या नहीं, तेथी अनादर करता जाणी इरियावहि पडिकमी आलोचीने कह्युं के—'तमोने हुं केम वांदुं ?' । तेओए कह्युं—'तमोने ते अनुमत छे' । त्यारे 'अरे ! आ दुष्ट उद्धत अविनयी निर्लज्ज शिष्यो छे' एम विचारता छता क्रोधथी धमधमी रहेला आचार्ये ते चारेने वंदन कर्युं.

त्यारे तेओए कह्युं के–'तमोए हमणां कषाय युक्त थइ द्रव्यथी वंदन कर्युं. पण हवे भावथी वंदन करो' । आचार्यें पूछ्युं–'में द्रव्यथी वंदन कर्युं के भावथी कर्युं ते पण शुं तमे जाणो छो ?' । तेओए कह्युं—'हा, अमे जाणीए छीए' । आचार्यें पूछ्युं–'केवी रीते ?' । तेओए कह्युं 'ज्ञानथी'। आचार्यें पूछ्युं–'केवा ज्ञानथी ?' । तेओए कह्युं—'केवलज्ञानथी'। ते सांभळी शीतलाचार्य पश्चात्ताप करवा लाग्या के–'अहो ! पापी एवा में केवलीनी आशातना करी' । आवी रीते आत्मनिंदा करतां अने अनुक्रमे चोथा केवलीने वांदतां ते शीतलाचार्यने अपूर्वकरणादि वडे केवलज्ञान थयुं । अहीं शीतलाचार्यनुं प्रथम द्रव्यवंदनकर्म हतुं, पछी भाववंदनकर्म थयुं ।

चितिकर्म उपर क्षुल्लकनुं दृष्टांत–कोइक मोटा गच्छमां गुणसुंदर नामना वृद्ध आचार्यें अंतसमये शुभलक्षणवाळा एक क्षुल्लकने (लघु साधुने) श्रीसंघनी संमतिथी पोताने पदे स्थाप्यो. त्यारथी ते क्षुल्लकनी आज्ञा सर्व साधुओ मानवा लाग्या. गीतार्थ स्थविरो पासे क्षुल्लक अभ्यास करतो. एकदा मोहनीय कर्मना उदयथी क्षुल्लक भग्नपरिणामी थयो. साधुओ गोचरी माटे गया त्यारे दीक्षा मूकी देवानी इच्छावाळो ते एक साधुने लइ स्थंडिलने वहाने वहार गयो. साथे आवेला साधुने एक स्थळे बेसवानुं कही पोते आगळ चाल्यो, अने चालतां चालतां वृक्षो आडा आवी जवाथी साधु न देखी शके तेटले गया पछी नासी जवा माटे पोते दोड्यो. आगळ चालतां फळ फूलवाळा वृक्षोथी व्याप्त एक वनमां थाक खावा बेठो. ते वनमां चारे तरफ पीठक (चोतरो) बांधी लीधेला एक नीरस खीजडाना झाडनी पूजा करता लोकोने जोइ विचार करवा लाग्यो के–"वकुल चंपक आंबा नारंगी विगेरे उत्तम वृक्षो विद्यमान छतां जे आ क्षुद्र झाडनी लोको पूजा करेछे ते खरेखर तेनी चारे

तरफ वडिलोए करेला पीठकनोज प्रभाव छे. जेम आ खीजडानुं वृक्ष नीरस छे तेम हुं पण गीतार्थ साधुओमां क्षुद्र छुं, परंतु जे दरेक साधुओ अने लोको मारी पूजा करेछे, अने मारी आज्ञा माने छे ते खरेखर गुरुमहाराजना आसनादिनोज प्रभाव छे. जुवानीना मदमां आवी जइ में जे दीक्षाने त्यागवानो विचार कर्यो ते बहु खोटुं कर्युं." आ प्रमाणे विचारी ते क्षुल्लक पाछो पोताना उपाश्रयमां आव्यो, अने दीक्षानी क्रियाविधिने शल्यरहित चित्ते यथास्थित पाळवा लाग्यो. गीतार्थ स्थविरोने एकांतमां पोतानी सघळी हकीकत सत्य कही आलोची प्रायश्चित्त लीधुं । अहीं क्षुल्लकनुं प्रथम द्रव्यथी चितिकर्म हतुं, अने पाछळथी भावचितिकर्म थयुं ।

कृतिकर्म उपर कृष्णनुं अने वीरा शाळवीनुं दृष्टान्त—द्वारका नगरीमां कृष्ण वासुदेव राज्य करता हता, ते समये वीरो नामनो शाळवी कृष्णनो अतिशय दृढ भक्त हतो, एटले सुधी के कृष्णनुं दर्शन कर्या विना ते कदापि भोजन करतो नहीं । एक वखते श्रीनेमिनाथ प्रभु गिरनार उपर समोसर्या, तेमने वंदन करवा कृष्ण परिवार सहित गया. त्यां कृष्ण हर्षित हृदये भक्तिपूर्वक अढार हजार साधुओने द्वादशावर्त वंदन करवा लाग्या, कृष्णनी साथे आवेला राजाओ तो थाकी थाकीने बेसी गया, पण वीरा शाळवीए कृष्णने सारुं लगाडवा तेनी साथे अढारे हजार साधुओने वंदन कर्युं. त्यार पछी कृष्णे प्रभुने कह्युं के—'स्वामी ! आजे मने जेटलो श्रम थयो छे तेटलो श्रम त्रणसोने साठ युद्धो करवामां पण थयो नहोतो' । भगवंत बोल्या के—'वासुदेव ! तमे आजे घणुं पुण्य, क्षायिक समकित, अने तीर्थंकर नामकर्म उपार्जन कर्युं छे. वळी सातमी नरकने योग्य कर्मपुद्गलोने खपावी त्रीजा नरकने योग्य तमे आयुष्य बांध्युं छे'। कृष्णे कह्युं—'भगवन् ! हवे फरी वार सर्वमुनिने वंदना करुं,

के जेथी पूर्वनी जेम मारुं नरकनुं आयुष्य मूळमांथीज क्षय थइ जाय' । प्रभु बोल्या के–'हे धर्मशील ! हवे जे वंदना करो ते द्रव्यवंदना थशे, अने फळ तो भाववंदनाथी मळे छे, अन्यथा मळतुं नथी' । पछी कृष्णे वीरा वणकरे करेली मुनिवंदनानुं फळ पूछ्युं, त्यारे वीतराग बोल्या के–'एने वंदना करवानुं फळ मात्र तेना शरीरने क्लेश थयो तेज थयुं छे, कारण के तेणे तो तमारा अनुयायीपणाथी भाव विना वंदन कर्युं छे' । अहीं वीरा शाळवीनुं द्रव्यथी कृतिकर्म अने कृष्णनुं भाव कृतिकर्म समजवुं ।

पूजाकर्म उपर बे सेवकनुं उदाहरण–एक राजाना बे सेवक हता. तेओ नजीक नजीक गामना होवाथी ते बन्नेने पोतपोतानी हद माटे विवाद थयो. विवाद दूर करवा माटे ते बन्ने जणा राजानी पासे जता हता, तेवामां मार्गने विषे सन्मुख आवता एक मुनिराज देख्या. तेओमां एक जणाए कह्युं के–'साधुनुं दर्शन थवाथी निश्चय कार्यनी सिद्धि थशे' एम कही मुनिराजने एकाग्र चित्ते भक्तिथी वांद्या, पण बीजा सेवके तो उलटी हांसी रूपे व्यवहार मात्रे वंदन कर्युं. त्यांथी राजा पासे गया पछी पहेला सेवकनो विजय थयो अने बीजानो पराजय थयो, अहीं प्रथम सेवकनुं भावथी पूजाकर्म अने बीजानुं द्रव्यथी पूजाकर्म समजवुं ।

विनयकर्म उपर शांब अने पालकनुं दृष्टान्त–द्वारका नगरीमां कृष्ण वासुदेवने शांब पालक विगेरे घणा पुत्रो हता. एक वखते श्रीनेमिनाथ गिरनार उपर समोसर्या त्यारे कृष्णे समग्र कुमारोने कह्युं के–'काले श्रीनेमीश्वर भगवंतने जे प्रथम वंदन करशे तेने इच्छित आपीश' । ते सांभळी दुष्टबुद्धिवाळा अभव्य पालके रात्रिमांज घोडा उपर चडी जलदी जइ प्रभुने वंदन

कर्युं, पण शांबकुमारे तो प्रातःकाले शय्यामांथी उठी घरमांज रहीने भक्तिपूर्वक भावथी वंदन कर्युं । कृष्णे प्रभु पासे जइने पूछ्युं के—'स्वामी ! आपने प्रथम कोणे वंदना करी ?' । प्रभु बोल्या के—'पालके द्रव्यथी अने शांबे भावथी प्रथम वंदना करी छे । अहीं पालकनुं द्रव्यथी विनयकर्म अने शांबनुं भावथी विनयकर्म समजवुं ।

हवे तेत्रीश आशातना दर्शावे छे—

पुरओ पक्खासन्ने, गंता चिट्ठण-निसीअणा-यमणे । आलोयण-ऽप्पडिसुणणे, पुव्वालवणे य आलोए ॥ १२९ ॥
तह उवदंस निमंतण, खद्धायणे तहा अपडिसुणणे । खद्धत्ति य तत्थ गए, किं तुम तज्जाय नो सुमणे ॥ १३० ॥
नो सरसि कहं छित्ता, परिसं भित्ता अणुट्ठियाइ कहे । संथारपायघट्टण, चिट्ठुच्चसमासणे यावि ॥ १३१ ॥

शिष्य गुरुमहाराजनी अथवा रत्नाधिकनी आगळ चाले १, पडखे चाले २, पाछळ नजीक—अडकतो चाले ३, आगळ उभो रहे ४, पडखे उभो रहे ५, पाछळ नजीक—ढूंकडो उभो रहे ६, आगळ बेसे ७, पडखे बेसे ८, पाछळ नजीक बेसे ९, बहार स्थंडिल जइ पहेलुं आचमन करे १०, इरियावहि पहेलुं पडिकमे ११, रात्रिए बोलव्या छतां प्रत्युत्तर न आपे १२, श्रावकादिने गुरुनी पहेलां बोलावे १३, गुरु अथवा रत्नाधिक होय छतां प्रथम बीजा साधु पासे अशनादि आहार आलोचे १४,

† पुरतः पक्षासन्ने, गन्ता स्थान-निषदना-ऽऽचमने । आलोचना-ऽप्रतिश्रवणे, पूर्वालपने चाऽऽलोचे ॥ १२९ ॥
तथोपदर्शे निमन्त्रणे, खद्धा(विपुला)ऽदने तथाऽप्रतिश्रवणे । खद्धमिति च तत्र गते, किं त्वं तज्जातो नो सुमनाः ॥ १३० ॥
नो स्मरसि कथा छेत्ता, पर्षदं भेत्ता अनुत्थितायां कथयेत् । संस्तारपादघट्टनं, स्थानोच्चसमासने चाऽपि ॥ १३१ ॥

अशनादि आहार बीजाने देखाडे १५, बीजा साधुने प्रथम निमंत्रण करीने पछी गुरुने बोलावे १६, गुरुने पूछ्या विना बीजा साधुने घणो आहार आपी दे, अने मिष्ट पदार्थो खवरावे १७, पोते स्वादिष्ट मनोहर अने मिष्ट घणुं खाय १८, दिवसे रत्नाधिक बोलावे छतां प्रत्युत्तर न आपे १९, गुरुने कठोर वचन बोले २०, पोताना आसन उपर बेठो बेठो उत्तर आपे २१, गुर्वादिक बोलावे त्यारे कहे के—'शुं कहो छो ? शुं छे ?' इत्यादि विनयहीन बोले २२, 'तुं' इत्यादि तोछडा शब्दोथी बोले २३, गुरु हितवचनो कहे त्यारे तेने तेज वचनोथी प्रत्युत्तर आपे २४, गुरुनो धर्मोपदेश सांभळी हर्षित मनवाळो न थाय २५, 'तमने सांभरतुं नथी' एम कहे २६, कथानो छेद करे २७, सभानो भंग करे २८, सभा उठ्या अगाउ गुरुए कहेली कथाने पोतानी चतुराइ बतावबा फरीथी कहे २९, गुरुने संथारे पग लगाडे ३०, गुरुनी शय्या संथारो के आसन उपर बेसे ३१, गुरुथी उंचा आसने बेसे ३२, गुरुना समान आसने बेसे ३३, आ प्रमाणे शिष्यने तेत्रीश आशातना लागे।

उपर जणावेली तेत्रीश आशातनाने विस्तारथी वर्णवे छे—

†पुरओ अग्गपएसे, पक्खे पासम्मि पच्छ आसन्ने। गमणेण तिन्नि ठाणेण, तिन्नि तिन्नि य निसीयणए ॥१३२॥
विणयब्भंसाइगदूसणाओ आसायणाओ नव एया। सेहस्स वियारगम्मे, रायणियपुव्वमायमणे ॥ १३३ ॥

---

† पुरतोऽग्रप्रदेशे, पक्षे पार्श्वे पश्चादासन्ने । गमनेन तिस्रः स्थानेन तिस्रस्तिस्रश्च निषदने ॥ १३२ ॥
विनयभ्रंशादिकदूषणाद् आशातना नवैताः । शैक्षस्य विचार(भूमि)गते, रत्नाधिकपूर्वमाचमने ॥ १३३ ॥

*पुव्वं गमणागमणालोए सेहस्स आगयस्स तओ । राओ सुत्तेसु जागरस्स गुरुभणियऽप्पडिसुणणे ॥ १३४ ॥
आलवणाए अरिहं, पुव्वं सेहस्स आलवेंतस्स । रायणियाओ एसा, तेरसमासायणा होइ ॥ १३५ ॥
असणाईयं लद्धुं, पुव्वं सेहे तहेव रायणिए । आलोए चउद्दसमीं, एवं उवदंसणे नवरं ॥ १३६ ॥
एवं निमंतणेवि, लद्धुं रयणाहिगेण तह सद्धिं । असणाइ अपुच्छाए, खद्धंति बहुं दलंतस्स ॥ १३७ ॥
संगहगाहाए जो, न खद्धसद्दो निरूविओ वीसुं । तं खद्धायणपए, खद्धत्ति विभज्ज जोएज्जा ॥ १३८ ॥
एवं खद्धायणे, खद्धं बहुयंति अयणमसणंति । आईसद्दा डागं, होइ पुणो पत्तसागंतं ॥ १३९ ॥
वण्णाइजुयं उसढं, रसियं पुण दाडिमंबगाईयं । मणइट्ठं तु मणुण्णं, मन्नइ मणसा मणामं तं ॥ १४० ॥

---

* पूर्वं गमनागमनालोचे शैक्षस्यागतस्य तत । रात्रौ सुप्तेषु जाग्रतो गुरुभणिताऽप्रतिश्रवणे ॥ १३४ ॥
आलापनाया अर्हं, पूर्वं शैक्षस्याऽऽलपतः । रत्नाधिकाद् एषा, त्रयोदश्याशातना भवति ॥ १३५ ॥
अशनादिकं लब्ध्वा, पूर्वं शैक्षे तथैव रत्नाधिके । आलोचे चतुर्दशी, एवमुपदर्शने नवरम् ॥ १३६ ॥
एव निमन्त्रणेऽपि, लब्ध्वा रत्नाधिकेन तथा सार्द्धम् । अशनाद्यपृच्छाए, खद्धमिति बहु ददत· ॥ ३७ ॥
सग्रहगाथाया यो, न खद्धशब्दो निरूपितो विष्वक् । तं खद्धाद्यदनपदे, 'खद्ध' इति विभज्य युञ्जीत ॥ १३८ ॥
एवं खद्धाद्यदने, खद्धं बहुकमिति अदनमशनमिति । आदिशब्दाड्डाकं, भवति पुन· पत्रशाकान्तम् ॥ १३९ ॥
वर्णादियुतमुच्छ्रूतं, रसितं पुनर्दाडिमाऽऽम्रकादिकम् । मनइष्टं तु मनोज्ञं, मन्यते मनसा मनामं तत् ॥ १४० ॥

निद्धं नेहवगाढं, रुक्खं पुण नेहवज्जियं जाण । एवं अप्पडिसुणणे, नवरमिणं दिवसविसयंति ॥ १४१ ॥
खद्धंति बहु भणंते, खरकक्कसगुरुसरेण रायणियं । आसायणा उ सेहे, तत्थ गए होइमा अन्ना ॥ १४२ ॥
सेहो गुरुणा भणिओ, तत्थ गओ देइ सुणइ उल्लावं । एवं किंति च भणइ, न मत्थएणं तु वंदामि ॥१४३॥
एवं तुमंति भणई, कोसि तुमं मज्झ चोयणा देसि । एवं तज्जाएणं, पडिभणणासायणा सेहे ॥ १४४ ॥
अज्जो किं न गिलाणं, पडिजग्गसि पडिभणाइ किं न तुमं । रायणिए कहयंते, कहं च एवं असुमणत्ति ॥१४५॥
एवं नो सरसि तुमं, एसो अत्थो न होइ एवंति । एवं कहमाछिंदिय, सयमेव कहेउमारभइ ॥ १४६ ॥
तह परिसं पि य भिंदइ, तह किंचि भणइ जह न सा मिलइ । ताए अणुट्ठियाए, गुरुभणियं सवित्थरं भणइ ॥१४७

स्निग्धं स्नेहावगाढं, रुक्षं पुनः स्नेहवर्जितं जानीहि । एवमप्रतिश्रवणे, नवरमिदं दिवसविषयमिति ॥ १४१ ॥
खद्धमिति बहु भणति, खरकर्कशगुरुस्वरेण रत्नाधिकम् । आशातना तु शैक्षे, तत्र गते भवतीयमन्या ॥ १४२ ॥
शैक्षो गुरुणा भणितस्तत्र गतो ददाति शृणोत्युल्लापम् । एवं किमिति च भणति, न मस्तकेन तु वन्दे ॥ १४३ ॥
एवं त्वमिति भणति, कोऽसि त्वं मम चोदना ददासि ? । एवं तज्जातेन, प्रतिभणनाऽऽशातना शैक्षे ॥ १४४ ॥
आर्य ! किं न ग्लानं, प्रतिजागर्षि प्रतिभणति किं न त्वम् । रत्नाधिके कथयति, कथा चैवम् असुमना इति ॥ १४५ ॥
एवं नो स्मरसि त्वं, एषोऽर्थो न भवत्येवमिति । एवं कथामाच्छिद्य, स्वयमेव कथयितुमारभते ॥ १४६ ॥
तथा पर्षदमपि च भिनत्ति, तथा किञ्चिद् भणति यथा न सा मिलति । तस्यामनुत्थितायां, गुरुभणितं सविस्तरं भणति ॥ १४७ ॥

सेज्जा संथारं वा, गुरुणो संघट्टिऊण पाएहिं । खामेइ न जो सेहो, एसा आसायणा तस्स ॥ १४८ ॥
गुरुसेज्जासंथारग–चिट्ठणनिसियणतुयट्टणेऽहऽवरा । गुरुउच्चसमासणचिट्ठणाइकरणेण दो चरिमा ॥ १४९ ॥

शिष्य गुरुमहाराजनी आगळ कारणविना चाले तो विनयभंगादि दोष थवाथी शिष्यने आशातना लागे. परंतु मार्ग विषम होय, अथवा गुरुने मार्ग देखाडवो होय, विगेरे कारणे आगळ चाले तो आशातना न लागे, ए पहेली आशातना १। बीजी गुरुनी पडखे चाले तो आशातना थाय २। गुरुनी पाछळ ढुंकडो—अडकतो चाले तो श्वास छींक श्लेष्म उधरस विगेरे दोष थवाथी त्रीजी आशातना लागे ३। माटे जेटले भूमिभागे आशातना न लागे तेटले दूर रही गमन करवुं । एवी रीते आगळ बेसे ४, पडखे बेसे ५, पाछळ नजीक—अडकतो बेसे ६, आगळ उभो रहे ७, पडखे उभो रहे ८, पछवाडे नजीक उभो रहे तो शिष्य आशातनावाळो थाय ९। आ प्रमाणे विनय भंगादि दोषथी नव आशातना लागे। गुरु विगेरे रत्नाधिक साथे स्थंडिल जइ तेमनी पहेलां पोताना हाथ–पग साफ करे तो शिष्यने दसमी आशातना लागे १०। गुरुनी साथे बहार गयेलो शिष्य गुरुनी पहेलां इरियावहि पडिक्कमे तो आशातना लागे ११। गुरु विगेरे रत्नाधिक रात्रिए बोलावे के— ‘कोण सूइ गयुं छे ? कोण जागे छे ?’ ते वखते पोते जागतो होय छतां जाणे उंघी गयो होय तेम उत्तर न आपे तो बारमी आशातना लागे १२। गुरु विगेरे रत्नाधिक वडे बोलाववा योग्य श्रावकादि आवे त्यारे तेओने अनुकूल करवा माटे

शय्या संस्तार वा, गुरो: संघट्य पादाभ्याम् । क्षमयति न य शैक्ष:, एषाऽऽशातना तस्य ॥ १४८ ॥
गुरुशय्यासंस्तारक–स्थाननिषदनत्वग्वर्तनेऽथाऽपरा । गुरूच्चसमासनस्थानादिकरणेन द्वे चरमे ॥ १४९ ॥

गुरुनी पहेलां पोतेज बोलावे तो शिष्यने तेरमी आशातना लागे १३। अशन पान खादिम अने स्वादिमरूप चार प्रकारनो आहार लावी प्रथम कोइ बीजा शिष्यादि पासे आलोचीने पछी रत्नाधिक आगळ आलोचे तो आशातना लागे १४। आहार लावी रत्नाधिकने देखाड्या पहेलां बीजा साधुने देखाडे, ए पंदरमी आशातना १५। आहार लावी गुरुने निमंत्रण कर्या पहेलां बीजा साधुने निमंत्रण करे ए सोळमी आशातना १६। गुर्वादि रत्नाधिकने पूछ्या विना जेनी साथे मन माने तेने अशनादि पुष्कळ आपे ते सत्तरमी आशातना। जो के एकसो त्रीशमी संग्रह गाथामां 'पुष्कळ' अर्थवाळो 'खद्ध' शब्द अलग जणाव्यो नथी, पण अढारमी आशातना जे 'खद्धाद्यदन' छे ते पदमांथी खद्ध शब्द अलग करी सत्तरमी आशातना समजवी। अढारमी आशातना—खद्धाद्यदन, एटले घणुं खाय. आदि शब्दथी सारी रीते संस्कार करेला शाक खाय, वळी देखावडा स्वादिष्ट सुगंधी उंचा प्रकारना अने कोइ पण प्रकारे अचित्त करेला दाडम आम्र विगेरे खाय, पोताना मनने इष्ट होय—मनने जे सारा लागता होय तेवा पदार्थो वापरे, जे घीथी भरपूर होय तेवा मिष्टान्नादि जमे, तथा जे पोताने इष्ट रुक्ष—घृतादि रहित पदार्थो होय ते वापरे १८। रत्नाधिक दिवसे साद करे त्यारे जाणे न सांभळतो होय तेम उत्तर आपे नहीं. रात्रे उत्तर न आपे ए वारमी आशातना अने दिवसे उत्तर न आपे ते आ ओगणीशमी आशातना, आ प्रमाणे बन्नेनो भेद समजवो १९। गुर्वादि रत्नाधिक साद करे त्यारे तेमने अत्यंत कठोर अने मोटे स्वरे प्रत्युत्तर आपे, जेम तेम बडबडे, अने बोले के—'अरे! आ तो जंपवाज देता नथी' इत्यादि बोले ते वीशमी आशातना २०। रत्नाधिके बोलावेलो शिष्य ज्यां होय त्यांज रह्यो छतो उत्तर आपे, पण समीपमां आवीने उत्तर न आपे, ए एकवीशमी आशातना २१। रत्नाधिक शिष्यने बोलावे त्यारे

तेणे 'मत्थएण वंदामि—हुं मस्तकवडे वंदन करुं छुं' एम बोलवुं जोइए. परंतु ए प्रमाणे न बोलतां 'शुं कहो छो?' इत्यादि कहे तो शिष्यने बावीशमी आशातना लागे २२। शिष्य गुरुने तोछडा शब्दथी बोलावे, 'तुं मने शुं प्रेरणा करे छे?' इत्यादि तुंकाराना शब्दो बोले, गुरु महाराजने शिष्ये 'आप, भगवंत, श्रीपूज्य, तमे' इत्यादि मान वाचक शब्दो बोलवा जोइए. पण मान वाचक शब्दो नहीं बोलतां तोछडा शब्दो बोलनार शिष्यने त्रेवीशमी आशातना लागे २३। चोवीशमी आशातना—गुर्वादिक रत्नाधिक शिष्यने कहे के, 'तमे ग्लान तथा वृद्ध साधुनुं वैयावच्च केम नथी करता?, आळसु न थाओ'। त्यारे शिष्य कहे के—'तमे बेठा बेठा शुं करो छो?, आळसु तो तमे पण छो.' एवी रीतनां वचनो बोली गुरुनी तर्जना करतो शिष्य आशातनावाळो थाय छे २४। पच्चीशमी आशातना—गुर्वादि धर्मकथा कहेता होय ते सांभळी हर्षित मनवाळो न थाय, 'अहो! पूज्य गुरुमहाराजे सारो उपदेश आप्यो' एम प्रशंसा न करे २५। छवीशमी आशातना—गुरु धर्मकथा कहेता होय त्यारे कहे के—'तमने ए अर्थ सांभरतो नथी, आनो अर्थ आम नहीं पण बीजी रीते छे, तमे भूली गया छो' एवी रीते कहेतां आशातना लागे २६। गुरु धर्मकथा कहेता होय तेनी वचमां पोतानुं डहापण जणाववा माटे श्रोताओने कहे के—'हुं आ कथा पछी तमने समजावीश' एम कही कथानो छेद करवाथी आशातना लागे, अथवा वचमां कथा कहेवानो आरंभ करे तो आशातना लागे २७। अठ्यावीशमी आशातना—गुरु धर्मोपदेश आपता होय, अप्रतिबद्ध उपदेश चाली रह्यो होय, रस जाम्यो होय, श्रोताओ एकाग्र चित्ते सांभळी रह्या होय, ते वखते वचमां आवीने बोले के—'गोचरीनो वखत थयो छे, आहारनो समय थइ गयो छे. अथवा सूत्रपोरिसीनो वखत थइ गयो छे' एम कही पर्षदानो भंग करे तो आशातना लागे २८। ओगणत्रीशमी आशातना—गुर्वादिक धर्मकथा कही रह्या पछी

हजु सभा न उठी होय तेवामां पोतानी चतुराइ जणाववा तेज कथाने विस्तारथी चर्ची देखाडे तो आशातना थाय २९। त्रीशमी आशातना—गुरुमहाराजनी शय्या अथवा संथाराने पोताना पादादिके करी संघट्टी खमावे नहीं तो आशातना लागे ३०। एकत्रीशमी आशातना–गुरुनी शय्या संथारो अथवा आसन उपर उभो रहे, बेसे, अथवा आळोटे तो आशातना थाय. ३१। बत्रीशमी आशातना—गुरुमहाराज विगेरे रत्नाधिक करतां उंचे आसने बेसे तो आशातना थाय ३२। तेत्रीशमी आशातना–गुरुमहाराजनी समान आसने बेसे तो आशातना लागे ३३।

बत्रीश दोष रहित वंदन करवुं जोइए, ते बत्रीश दोष दर्शावे छे—

*[1]अणाढियं च [2]थद्धं च, [3]पविद्धं [4]परिपिंडियं । [5]टोलगइ [6]अंकुसं चेव, तहा [7]कच्छभरिंगियं ॥ १५० ॥
[8]मच्छुवत्तं मणसा, [9]पउट्ठं तह य [10]वेइयाबद्धं । [11]भयसा चेव [12]भयंतं [13]मित्ती-[14]गारव-[15]कारणं ॥ १५१ ॥
तेणियं[16] [17]पडिणियं चेव, [18]रुट्ठं [19]तज्जियमेव च । [20]सढं च [21]हीलियं चेव, तहा [22]विप्पलिउंचियं ॥ १५२ ॥
[23]दिट्ठमदिट्ठं च तहा, [24]सिंगं च [25]कर-[26]मोयणं । [27]आलिद्धमणालिद्धं, [28]ऊणं [29]उत्तरचूलियं ॥ १५३ ॥

---

* अनादृतं च स्तब्धं च, प्रविद्धं परिपिण्डितम् । टोलगति अङ्कुशं चैव, तथा कच्छपरिङ्गितम् ॥ १५० ॥
मत्स्योद्वृत्तं मनसा, प्रदुष्टं तथा च वेदिकाबद्धम् । भयेनैव भजन्तं मैत्री-गौरव-कारणम् ॥ १५१ ॥
स्तैन्यं प्रत्यनीकं चैव, रुष्टं तर्जितमेव च । शठं च हीलितं चैव, तथा विपरिकुञ्चितम् ॥ १५२ ॥
दृष्टमदृष्टं च तथा, शृङ्गं च कर-मोचनम् । आश्लिष्टमनाश्लिष्टं, ऊनम् उत्तरचूलिकम् ॥ १५३ ॥

[†]मूयं च ढड्डरं चेव, [*]चुडिलियं अपच्छिमं। बत्तीसदोसपरिसुद्धं, किइकम्मं पउंजए ॥ १५४ ॥

अनादृत दोष, स्तब्धदोष, प्रविद्धदोष, परिपिंडितदोष, टोलगतिदोष, अंकुशदोष, कच्छपरिंगित दोष, मत्स्योद्धृत्त दोष, मनप्रदुष्ट दोष, वेदिकाबद्ध दोष, भय दोष, भजंत दोष, मैत्री दोष, गौरव दोष, कारण दोष, स्तैन्य दोष, प्रत्यनीक दोष, रुष्ट दोष, तर्जित दोष, शठ दोष, हीलित दोष, विपरिकुंचित दोष, दृष्टादृष्ट दोष, शृंग दोष, कर दोष, मोचन दोष, आश्लिष्ट अनाश्लिष्ट दोष, न्यून दोष, उत्तरचूलिक दोष, मूक दोष, ढड्ढर दोष, अने बत्रीशमो चुडिलिक दोष, साधु ए बत्रीश दोषथी रहित वंदन करे।

हवे ए बत्रीश दोषने विस्तारथी वर्णवे छे—

[१]आयरंकरणं आढा, तव्विवरीयं अणाढियं होइ। दव्वे भावे थद्धो, चोभंगो दव्वओ भइओ ॥ १५५ ॥

आदरपूर्वक वंदन ते आदृत, तेथी विपरीत—अनादर वडे वंदन करवुं ते अनादृत नामनो पहेलो दोष १। जाति विगेरेना मदथी स्तब्धपणुं राखी वंदन करवुं ते स्तब्ध दोष। तेना चार भांगा छे—द्रव्यथी स्तब्ध भावथी नहीं, भावथी स्तब्ध द्रव्यथी नहीं, द्रव्यथी अने भावथी स्तब्ध, द्रव्यथी स्तब्ध नहीं अने भावथी पण स्तब्ध नहीं। वायु विगेरेथी अकडाइ गयेला शरीर-वाळो शरीरथी वंदन न करी शकतो होवाथी द्रव्यथी स्तब्ध छे, पण ते वंदन करवाना भाववाळो होय तो भावथी अस्तब्ध छे,

---

† मूकं च ढड्डुरं चैव, चुडिलिकम् अपश्चिमम्। द्वात्रिंशद्दोषपरिशुद्धं, कृतिकर्म प्रयुञ्जीत ॥ १५४ ॥

१ आदरकरणमादृतं, तद्विपरीतमनादृतं भवति। द्रव्ये भावे स्तब्धः, चतुर्भङ्गो द्रव्यतो भाज्यः ॥ १५५ ॥

ए पहेलो भांगो । चित्तनी विह्लतावाळो शरीरथी वंदन करे तो ते भावथी स्तब्ध अने द्रव्यथी अस्तब्ध छे, ए बीजो भांगो । शरीरथी अने भावथी एम बन्ने प्रकारे वंदन न करनार द्रव्यथी स्तब्ध अने भावथी स्तब्ध कहेवाय, ए त्रीजो भांगो । चित्तनी एकाग्रताए भावपूर्वक शरीरथी वंदन करनार द्रव्यथी अस्तब्ध अने भावथी अस्तब्ध कहेवाय, ए चोथो भांगो । आ चार भांगाओमां चोथो भांगो शुद्ध छे, शेष भांगाओमां भावथी स्तब्ध दोषितज छे, द्रव्यथी स्तब्धमां भजना छे—निर्दोष पण होय अने दोषित पण होय; पेट दूखतुं होय, शूळ आवतुं होय विगेरे कारणथी वंदन करवाने अशक्त होय तो निर्दोष समजवो, अने निष्कारणे जो शरीरथी वंदन न करे तो ते द्रव्यथी स्तब्ध दोषित समजवो २ ।

*पविद्धमणुवयारं, जं अप्पिंतोऽणिजंतिओ होइ । जत्थ व तत्थ व उज्झइ, कयकिच्चोऽवक्खरं चेव ॥ १५६ ॥

उपचार—व्यवस्था रहित जे वंदन ते प्रविद्ध कहेवाय. जेम अमुक शहेरमां पहोंचाडवानी बोली करी माल भरी कोइने भाडे लाव्या होइए, शहेरमां पहोंच्या पछी ते माल उतारवा माटे भाडुतने कहीए के—'जरा राह जो, जग्यानो तपास करी माल उतारीए' । त्यारे ते भाडे आवेलो कहे छे के—'मारे तो आ शहेर सुधी पहोंचाडवानी बोली छे, माटे हवे हुं खोटी नहीं थाउं' । आ प्रमाणे पोताना भाडा पूरतुं लक्ष्य राखी कृतकृत्य थयेलो भाडुत मालने अस्त व्यस्त ज्यां त्यां नाखी चालतो थाय छे तेम जे वांदणुं आपतो अनियंत्रित एटले व्यवस्था रहित होय, अने ज्यां त्यां वंदन छोडी चालतो थाय ते त्रीजो प्रविद्ध दोष कहेवाय ३ ।

---

* प्रविद्धमनुपचारं, यदर्पयन् अनियन्त्रितो भवति । यत्र वा तत्र वोज्झति, कृतकृत्योऽवस्करं चैव ॥ १५६ ॥

संपिंडिऍव वंदइ, परिपिंडियवयण-करणओ वावि । टोलोब उप्फिडंतो, ओस्सक्क-ऽहिसक्कणे कुणइ ॥ १५७ ॥ [†]
आचार्य उपाध्याय विगेरे सर्व साधुओने पृथक् पृथक् वांदणे नहीं वांदतां एकज वांदणे वांदे ते परिपिंडित दोष । अथवा सूत्राक्षरोने स्पष्ट अने शुद्ध नहीं उच्चारतां उतावळे भेगा बोले, तथा हाथ पग विगेरे करणने एकठा करी वंदन करे, एटले के–वंदन करती वखते हाथ पग विगेरेने अलग अलग न राखतां साथळ उपर हाथ राखी पग अने हाथने भेगा करी जे वंदन करवुं ते परिपिंडित नामनो चोथो दोष ४ । पाछो जाय, सामे आवे, आ प्रमाणे तीडनी जेम उछळतां जे वंदन करवुं ते पांचमो टोलगति दोष ५ ।

*उवगरणे हत्थम्मि व, घेत्तुं निवेसेइ अंकुसं बिंति । ठिउविट्ठरिंगणं जं, तं कच्छभरिंगियं जाण ॥ १५८ ॥
जेम अंकुश वडे हाथीने जुकावीए छीए तेम, जे शिष्य उभा रहेल सूतेला अथवा कोइ अन्य कार्यमां गुंथाएला आचार्य महाराजना कपडाने चोळपट्टाने अथवा हाथने अवज्ञा पूर्वक खेंची वंदन देवा माटे आचार्यने आसन उपर बेसाडी वंदन करे ते अंकुश वंदन कहेवाय छे । श्रीपूज्य गुरुमहाराजनुं उपकरण कदापि नज खेंचवुं जोइए, कारण के–तेथी अविनय थाय छे, परंतु प्रणाम करी हाथ जोडी विनयपूर्वक कहेवुं जोइए के–'भगवन्! आप आसन उपर पधारो तो हुं वंदन आपुं.' पण आ प्रमाणे न कहेतां अविनय करे तो अंकुशवंदन नामनो छठ्ठो दोष लागे ६ । जे 'तित्तिसन्नयराए जं किंचि मिच्छाए' इत्यादि सूत्र

† संपिण्डितानेव वन्दते, परिपिण्डितवचन-करणतो वाऽपि । तीड्ड इव उत्प्लवमान , अवष्वक्षा-ऽभिष्वक्षणे करोति ॥ १५७ ॥
* उपकरणे हस्ते वा, गृहीत्वा निवेशयति अङ्कुश ब्रुवन्ति । स्थितो-पविष्टरिङ्गणं यत् , तत् कच्छपरिङ्गितं जानीहि ॥ १५८ ॥

उच्चारतां उभो रह्यो थको, अथवा 'अहो कायं काय' इत्यादि सूत्र उच्चारतां बेठेलो थको काचबानी जेम आगळ अथवा पाछळ कांइक खस्या करी वंदन करे ते कच्छपरिंगित नामनो सातमो दोष समजवो ७।

†उट्ठिंत निवेसंतो, उवत्तइ मच्छउव्व जलमज्झे। वदिउकामो वऽन्नं, झसोव्व परियत्तए तुरियं ॥ १५९ ॥

जे उठतो अथवा बेसतो जलमां रहेला माछलानी जेम अस्थिर बनी वंदन करे, अथवा आचार्य या गुरुमहाराजने वंदन करी तेमनी समीपमांज वंदन योग्य बेठेला कोइ बीजा साधुने वंदन करवानी इच्छावाळो थइ तेमनी समीपमां जवानी इच्छावाळो बेठो बेठोज माछलानी जेम जलदी जलदी शरीर सरकावी जइ वंदन करे ते मत्स्योद्वर्तन नामनो आठमो दोष ८।

*अप्प-परपत्तिएणं, मणप्पओसो य वेइयापणगं। तं पुण जाणूवरि जाणुहिट्ठाओ जाणुबाहिं वा ॥ १६० ॥

कुणइ करे जाणुं वा, एगयरं ठवइ करजुयलमज्झे। उच्छंगे करइ करे, भयंति निज्जूहणाईयं ॥ १६१ ॥

गुरुमहाराजे शिष्यने पोताने कांइ अप्रिय कह्युं होय, अथवा पोताना मित्रादिने अप्रिय कह्युं होय, आवी रीते बीजा पण स्वाश्रित अथवा पराश्रित कारणोने लीधे द्वेषयुक्त मनवाळो थइ वंदन करे तो मनःप्रद्वेष नामनो नवमो दोष लागे ९। दसमो वेदिकाबद्ध दोष पांच प्रकारे लागे छे—बन्ने ढींचण उपर हाथ राखी वंदन करे, बन्ने ढींचणनी नीचे हाथ राखी वंदन करे, बे ढींच-

---

† उत्तिष्ठन् निविशमान, उद्वर्तते मत्स्यक इव जलमध्ये। वन्दितुकामो वाऽन्यं, झष इव परिवर्तते त्वरितम् ॥ १५९ ॥

* आत्म-परप्रत्ययेन, मनःप्रदोषश्च वेदिकापञ्चकम्। तत् पुनर्जानूपरि जान्वधो जानुवहिर्वा ॥ १६० ॥

करोति करौ जानु वा, एकतर स्थापयति करयुगलमध्ये। उत्सङ्गे करोति करौ, भयमिति निर्यूहणादिकम् ॥ १६१ ॥

णनी पडखे हाथ राखी वंदन करे, डाबा अथवा जमणा ढींचणने बन्ने हाथनी वच्चे राखी वंदन करे, अथवा खोळामां हाथ राखी वंदन करे तो दसमो वेदिकाबद्ध नामनो दोष लागे १० । जो वंदन नहीं करीश तो गच्छ बहार करशे, आक्रोश करशे, इत्यादि भयथी वंदन करे ते अगीयारमो भय दोष जाणवो ११ ।

†भयइ व भयस्सइत्ति व, इइ वंदइ निहोरयं निवेसंतो। एमेव य मित्तीए, गारव सिक्खाविणीओ हं ॥ १६२॥

'आचार्य हमेशां मारे अनुकूल रहे छे, वळी आगळ उपर पण विद्या-मंत्रादि शीखवशे, जरुरी प्रसंगे काम लागशे, माटे आचार्यने वंदन करुं' ए प्रमाणे विचारी 'भगवंत ! आपने अमे वंदन करीए छीए' ए प्रमाणे बोली आचार्य उपर सपाडुं चडाववा माटे जे वंदन करे तेने भजंत नामनो बारमो दोष लागे १२ । आचार्यने हुं वांदुं तो आचार्य साथे मारी मैत्री बंधाय, आ प्रमाणे मित्रता करवा माटे जे वंदन करवुं ते मैत्री नामनो तेरमो दोष समजवो १३ । 'हुं सामाचारीनो जाणकार छुं, विधिप्रवीण छुं, विनयवान् छुं, ए प्रमाणे सर्वे साधुओ जाणे' एवा अभिप्रायथी पोतानुं गौरव वधारवा माटे विधिपूर्वक आवर्तादिने यथावद् आराधतो छतो जे वांदे तेने चौदमो गौरव दोष लागे १४ ।

***नाणाइतिगं मुत्तुं, कारणमिहलोयसाहयं होइ । पूयागारवहेऊ, नाणग्गहणे वि एमेव ॥ १६३ ॥**

ज्ञान दर्शन अने चारित्र सिवाय बीजां वस्त्र पात्र कंबलादि आ लोकना साधननी इच्छाथी जे वंदन करवुं ते कारण दोष

---

† भजति वा भजिष्यतीति वा, इति वन्दते निहोरक निवेशयन् । एवमेव च मैत्र्या, गौरवं शिक्षाविनीतोऽहम् ॥ १६२ ॥

* ज्ञानादित्रिकं मुक्त्वा, कारणमिहलोकसाधकं भवति । पूजागौरवहेतौ, ज्ञानग्रहणेऽपि एवमेव ॥ १६३ ॥

कहेवाय, ज्ञान दर्शन अने चारित्रना ग्रहण माटे वंदन करे तो दोष नथी, पण जो पोतानी पूजाना आशयथी अथवा गौरवनी इच्छाथी ज्ञान दर्शन चारित्र ग्रहण करवा माटे वंदन करे तो तेने पण पंदरमो कारण दोष लागे । १५ ।

†होउं परस्स दिट्ठिं, वंदंते तेणियं हवइ एयं । तेणो विव अप्पाणं, गूहइ ओभावणा मा मे ॥ १६४ ॥

'आ अति विद्वान् होवा छतां पण बीजाने केम वंदन करे छे?' ए प्रमाणे पोतानी लघुता तथा अपभ्राजना थवानी बीकथी जे चोरनी जेम बीजा साधु–श्रावकादिनी दृष्टि चुकावी वंदन करे तेने सोळमो स्तैन्य दोष लागे १६ ।

आ*हारस्स उ काले, नीहारस्सावि होइ पडिणीयं । रोसेण धमधमंतो, जं वंदइ रुट्ठमेयं तु ॥ १६५ ॥

आहार समये अथवा नीहार–स्थंडिल समये वंदन करनारने सत्तरमो प्रत्यनीक दोष लागे १७ । क्रोधथी धमधमी रह्यो छतो जे वंदन करे तेने अढारमो रुष्ट दोष लागे १८ ।

×न वि कुप्पसि न पसीयसि, कट्ठसिवो चेव तज्जियं एयं । सीसंगुलिमाईहिं य, तज्जेइ गुरुं पणिवयंतो ॥ १६६ ॥

"लाकडाथी घडेला शंकरना पूतळानी जेम तमने वंदन न करे तो तमे कोप करता नथी, तेम वंदन करे तो पण प्रसन्न थता नथी, तमने सारा नरसानुं भान क्यां छे?" ए प्रमाणे गुरुने तर्जना करतो वांदे. अथवा 'अरे आचार्य! लोको देखतां

---

† हित्वा परस्य दृष्टिं, वन्दमाने स्तैन्यं भवत्येतत् । स्तेन इवात्मानं, गूहयति अपभ्राजना मा मम ॥ १६४ ॥

* आहारस्य तु काले, नीहारस्याऽपि भवति प्रत्यनीकम् । रोषेण जाज्वल्यमानो, यद् वन्दते रुष्टमेतत्तु ॥ १६५ ॥

× नाऽपि कुप्यसि न प्रसीदसि, काष्ठशिव इव तर्जितमेतत् । शीर्षाङ्गुल्यादिभिश्च, तर्जयति गुरुं प्रणिपतन् ॥ १६६ ॥

तो मारी पासे वंदन करावे छे, पण एकलो होइश त्यारे जोइ लेवाशे' एवो अभिप्राय राखी वंदन करतो छतो मस्तक आंगळी अथवा भ्रकुटीथी तर्जना करतो जे वंदन करे तेने ओगणीशमो तर्जित दोष लागे १९ ।

वीसं†भट्ठाणमिणं, सब्भावजडे सढं हवइ एयं। कवडं ति कइयवं ति य, सढया वि य होन्ति एगट्ठा ॥१६७॥

'जो हुं विधिपूर्वक वंदन करीश तो श्रावकादि मारा उपर विश्वास करशे' एवो अभिप्राय राखी, आंतरिक भाव रहित वंदन करे तो वीशमो शठदोष लागे. कपट कैतव शठता ए एकज अर्थवाळा शब्दो छे २० ।

*गणि! वायग! जिट्ठ-ऽज्जति, हीलिउं किं तुमे पणमिएणं। दरवंदिअम्मि विकहं, करेइ पलिउंचियं एयं ॥१६८॥

'हे गणि! हे वाचक! हे ज्येष्ठ! हे आर्य! तमने वंदन करवाथी शुं फळ थाय?' इत्यादि हांसी सहित हेलना करतां जे वंदन करवुं ते एकवीशमो हीलित दोष २१ । वंदन पूरुं नहीं करतां थोडुं वंदन करी देशकथा राजकथा विगेरे विकथाओ करे तो बावीशमो विपरिकुंचित दोष लागे २२ ।

+अंतरिओ तमसे वा, न वंदई वंदई उ दीसंतो। एयं दिट्ठमदिट्ठं, सिंगं पुण मुद्धपासेहिं ॥ १६९ ॥

ज्यारे घणा जणाओ वंदन करता होय अने कोइ साधु विगेरेनुं आंतरुं होय, अथवा अंधारामां पोताने कोइ न देखी शके

---

† विश्रम्भस्थानमिदं, सद्भावजडे शठं भवत्येतत्। कपटमिति कैतवमिति च, शठताऽपि च भवन्त्येकार्था. ॥ १६७ ॥

* गणिन्! वाचक! ज्येष्ठार्य! इति, हीलयित्वा किं त्वया प्रणतेन। ईषद्वन्दिते विकथा, करोति परिकुञ्चितमेतत् ॥ १६८ ॥

+ अन्तरितस्तमसि वा, न वन्दते वन्दते तु दृश्यमान. । एतत् दृष्टादृष्टं, शृङ्गं पुनर्मूर्द्धपार्श्वाभ्याम् ॥ १६९ ॥

तेम होय त्यारे मूंगो मूंगो ऊभो रहे अथवा बेसी जाय, पण वंदन न करे; परंतु कोइनुं वचमां आंतरुं अथवा अंधकार न होय त्यारे बीजाने देखतां वंदन करे तो त्रेवीशमो दृष्टादृष्ट दोष लागे २३। 'अहो कायं काय' इत्यादि आवर्तो बोलतां ललाटनो मध्यभाग स्पर्शवो जोइए, तेम न करतां ललाटना डाबा या जमणा पडखानो स्पर्श करे तो चोवीशमो शृंग दोष लागे २४।

*करमिव मन्नइ दिंतो, वंदणयं आरहंतियकरोत्ति। लोइयकराउ मुक्का, न मुच्चिमो वंदणकरस्स ॥ १७० ॥

भाव पूर्वक वंदन न आपतां राजाने अपाता करनी जेम अरिहंतनो कर मानी वंदन आपे, पण कर्मनिर्जरा माटे वंदन न करे तो पच्चीशमो कर दोष लागे २५। 'अमे दीक्षा लइ लौकिक करथी तो मुक्त थया, पण वंदनरूप अरिहंतना करथी तो हजु मुक्त न थया, गुरुने वंदन कर्या विना छुटको थाय तेम नथी, क्यारे आ वेठथी छुटशुं ?' ए प्रमाणे चिंतवतां जे वंदन करवुं ते छवीशमो मोचन दोष २६।

+आलिद्धमणालिद्धं, रयहरण-सिरेहिं होइ चउभंगी। वयणक्खरेहिं ऊणं, जहन्नकालेऽवि सेसेहिं ॥ १७१ ॥

आश्लिष्टअनाश्लिष्टना चार भांगा थायछे—'अहो कायं काय' इत्यादि आवर्त समये हस्ते करी रजोहरण अने ललाटने स्पर्शे, रजोहरणने हस्ते स्पर्शे पण ललाटने हाथ न लगाडे, ललाटने हस्ते स्पर्शे पण रजोहरणने हाथ न लगाडे, तथा रजोहरण अने ललाट ए बन्नेने हस्ते स्पर्शे नहीं. आ चार भांगामां पहेलो भांगो शुद्ध छे, एटले रजोहरण अने ललाटने हस्ते स्पर्शी वंदन

---

* करमिव मन्यते ददद्, वन्दनक आर्हतिककर इति। लौकिककरात्तु मुक्ता, न मुच्यामहे वन्दनकरात् ॥ १७० ॥

+ आश्लिष्टमनाश्लिष्टं, रजोहरण-शिरोभ्या भवति चतुर्भङ्गी। वचनाक्षरैरूनं, जघन्यकालेऽपि शेषैः ॥ १७१ ॥

आपे तो दोष लागतो नथी; पण बाकीना त्रण भांगाए वंदन आपतां सत्यावीशमो आश्लिष्टअनाश्लिष्ट दोष लागे २७ । वंदन करती वखते वाक्य अथवा अक्षरो न्यून बोली वंदन करे तो न्यून दोष लागे. अथवा अतिशय उतावळो थइ थोडीज वारमां वंदन पूरुं करी दे त्यारे वाक्य अने अक्षरो तो पूर्ण बोलवा दूर रह्या पण अवनमनादि आवश्यक पण पूरा न करतो छतो वंदन आपे तो अठ्यावीशमो न्यून दोष लागे २८ ।

*दाऊण वंदणं मत्थएण वंदामि चूलिया एसा । मूयव्व सद्दरहिओ, जं वंदइ मूयगं तं तु ॥ १७२ ॥

वांदणुं दइ पछी मोटा सादे करी 'मत्थएण वंदामि' कहे ते ओगणत्रीशमो उत्तरचूलिकादोष २९ । मूंगानी जेम जे आवर्त आलापादिनो उच्चार नहीं करतो वांदे ते त्रीशमो मूकदोष ३० ।

+ढड्ढरसरेण जो पुण, सुत्तं घोसेइ ढड्ढरं तं तु । चुडिलिं व गिण्हिऊणं, रयहरणं होइ चुडिलिं तु ॥ १७३ ॥

वंदनसूत्रने मोटा स्वरे उच्चारतो जे वंदन करे तेने एकत्रीशमो ढड्ढर दोष लागे ३१ । उंबाडीयानी जेम रजोहरण छेडे ग्रहण करी रजोहरणने भमाडतो थको जे वांदणुं आपे तेने बत्रीशमो चुडलिक दोष लागे ३२ ।

---

* दत्त्वा वन्दनं मस्तकेन वन्दे चूलिकैषा । मूक इव शब्दरहितो, यद् वन्दते मूककं तत्तु ॥ १७२ ॥

+ ढड्ढर(महत्)स्वरेण यः पुनः, सूत्रं घोषयति ढड्ढर तत्तु । अलातमिव गृहीत्वा, रजोहरणं भवति चुडिलि तु ॥ १७३ ॥

वांदणानां आठ कारण कहे छे—

†पडिकमणे[1] सज्झाए[2], काउस्सग्गा[3]-ऽवराह[4]-पाहुणए[5]। आलोयण[6]-संवरणे[7], उत्तमट्ठे[8] य वंदणयं ॥ १७४ ॥

पापथी पाछा हठवुं–अपराध स्थानथी निवर्ती गुणस्थानमां वर्तवुं ते प्रतिक्रमण कहेवाय, ते प्रतिक्रमणमां वंदन करवुं १। वाचनादि स्वाध्यायमां वंदन करवुं २। आयंबिल विगेरे तपस्याने पारणे विगयना परिभोग माटे काउसग्ग कराय छे तेने विषे वंदन करवुं ३। गुरुनो अविनय रूप अपराध थयो होय तो ते अपराध खमाववा माटे वंदन करवुं ४। कोइ पोताथी मोटो साधु परोणो आव्यो होय तो वंदन करवुं. एटले के–परोणो कोइ मोटो साधु आव्यो होय तो तेने लघु साधुओ वंदन करे, पण जो लघु परोणो आव्यो होय तो ते परोणाए पोताथी मोटा साधु होय तेने वंदन करवुं. तेने विषे आ प्रमाणे विधि छे–

"संभोइयऽन्नसंभोइया य, दुविहा हवन्ति पाहुणया। संभोइए आयरियं, आपुच्छित्ता उ वंदन्ति ॥ १ ॥

इयरे पुण आयरियं, वंदित्ता संदिसाविउं तह य। पच्छा वंदेइ जई, गयमोहो अहव वंदावे" ॥ २ ॥

परोणा तरीके आवेला साधु बे प्रकारना होय छे–सांभोगिक अने असांभोगिक. सांभोगिक एटले पोतानी सामाचारीना साधु, अने असांभोगिक एटले जुदी सामाचारीना साधु. तेमां सांभोगिक साधुनुं आगमन थाय अने पोताथी मोटो होय तो आचार्यने पूछीने वांदणुं देवुं. जो असांभोगिक साधुनुं आगमन थयुं होय अने पोताथी मोटो होय तो प्रथम आचार्यने

† प्रतिक्रमणे स्वाध्याये, कायोत्सर्गा-ऽपराध-प्राघूर्णके। आलोचना-सवरणे, उत्तमार्थे च वन्दनकम् ॥ १७४ ॥

वंदन करी तेमनी आज्ञा लइ वंदन करवुं. पण परोणा तरीके आवेलो साधु पोताथी लघु होय तो मोह रहित थइ साधु तेनी पासे वंदन करावे ५ । विहार करी आगमन थयुं होय त्यारे आलोचन लेतां अथवा अपराध आव्यो होय त्यारे आलोचन लेतां वंदन करवुं. एटले वंदन कर्या पछी गुरुमहाराज पासेथी आलोचना लेवी ६ । एकासणादि पच्चक्खाण घणा आगारे लीधेलुं होय छे, त्यां आहार कर्या पछी आगार संक्षेपवा रूप संवरने विषे वंदन करवुं. अथवा नवकारशी विगेरे पच्चक्खाण कर्युं होय, पण अजीर्णादि कारणे आहार न करवो होय तो उपवासादि तपस्या ग्रहण करवा रूप संवरने विषे वंदन करवुं ७। उत्तमार्थ एटले अनशन संलेखना करतां वंदन करवुं ८ ।

बीजुं वंदनकद्धार संपूर्ण थयुं ।

प्रतिक्रमणद्वार ३।

प्रतिक्रमण शब्दमां प्रति अने क्रमण एवा बे पद छे. प्रति एटले पाछुं अने क्रमण एटले हठवुं. एटले के–शुभयोगथी अशुभयोगमां गयेला आत्माए ते अशुभयोगथी शुभयोगमां पाछुं जवुं ते प्रतिक्रमण कहेवाय. कह्युं छे के—

" स्वस्थानाद्यत्परं स्थानं, प्रमादस्य वशाद्गत. । तत्रैव क्रमणं भूयः, प्रतिक्रमणमुच्यते " ॥ १ ॥

"प्रमादना वशथी आत्मा शुभयोग लक्षण पोताना स्थानथी अशुभयोगथी लक्षण परस्थानमां गयो होय, तेणे ते शुभयोगमांज फरीथी जवुं ते प्रतिक्रमण कहेवाय." अथवा प्रतिक्रमण एटले प्रतिकूलगमन, कह्युं छे के–

" क्षायोपशमिकाद्भावा–दौदयिकवश गतः । तत्रापि स एवार्थः, प्रतिकूलगमात् स्मृतः " ॥ १ ॥

"क्षायोपशमिकभावथी औदयिकभावने वश थयेला आत्माए ते औदयिकभावथी प्रतिकूल गमन करी पाछा क्षायोपशमिकभावमां जवुं ते प्रतिक्रमण कहेवाय, आ प्रमाणे अहीं पण उपर जणावेलोज अर्थ थाय छे." अथवा वीप्सा एटले व्याप्ति अर्थवाळो प्रतिक्रमण शब्दनी अंदर प्रति शब्द छे. कह्युं छे के–

" प्रति प्रति प्रवर्तन वा, शुभेषु योगेषु मोक्षफलदेषु । निःशल्यस्य यतेर्यत्, तद्वा ज्ञेयं प्रतिक्रमणम् ' ॥ १ ॥

"मोक्षरूपी फळने देवावाळा योगोने विषे शल्यरहित मुनिनी दरेक प्रकारनी प्रवृत्ति ते प्रतिक्रमण कहेवाय छे" प्रतिक्रमण भूत भविष्य अने वर्तमान ए त्रणे काळ संबंधी जाणवुं. । शंका–प्रतिक्रमण तो भूतकाळ संबंधीज कहेवुं योग्य छे,

पण वर्तमान अने भविष्यकाळ संबंधी न कहेवुं जोइए. कारण के—

" अईयं पडिक्कमासि, पडुप्पन्नं संवरेमि, अणागयं पच्चक्खामि " ।

" अतीतने प्रतिक्रमुं छुं, वर्तमाननो संवर करु छुं, अने अनागतनुं पच्चक्खाण करुं छुं " । आ पाठमां अतीतनुंज प्रतिक्रमण छे, पण वर्तमाननो संवर अने भविष्यनुं पच्चक्खाण छे, तो पछी त्रणे काळसंबंधी प्रतिक्रमण केम कहो छो? । उत्तर—अहीं प्रतिक्रमणनो अर्थ मात्र अशुभयोगनी निवृत्ति, एवो लेवानो छे. कह्युं छे के—

" मिच्छत्तपडिक्कमण, तहेव असंजमे पडिक्कमणं । कसायाण पडिक्कमण, जोगाण य अप्पसत्थाण " ॥ १ ॥

" मिथ्यात्वनुं प्रतिक्रमण, असंयमनुं प्रतिक्रमण, कषायोनुं प्रतिक्रमण, अने अप्रशस्तयोगोनुं प्रतिक्रमण " आ प्रमाणे मात्र अशुभयोगनी निवृत्तिरूप प्रतिक्रमण शब्दनो अर्थ समजवो, तेथी पहेलां करेला पापनी निंदाद्वारा अशुभयोगनी निवृत्तिरूप अतीतकाळनुं प्रतिक्रमण समजवुं, अशुभयोगना संवरद्वारा वर्तमानकाळनुं प्रतिक्रमण समजवुं, अने अशुभयोगना पच्चक्खाणद्वारा भविष्यकाळनुं प्रतिक्रमण समजवुं, तेथी त्रणे काळ संबंधी प्रतिक्रमण कहेवामां कांइ पण दोष नथी । प्रतिक्रमणना पांच भेद छे— दैवसिक रात्रिक पाक्षिक चातुर्मासिक अने सांवत्सरिक. दिवसने अंते जे प्रतिक्रमण कराय ते दैवसिक, रात्रिने अंते जे प्रतिक्रमण कराय ते रात्रिक, पखवाडियाने अंते जे प्रतिक्रमण कराय ते पाक्षिक, चतुर्मासने अंते जे प्रतिक्रमण कराय ते चातुर्मासिक, अने वर्षने अंते जे प्रतिक्रमण कराय ते सांवत्सरिक समजवुं. वळी ते प्रतिक्रमण बे प्रकारनुं होय छे—ध्रुव अने अध्रुव. भरतक्षेत्र अने

ऐरवतक्षेत्रमां पहेला अने छेल्ला तीर्थंकरना शासनमां अपराध–दोष थयो होय के न थयो होय पण बन्ने वखते अवश्य प्रतिक्रमण करवुंज जोइए तेथी ते ध्रुव प्रतिक्रमण कहेवाय. अने मध्यमतीर्थंकरोना शासनमां तथा महाविदेह क्षेत्रमां अध्रुव प्रतिक्रमण समजवुं, कारण के तेओने तो कारण होय तोज प्रतिक्रमण करवानुं छे, कारण विना प्रतिक्रमण करवानुं होतुं नथी, कारणे पण देवसि तथा राइ एम बेज पडीकमणां करवानां होय छे, तेओने पांच पडीकमणां होय नही. प्रतिक्रमणनो विधि आ प्रमाणे छे–

" पंचविहायारविसुध्धिहेउमिह साहु सावगो वावि । पडिक्कमण सह गुरुणा, गुरुविरहे कुणइ एक्को वि " ॥ १ ॥

" पांच प्रकारना आचारनी विशुद्धि माटे साधु अथवा श्रावक गुरुमहाराजनी साथे प्रतिक्रमण करे, पण जो गुरुमहाराजनो जोग न होय तो एकलो पण प्रतिक्रमण करे "।

देवसिक प्रतिक्रमण करवानो विधि—

चिइवंदण उस्सग्गो, पोत्तियपडिलेह वंदणालोए। सुत्तं वंदण खामण, वंदण य चरित्त उस्सग्गो।१७५।
दंसणनाणुस्सग्गो, सुयदेवयखेत्तदेवयाणं च । पुत्तिय वंदण थुइत्तय, सक्कत्थय थोत्त देवसियं।१७६।

प्रथम त्रस अने स्थावर जंतुए करी रहित प्रेक्षित–प्रमार्जित स्थानने विषे इरियावही पडिकमी चैत्यवंदन करवुं. पछी 'भगवान् हं' इत्यादि सूत्र भणतां आचार्यादिने खमासणां आपी, भूमि उपर मस्तक स्थापन करी आखा दिवस संबंधी अतिचारोनुं मिथ्यादुष्कृत दइ, 'करेमि भंते' 'इच्छामि ठामि काउसग्गं' इत्यादि सूत्र भणी, दिवस संबंधी अतिचार चिंतववा माटे

काउसग्ग करवो. काउसग्गमां घणा व्यापारवाळा साधुओ जेटलामां एकगणा अतिचार चिंतवे तेटलामां थोडा व्यापारवाळा गुरुमहाराज बमणा अतिचार चिंतवे. दिवस संबंधी अतिचारनुं चिंतवन करी गुरुमहाराज काउसग्ग पारे त्यार पछी अन्य साधुओ पारे. पछी ' लोगस्स उज्जोअगरे ' सूत्र भणी बेसी मुहपत्ति पडिलेहवी. पछी उभा थइ वांदणा देवा. पछी ' इच्छाकारेण संदिसह भगवन् देवसियं आलोउं, इच्छं आलोएमि जो मे देवसिओ अइयारो ' इत्यादि कही आलोचन करवुं, अने काउसग्गमां चिंतवेला अतिचार गुरुमहाराजने कहेवा. पछी वीरासने बेसी अथवा न आवडे तों जमणो ढींचण उंचो राखी, नवकार, करेमि भंते, इच्छामि ठामि काउसग्ग, अने वंदित्तु सूत्र यावद् ' वंदामि जिणे चउवीसं ' सुधी श्रावक भणे, अने साधु ' वंदामि जिणे चउवीसं ' सुधी पोतानुं सूत्र भणे. त्यारपछी वांदणा आपी गुरुमहाराजने अब्भुट्ठिओ खमाववो. तेने विषे आ प्रमाणे विधि छे–आदिमां गुरुमहाराजने खमावी ज्येष्ठना क्रमे सर्वने खमाववा. आचरणा तो आ प्रमाणे छे—जो पांच साधुओ अथवा तेथी वधारे होय तो त्रणने खमाववा, पण जो पांचथी ओछा साधु होय तो एक ज्येष्ठनेज खमावे. एवी रीतें सवारना प्रतिक्रमणादिमां पण समजी लेवुं. अब्भुट्ठिओ खमाव्या पछी आचार्यादिनो आश्रय करवा माटे वांदणां देवां. त्यार पछी चारित्रनी विशुद्धि माटे काउसग्ग करवो, तेमां बे लोगस्स चिंतववा. पछी दर्शननी विशुद्धि माटे काउसग्ग करवो, तेमां एक लोगस्स चिंतववो. पछी ज्ञाननी विशुद्धि माटे काउसग्ग करवो, तेमां पण एक लोगस्स चिंतववो. त्यार पछी श्रुतनी समृद्धि निमित्ते श्रुतदेवतानो काउसग्ग करवो, तेमां एक नवकार चिंतवी श्रुतदेवतानी स्तुति कहेवी अथवा बीजो कोइ स्तुति भणतो होय ते सांभळवी. पछी सर्व

विघ्नोना विनाश माटे क्षेत्रदेवतानो काउसग्ग करवो, तेमां पण एक नवकार चिंतवी क्षेत्रदेवतानी स्तुति कहेवी. अने साध्वीजी तथा श्राविकाने तो कमलदलनी स्तुति कहेवी. पछी नवकार भणी मुहपत्ति पडिलेहवी. पछी मंगलादि निमित्ते वांदणुं देवुं. त्यार पछी " इच्छामो अणुसट्ठिं, नमो खमासमणाणं, नमोऽर्हत्सिद्धाचार्योपाध्यायसर्वसाधुभ्यः " कही, ' नमोऽस्तु वर्धमानाय ' ए सूत्रनी एक स्तुति गुरुमहाराजे कह्या पछी ' नमोऽस्तु वर्धमानाय स्पर्धमानाय कर्मणा ' इत्यादि त्रण स्तुति मोटा स्वरे भणवी. पछी शक्रस्तव–नमुत्थुणं भणवुं. पछी स्तोत्र–स्तवन कहेवुं. त्यार पछी दिवसना अतिचारनी विशुद्धि माटे काउसग्ग करवो, तेमां चार लोगस्स चिंतववा. जो के मूळ गाथामां आ चार लोगस्सना काउसग्गनुं लख्युं नथी, तो पण जाणी लेवुं. आ प्रमाणे संध्याने विषे देवसी प्रतिक्रमणनो विधि जाणवो ।

राइ प्रतिक्रमण करवानो विधि—

मिच्छादुक्कड पणिवायदंडयं काउसग्गतियकरणं । पुत्तिय वंदण आलोयसुत्त वंदणय खामणयं ।१७७।
वंदणयं गाहातियपाढो छम्मासियस्स उस्सग्गो । पुत्तिय वंदण नियमो थुइतिय चिइवंदणा राओ ।१७८।

राइ प्रतिक्रमण करतां प्रथम सामायिक, कुसुमिण दुसुमिणनो काउसग्ग, चैत्यवंदन, सज्झाय विगेरे जे प्रमाणे थाय छे ते प्रमाणे साधुए तथा श्रावके पोतपोतानी विधि प्रमाणे करवुं. पछी " इच्छाकारेण संदिसह भगवन् राइपडिक्कमणे ठाउं? इच्छं " एम कही रात्रिना सकल अतिचारनुं मिच्छामि दुकडं देवुं. पछी नमुत्थुणं भणी, उभा थइ ' करेमि भंते ' इच्छामि

ठामि काउसग्गं ' इत्यादि भणी चारित्रनी शुद्धि माटे काउसग्ग करवो, तेमां एक लोगस्स चिंतववो. पछी ' लोगस्स उज्जोअगरे ' इत्यादि भणी दर्शननी शुद्धि माटे काउसग्ग करवो, तेमां पण एक लोगस्स चिंतववो. पछी ' पुक्खरवरदीवड्ढे ' इत्यादि सूत्र भणी ज्ञाननी विशुद्धि माटे काउसग्ग करवो, तेमां रात्रिना अतिचारनुं चिंतवन करवुं. आ प्रमाणे त्रण काउसग्ग कर्या पछी सिद्धाणं बुद्धाणं भणवुं. पछी बेसीने मुहपत्ति पडिलेहवी, पछी वांदणां देवां. त्यार पछी " इच्छाकारेण संदिसह भगवन् राइयं आलोउं? इच्छं आलोएमि जो मे राइओ अइयारो " इत्यादि कही रात्रिना अतिचारनुं आलोचन करवुं. पछी नवकार, करेमि भंते, इच्छामि ठामि काउसग्गं, वंदित्तु विगेरे यावद् वंदामि जिणे चउवीसं सुधी साधुए तथा श्रावके पोतपोतानां सूत्र भणवां. पछी वांदणा दइ अब्भुट्ठिओ खामवो. पछी वांदणा दइ ' आयरियउवज्झाए ' इत्यादि त्रण गाथा कहेवी. त्यार पछी करेमि भंते, इच्छामि ठामि काउसग्गं इत्यादि भणी छमासिक तप चिंतववा माटे काउसग्ग करवो. तेमां छमासी तपनी चिंतवना आवी रीते करवी—" श्रीमहावीरना तीर्थमां उत्कृष्टताथी छ मासी तप वर्ते छे, माटे हे जीव! ए तप तुं करी शकीश? एम चिंतवीने ' हुं छ मासी तप करवाने शक्तिमान नथी ' एम चिंतवे. वळी चिंतवन करवुं के—' एक दिवस ओछा छ मासी तप थइ शकशे? ' एम एक एक दिवस ओछो करतां ओगणत्रीश दिवस ओछा थइ रहे त्यारे पांच मासी तपने विषे प्रथमनी पेठे पूछवुं. पछी चोमासी, त्रिमासी, बेमासी, अने एक मासीनी चिंतवना करवी. ते पण पोताथी बनी शकतुं न होय तो ते एकमासी तपमांथी एक एक दिवस ओछो करतां तेर दिवस ओछा करीने वळी चिंतववुं के—हे जीव! ताराथी चोत्रीश-

भत्तुं तप (सोळ उपवास) थइ शकशे ? ते पण जो न थइ शके तो बत्रीशभत्तु विषे चिंतववुं, एम यावत् दशम (चार उपवास) अट्ठम छठ्ठ चउत्थ (एक उपवास) अने छेवट आयंबिल सुधी चिंतववुं. त्यार पछी नीवी एकासणुं बेसणुं पोरिसी अने नवकारशीनी अवधि सुधी चिंतवना करवी. आवी रीते नवकारशी विगेरे जेटलुं करी शकाय तेटलुं पच्चक्खाण मनमां चिंतववुं, अने ते ' नमो अरिहंताणं ' कहीने पारवुं.

आ प्रमाणे छमासी तप चिंतववा माटे काउसग्ग करी पार्या पछी लोगस्स कही, बेसीने मुहपत्ति पडिलेहवी. पछी वांदणा आपी पच्चक्खाण करवुं. त्यार पछी ' विशाललोचनदलं प्रोद्यद्दन्तांशुकेसरम् ' इत्यादि त्रण स्तुति बोलवी. आ त्रण स्तुति गरोळी विगेरे हिंसक प्राणीओ उठी हिंसा न करे माटे धीमा स्वरे बोलवी. त्यार पछी चैत्यवंदन करवुं. आ प्रमाणे राइ प्रतिक्रमणने विषे विधि जाणवो. ।

इत्थवि पढमो चरणे, दंसणसुद्धी य बीयउस्सग्गो। सुअनाणस्स तईओ, नवरं चिंतेइ तत्थ इमं ।१७९।
तइए निसाइयारं, चिंतइ चरिमम्मि किं तवं काहं। छम्मासा एगदिणाइहाणि जा पोरिसि नमो वा ८०

राइ प्रतिक्रमणमां प्रथम एक लोगस्सनो काउसग्ग चारित्रनी शुद्धि निमित्ते करे, बीजो एक लोगस्सनो काउसग्ग दर्शननी शुद्धि निमित्ते करे, अने त्रीजो काउसग्ग ज्ञाननी शुद्धि निमित्ते करे, आ त्रीजा काउसग्गमां रात्रिना अतिचार चिंतवे. छेल्ला

काउसग्गमां छ मासी तप चिंतवे, तेमां शक्ति न होय तो एक एक दिवस ओछो करतां यावत् पोरिसि अथवा नवकारशी चिंतवे.

प्रश्न—देवसी प्रतिक्रमणमां पहेलाज काउसग्गमां अतिचारनुं चिंतवन कराय छे, अने बीजो त्रीजो तथा चोथो काउसग्ग अनुक्रमे चारित्र दर्शन अने ज्ञानना विशुद्धि माटे कराय छे, पण राइ प्रतिक्रमणमां विपरीत केम कहो छो? देवसी प्रतिक्रमणनी जेम पहेलाज काउसग्गमां अतिचारनुं चिंतवन केम करातुं नथी?। उत्तर—प्रभातना प्रतिक्रमणमां पहेला काउसग्गने विषे जागृत थइ गयो होय तो पण हजु निद्राथी आंखोमां घेन होवाथी अने तेथी कांइक आलस्ययुक्त शरीर होवाथी रात्रिना समग्र अतिचारोनुं सारी रीते स्मरण न करी शके, निद्रानुं घेन होवाथी साधुओनो परस्पर संघट्टो थाय, अने अतिचार चिंतववाने माटे करेला काउसग्गनी अनंतर वांदणा विगेरे क्रिया अस्खलित न थाय. पण चारित्र अने दर्शन शुद्धि निमित्ते बे काउसग्ग कर्या पछी लोचनमांथी निद्रानुं घेन चाल्युं जाय छे, तेथी शरीरमांथी आलस्य दूर थया पछी सावधान थयेलो ज्ञानशुद्धिने निमित्ते करेला त्रीजा काउसग्गमां सर्व अतिचारोने सुखथी संभारे छे, साधुओना परस्पर संघट्टना दोषने लागवा देतो नथी, अने आलस्य रहित थयेलो वांदणा विगेरे क्रिया स्खलना रहित करे छे. माटे प्रभातना प्रतिक्रमणमां पहेलां चारित्रशुद्धि अने दर्शनशुद्धि निमित्ते बे काउसग्ग कराय छे, अने त्यार पछी अतिचार चिंतववाने माटे ज्ञानशुद्धि निमित्ते त्रीजो काउसग्ग कराय छे. सिद्धांतना पारगामी पुरुषोए पण कह्युं छे के—

" निद्दामत्तो न सरइ, अइयारे कायघट्टणऽन्नोन्ने । किइअकरणदोसा वा, गोसाइ तिन्नि उस्सग्गा ' ॥ १ ॥

प्रभातना प्रतिक्रमणमां जो प्रथम काउसग्गमांज अतिचार चिंतवे तो निद्राथी प्रमादी बनेलो अतिचारोने बराबर न संभारे, परस्पर कायसंघट्टना दोष करे, अने ते काउसग्ग पछी वंदनकर्मादि क्रिया दोषवाळी करे, आ प्रमाणे प्रभातना प्रतिक्रमणमां पहेला काउसग्गमां अतिचार चिंतवे तो त्रण उपसर्ग थाय; तेथी चारित्र अने दर्शनशुद्धि निमित्ते बे काउसग्ग कर्या पछी ज्ञान-शुद्धि निमित्ते करेला त्रीजा काउसग्गमां अतिचारोने चिंतवे ।

पक्खी चोमासी अने संवच्छरी प्रतिक्रमण करवानो विधि—

मुहपत्ती वंदणयं, संबुद्धाखामणं तहालोए । वंदण पत्तेयखामणाणि वंदणय सुत्तं च ॥ १८१ ॥
सुत्तं अब्भुट्ठाणं, उस्सग्गो पुत्तिवंदणं तह य । पज्जंते खामणयं, एस विही पक्खपडिक्कमणे ॥१८२॥

चतुर्दशी पर्वने विषे " तिविहेण पडिकंतो वंदामि जिणे चउवीसं " त्यां सुधी देवसी प्रतिक्रमण प्रमाणे करवुं. पछी खमासमण दइ " देवसियं आलोइय पडिकंता इच्छाकारेण संदिसह भगवन् पक्खियमुहपत्तिं पडिलेहुं " ए प्रमाणे गुरुमहाराजे कह्या पछी शिष्य पण तेज प्रमाणे कहे. पछी गुरुमहाराज ' पडिलेह ' ए प्रमाणे कहे त्यारे मुहपत्ति पडिलेही वांदणा आपवा. पछी पांच संबुद्ध गीतार्थोने खमासमण देवा. पछी आलोचन करवुं, ते पक्खी आलोचनने विषे गुरुमहाराज एक उपवास आपे, अने चोमासी तथा संवत्सरीने विषे छठ अने अठम आपे. आलोयणा पछी बे वांदणा दइ, ज्येष्ठानुक्रमे प्रत्येकसाधुने खामणुं करवुं, पछी बे वांदणा देवा. त्यार पछी पाक्षिकसूत्र भणे. ते थइ रह्या पछी बेसीने प्रतिक्रमणसूत्र भणे. पछी उभा थइ ' करेमिभंते '

इत्यादि कही बार लोगस्सनो काउसग्ग चिंतवे. पारीने मुहपत्ति पडिलेही वांदणा आपे. पछी पांच समाप्ति खामणा करे. । चोमासी अने संवत्सरी प्रतिक्रमणमां आ प्रमाणेज विधि जाणवो. तफावत एटलो के—तेमां सात संबुद्धखामणा कराय छे. पाक्षिक चोमासी अने संवत्सरी प्रतिक्रमणमां श्रुतदेवताना काउसग्गने ठेकाणे भुवनदेवतानो काउसग्ग करवो. चोमासी प्रतिक्रमणमां काउसग्गने विषे वीश लोगस्स चिंतववा, अने संवत्सरीप्रतिक्रमणमां चालीस लोगस्स अने एक नवकार चिंतववो ।

देवसी विगेरे प्रतिक्रमणमां केटला लोगस्स चितवाय ते कहे छे—

चत्तारि दो दुवालस, वीसं चत्ता य हुंति उज्जोया। देसिय राइय पक्खिय, चाउम्मासे य वरिसे य।१८३।

देवसी प्रतिक्रमणमां चार लोगस्स, राइ प्रतिक्रमणमां बे, पक्खी प्रतिक्रमणमां बार, चोमासी प्रतिक्रमणमां वीश, अने संवच्छरी प्रतिक्रमणमां चालीस लोगस्स चिंतवाय छे. । काउसग्गमां उपर बतावेली संख्यावाळा लोगस्स 'चंदेसु निम्मलयरा' सुधी चिंतवाय छे ।

देवसी विगेरे प्रतिक्रमणमां केटला श्लोक चितवाय ते दर्शावे छे—

पणवीस अद्धतेरस, सिलोगपन्नत्तरी य बोधव्वा। सयमेगं पणवीसं, बे बावन्ना य वरिसम्मि ॥ १८४ ॥

देवसी प्रतिक्रमणमां चार लोगस्सनी चिंतवना करतां पचीश श्लोक थाय छे, कारणके लोगस्समां सात श्लोक छे, तेमांथी छ श्लोक संपूर्ण गणाय छे, तेनो चार साथे गुणाकार करतां चोवीश श्लोक थया, वळी चारे लोगस्समां छेल्लुं पाद 'चंदेसु

निम्मलयरा ' चार वखत आववाथी तेनो एक श्लोक मेळवतां देवसी प्रतिक्रमणमां पच्चीश श्लोक चिंतवाय छे, राइप्रतिक्रमणमां बे लोगस्सना साडाबार श्लोक, पक्खी प्रतिक्रमणमां बार लोगस्सना पंचोतेर श्लोक, चोमासी प्रतिक्रमणमां वीश लोगस्सना सवासो श्लोक, अने संवच्छरी प्रतिक्रमणना चालीश लोगस्सना बसो पचास श्लोक, अने उपर एक नवकार चिंतवाय छे तेना बे श्लोक मेळवतां बसो बावन श्लोक समजवा.

देवसी विगेरे प्रतिक्रमणने विषे काउसग्गमां चिंतवाता लोगस्सना सर्व मळी केटला पाद थाय ते कहे छे-

साय सयं गोसद्धं, तिन्नेव सया हवंति पक्खम्मि। पंचसया चाउम्मासे, वरिसे पयट्ठोत्तरसहस्सो ।८५।

संध्याकाळना प्रतिक्रमण संबंधी चार लोगस्सना एकसो पाद थाय छे. प्रभातना प्रतिक्रमण संबंधी बे लोगस्सना पचास पाद थाय छे, पक्खी प्रतिक्रमण संबंधी बार लोगस्सना त्रणसो पाद थाय छे, चोमासी प्रतिक्रमण संबंधी वीश लोगस्सना पांचसो पाद थाय छे, अने संवच्छरी प्रतिक्रमण संबंधी चालीश लोगस्सना एक हजार पाद, अने नवकारना आठ पाद मळी एक हजार आठ पाद थाय छे ।

कया प्रतिक्रमणमां केटला खामणा करवा ते दर्शावे छे-

देवसियचाउम्मासियसंवच्छरिएसु पडिक्कमणमज्झे। मुणिणो खामिज्जंति, तिन्नि तहा पंच सत्त कमा ।८६।

देवसी राइ अने पक्खी प्रतिक्रमणमां त्रण मुनिओ खमावाय छे, आवश्यकचूर्णिमां पक्खी प्रतिक्रमणना प्रस्तावमां कह्युं छे के-

" जहन्नेणं तिन्नि, उक्कोसेणं सव्वेवि "

" पक्खी प्रतिक्रमणमां जघन्यथी त्रण अने उत्कृष्टथी सर्व मुनि खमावाय छे "। चोमासी प्रतिक्रमणमां पांच, अने संवच्छरीमां सात मुनिओ खमावाय छे. वृद्धसामाचारीमां तो—देवसी अने राइ प्रतिक्रमणमां त्रण, पक्खी प्रतिक्रमणमां पांच, अने चोमासी तथा संवच्छरी प्रतिक्रमणमां सात मुनिओने खमाववानुं कह्युं छे. पाक्षिकवृत्तिने विषे संबुद्धखामणाना प्रस्तावमां कह्युं छे के-

" एव जहन्नेण तिन्नि वा पंच वा, चाउम्मासिए संवच्छरिए य सत्त, उक्कोसेण तिसुवि ठाणेसु सव्वे खामिज्जंति "।

" पक्खी प्रतिक्रमणमां जघन्यथी त्रण अथवा पांच, अने चोमासी तथा संवच्छरीने विषे सात खमावाय छे, पण उत्कृष्टथी पक्खी चोमासी अने संवच्छरी ए त्रणे प्रतिक्रमणमां सर्वने खमावाय छे "।

त्रीजुं प्रतिक्रमणद्वार संपूर्ण थयुं. ।

पच्चक्खाणद्वार ४ ।

पच्चक्खाण शब्दने संस्कृतमां प्रत्याख्यान कहे छे. तेमां त्रण पद छे–प्रति आ अने आख्यान. प्रति एटले अविरति स्वरूप प्रवृत्तिने प्रतिकूलपणे, आ एटले आगार करवाने स्वरूपे मर्यादाए करीने, आख्यान एटले कथन ते प्रत्याख्यान कहेवाय। पच्चक्खाण बे प्रकारनुं थाय छे—मूलगुणरूप अने उत्तरगुणरूप. साधुना मूलगुण महाव्रत छे, अने श्रावकना अणुव्रत छे. साधुना उत्तरगुण पिंडविशुद्धि विगेरे छे, अने श्रावकना उत्तरगुण शिक्षाव्रत विगेरे छे. सामान्यरीते एवो अर्थ छे के—जे अविरतिनुं प्रतिपक्ष ते पच्चक्खाण कहेवाय. तेनी चउभंगी थाय छे—पोते पच्चक्खाणनुं स्वरूप जाणतो छतो जाणकार गुरुनी पासे करे, पोते पच्चक्खाणना स्वरूपनो अजाणकार छतो जाणकार गुरुनी पासे करे, पोते पच्चक्खाणनुं स्वरूप जाणतो छतो अजाणकार गुरुनी पासे करे, पोते पच्चक्खाणना स्वरूपनो अजाणकार छतो अजाणकार गुरुनी पासे करे. आ चार भांगाने माटे सिद्धांतमां पण कह्युं छे के—

" जाणगो जाणगसगासे, अजाणगो जाणगसगासे, जाणगो अजाणगसगासे, अजाणगो अजाणगसगासे " ।

आ चार भांगामां प्रथम भांगो शुद्ध छे, कारणके गुरु अने शिष्य बन्ने पच्चक्खाणना जाणकार छे. बीजो भांगो पण शुद्ध छे, कारण के—गुरु जाणकार छे, अने शिष्य अजाण छतां तेने संक्षेपथी बोध करीने पच्चक्खाण करावे छे; अन्यथा अशुद्ध छे.

त्रीजो भांगो अशुद्ध छे, परंतु तेवा प्रकारना गुरुनो जोग न होय तो गुरुना बहुमाने करी गुरुसंबंधी पिता काका बंधु मामा अने शिष्यादि बीजा पण कोइने साक्षी करी जो पच्चक्खाण करे तो शुद्ध छे. चोथो भांगो तो अशुद्धज छे। उत्तरगुण पच्चक्खाण प्रतिदिवस उपयोगी होवाथी प्रथम कहे छे, ते दस प्रकारनुं छे—

भावि अईयं कोडीसहियं च नियंटियं च सागारं। विगयागारं परिमाणवं निरवसेसमठ्ठमयं ॥ १८७ ॥
साकेयं च तहऽद्धापच्चक्खाणं च दसमयं चेव। संकेयमठ्ठहा होइ, अद्धायं दसहा भवे ॥ १८८ ॥

भावि पच्चक्खाण, अतीत पच्चक्खाण, कोटिसहित पच्चक्खाण, नियंत्रित पच्चक्खाण, सागार पच्चक्खाण, विगतागार पच्चक्खाण, परिमाणकृत पच्चक्खाण, आठमुं निर्विशेष पच्चक्खाण, साकेत पच्चक्खाण, अने दसमुं अद्धा पच्चक्खाण छे. तेमां नवमुं साकेत पच्चक्खाण आठ प्रकारे छे, अने दसमुं अद्धा पच्चक्खाण दस प्रकारे छे।

भावि अने अतीत पच्चपखाणनुं स्वरूप कहे छे—

होही पज्जोवसणाइ, तत्थ न तवो हवेज्ज काउं मे। गुरु-गण-गिलाण-सिक्खग-तवस्सिकज्जउलत्तेण ८९
इय चिंतिय पुव्वं जो, कुणइ तवं तं अणागयं बिंति। तमइक्कंतं तेणेव, हेउणा तवइ जं उड्ढं ॥ १९० ॥

" पर्युपणादि पर्व आवशे, तेमां अठ्ठम विगेरे तप अवश्य आराधवो जोइए. पण आचार्य महाराज, गच्छ, ग्लान साधु, नूतन

दीक्षित साधु, तथा उत्कृष्ट तपस्या करनारा साधुओने आहार-पाणी लावी आपवुं विगेरे सेवा करतां व्याकुलपणाथी पर्युषणादि पर्वमां अट्ठम विगेरे इच्छित तप हुं करी शकीश नहीं तो मने ए लाभनी हानि पहोंचशे " ए प्रमाणे चिंतवीने जे कोइ ते पर्व आव्या पहेलांज तप करे ते भावि तप कहेवाय, अने ए तप करवा माटे जे पच्चक्खाण लेवुं ते भावि पच्चक्खाण कहेवाय ।

पूर्वोक्त कारणोने लीधे जो पर्युषणादि पर्वने विषे तप थइ शक्यो न होय तो ते पर्व गया पछी जे इच्छित तप करवो तेने अतीत तप कहे छे, अने ए तप करवा माटे जे पच्चक्खाण लेवुं ते अतीत पच्चक्खाण कहेवाय छे ।

त्रीजा कोटिसहित पच्चक्खाणनुं स्वरूप कहे छे—

गोसे अब्भत्तट्ठं, जो काउं तं कुणइ बीयगोसे वि। इय कोडीदुगमिलणे, कोडिसहियं ति नामेण।१९१।

सवारमां उपवासनुं पच्चक्खाण लइ बीजे दीवसे सवारमां पाछुं उपवासनुं पच्चक्खाण लेवुं, आवी रीते बन्ने पच्चक्खाणनी कोटि एटले संधि मेळववी ते कोटिसहित पच्चक्खाण कहेवाय. एवीज रीते छट्ठ अट्ठम विगेरे तपनुं पच्चक्खाण लइ ते पच्च-क्खाण पारवाने दिवसे बीजुं तेज तपनुं पच्चक्खाण लेवुं ते कोटिसहित पच्चक्खाण कहेवाय. आवी रीते आयंबिल नीवी एका-सणुं विगेरे तपना पच्चक्खाणमां पण समजवुं. गणधरोए पण कह्युं छे के—

" पट्ठवणओ य दिवसो, पच्चक्खाणस्स निट्ठवणओ य । जहियं समिति दोन्नि वि, त भन्नइ कोडिसहियंति " ॥ १ ॥

एटले के-पच्चक्खाणने आरंभवानो दिवस अने पच्चक्खाणने पारवानो दिवस आ प्रमाणे बन्ने दिवसो जे पच्चक्खाणमां मळे

तेने कोटिसहित पच्चक्खाण कहे छे ।

चोथा नियंत्रित पच्चक्खाणनुं स्वरूप वर्णवे छे—

हिट्ठेण गिलाणे व, अमुगतवो अमुगदिणम्मि नियमेण। कायव्वोत्ति नियंटियपच्चक्खाणं जिणा बिंति।९२।
चउदसपुव्विसु जिणकप्पिएसु पढमम्मि चेव संघयणे। एयं वोछिन्नं चिय, थेरा वि तया करेसी य। ९३।

हृष्ट एटले नीरोगी अथवा ग्लान एटले रोगी चिंतवे के–' अमुक दिवसे छठ अठमादि अमुक तप मारे निश्चयथी करवो छे' एवा निश्चयथी जे पच्चक्खाण करवुं तेने नियंत्रित पच्चक्खाण जिनेंद्रो कहे छे, पछी गमे तेवुं कारण होय, पण ते निर्धारेला दिवसे ते तप अवश्य करे, पण मूके नहीं. आ नियंत्रित पच्चक्खाण चौद पूर्वी, जिनकल्पी अने वज्रऋषभनाराच नामना पहेला संघयणने विषे हतुं, पण हालमां ते पच्चक्खाण विच्छेद थयुं छे. ते पूर्वधरादिने समये स्थविरो पण नियंत्रित पच्चक्खाण करता हता, च शब्दथी पहेला संघयणवाळा अन्य अस्थविरो पण करता हता ।

पांचमुं सागार पच्चक्खाण अने छठुं अनागार पच्चक्खाण कहे छे—

महत्तरयागाराई–आगारेहिं जुयं तु सागारं। आगारविरहियं पुण, भणियमणागार नामंति ॥१९४॥
किंतु अणाभोगो इह, सहसागारो य दुन्नि भणियव्वा। जेण तिणाइ खिविज्जा, मुहम्मि निवडिज्ज वा कहवि

इय कयआगारदुग्गंपि, सेसआगाररहियमणगारं । दुब्भिक्ख-वीत्तिकंतार-गाढरोगाइए कुज्जा।१९६।

मर्यादा जणाववाने जे कराय ते आगार एटले-छुट राखवी-अनाभोग सहसागार महत्तरागार विगेरे. जे आगारो वडे सहित ते सागार पच्चक्खाण. सागार पच्चक्खाणनी अंदर पच्चक्खाण करवा छतां मोटी निर्जराना हेतुभूत संघादि कार्यने माटे वडिलनी आज्ञाथी पच्चक्खाणनो काळ थया पहेलां पारे तो भंग थाय नहिं. आ प्रमाणे आगार एटले छूट राखीने जे पच्चक्खाण करवुं ते सागार पच्चक्खाण कहेवाय.

महत्तरागार विगेरे आगार रहित जे पच्चक्खाण ते अनागार पच्चक्खाण कहेवाय. अनागार पच्चक्खाण लेतां अनाभोग अने सहसागार ए बे आगार तो बोलवा जोइए. कारण के-अनाभोग एटले विस्मरण अर्थात् कार्य व्यग्रतादि कारणे लीधेल पच्चक्खाण अजाण्ये भूली जवाय, अथवा पच्चक्खाणनो वखत पूरो थया विना अथवा थयो होय छतां पार्या विना तृण विगेरे अथवा खावा योग्य पदार्थ भूलथी मोंढामां नाखीए तो पच्चक्खाणनो भंग थाय नहीं, ए माटे आ आगार राखवामां आवेल छे. परंतु कंइ वस्तु मोढामां नांखतां के नांख्या पछी याद आवे तो तरत ते वस्तु बाहेर काढी नांखवी. जाण्या छतां खाय तो पच्चक्खाणनो भंग लागे, अने अजाणतां मुखमां नांखेल पदार्थ खवाइ गया पछी याद आवे तो पण पच्चक्खाण भंग थाय नहीं, परंतु फरीथी भूल न थाय तेटला माटे यथायोग्य प्रायश्चित्त लेवुं, आ प्रमाणे सर्व आगारोमां समजी लेवुं. सहसागार एटले स्वयं-स्वभावेज मुखमां आवी पडे, एटले पच्चक्खाणनो उपयोग होय छतां वरसादना छांटा विगेरे अचानक मोढामां पडे तो पच्च-

क्खाण भंग थाय नहीं. आवी रीते अनाभोग अने सहसागार ए बे आगार सहित होवा छतां महत्तरागार विगेरे आगार (छूट) रहित होवाथी अनागार पच्चक्खाण कहेवाय छे. आ अनागार पच्चक्खाण क्यां करवुं ते कहे छे—वृष्टि विगेरे न थवाथी दुष्काळ पड्यो होय अने भटकवा छतां भिक्षा न मळती होय, वृत्तिकांतार एटले भिक्षा मेळववा जंगल जेवुं होय एटले जेम जंगलमां भिक्षा न मळी शके तेम ज्यां स्वभावथीज अदाता रहेता होय, अथवा शासनना द्वेषी वसता होय, तेथी भिक्षा न मळी शके त्यां अनागार पच्चक्खाण करवुं. अथवा रोगथी शरीर ग्रस्त थइ गयुं होय, अने वैद्य कोइ पण प्रकारे आराम न करी शके तेम होय तो अनागार पच्चक्खाण करवुं. अथवा जंगलमां सिंह वाघ रींछ विगेरे शिकारी पशुओथी सपडाइ गया होय तो अनागार मच्चक्खाण करवुं ।

सातमु परिमाणकृत पच्चक्खाण कहे छे–

दत्तीहि व कवलेहि व, घरेहि भिक्खाहि अहव दव्वेहिं । जो भत्तपरिच्चायं, करेइ परिमाणकडमेयं ।१९७।

एक बे त्रण विगेरे दत्तिवडे, एक बे त्रण यावत् पुरुष एकत्रीश कवलवडे, स्त्री सत्यावीश कवलवडे अने नपुंसक त्रेवीश कवलवडे, एक बे त्रण विगेरे घरवडे, संसृष्टादि भिक्षावडे, अने दूध भात मग विगेरे द्रव्योवडे शेष आहारनो जे पच्चक्खाणमां त्याग कराय ते परिमाणकृत पच्चक्खाण कहेवाय ।

आठमु निरवशेष पच्चक्खाण कहे छे–

सव्वं असणं सव्वं च, पाणगं खाइमं च सव्वं पि । वोसिरइ साइमं पि हु, सव्वं जं निरवसेसं तं ॥ १९८ ॥

सर्व अशन, सर्व पान, सर्व खादिम अने सर्व स्वादिमनो त्याग करवो ते निरवशेप पच्चक्खाण कहेवाय छे ।

नवमुं साकेत पच्चक्खाण कहे छे—

केयं गेहं ति सह तेण, जे उ तेसिमिमं तु साकेयं । अहवा केयं चिंधं, सकेयमेवाहु साकेयं ॥ १९९ ॥

केत एटले गृह, जे केत सहित ते सकेत एटले गृहस्थ, गृहस्थ संबंधी जे पच्चक्खाण ते साकेत कहेवाय, प्रायः आ पच्चक्खाण गृहस्थने होय. अथवा केत एटले अंगुष्ठादि चिह्न, ते चिह्नवडे सहित ते साकेत पच्चक्खाण कहेवाय. साकेत पच्चक्खाण आठ भेदे थाय छे, ते दर्शावे छे—

अंगुट्ठ-गंठि-मुट्ठि-घर-सेउ-स्सास-थिवुग-जोइक्खे । पच्चक्खाणविचाले, किच्चमिणमभिग्गहेसु च्चिय ।२००।
(१ अंगुट्ठ, २ गंठि, ३ मुट्ठि, ४ घर, ५ सेउ, ६ स्सास, ७ थिवुग, ८ जोइक्खे)

कोइ श्रावके पोरिसी विगेरे पच्चक्खाण कर्यु होय, ते पच्चक्खााण पारवानो समय थइ जवा छतां भोजन तैयार न थयुं होय, अथवा वहार कांइ कामे गयो होय, ते वखते विचारे के—" एटलो वखत वचमां मारे अपच्चक्खाणपणे रहेशे, ते श्रावकने योग्य नथी " एम चिंतवी अंगुष्ठादि चिह्न करे, एटले अंगुठसहियं पच्चक्खामि—ज्यां सुधी अंगुठो मूठीमां राखुं त्यां सुधी मारे पच्चक्खाणनी सीमा छे, बीजुं गंठिसहियं पच्चक्खामि एटले गांठ बांधी राखुं त्यां सुधी मारे पच्चक्खाण छे, त्रीजुं मुट्ठि-

सहियं पच्चक्खामि एटले मूठी बांधी राखुं त्यां सुधी, चोथुं घरसहियं पच्चक्खामि एटले ज्यां सुधी घरमां प्रवेश न करुं त्यांसुधी, पांचमुं सेयसहियं पच्चक्खामि एटले ज्यां सुधी परसेवाना बिंदुओ न सूकाय त्यां सुधी, छट्ठुं उस्सासहियं पच्चक्खामि एटले ज्यां सुधी आटला उच्छ्वास न थाय त्यां सुधी, सातमुं थिबुगसहियं पच्चक्खामि एटले ज्यां सुधी जलादि मंचिकामां आ जलबिंदुओ न सूकाय त्यां सुधी, आठमुं जोइक्खसहियं पच्चक्खामि एटले ज्यां सुधी दीवानी ज्योति रहे त्यां सुधी मारे पच्चक्खाणनी मर्यादा छे । वळी कोइ पोरिसी आदि पच्चक्खाण न करे तो गांठ विगेरे न छोडे त्यां सुधी तेने पच्चक्खाण थाय, तेथी आ साकेतपच्चक्खाण जेम बीजा पच्चक्खाणोनी वचमां थाय छे तेम अभिग्रहने विषे पण थाय छे । वळी आ पच्चक्खाण साधु पण करे छे, ज्यारे गुरुमहाराज मंडलीमां न आव्या होय, अथवा सागारिक विगेरे कांइ कारण होय त्यारे पच्चक्खाणनो समय पूरो थइ जवाथी 'हुं अपच्चक्खाण पणे न रहुं' एम विचारी साधु पण अंगुष्ठादि साकेतपच्चक्खाण करे ।

दसमु अद्धापच्चक्खाण कहे छे—

अद्धा कालो तस्स य, पमाणमद्धं तु जं भवे तमिह । अद्धापच्चक्खाणं, दसमं तं पुण इमं भणियं ।१।

अद्धा एटले काळ, काळनुं जे प्रमाण मुहूर्त पोरिसी विगेरे ते पण उपचारथी अद्धा कहेवाय, तेथी काळना परिमाण वडे युक्त जे पच्चक्खाण ते दसमुं अद्धापच्चक्खाण कहेवाय छे, तेने तीर्थकरो अने गणधरोए दस भेदे आ प्रमाणे कह्युं छे—

नवकारपोरिसिए, पुरिमड्ढेकासणेगठाणे य । आयंबिलऽभत्तट्ठे, चरिमे य अभिग्गहे विगई ॥ २०२ ॥

नवकारशी, पोरिसी, पुरिमड्ढ, एकासणुं, एकलठाणुं, आयंबिल, उपवास, दिवसचरिम अथवा भवचरिम, अभिग्रह, अने विगइ; आ दस भेदे अद्धापच्चक्खाण छे. आ दसे पच्चक्खाण काळनी मुख्यताए थाय छे माटे अद्धापच्चक्खाण कहेवाय छे। पच्चक्खाण अपवादरूप आगार सहित करवुं जोइए, नहींतर भांगा लागे, माटे नवकारशी विगेरेमां केटला केटला आगार राखवा ते दर्शावे छे—

दो चेव नमोक्कारे, आगारा छच्च पोरिसीए उ । सत्तेव य पुरिड्ढे, एक्कासणगम्मि अट्ठेव ॥ २०३ ॥

सत्तेगट्ठाणस्स उ, अट्ठेव य अंबिलंमि आगारा । पंचेव अब्भत्तट्ठे, छप्पाणे चरिमे चत्तारि ॥ २०४ ॥

पंच चउरो अभिग्गहे, निव्वीए अट्ठ नव य आगारा । अप्पाउरणे पंच उ, हवंति सेसेसु चत्तारि ॥२०५॥

प्रथम नवकारशी पच्चक्खाणमां भंगना परिहार माटे ' अन्नत्थणाभोगेणं, सहसागारेणं ' ए बे आगार जाणवा. पोरिसी पच्चक्खाणमां भंगना परिहार माटे " अन्नत्थणाभोगेणं, सहसागारेणं, पच्छन्नकालेणं, दिसामोहेणं, साहुवयणेणं, सव्वसमाहिवत्तियागारेणं " ए छ आगार जाणवा. साढपोरिसीना पच्चक्खाणमां पण उपर कहेला छ आगार समजी लेवा. पुरिमड्ढ अने अवड्ढना पच्चक्खाणमां भंगना परिहार माटे " अन्नत्थणाभोगेणं, सहसागारेणं, पच्छन्नकालेणं, दिसामोहेणं, साहुवयणेणं, महत्तरागारेणं, सव्वसमाहिवत्तियागारेणं " ए सात आगार जाणवा. एकासणाना पच्चक्खाणमां भंगना परिहार माटे " अन्नत्थणाभोगेणं, सह-

सागारेणं, सागारियागारेणं, आउंटणप्पसारेणं, गुरुअब्भुट्ठाणेणं, पारिट्ठावणियागारेणं, महत्तरागारेणं, सव्वसमाहिवत्तियागारेणं" ए आठ आगार भणाय छे. बेआसणाना पच्चक्खाणमां पण एज आठ आगार जाणवा. एकलठाणाना पच्चक्खाणमां 'आउंटणप्पसार' नामना आगारने वर्जीने सात आगार समजवा. एकासणाना पच्चक्खाणमां आकुञ्चनप्रसार नामनो आगार रखाय छे, एटले जमवा बेठा पछी खाली चडी जवाथी अथवा बीजा कोइ कारणे हाथ पग विगेरे अंगोपांग संकोचवा के प्रसारवा पडे तेथी आसन जरा चलायमान थाय तो पच्चक्खाणभंग थाय नहीं; पण एकलठाणाना पच्चक्खाणनी अंदर 'आउंटणप्पसार' नामनो आगार वर्जीने पच्चक्खाण लेवाय छे, तेथी आ पच्चक्खाणमां जमणो हाथ तथा मुख सिवाय बधां अंगोपांग स्थिर राखवा, अने जमती वखतज ठाम चोविहार करवो। आयंबिलना पच्चक्खाणमां भंगना परिहार माटे–" अन्नत्थणाभोगेणं, सहसागारेणं, लेवालेवेणं, गिहत्थसंसट्ठेणं, उक्खित्तविवेगेणं' पारिट्ठावणियागारेणं, महत्तरागारेणं, सव्वसमाहिवत्तियागारेणं" ए आठ आगार भणाय छे। उपवासना पच्चक्खाणमां भंगना परिहार माटे–अन्नत्थणाभोगेणं, सहसागारेण, पारिट्ठावणियागारेणं, महत्तरागारेणं, अव्वसमाहिवत्तियागारेणं" ए पांच आगार भणाय छे। पाणी पीवुं होय तो तेने आश्रीने छ आगार भणवा—"पाणस्स लेवेण वा, अलेवेण वा, अच्छेण वा, बहुलेवेण वा, ससित्थेण वा, असित्थेण वा"। सांजना चोविहारना पच्चक्खाणमां भंगना परिहार माटे, तथा अल्प आयुष्य बाकी होय अने चारे आहारनो त्याग करवो होय तो भवचरिमना पच्चक्खाणमां भंगना परिहार माटे–" अन्नत्थणाभोगेणं, सहसागारेणं, महत्तरागारेणं, सव्वसमाहिवत्तियागारेणं" ए चार आगार भणाय छे.

पण भवचरिमनुं पच्चक्खाण करवावाळो विचारे के—" हवे मारे महत्तरागार अने सव्वसमाहिवत्तियागार ए बे आगारनुं प्रयोजन नथी " तो तेने अनाभोग अने सहसागार ए बे आगार होय छे, कारण के—अजाणतां आंगळी विगेरे मुखमां नाखी देवाय, अथवा पाणीना छांटा विगेरे स्वाभाविक मुखमां आवी पडे तो तेनो उपाय नथी; माटेज ते बन्ने आगारो राखवा छतां महत्तरागार अने सव्वसमाहिवत्तियागार ए बे आगारनो त्याग करवाथी ते भवचरिम अनागार पण कहेवाय छे। अभिग्रहपच्चक्खाणमां भंगना परिहार माटे—" अन्नत्थणाभोगेणं, सहसागारेणं, महत्तरागारेण, सव्वसमाहिवत्तियागारेणं " ए चार आगार राखे. पण वस्त्र रहित थइ अभिग्रह ग्रहण करे तो ' चोलपट्टागारेणं ' ए पांचमो आगार राखे, जेथी कोइ गृहस्थ देखी गयो होय अने चोलपट्टो पहेरवो पडे तो भांगो न लागे। नीवीना पच्चक्खाणमां भंगना परिहारमाटे नव अथवा आठ आठ आगार रखाय छे, ते आवी रीते—" अन्नत्थणाभोगेणं, सहसागारेणं, लेवालेवेणं. गिहत्थसंसट्ठेणं, उक्खित्तविवेगेणं, पडुच्चमक्खिएणं, पारिट्ठावणियागारेणं, महत्तरागारेणं, सव्वसमाहिवत्तियागारेणं "। मनने विकार थवानुं कारण जे दूध घीं, विगेरे ते विकृति, ते विकृतिनुं पच्चक्खाण जेमां कराय ते नीवी कहेवाय. नीवीना पच्चक्खाणमां ' पडुच्चमक्खिएण ' नामनो आगार छे, एटले रोटली विगेरेने कुणी राखवा माटे करती वखते तेल के घीनी आंगळीथी चोपडीने करे (राखे) तो तेमां लगारेक विगइनो भाग आववा छतां पच्चक्खाणनो भंग थाय नहीं. रोटली विगेरे भोजन उपर राखेली जे विगइ उपाडी लेतां विवेक—अलगपणुं थइ शके, एटले निःशेषपणे ते विगइ छूटी पाडी शकाय त्यां नव आगार समजवा; पण ज्यां ते विगइ-द्रवरूप होय, अने तेथी

छूटी न पाडी शकाय त्यां आठ आगार समजवा, त्यां ' उक्खित्तविवेगेणं ' ए आगार न भणवो, कारण के द्रवरूप विकृति होवाथी ते छूटी पाडी शकाय तेम नथी, तेथी तेनो आगार (छूट) राखवो नकामो छे. नीवीना पच्चक्खाणमां क्यां नव आगार राखवा अने क्यां आठ राखवा ते ग्रन्थकार पोतेज दर्शावे छे—

नवणीओगाहिमगे, अद्दवदहिपिसियघयगुडे चेव । नव आगारा एसिं, सेसदवाणं च अट्ठेव ।२०६।

मारवण, पक्वान्न, दहीं, मांस, घी अने गोळ अद्रव एटले कठण होय तो नव आगार समजवा. पण जो उपर जणावेली विगइ द्रवरूप होय तथा शेप द्रवरूप विगइ दूध तेल मधु मदिरा होय तो आठ आगार समजवा. तात्पर्य ए के—जे रोटली विगेरे नीवीमां वापरवाना पदार्थ उपर कठण विगइ होय अने छूटी पाडी शकाय त्यां नव आगार भणवा, पण जे रोटली विगेरे उपर द्रवरूप विगइ होय त्यां ' उक्खित्तविवेगेणं ' ए आगार नहीं बोलतां बाकी रहेला पूर्वोक्त आठ आगार भणवा. ।

पच्चक्खाण करातां अशन पान विगेरे द्रव्योनु स्वरूप कहे छे—

असणं ओयण सत्थुग, मुग्ग जगाराइ खज्जगविहि य । खीराइ सूरणाई, मंडगपभिई य विन्नेयं ।२०८।

अशन एटले चावलआदिक धान्य, साथवाआदिक, मगआदिक, जगारी एटले घहुं आदिकनी बनावेली राब, खाद्यविधि एटले खाजां, मांडा, मोदक, सुंआली, घेवर, लापसी तथा तलसांकळीआदिक पक्वान्नोनी विधि जाणवी. तथा खीर एटले दूध,

तथा आदिशब्दथी दहीं, घृत, छाश, अने राइतां आदिकनुं ग्रहण करवुं. वळी सूरण नामनुं प्रसिद्ध कंदमूल, तथा आदि शब्दथी आदुआदिक सर्व वनस्पतिओनां शाक तथा आचार (आथणा) आदिकनुं ग्रहण करवुं. तथा मांडाआदिक एटले मांडा, ठोठडी, गरतरी, कचोरी, तथा सखरपारा आदिकनुं ग्रहण करवुं. एवी रीते उपर वर्णवेला सर्व पदार्थोने अशनरूप जाणवा. ॥

हवे पाननुं स्वरूप जणावे छे—

पाणं सोवीरजवो–दगाइ चित्तं सुराइयं चेव । आउक्काओ सव्वो, कक्कडगजलाइयं च तहा ॥ २०९ ॥

पान एटले पीवाना पदार्थो, जेवा के सोवीर एटले साबुचोखाआदिकनी कांजी, यवोदकादि एटले जवआदिक धान्योनुं धोवण, आदिशब्दथी घउंनुं धोवण, चोखानुं धोवण, तथा कोद्रवाआदिकनुं धोवण ग्रहण करवुं. वळी नाना प्रकारनां मदिराआदिक, आदिशब्दथी सरकाआदिकनुं (सोडा, लेमोनेड तथा जातजातना शरबत आदिकनुं) ग्रहण करवुं. वळी भूमिसंबंधि, आकाशसंबंधि सर्व प्रकारनां जलो (बरफआदिक) तेम चीभडां तरबुजआदिकनी अंदर रहेलुं जल पण ग्रहण करवुं. आदि शब्दथी खजूर, द्राक्ष, नाळीयेर, शेलडीनो रस तथा आंबलीआदिकना जळनुं पण ग्रहण करवुं. अर्थात् उपर वर्णवेलां सर्व प्रकारना पीवाना पदार्थो पान कहेवाय छे. ।

हवे खादिम पदार्थोनुं स्वरूप कहे छे—

भत्तोसं दंताई, खज्जूरगनालिकेरदक्खाई । कक्कडिअंबगफणसाइ, बहुविहं खाइमं नेयं ॥ २१० ॥

भक्तोष एटले भुंजेला चणा, घउं, वाल, वटाणा, कुरमरा विगेरे, दंत्यादि एटले दांतोने हितकारी एवां गुंदआदिक, आदिशब्दथी अहीं चारोली, खांड, साकर, सेलडीआदिकनुं ग्रहण करवुं. अथवा दंत्यादि एटले कोइक देशमां प्रसिद्ध गोळमां बनावेला दंतपाकआदिक जाणवां. तथा खजूर, नालीयेर अने द्राक्षआदिक, अहीं पण आदिशब्दथी अखोड, बदामआदिक जाणवां. वळी काकडी, आंबा तथा फणसआदिक, अहीं आदिशब्दथी केळां आदिक अनेक प्रकारनां फळो पण जाणवां. एवी रीते घणा प्रकारना खादिम एटले खावाना पदार्थो जाणवा. ।

हवे स्वादिम पदार्थोनुं स्वरूप समजावे छे—

दंतवणं तंबोलं, चित्तं तुलसीकुहेडगाईयं । महुपिप्पलीसुंठाई, अणेगहा साइमं नेयं ॥ २११ ॥

दंतवण एटले बावळआदिकना दातण, के जेवडे करीने हमेशां दांतोने साफ करवामां आवे छे; तंबोल एटले नागरवेलना पान, सोपारी, तज, लवंग विगेरे चित्र एटले विविधप्रकारना जाणवां. तुलसी एटले तुलसीना पान, के जे स्वादमां जरा तीखाशवाळां स्वादिष्ट लागे छे. कुहेडक एटले पिंडादु, अहीं आदिशब्दथी जीरुं, हरडे आदिक जाणवां. वळी मध पीपर तथा सुंठआदिक, आदिशब्दथी अहीं गोळमरचां, अजमो, हरडां, बेडां तथा आंबळां आदिक जाणवां. एवी रीते अनेक प्रकारना स्वादिम पदार्थो जाणवा. ।

हवे ते उपर वर्णवेला अशनादिकमां जे विगइ जेमां जेमां आवे छे, ते देखाडे छे—

पाणंमि सरइ विगई, खाइमपक्कन्नअंसओ भणिओ। साइमे महुगुलविगई, सेसाओ सत्त असणंमि ।१२।

पानक पदार्थोमां सरको एटले मदिराने विगइ जाणवो. खादिम पदार्थोमां पक्वान्नना अंशरूप गोळ धाणा आदिकमां नाखेला तळेला गुंदना अवयवआदिक विगइरूप जाणवा. स्वादिम पदार्थोमां मध तथा गोळआदिक विगइरूप जाणवा. अने बाकीना दूध, दहीं, घी, तेल, पक्वान्न, माखण तथा मांसरूप सात विगई अशनपदार्थोमां जाणवी. ।

हवे करेलु पच्चक्खाण पण नीचे जणाव्या मुजब छ कारणोवडे शुद्ध थाय छे, ते देखाडे छे–

फासियं पालियं चेव, सोहियं तीरियं तहा। किट्टियमाराहियं चेव, जएज्जा परसम्मिओ ॥२१३॥

फासियं एटले स्पर्शित कर्युं, अर्थात् पच्चक्खाण ग्रहण करती वखते विधिपूर्वक प्राप्त कर्युं. पाल्युं एटले फरीने उपयोग दइने तेनुं रक्षण कर्युं. वळी शोध्युं अथवा शोभितुं कर्युं, एटले गुरुआदिकने आप्या बाद शेषभोजन सेववा वडे करीने शोभायुक्त कर्युं. तीरितं एटले पच्चक्खाण पारवानो समय थया छतां पण तेथी कंइक अधिक समयसुधी प्रत्याख्यानने लंबाव्युं. कीर्तितं एटले भोजनसमये, जे में अमुक प्रत्याख्यान कर्युं हतुं, ते संपूर्ण थयुं, हवे हुं भोजन करुं, एवी रीते मुखथी उच्चारण कर्युं. आराधितं एटले उपर वर्णवेला प्रकारोवडे संपूर्ण कर्युं. माटे एवी रीतना प्रत्याख्यानमांज यत्न करवो. ।

हवे ग्रन्थकार पोतेज उपर जणावेलां पदोनु विवरण करे छे—

उचिए काले विहिणा, पत्तं जं फासियं तयं भणियं। तह पालियं च असइ, सम्मं उवओगपडियरियं ।२१४।

उचित समये जे पच्चक्खाणने विधिपूर्वक प्राप्त करेलुं होय ते पच्चक्खाण स्पृष्ट कहेवाय, एटले के साधु अथवा श्रावक पच्चक्खाणना सूत्रने तथा तेना अर्थने सम्यक् प्रकारे जाणतो थको सूर्य ऊग्या पहेलांज पोताना आत्मानी साक्षीए चैत्यस्थापनाचार्यनी समक्ष विवक्षित पच्चक्खाण अंगीकार करीने, पछी उत्तम चारित्रधारी गुरुनी समीपे सूत्रमां कहेला विधिपूर्वक कृतिकर्म एटले वंदनादिक विनय करीने रागआदिकथी रहित थयोथको, तथा चोतरफ उपयोगवान् थइने हाथ जोडी झीणे अवाजे गुरुना वचननी पाछळ उच्चार करतो थको ज्यारे पच्चक्खाणने अंगीकार करे त्यारे ते ' स्पृष्ट पच्चक्खाण ' कहेवाय. अर्थात् उपर कह्यामुजब ग्रहण करेलुं पच्चक्खाण आत्माने स्पर्श्युं कहेवाय. वळी ' पालितं ' एटले ते ग्रहण करेलां पच्चक्खाणनो सम्यक् प्रकारे वारंवार उपयोग चिंतववो ते पालित पच्चक्खाण कहेवाय. ।

गुरुदत्तसेसभोयण–सेवणयाए य सोहियं जाण। पुण्णेवि थेवकाला–वत्थाणा तीरियं होइ ॥२१५॥

गुरुआदिकने आप्याबाद बाकी रहेला अशनआदिकनुं भोजन करवाथी पोताना पच्चक्खाणने शोभितुं कर्युं जाणवुं. वळी पोरिसीप्रमुख जे पच्चक्खाण कर्युं होय ते समय संपूर्ण थया छतां पण थोडा समय सुधी जे थोभनुं तेने ' तीरितं ' कहेवाय. ।

भोयणकाले अमुगं, पच्चक्खायं तु भुंज कित्तीयं। आराहियं पयारेहिं, सम्ममेएहिं निठ्ठविअं ॥२१६॥

आजे में अमुक पच्चक्खाण कर्युं हतुं, एम भोजनसमये बोलीने जे भोजन करवुं ते कीर्तित पच्चक्खाण कहेवाय. वळी ते उपर जणावेला स्पृष्ट आदिक भेदोवडे पच्चक्खाणनुं जे आराधन करवुं, ते निष्टापित पच्चक्खाण कहेवाय. ।

हवे जे पच्चक्खाण करवुं ते अपवादरूप आगारसहित करवुं, अने जो तेम करवामां न आवे तो भंग लागे, अने ते भंगथी मोटो दोष थाय ते कहेताथका कहे छे–

वयभंगे गुरुदोसो, थेवस्सवि पालणा गुणकरी य । गुरुलाघवं च नेयं, धम्मंमि अओ य आगारा ।२१७।

व्रत एटले ग्रहण करेलां नियमनो जो भंग करवामां आवे तो अशुभ कर्मना बंधनआदिकरूप मोटो दोष उत्पन्न थाय, केमके तेम करवाथी प्रभुनी आज्ञानुं विराधन थाय छे. माटे थोडा व्रतने पण ग्रहण करीने तेनुं सम्यक् प्रकारे पालन करवाथी ते गुणकारी थाय छे, कारण के ते शुद्धपरिणामरूप होवाथी तेथी कर्मोनी निर्जरारूप उपकार थाय छे. वळी ते पच्चक्खाणरूपी धार्मिक विषयमां सारासाररूप गुणदोषनो पण विचार करवानो छे. जेमके कोइए उपवासनुं पच्चक्खाण कर्युं होय, अने ते दरम्यान तेना शरीरने कोइ रोग लागु पड्यो, त्यारे तेने औषधआदिक दइने जे समाधि उपजाववी ते निर्जरारूपी सारगुणने करनारी थाय छे, अने जो तेम करवामां न आवे तो असमाधिरूपी असारदोषने करनारी थाय छे, माटे ते धार्मिकविषयमां सारासारनो विचार करवो. केमके एकांत आग्रह करवो नुकशानकारक छे. अने एटला माटेज पच्चक्खाण करती वखते आगारो राखवामां आवे छे.

हवे पच्चक्खाणमां जे विगइओ कहेली छे, ते कइ कइ छे? ते वर्णवे छे—

दुद्धं दहि नवणीयं, घयं तहा तेल्लमेव गुड मज्जं। महु मंसं चेव तहा, ओगाहिमगं च विगईओ ।२१८।

दूध, दहीं, माखण, घृत, तेमज तेल, गोळ, मदिरा, मध, मांस, तथा ओगाहिमग एटले घृत अथवा तेलमां तळेलां सर्व जातनां पकानो, ए दश प्रकारनी विगइ जाणवी. केमके तेओना भोजनथी हृदयनी अंदर काम आदिकनो विकार उत्पन्न थाय छे. ।

हवे ते विगइओना भेदो कहे छे–

गोमहिसुट्टीपसूणं, एलगखीराणि पंच चत्तारि। दहिमाइयाइं जम्हा, उट्टीणं ताणि नो हुंति ॥२१९॥

गाय, भेंस, सांढणी, तथा पशु एटले बकरी, अने एलग एटले गाडर, ए पांच जातनी मादाओनां दूध विगईरूप छे. बाकीनां मनुष्यिणीआदिकनां दूध विगइरूप नथी. वळी तेमांथी सांढणी शिवायनी चार मादाओनां दहीं, माखण तथा घृत पण विगइरूप छे. केमके सांढणीना दूधमांथी दहीं, माखण तथा घृत थतां नथी. ।

चत्तारि हुंति तेल्ला, तिलअयसिकुसुंभसरिसवाणं च। विगईओ सेसाणं, डोलाईणं न विगईओ ॥२२०॥

तलनुं, अलसीनुं, कसुंबानुं तथा सरसवनुं, एम चार जातनां तेलो विगइरूप छे, बाकीनां महुडांआदिकनां तेलो विगइरूप नथी, अहीं आदिशब्दथी नाळीयेर, एरंडी तथा कांगणीआदिकनुं तेल पण विगइरूप नथी. ।

दवगुड पिंडगुडा दो, मज्जं पुण कट्ठपिट्ठनिप्फन्नं। मच्छियकुत्तियभामर–भेयं च महुं तिहा होई ॥२२१॥

दवगुड एटले नरम रावजेवो गोळ, तथा पिंडगुड एटले पिंडरूपे बंधायेलो भिलां तथा रवा आदिकनो गोळ, एम बन्ने प्रकारना गोळ विगइरूप छे. वळी काष्टथी निपजेलुं, एटले शेलडी तथा ताडीआदिक वृक्षमांथी झरतो रस, तथा बीजुं पिठांमांथी निपजावेलुं, एटले घउं, कोद्रवा, तथा चावल आदिक धान्योनो तथा द्राक्षा आदिकनो सोड करी तेमांथी निकळता रसथी उत्पन्न करेलुं, एम बे प्रकारनुं मद्य जाणवुं. वळी मध नीचेमुजब त्रण प्रकारनुं थाय छे. मोटी मधमाखोए निपजावेलुं, कुत्तिका एटले एक जातनी नानी माखोए निपजावेलुं, तथा त्रीजुं भमरीओए निपजावेलुं जाणवुं. ए रीते गोळ, मदिरा तथा मध पण विगइरूप जाणवां. ।

जलथलखहयरमंसं, चम्मं वस सोणियं तिभेयं च । आइल्लतिणि चलचल-ओगाहिमगं च विगईओ ।२२।

जलचर एटले मत्स्य आदिकनुं मांस, स्थलचर एटले हरिण, सूअर तथा ससला आदिकनुं मांस, खेचर एटले तेतर, चकलां, कुकडा आदिकनुं मांस, एम त्रण प्रकारनुं मांस जाणवुं. अथवा चर्म, चरबी अने रुधिर, एम त्रण भेदे मांस जाणवुं. ए त्रणे प्रकारनुं मांस विकृत्तिरूप छे. वळी अग्निथी तपावेलां घृतथी अथवा तेलथी भरेली कडाइ अथवा तवीमां चलचल शब्द करती पूळी आदिकने ज्यारे तळवामां आवे, त्यारे प्रथमना त्रण घाणवा सुधी ते पूळीओ विगईरूप थाय छे, अने ज्यारे चोथो घाणवो तळाय छे, त्यारे ते चोथा घाणवानी पूळीओ विगईरूप थती नथी, अने ते योग वहन करनारा नीवीपच्चक्खाणवाळाने पण क-

ल्पे छे. वळी तळवा मूकेली एवडी मोटी पूळी होय, के जेथी ते घृत अथवा तेलथी भरेली संपूर्ण तवी भराइ जाय, ते पूळी उपर जो बीजी पूळी पण तळवामां आवे, तो ते बीजी पूळी निर्विगइ एटले विगइरहित थाय, अने ते पूळी नीवीपच्चक्खाणवाळाने पण कल्पे. परंतु एकवारज नाखेला घृत आदिकमां ते चोथो अथवा बीजो घाणवो तळवामां आवेलो छे, एम उपयोगपूर्वक जाणीतुं होवुं जोइये. पण बीजा आदिक घाणवामां जो पाछुं बीजुं घृत आदिक नाखवामां आव्युं होय, तेमज आ बीजो अथवा चोथो घाणवो छे के नही? ते माटेनुं बरोबर खातरीबंध जाणपणुं जो न होय तो ते नीवीपच्चक्खाणवाळाने कल्पे नही. ।

हवे ते दूध आदिक विगई शी रीते निर्विगइ थाय ते देखाडे छे—

खीरदहीवियडाणं, चत्तारि उ अंगुलाणि संसट्ठं । फाणियतिल्लघयाणं, अंगुलमेगं तु संसट्ठं ॥ २२३ ॥

दूध, दहीं, तथा विकट एटले मद्य चार आंगुलसुधी निर्विगइ थाय छे, एटले के ते दूध आदिकमां रांधेला चोखा आदिक नाख्याबाद ते चोखा आदिक उपर चार आंगुलसुधी ते दूध आदिक ज्यारे चडे त्यांसुधी ते निर्विगई थाय, अने पांचमा आंगुलनो ज्यांथी प्रारंभ थाय त्यांथी ते विगईरूप थाय. वळी नरम गोळ, तेल तथा घृत ए त्रण पदार्थो रोटली आदिकपर ज्यारे एक आंगुलसुधी चडे, त्यांसुधी ते निर्विगइ थाय, अने बीजा आंगुलना प्रारंभथी ते विगईरूप थाय छे. ।

महुपुग्गलरसयाणं, अद्धंगुलयं तु होइ संसट्ठं । गुलपोग्गलनवणीए, अद्दामलयं तु संसट्ठं ॥ २२४ ॥

रोटली आदिकपर चडेलो मधनो तथा मांसनो रस अरधा आंगुलसुधी निर्विगइ छे, अने ते उपरांत विगइरूप छे. तथा गोळ मांस अने माखणना पीलु जेवडा घणा टुकडाओथी मळेला भात आदिक पण विगईरूप थता नथी, परंतु तेओमाना तेथी मोटा एवा फक्त एक टुकडाथी मळेला भात आदिक पण विगईरूपज थाय छे. ।

हवे प्रत्याख्यानसंबंधिज विशेष वस्तुओ कहे छे—

विगई १ विगयगयाणि य २, अणंतकायाणि वज्जवत्थूणि । दस तीसं बत्तीसं, बावीसं सुणेह वन्नेमि ।२५।

विगइ दश छे, विगइगत त्रीश छे, अनंतकाय बत्रीश छे, अने अभक्ष्य वस्तुओ बावीस छे, ते सघळा भेदोनुं हुं नीचे जणाव्या मुजब वर्णन करुं छुं, ते तमो सांभळो ! अहीं ' सांभळो ' एम कहेवाथी धर्मोपदेश सांभळवाने लायक एवा भव्य लोकोनेज आचार्योए उपदेश आपवो, परंतु नालायकोने आचार्योए धर्मोपदेश आपवो नहि. कह्युं छे के—

" अणवट्ठियस्स धम्मं, ना हु कहिज्जाहि सुट्ठुवि पियस्स । विच्छाय होइ मुहं, विज्झायग्गि धमतस्स ' ॥ १ ॥

वळी परोपकार करनारा आचार्योए उपदेशेला जीवादिक तत्वो सांभळवाथी भव्यजनोनो विवेक उल्लास पामे छे. कह्युं छे के—

" सुच्चा जाणइ कल्लाणं, सुच्चा जाणइ पावगं । उभयपि जाणइ सुच्चा, जं छेय त समायरे " ॥ १ ॥

हवे प्रथम दश विगइना विकृतिभेदो कहे छे—

ल्पे छे. वळी तळवा मूकेली एवडी मोटी पूळी होय, के जेथी ते घृत अथवा तेलथी भरेली संपूर्ण तवी भराइ जाय, ते पूळी उपर जो बीजी पूळी पण तळवामां आवे, तो ते बीजी पूळी निर्विगइ एटले विगइरहित थाय, अने ते पूळी नीवीपच्चक्खाणवाळाने पण कल्पे. परंतु एकवारज नाखेला घृत आदिकमां ते चोथो अथवा बीजो घाणवो तळवामां आवेलो छे, एम उपयोगपूर्वक जाणीतुं होवुं जोइये. पण बीजा आदिक घाणवामां जो पाछुं बीजुं घृत आदिक नाखवामां आव्युं होय, तेमज आ बीजो अथवा चोथो घाणवो छे के नही? ते माटेनुं बरोबर खातरीबंध जाणपणुं जो न होय तो ते नीवीपच्चक्खाणवाळाने कल्पे नही. ।

हवे ते दूध आदिक विगई शी रीते निर्विगइ थाय ते देखाडे छे—

खीरदहीवियडाणं, चत्तारि उ अंगुलाणि संसठ्ठं । फाणियतिल्लघयाणं, अंगुलमेगं तु संसठ्ठं ॥ २२३ ॥

दूध, दहीं, तथा विकट एटले मद्य चार आंगुलसुधी निर्विगइ थाय छे, एटले के ते दूध आदिकमां रांधेला चोखा आदिक नाख्याबाद ते चोखा आदिक उपर चार आंगुलसुधी ते दूध आदिक ज्यारे चडे त्यांसुधी ते निर्विगई थाय, अने पांचमा आंगुलनो ज्यांथी प्रारंभ थाय त्यांथी ते विगईरूप थाय. वळी नरम गोळ, तेल तथा घृत ए त्रण पदार्थो रोटली आदिकपर ज्यारे एक आंगुलसुधी चडे, त्यांसुधी ते निर्विगइ थाय, अने बीजा आंगुलना प्रारंभथी ते विगईरूप थाय छे. ।

महुपुग्गलरसयाणं, अद्धंगुलयं तु होइ संसठ्ठं । गुलपोग्गलनवणीए, अद्दामलयं तु संसठ्ठं ॥ २२४ ॥

द्रव्योथी एटले चावल आदिकथी हणायेला दूध आदिक विगइरूप पदार्थो विकृतिगत कहेवाय छे. अने एवी रीते चावल आदिकथी हणायेलुं दूध आदिक द्रव्यज कहेवाय छे, परंतु विगइ कहेवाय नही. अने तेथीज केटलाक नीवीना पच्चक्खाणवाळाने पण तेमानुं कंइक खावुं कल्पे छे. वळी तळवानी तवीमांथी पूळी आदिक तळीने कहाडी लीधा बाद तेमां जे घी आदिक बाकी रहे छे, तेज घीवाळी तवी चूलापरज रही थकी अग्निना जोरथी तप्ये छते, तेमां जे बीजी पूळी आदिक तळवामां आवे, ते उत्कृष्ट द्रव्यज एटले विकृतिगतज कहेवाय छे, परंतु ते विगइरूप नथी, एम केटलाक आचार्यो कहे छे. परंतु गीतार्थोनो तो एवो अभिप्राय छे के—ते घीयुक्त तवी चूलापरथी उतार्या बाद, तेमां रहेलुं घी आदिक ज्यारे ठंडुं पडी जाय, अने ते ठंडा पडेलां घी आदिकमां जे आटानी कणक आदिक नखाय तेज कणक आदिक पाकवाना अभावथी विकृतिगत कहेवाय; परंतु ते तपावेलां घी आदिकमां जो कणक आदिक नाखवामां आवे तो ते पाकवाथी विगइरूपज थाय छे. टीकाकार कहे छे के, अमोए तो आ गाथानुं आवी रीते व्याख्यान कर्युं छे, तो पण विशेष ज्ञानीओए पोताना ज्ञानमुजब अन्य रीते पण व्याख्यान करी लेवुं.।

हवे कइ विगईमां कया कया अने केटलां विकृतिगत एटले नीवीयातां छे, ते कहे छे—

अह पेया १ दुद्धट्टी २, दुद्धवलेही ३ य दुद्धसाडी ४ य। पंचेव विगयगयाइं, दुद्धंमि य खीरसहियाइं ५॥

दूधनां पांच विकृतिगत नीवीयातां नीचे मुजब छे—पेया एटले कांजी, दूधेटी, दूधावलेही, दूधसाडी अने आखा: चोखास-

हित रांधेलुं दूध ते खीर. ।

हवे ते पांचमाना केटलाकनुं ग्रथकार पोतेज विवेचन करे छे—

अंबिलजुयंमि दुद्धे, दुद्धट्टी दक्खमीसरद्धंमि । पयसाडी तह तंदुल-चुण्णयसिद्धंमि अवलेही ॥२९॥

खाटी छाससहित जे दूध ते दूधेटी कहेवाय. वळी दूधमां द्राक्ष नाखीने रांधवाथी दूधसाडी थाय छे. वळी दूधमां चावलनो आटो नाखी रांधवाथी दूधावलेही थाय छे. ।

हवे दहींना पांच नीवीयातां कहे छे—

दहिए विगइगयाइं, घोलवडा घोलसिहरिणि करंबो । लवणकणदहियमहियं, संगरिगायंमि अप्पडिए ॥

दहींसंबंधि नीचे मुजब पांच विकृतिगतो छे—दहीं घोळीने तेमां नाखवामां आवेलां वडां दहिंवडां कहेवाय छे. १ वळी दहींने वस्त्रमां नाखीने गाळवाथी दहींनो घोळ थाय छे २. दहींने हाथथी मथीने तेमां खांड अथवा साकर नाखवाथी, अथवा दहींने वस्त्रमां बांधी तेमांथी पाणी कहाडी नाखी, बाकी रहेल दहींना पिंडमां खांड अथवा साकर नाखवाथी शिखरिणी एटले शिखंड थाय छे ३. दहीं तथा रांधेला चावलने एकठा करवाथी करंबो थाय छे ४. वळी दहींमां लवण नाखी तेने घोळवाथी रायतुं थाय छे, परंतु तेमां जो सांगरी आदिक नाखवामां न आवे तो नीवीयातुं थाय छे, परंतु ते थोडुं पण नाखवामां आवे तो ते विगइरूप थाय छे. ।

हवे घृतना नीवीयातां कहे छे—

पक्कघयं घयकिट्टी, पक्कोसहिउवरितरियसप्पि च । निब्भंजणवीसंदण–गाइ घयविगइ विगइगया ॥३१॥

औषध नाखी पकाववामां आवेलुं घृत १, घृतनुं कीटुं २, औषधि नाखी पकाववामां आवेलां घृतनी उपरनी तरीनुं घी ३, निर्भंजन एटले पकान्न तळ्याबाद बाकी रहेलुं दाझीयुं घृत ४, तथा पांचमुं विस्पंदन एटले दहींनी तरमां घउंनो मेंदो मेळवी जे वस्तु बनावाय छे ते, के जे माळवामां प्रसिद्ध छे ५. एवी रीते पांच प्रकारना घृतनां नीवीयातां जाणवां. ।

हवे तेलनां नीवीयातां कहे छे—

तेल्लमली १ तिल्लकुटी २, दड्ढं तेल्लं ३ तहोसहोच्चरियं ४ । लक्खाइदव्वपक्कं, तेल्लं ५ तेल्लंमि पंचेव ।३२।

तेलनी मली एटले कीटुं १, तेलकुटी एटले तलनो खोळ २, दाझीयुं तेल ३, कोइ औषधीने तेलमां पकव्याबाद बाकी रहेलुं ते औषधिपरतुं तेल ४, तथा लाखआदिक द्रव्योथी पकावेलुं तेल ५, ए पांच प्रकारनां तेल संबंधि नीवीयातां छे. ॥ ३२ ॥

हवे गोळनां नीवीयातां कहे छे—

अद्धकढियइक्खुरसो, गुलपाणीयं च सक्करा खंडं । पायगुलं च गुलविगई, विगइगयाइं च पंचेव ॥३३॥

अरधो काढेलो सेलडीनो रस १, गोळनुं पाणी २, साकर ३, खांड ४, तथा गोळनो पाक, के जे वडे खाजां आदिक गलेफवामां आवे छे ५. ए पांच गोळसंबंधि विकृतिगत एटले नीवीयातां जाणवां. ।

हवे पक्वान्नसंबंधि नीवीयातां कहे छे—

जेणेगेणं तवओ, पूरिज्जइ पूयगेण तब्बीओ। अखवियनेहो पच्चइ, जइ सने होइ तविगई ॥ २३४ ॥

जो एक खाजांवडे कडाइ भराइ गइ होय, तो ते पछी तळेलुं बीजुं खाजुं नीवीयातुं थाय छे, फक्त तेमां बीजुं घृत नाखवुं जोइये नही, एटले के तेज घृतथी जो बीजुं खाजुं तळवामां आवे तो तेने पहेलुं नीवीयातुं पकान्न जाणवुं. ।

एगं एगस्सुवरिं, तिन्नोवरि बीयगं च जं पक्कं। तुप्पेणं तेणं चिय, तइयं गुलहाणियापभिई ॥ २३५ ॥

एक उपर एक बीजुं खाजुं नाखीयें, एम त्रण घाणवा उतार्याबाद तेज घृतमां जे बीजुं खाजुं पकावीयें, तेने बीजुं नीवीयातुं पक्वान्न जाणवुं. तथा गोळधाणी आदिकने त्रीजुं नीवीयातुं पकान्न जाणवुं. ।

चउत्थं जलेण सिद्धा, लप्पसिया पंचमं तु पूयलिया। चोप्पडियतावियाए, परिपक्कं तीस मीलिएसु ॥

पूळी आदिक तळी लीधा बाद पाछळ वधेला ते घृत आदिकथी खरडायेली कडाइमां जळथी पकावेली लापसी, ए चोथुं नीवीयातुं पकान्न छे. वळी तेवी रीतनांज वधेलां घृत आदिकथी खरडायेली तवीमां पकावेला पुडला अथवा घारडां आदिक पांचमुं नीवीयातुं पकान्न कहेवाय छे. एवी रीते छए विगइना दरेकना पांच पांच मळी त्रीस नीवीयातां थयां. ।

अहिं आ नीवीयातांओनुं स्वरूप आचार्य महाराजे कंइ पोतानी बुद्धिथीज कहेल नथी, परंतु ते आगममांज कहेल छे, ते देखाडे छे—

आवस्सयचुण्णीए, परिभणियं एत्थ वण्णियं कहियं। कहियव्वं कुसलाणं, पउंजियव्वं तु कारणिए ।३७।

आवश्यकनी चूर्णीमां उपर जणावेलुं नीवीयातांनुं स्वरूप वर्णव्युं छे, ते मुजब अहीं कहेलुं छे. वळी आ स्वरूप बुद्धिवान माणसो पासे वर्णववुं, अने ते नीवीयातांओनो उपयोग पण कारण पड्येज करवो. अर्थात् जो के क्षीर आदिक साक्षात् विगइ नथी, परंतु नीवीयातांज छे, अने तेथी नीवीपच्चक्खाणवाळाने पण ते कल्पे छे, तो पण ते उत्कृष्ट द्रव्योनुं भोजन करवाथी अवश्य शांत मनुष्योना हृदयमां पण विकार उपजे छे. वळी ते उत्कृष्ट द्रव्योनुं भोजन करवाथी ते नीवीपच्चक्खाणवाळाने उत्कृष्टी निर्जरा थती नथी, माटे तेओए ते भोजन तरीके वापरवां नही. परंतु नाना प्रकारनी तपस्याथी जेनुं शरीर अतिःक्षीण थयेलुं होय छे, अने तेने लीधे जे स्वाध्यायादिक उत्तम क्रियानुष्टान करवाने असमर्थ छे, तेवो तपस्वी जो कदाच उपर जणावेलां नीवीयातांओनुं भोजन करे, तो तेमां कंइ दोष नथी, केमके तेथी तेने मोटी कर्मनिर्जरा थाय छे. कह्युं छे के—

" न वरं इह परिभोगो । निव्वियाणंपि कारणावेक्खे ॥ उक्कोसगदव्वाणं । न उ विसेसेण विन्नेओ ॥ १ ॥
आवन्ननिव्विगईयस्स । असाहुणो जुज्जए परिभोगो ॥ इंदियजयबुद्धिए । विगइच्चायंमि नो जुत्तो ॥ २ ॥
जो पुण विगइचायं । काउणं खाइ निद्धमहुराइं ॥ उक्कोसगदव्वाइं । तुच्छफलो तस्स सो न्नेओ ॥ ३ ॥
दीसंति य केइ इहिं । पच्चक्खाएवि मंदधम्माणो ॥ कारणियं पडिसेवं । अकारणेणावि कुणमाणा ॥ ४ ॥
तिलमोयगतिलवट्टिं । वरिसोलगनालिकेरखंडाइं ॥ अइवहलघोलखीरिं । घयपुप्फयवंजणाइं य ॥ ५ ॥

घयबुड्डमंडगाई । दहिदुद्धकरंबनेहमाईहिं ॥ कुल्लुरिचूरिमपमुहं । अकारणे केइ भुञ्जन्ति ॥ ६ ॥
न य तंपि इह पमाणं । जहुत्तकारीणआगमन्नूणं ॥ जरजम्ममरणभीसण–भवनवुव्विग्गचित्ताणं ॥ ७ ॥
मोत्तुं जिणाणमाणं । जियाण बहुदुहदव्वग्गितवियाणं ॥ न हु अन्नो पडियारो । कोइ इहिं भववणे जेण ॥ ८ ॥
विगईपरिणयधम्मो । मोहो जमुदिज्जएउ दिन्ने य ॥ सुट्ठुवि चित्तजयपरो । कहं अकज्जे न वट्टिहिइ ॥ ९ ॥
दावानलमज्झगओ । को तदुवसमठयाइ जलमाई ॥ संतेवि न सेविज्जा । मोहानलदीविए उवमा ॥ १० ॥
विगइं विगइभीओ । विगइगयं जो य भुञ्जए साहू ॥ विगइ विगइसहावा । विगइं विगइबला नेइ ॥ ११ ॥"

उपर जणावेली गाथाओनो नीचे मुजब भावार्थ छे—नीवीयातां पदार्थोनुं भोजन पण कारण पड्येज करवानुं छे, माटे विगईरूप पदार्थोनुं भक्षण तो विशेप प्रकारे तजवानुं छे. ॥ १ ॥ नीवीयातांओनुं भोजन असाधुओने करवुं उचित छे, परंतु इन्द्रियोने जीतवानी बुद्धिथी जेओए विगइनो त्याग करेलो छे, तेमने उचित नथी. ॥ २ ॥ वळी विगइनो त्याग करीने जे स्निग्धमधुरादिक उत्कृष्ट द्रव्योनो आहार करे छे, तेओने तुच्छ फल आपनार थाय छे. ॥ ३ ॥ आज काल पच्चक्खाण करवामां मंद परिणामवाळा केटलाक देखाय छे, के जेओ कारण विना पण कारणीक पुष्टिकारक भोजन करे छे. ॥ ४ ॥ तेओ कारण विना पण तलना लाडु, तलसांकरी, टोपरां, दहींनुं वोळवुं, खीर, घीथी वघारेलां शाक, ॥ ५ ॥ घीमां झबोळेला मांडा, दहीं, दूध, करंबो, घृत विगेरे, कुलेर तथा चुरमुं आदिक खाय छे. ॥ ६ ॥ माटे जिनभापित वचन मुजब आचरण करनारा. आगमना

जाणकार, तथा जन्म, जरा अने मरणथी भयङ्कर एवा आ संसारसमुद्रथी उद्विग्न चित्तवाळाओने तेम करवुं उचित नथी. ॥ ७ ॥ कारण के अति दुःखरूपी दावानलथी तपेला जीवोने आ संसारसमुद्रथी तरवानो जिनाज्ञा शिवाय बीजो कोइ इलाज नथी. ॥ ॥ ८ ॥ विगईना भक्षणथी मोहनो उछाळो थाय छे, माटे मनने जीतवाने उद्यत थयेलो साधु तेवा अकार्यमां शा माटे प्रवर्ते? ॥ ॥ ९ ॥ दावानलनी वच्चे आवेला प्राणीने ते ठारवा माटे जलआदिक क्यांथी मळी शके? एवी रीते मोहरूपी दावानलनी उपमावडे प्राप्त थयेला पण विगईरूप पदार्थो खावा नही. ॥ १० ॥ नरकादिकरूप दुर्गतिथी डरेलो जे साधु दूधआदिक विगइनुं तथा क्षीरान्नादिक नीवीयातांनुं पण भोजन करे, ते विगइना बळथी नरकादिक दुर्गतिमां जाय छे, केमके विगइ मनोविकारने उपजावनारी छे. ॥ ११ ॥

हवे अनतकायोनुं स्वरूप कहे छे—

सव्वा हु कंदजाई । सूरणकंदो १ य वज्जकंदो २ य ॥ अल्लहलिद्दा य ३ तहा । अल्लं ४ तह अल्लकचूरो ५ ॥ २३८ ॥ सत्तावरी ६ विराली ७ । कुमारी ८ तह थोहरी ९ गलोइ य १० ॥ ल्हसणं ११ वंसकरिल्ला १२ । गज्जरं १३ तह लूणओ १४ लोढो १५ ॥ २३९ ॥ गिरिकन्नि १६ किरलपत्ता १७ । खरिंसुया १८ थेग १९ अल्लमुच्छा २० य ॥ तह लोणरुक्खछल्ली २१ । खिल्लुडो २२ अमयवल्ली २३ य

॥ २४० ॥ मूला २४ तह भूमिरुहा २५ । तह विरूहा २६ ढक्कवत्थुलो २७ पढमो ॥ सूअरवल्लो २८ य तहा । पल्लंको २९ कोमलंबिलिया ३० ॥ २४१ ॥ आलू ३१ तह पिंडालू ३२ । हवंति एए अणंतनामेहिं ॥ अन्नमणंतं नेयं । लक्खणजुत्तिइ समयाओ ॥ २४२ ॥

कंद एटले पृथ्वीनी अंदर रहेलो वृक्षनो अवयव. ते सर्व जातना कंदो अनंतकाय छे. अहीं न सूकायेला एवा लीला कंदोज अनंतकाय जाणवा, परंतु सूकायेला कंदो जीवरहित होवाथी अनंतकायरूप नथी. हवे ते कंदोमाना केटलाक वपराता कंदोनां नाम नीचेमुजब जाणवां.—सूरणकंद १, वज्रकंद २, लीली हलदर ३, आदु ४, लीलो कचूरो ५, सतावरी ६, विराली ७, कुंवार ८, थोर ९, गलो १०, लसण ११, वांस कारेली एटले कोमळ वांसनी नवी कुंपळ १२, गाजर १३, लूणी के जेने बाळवाथी साजी थाय छे १४, लोढ एटले कमलनो कंद १५, गिरिकर्णिका नामनी वेलडी १६, सर्व वृक्षोना कोमळ कुंपळीयां १७, खुरसाणीकंद १८, थेग नामे कंद १९, लीली मोथ २०, लवण नामना वृक्षनी छाल २१, खिलोडां २२, अमरवेल २३, मूळा २४, भूमिफोडा एटले वरसादनी ऋतुमां छत्राकारे जे पृथ्वीपर उगे छे ते (बिलाडीना टोप) २५, फुटेल अंकुरावाळां चोळा आदिक द्विदल धान्य २६, पहेलीवारनो उगेलो ढक्कवाथुल नामे शाक २७, शूकरवाल २८, पल्यंक नामे शाक २९, कोमल आंबली ३०, बटाटा ३१ तथा पिंडालु ३२, ए बत्रीस प्रकारना अनंतकायो आर्यदेशमां प्रसिद्ध छे. उपर वर्णन करेला शिवायना बीजा पण

अनंतकायो तेनां लक्षणोथी युक्तिपूर्वक सिद्धांतोमांथी जाणी लेवा. ॥

हवे तेमानाज केटलाक अनंतकायो कहे छे—

घोसाडकरीरंकुर-तिंदुअ अइकोमलंबगाईणि । वरुणवडनिंबगाईण । अंकूराइ अणंताइ ॥ २४३ ॥

घोषातकी अने करीर नामे वृक्षना अंकुरा, तिंदुकवृक्षना अतिकोमल फल, तथा जेमां गोठली बंधाणी नथी, एवां आंबा आदिकनां फलो, तथा वरुण, वड अने लींबडा आदिक वृक्षोना अंकुरा, ए सघळां अनंतकायो छे. ।

हवे अनंतकायनु ज्ञान थवा माटे लक्षण तथा युक्ति कहे छे—

गूढसिरसंधिपव्वं, समभंगमहीरगं च छिन्नरुहं । साहारणं सरीरं, तव्विवरियं च पत्तेयं ॥ २४४ ॥

जे वनस्पतिमां तेनी नसो, सांधा तथा गांठ गुप्त रहेलां होय, एटले के प्रकटपणे देखातां न होय; तेमज जे वनस्पतिने भांगवाथी करकरी विनानो सरखो भंग थाय. तथा जेने भांगवाथी रेसाना तंतुओ न निकळे; तेमज जे वनस्पतिने काप्याबाद सुकाइ गया छतां पण जल आदिकनी सामग्री मळवाथी पाछी उगी निकळे; एवी रीते उपर जणावेलां लक्षणोवाळी सघळी साधारण एटले अनंतकाय वनस्पति जाणवी, अने उपर जणावेलां लक्षणोथी विपरीत लक्षणोवाळी जे वनस्पति होय छे, तेने प्रत्येकवनस्पति जाणवी. ॥

वळी अनंतकायनुं बीजुं लक्षण कहे छे—

चक्कं व भज्जमाणस्स, जस्स गंठी हवेज्ज चुन्नघणो । तं पुढविसरिसभेयं, अणंतजीवं वियाणाहि ।४५।

खेतरना माटीना टुकडानी पेठे जे वनस्पतिने भांगवाथी करकरी विनानो कुंभारना चक्रजेवो तेनां मूळ, थड, छाल, डाळी तथा पुष्पादिकनो भंग थाय, ते मूळ आदिकने अनंतकाय जाणवां. वळी जे वनस्पतिने तेनी गांठ एटले पर्व आगळथी भांगवाथी सफेद रंगनो घणो भूको उडतो जोवामां आवे, ते वनस्पतिने पण अनंतकाय जाणवी. ॥

वळी पण अनंतकायनु बीजु लक्षण कहे छे—

गूढसिरागं पत्तं, सच्छीरं जं च होइ निच्छीरं । जंपि य पयावसंधि, अणंतजीवं वियाणाहि ॥२४६॥

वनस्पतिना जे पांदडांनी नस जोवामां आवती नथी, तेमज जे पत्रने भांगवाथी छीर नीकळे, तथा जे पत्र विलकुल छीर विनानां होय, वळी जेनी सांध उष्णतावाळी होय, अथवा जेनी सांध दीठामां आवती नथी, तेने पण अनंतकायज जाणवां. ।

हवे बावीस अभक्ष्य कहे छे—

पंचुंबरि चउविगई, हिम विस करगे य सव्वमट्टी य । रयणीभोयणगं चिय, बहुबीयं अणंतसंधाणं ।४७।

वड, पीपळो, पीपळी, उंबर तथा कोठींवडीनां मळी पांच जातनां फळो वर्जवां, केमके तेओमां मच्छरना आकारना घणा जीवो भरेला होय छे. वळी मद्य, मांस, मध अने माखण, ए चार जातनी विगइ खावानो त्याग करवो. वळी बरफ के जे असंख्य अप्कायरूप छे, ते पण त्याग करवा लायक छे. वच्छनाग आदिक विष पण त्यागवा लायक छे, केमके मरणवखते ते

महामोह उत्पन्न करनार छे. वळी आकाशमांथी पडता करा पण असंख्य अप्कायरूप होवाथी त्यागवा लायक छे. सर्व प्रकारनी माटी के जेथी डेडकां आदिक पंचेन्द्रिय प्राणीओ उत्पन्न थाय छे, तथा जे खावाथी विविध प्रकारना रोगो थाय छे, माटे ते पण अभक्ष्य छे. रात्रिभोजननो पण त्याग करवो, केमके तेमां करोडीया आदिक जीवो आवी जवानो संभव होवाथी कोढ आदिक रोगो थाय छे, अने तेथी आ भव, अने असमाधि मरणथी परभवमां पण ते नुकशानकारक छे. वळी जेमां घणां बीज होय तेवां खसखस आदिक पण अभक्ष्य छे, केमके ते खावाथी घणा जीवोनी हिंसा थाय छे. आगळ वर्णवेला सर्वे अनंतकायो पण अभक्ष्य छे. वळी संधान एटले बीली लींबु आदिकनुं आथणुं, के जेमां अनंता जीवोनो घात थवा संभव छे, ते पण अभक्ष्य छे.

घोलवडा वायंगण । असुणियनामाणि पुप्फफलयाणि। तुच्छफलं चलियरसं, वज्जह वज्जाणि बावीसं ॥

घोलवडां एटले काचा दहींना घोळवामां नाखेलां वडां, उपलक्षणथी काचा दहींमां नाखेलां सघळां द्विदलो अभक्ष्य छे, केमके तेमां घणा सूक्ष्म जीवो उत्पन्न थाय छे, के जेओने केवली भगवान् जोइ शके छे. वळी रींगणां पण अभक्ष्य छे, केमके ते घणी निद्रा तथा कामने उत्पन्न करनारां छे. वळी जेनुं नाम निशान पोते जाणेलुं नथी, तेवां पुष्पो तथा फलो पण अभक्ष्य छे. वळी बोर जांबू आदिक तुच्छ फलो पण अभक्ष्य छे, केमके तेमां पण घणा जीवोनी उत्पत्ति थाय छे. वळी चलित रसवाळां फूगायेलां दहीं चावल तथा मीठाइ आदिक पण अभक्ष्य छे, केमके तेमां जीवोनी उत्पत्ति थयेली होय छे. ए बावीस जातनां अभक्ष्यो छे, माटे तेओनो हे भव्य जनो! तमो त्याग करो? ॥ २४८ ॥ एवी रीते चोथुं पच्चक्खाणद्वार संपूर्ण थयुं. ॥

॥ हवे पांचमुं काउसग्गद्वार वर्णवे छे. ॥

काउसग्ग एटले स्थान, मौन अने ध्यानक्रियाना अन्यतिरेकपणे श्वासोश्वासादिक बोल टाळीने काय एटले शरीरनो जे उत्सर्ग एटले त्याग करवो, ते (काउस्सग्ग) कायोत्सर्ग कहेवाय. ते काउस्सग्ग बे प्रकारनो छे. एक चेष्टामां करातो, तथा बीजो उपसर्ग समये करातो. चेष्टा एटले गमनागमनादिकनी क्रिया वखते ईरियावही आदि पडिक्कमवा समये जे काउस्सग्ग कराय छे, तेने चेष्टा काउस्सग्ग जाणवो. तथा कोइ देवता आदिक ज्यारे उपसर्ग करे छे, त्यारे तेने जीतवा माटे जे काउस्सग्ग कराय छे, तेने उपसर्ग समये करातो काउस्सग्ग कहेवामां आवे छे. कह्युं छे के—

" सो उस्सग्गो दुविहो । चेट्ठाइअभिभवे य नायव्वो ॥ भिक्खाइरिआ पढमो । उस्सग्गभिजुञ्जणे बीओत्ति " ॥ १ ॥

ते काउस्सग्ग पण जो दोष रहित करवामां आवे तोज ते निर्जरानो हेतु थाय छे, माटे—

हवे काउस्सग्गना ओगणीस दोषो देखाडे छे—

घोडग लया य खंभे, कुड्डे माले य सबरि वहुनियडे । लंबुत्तर थणउद्धी, संजइ खलिणे य वायसकविट्ठे ॥ २४९ ॥ सीसोकंपियमूई, अंगुलिभमुहाइ वारुणीपेहा । एए काउस्सग्गे, हवंति दोसा एगुणवीसं ॥ २५० ॥

घोटक १, लता २, स्तंभकुड्य ३, माल ४, शबरी ५, वधू ६, निगड ७, लंबोत्तर ८, स्तन ९, ऊर्ध्विका १०, संयति ११, खलीन १२, वायस १३, कोष्ट १४, शीर्षोत्कंपित १५, मूक १६, अंगुलीभमुहा १७, वारुणी १८, तथा प्रेष्य १९, ए रीते काउस्सग्गना ओगणीस दोषो छे. ।

हवे ते उपर जणावेला दोषोनुं वर्णन करे छे—

असोव्व विसमपायं, आउंटावित्तु ठाइ उस्सग्गे । कंपइ काउस्सग्गे, लएव्व खरपवणसंगेणं ॥ २५१ ॥

काउस्सग्ग करती वेळाये घोडानी पेठे एक पग जरा उंचो राखीने उभवुं, तेने पहेलो घोटकदोष कहे छे. १. खरपवनना योगथी जेम वेलडी कंपायमान थाय, तेम काउस्सग्गमां पोताना शरीरने जे कंपाववुं, तेने बीजो लतादोष कहे छे. २. ।

खंभे वा कुड्डे वा, अवठंभिय कुणइ काउस्सग्गं तु । माले य उत्तमंगं, अवठंभिय कुणइ उस्सग्गं ।५२।

थंभाने अथवा भींते आलीने जे काउस्सग्ग करवो तेने त्रीजो स्तंभदोष जाणवो. ३. उपरना माळने मस्तक टेकावीने काउस्सग्ग करवाथी चोथो माल नामनो दोष लागे छे. ४. ।

सबरी वसणविरहिया, करेइ सागारियं जह ठएइ । ठविऊण गुज्झदेसं, करेहिं कुणइ उस्सग्गं ।२५३।

सबरी एटले भीलडी, वस्त्ररहित होवाथी जेम पोतानुं गुह्य स्थान हाथोवडे ढांके छे, तेम काउस्सग्ग करती वेळाए जे माणस

पोताना हाथ पोताना गुह्य प्रदेशपर राखे छे, ते पांचमो सबरी नामे दोष करे छे. ५ ।

उवणामियोत्तमंगो, काउस्सग्गं जहा कुलवहुव्व। निअलिअओविव चरणे, विच्छारिय अहव मेलविउं ॥

जेम सारा कुलनी वहु पोतानुं मस्तक नीचुं नमावीने रहे छे, तेम मस्तक नमावीने काउस्सग्ग करवाथी छठो वधूदोष लागे छे. ६. वळी जेना पगमां बेडी पहेरावेली छे, एवा मनुष्यनी पेठे जे माणस पोताना पग एकठा मेळवीने, अथवा विस्तारीने काउस्सग्ग करे, तेने सातमो निगडितदोष जाणवो. ७ ।

काऊण चोलपट्टं, अविहिए नाहिमंडलस्सुवरिं। हेट्ठा य जाणुमित्तं, चिट्ठइ लंबुत्तरुस्सग्गं ॥ २५५॥

विधिथी विपरीत रीते नाभिमंडलनी उपर चोलपट्टो बांधवाथी अने नीचे फक्त घुंटणसुधीज चोलपट्टो आववाथी जांग उघाडी रहे छे, एवी रीते मर्यादारहित काउस्सग्ग करवाथी आठमो लंबोत्तर दोष लागे छे. ८ ।

पच्छाइऊण य थणे। चोलगपट्टेण ठाइ उस्सग्गं। दंसाइरक्खणट्ठा, अहवाणाभोगदोसेणं ॥२५६॥

दंस तथा मच्छर आदिकना भयथी, एटले काउस्सग्गमां दंस अथवा मच्छर आदिक करडे नही, एवा हेतुथी, अथवा अजाणतां पोताना चोलपट्टा आदिकथी स्तनभागने ढांकीने जे काउस्सग्ग करवो, तेने नवमो स्तनदोष कहे छे. ९ ।

मेलित्तु पण्हियाओ, चरणे विच्छारिऊण बाहिरओ। काउस्सग्गं एसो, बाहिर उद्धी मुणेयव्वो ॥२५७॥

पगनी बन्ने पानीओ मेलवीने, तथा आगला बन्ने पगना फणा मोकळा राखीने जे काउस्सग्ग करवो, तेने बाह्यशकटदोष कहे छे.

अंगुट्ठे मेलविउं, विच्छारिय पण्हियाओ बाहिं तु। काउस्सग्गं एसो, भणिओ अब्भिंतरुद्धित्ति ॥२५८॥

बन्ने पगना आगला फणा साथे मेळवीने, तथा पाछली पानीओ मोकळी राखीने जे काउस्सग्ग करवो, तेने दशमो अभ्यंतर-शकटोध्धिर्वका दोष कहे छे. ।

कप्पं वा पट्टं वा, पाउणियं संजइव्व उस्सग्गं। ठायइ खलिणं च जहा, रयहरणं अग्गओ काउं।२५९।

कपडो अथवा चोलपट्टो बन्ने खभाओ पर ढांकीने साधवीनी पेठे जे काउस्सग्ग करवो, तेने अग्यारमो संयतिदोष कहे छे. वळी रजोहरणने अगाडी एटले पोताना शरीरथी अगाडीना भागमां हाथमां धारण करीने जे काउस्सग्ग करवो, तेने बारमो खलीन-दोष कहे छे. अथवा घणुं हांकवाथी चोकडां वडे पीडा पामेलो घोडो जेम स्थिर न रहेतां वारंवार माथुं उंचुं नीचुं कर्या करे, तेनी पेठे जे काउस्सग्ग करवो, तेने खलीनदोष जाणवो, एम पण केटलाक आचार्यो आ दोषनो अर्थ करे छे. ।

भामेइ तह दिट्ठिं, चलचित्तो वायसोव्व उस्सग्गे। छप्पइयाण भएणं, कुणइ पट्टं कविट्ठं वा ॥२६०॥

काउस्सग्गमां कागडानी पेठे चपलचित्तवाळा थइने जे पोतानी दृष्टि चोतरफ फेरव्या करवी, तेने तेरमो वायसदोष कहे छे. वळी चोलपट्टो जो जमीनने अडकतो रहेशे, तो तेमां मांकड अथवा जू आदिक भराइ रहेशे, एवा भयथी चोलपट्टो संकोचीने

जे काउस्सग्ग करवो, तेने चौदमो कविठदोष कहे छे. ।

सीसं पकंपमाणो, जक्खाइट्ठोव कुणइ उस्सग्गं । मुउव्व हूहुयंतो, तहेव छिज्जंतमाइसु ॥ २६१ ॥

जेम कोइने यक्ष अथवा भूत वळग्यो होय, तेनी पेठे मस्तक धुणावतो थको जे काउस्सग्ग करे, तेने पंदरमो शीर्षोत्कंपित दोष कहे छे, वळी बोबडानी पेठे, अथवा छेदाती वनस्पतिनी पेठे जे हुंकार शब्द करतो थको काउस्सग्ग करे, तेने सोळमो मूकदोष कहे छे. ।

अंगुलि भमुहाओविअ, चालंतो कुणइ उस्सग्गं । आलावगगणणट्ठा, संठवणत्थं च जोगाणं ॥२६२॥

काउस्सग्गना आलावा गणवा माटे आंगलीओनी जे चळवळ करवी, अथवा कंइक कार्य चींधवा माटे भमर अथवा चक्षु आदिक भमावीने जे संज्ञा करवी, तेने सत्तरमो अंगुलीभमुहा दोप कहे छे. ।

काउस्सग्गंमि ठिओ, सुरा जहा बुडबुडेइ अव्वत्तं । अणुपेहंतो तह वा—नरोव चालेइ ओट्ठपुडं ॥६३॥

जेम मदिरा बुडबुडाट करे, तेम काउस्सग्गमां रह्यो थको अव्यक्तपणे वडबडाट शब्द करे, तेने अढारमो वारुणीदोष जाणवो. तेमज वांदरानी पेठे होठ हलावतां थकां जे काउस्सग्ग करवो, तेने ओगणीसमो प्रेक्षादोप कहे छे. ।

उपर जणावेला दोषोमांथी स्तंभदोष अने कुड्यदोष, तथा अंगुलीदोष अने भमरदोप एम कोइ आचार्य जूदा माने छे, तो

तेम गणवाथी सर्व मळी काउस्सग्गना एकवीस दोषो थाय छे.

हवे ते दोषोनो उपसंहार करता थका कहे छे—

एए काउस्सग्गं, कुणमाणेण विबुहेण दोसाओ। सम्मं परिहरियव्वा, जिणपडिसिद्धत्ति काऊण ।६४।

एवी रीते काउस्सग्ग करनार पंडित माणसे जिनेश्वरप्रभुए आ दोषोनो त्याग करवानुं कहेल छे एम मानीने पूर्वे कहेला सर्व दोषोनो सम्यक् प्रकारे त्याग करवो. ।

दीपक, अग्नि तथा वीजळी आदिकना प्रकाशनो जो स्पर्श थतो होय, तो तेवे समये काउस्सग्गमां स्थिर रहेला मनुष्ये पोतानुं शरीर ढांकवाने उपधि आदिक लेवा माटे हाल चाल करवाथी पण काउस्सग्गमां भंग पडतो नथी. वळी विलाडी तथा उंदर आदिक आडां उतरवाथी पण काउस्सग्गमां भंग थतो नथी. ॥

॥ एवी रीते पांचमुं काउस्सग्ग द्वार समाप्त थयुं. ॥

॥ हवे छठ्ठं गृहस्थप्रतिक्रमणातिचारद्वार वर्णवे छे. ॥

आ छठ्ठा द्वारमां गृहस्थने पडिकमवाना बार व्रतोना एकसो चोवीस अतिचारो वर्णवे छे—

पण संलेहण पन्नरस, कम्म नाणाइ अट्ठ पत्तेयं । बारस तव विरियतिगं, पण सम्मवयाइं पत्तेयं ॥२६५॥

संलेखणाना पांच, कर्मादानना पंदर, ज्ञानना आठ, दर्शनना आठ, चारित्रना आठ, तपना बार, वीर्यना त्रण, सम्यक्त्वना पांच, तथा बारे व्रतोना दरेकना पांच पांच मळीने साठ, एवी रीते सर्व मळीने एकसो चोवीस अतिचारो जाणवा।

हवे उपर कहेला सर्व अतिचारोनुं अनुक्रमे वर्णन करे छे—(अतिचार एटले पच्चक्खाण कर्या छतां अजाणपणा आदिकथी तेमां जे प्रवर्तवुं, तेने अतिचार कहे छे.)

इहपरलोयासंसा, पओगमरणं च जीवियासंसा । कामे भोगे य तहा, मरणंते पंच अइयारा ॥ ६६ ॥

आ लोकसंबंधि, परलोकसंबंधि, मरणसंबंधि, जीवितसंबंधि तथा कामभोगसंबंधि जे अभिलाषा चिंतववी, तेओने संलेखनाना पांच अतिचारो कहे छे.

आ लोकसंबंधि एटले एक मनुष्यने अन्य मनुष्यना भवनी जे अभिलाषा थवी ते, तेनो जे प्रयोग एटले आ अनशन करीने मृत्यु पाम्या बाद हुं महा समृद्धिवाळो राजा अथवा शेठ थाउं, इत्यादिक जे प्रार्थना करवी, तेने आ लोकसंबंधि आशंसानो

अतिचार जाणवो. १ ।

एवीज रीते परलोकसंबंधि एटले अनशन करी मृत्यु पामीने अति लावण्यवाळी, कमलसरखां मनोहर नेत्रोवाळी देवांगनाओथी सेवातो, एवो हुं इन्द्र अथवा देव थाउं, एवी जे अभिलाषा करवी, ते परलोकाशंसा नामनो बीजो अतिचार जाणवो. २।

मरणाशंसा एटले पोतानी पूजा तथा प्रशंसा आदिक न थवाथी, अथवा कोइ रोग आदिकनी अतिशय पीडाथी कंटाळीने, हवे हुं तुरत मरण पामुं तो सारुं, एवी रीतनी जे अभिलाषा करवी, तेने त्रीजो मरणाशंसा नामनो अतिचार जाणवो. ३ ।

पोताने प्राप्त थयेलां चंदन, कस्तूरी, वस्त्र, आभूषण, जवाहीर आदिक अनेक प्रकारना पदार्थो जोइने, नाटक, बाग, बगीचा, गाडी, घोडा विगेरेनी सामग्री पोताने मळेली जोइने, अहो! आ शेठ तो महापुण्यशाली भाग्यवंत छे, इत्यादि लोकोनी प्रशंसा सांभलीने, अहो! हुं मोटो शासनप्रभावक छुं! एवुं मनमां चिंतवतो थको, अनशन कर्यां छतां पण, हजु हुं वधारे जीवुं तो ठीक, एवी रीतनी जे अभिलाषा चिंतववी, तेने चोथो जीविताशंसा नामनो अतिचार जाणवो. ४ ।

आवता जन्ममां मने मनोहर कामभोगोनी प्राप्ति थाय तो घणुं सारुं, इत्यादिक चिंतवनापूर्वक जे अनशन आदिक करवुं, तेने पांचमो कामभोगाशंसा नामनो अतिचार जाणवो. ५ ।

माटे उपर वर्णवेला पांचे अतिचारो रहित अनशनादिक करवुं. कह्युं छे के—

" आशंसया विनिर्मुक्तो-ऽनुष्टानं सर्वमाचरेत् ॥ मोक्षे भवे च सर्वत्र । निःस्पृहो मुनिसत्तम ॥ १ ॥

एवी रीते संलेखनाना पांच अतिचारो कह्या. ।

एवे कर्मादानना पंदर अतिचारोनुं वर्णन करे छे—

भाडी फोडी साडी, वणअंगारस्सरूवकम्माइं। वाणिज्जाणि य विसलक्ख—दंतरसेकेसविसयाणि।६७।
दवदाणं जंतवाहण-निल्लंछण असइपोससहियाणि। सजलासयसोसाणि, कम्माइं हवंति पन्नरस।६८।

भाडीकर्म एटले पोताना गाडां, बळद, उंट आदिकथी बीजानुं भाडुं करे, अथवा पोतानी ते वस्तुओ बीजा कोइने भाडे आपे, तेने पहेलो भाटककर्मातिचार कहे छे. १ ।

फोडीकर्म एटले वाव, कूवा, तलाव आदिक खोदवां, अथवा हळ तथा कोदाळो आदिकथी पृथ्वी खोदवी, खाणमांथी पत्थर आदिक तोडीने काढवा, सिंधव आदिक खाणमांथी खोदीने काढवुं. जव, चणा, घउं, मग, अडद आदिक धान्योनी दाळ अथवा भरडो के आटो करवो. इत्यादिक आजीविका माटे करवां, अथवा करावां, तेने बीजो स्फोटककर्मातिचार कहे छे. २ ।

साडीकर्म एटले आजीविका माटे गाडां, अथवा पइडां आदिक गाडांनां साधनो बनाववां तथा वेंचवां, अथवा खेडवां, इत्यादिक करवुं अथवा कराववुं तेने त्रीजो शकटकर्मातिचार कहे छे. ३ ।

वनकर्म एटले आजीविका माटे फळ, फुल, पत्र, कंद आदिक उत्पन्न करवां कराववां, छेदवां, छेदाववां वेंचवां अथवावेंचा ववां,

तेने चोथो वनकर्मातिचार कहे छे. ४ ।

अंगारकर्म एटले आजीविका माटे अग्निनी भट्ठी आदिकमां पकावेलां इंट, नळीयां आदिकनो वेपार करवो कराववो, चणा आदिक भुंजवा, भुंजाववा, तेमज लुहार, सोनार, तथा कंसारा आदिकना अग्निकाय साथे संबंध राखता व्यापार आदिक करवा कराववा, तेने पांचमो अंगारकर्मातिचार कहे छे. ५ ।

हुवे पांच प्रकारना कुवाणिज्यसंबंधि अतिचार कहे छे—

विषवाणिज्य एटले आजीविका माटे अफीण, सोमल, वच्छनाग आदिक झेरी पदार्थो, के जे खाधाथी प्राणीना प्राणोनो तुरत नाश थाय छे, तेओनो, तेमज तलवार, कटारी आदिक जीवघातक हथियारोनो जे व्यापार करवो कराववो, तेने छट्ठो विषवाणिज्यातिचार कहे छे. ६ ।

लक्खवाणिज्य एटले आजीविका माटे लाख, मणसील, गळो, हडताल आदिक रंगनी मेळवणीना पदार्थोनो जे व्यापार करवो कराववो, तेने सातमो लाक्षावाणिज्यातिचार कहे छे. ७ ।

दंतवाणिज्य एटले आजीविका माटे दांत, नख, चर्म, हाडकां, शंख, कोडां, छीप, कस्तूरी, चमर आदिकनो जे व्यापार करवो कराववो, तेने आठमो दंतवाणिज्यातिचार कहे छे. ८ ।

रसवाणिज्य एटले आजीविका माटे मध, मदिरा, माखण, मांस, दूध, दहीं, घृत तथा तेल आदिक रसमय पदार्थोनो जे व्या-

पार करवो करावबो, तेने नवमो रसवाणिज्यातिचार कहे छे. ९ ।

केशवाणिज्य एटले आजीविका माटे दास, दासी, हाथी, घोडा, बळद, उंट, गाय, भेंस, घेटां, बकरां, हरण आदिक जानवरोनो व्यापार करवो कराववो. तेने दशमो केशवाणिज्यातिचार कहे छे. १० ।

दवदानकर्म एटले वनमां अथवा खेतर आदिकमां उगेलुं आ जीर्ण घास आदिक आपणे बाळी देशुं, तो तेथी उत्पन्न थयेलां खातर आदिकथी तेमां पाछुं घणुं घास अथवा धान्य आदिक नीपजशे, एवा हेतुथी आजीविका माटे ते वन आदिकमां जे आग लगाडवी अथवा लगडाववी, तेने अग्यारमो दवदानकर्मातिचार कहे छे. ११ ।

यंत्रपीलनकर्म एटले आजीविका माटे तल, सरसव, अळसी, एरंडी आदिक तेलवाळां वीयांओने घाणी आदिकमां पीली पीलावी, तेमांथी जे तेल आदिक काढवां कढाववां, तेने बारमो यंत्रपीलनकर्मातिचार कहे छे. १२ ।

निर्लछनकर्म एटले सांढ घोडा आदिकनां अमुक अवयवो छेदवा, कान, नाक विगेरे वींधवां, डांभ देवा, इत्यादिक कार्य करी करावीने जे आजीविका चलाववी, तेने तेरमो निर्लछनकर्मातिचार कहे छे. १३ ।

'असतिपोपण' एटले आजीविका माटे बिलाडी, मोर, कुकडा, कुतरां, मेना, पोपट, तेतर चंडुल आदिक जीवहिंसक प्राणीओने, अथवा दुराचारी दास दासी आदिकनुं जे पोषण करवुं कराववुं, तेने चौदमो 'असतिपोपणकर्मातिचार' कहे छे. १४।

'जलाशयशोषण' एटले आजीविका माटे, सरोवर, द्रह, तळाव आदिक, के जेमां घणा जलचर जीवोनो निवास होय, तेवां

जलाशयोनुं जल कहाडी नाखी शोषवां अथवा शोषाववां, तेने पंदरमो ' जलाशयशोषणातिचार ' कहे छे. १५ ।

एवी रीते कर्मादानसंबंधि पंदर अतिचारो कह्या. अनाभोग आदिकथी तेमानो जो कोइ अतिचार लाग्यो होय, तो श्रावके ते संबंधि प्रतिक्रमण करवुं. ।

हवे ज्ञान संबंधि आठ अतिचारो कहे छे—

काले १ विणए २ बहुमाणो३–ऽवहाणे ४ तहा य निन्हवणे ५ । वंजण ६ अत्थ ७ तदुभए ८, अट्ठविहो नाणमायारो ॥ २६८ ॥

' काल ' एटले आगमोमां जे सूत्र भणवानो जे अमुक काल कहेलो छे, ते कालेज तेनुं पठनपाठन करवुं, अने तेथी जो विपरीतपणे पठनपाठन करवामां आवे तो तेथी ' अकालाध्ययन ' नामनो अतिचार लागे छे; केमके दुनियामां पण खेती आदिक करवानो काल निर्माण करेलो छे, अने ते तेना निर्मित समयेज करवाथी फलदायक थाय छे, अने तेथी विपरीतपणे करवाथी निष्फल जाय छे. कह्युं छे के—

" कालंमि कीरमाण । किसिकम्म बहुफलं जहा होइ ॥ इय सव्वावि किरिया । नियनियकालंमि विन्नेया " ॥ १ ॥

विनय एटले ज्ञाननो, ज्ञानीनो तथा पुस्तकआदिक ज्ञानना साधनोनो विनय करवो. ज्ञानीनी पासे तेने आसन आपी, तेनी आज्ञामां रही ज्ञाननुं अध्ययन करवुं; ज्ञानना पुस्तको विगेरे साधनोने बहुमानथी जाळववां. अने तेथी विपरीतपणे जो वर्तवामां

आवे तो 'अविनयातिचार' नामनो बीजो अतिचार लागे छे. २.

'बहुमान' एटले पोताने भणावनार गुरुआदिकनुं अंतरंग प्रीतिपूर्वक बहुमान करवुं, केमके जो तेम करवामां न आवे तो ते त्रीजो 'अबहुमानातिचार' नामनो अतिचार लागे. ३.

'उपधान' एटले आगमोमां जे जे सूत्र भणवामाटे जे जे प्रकारनो तप करवानुं कहेल छे, ते ते मुजब तप कर्याबादज ते ते सूत्रोनो अभ्यास करवो. अने जो तेम करवामां न आवे तो 'उपधानहीनातिचार' नामनो चोथो अतिचार लागे छे. ४.

'निन्हवण' एटले छुपाववुं, अर्थात् जे गुरुपासे पोते ज्ञानाभ्यास करेलो होय, तेनुं नामआदिक कोइ कारणसर छुपावीने बीजा आचार्यादिकनुं नाम लेवाथी 'निन्हवण' नामनो पांचमो अतिचार लागे छे. ५.

'व्यंजन' एटले सूत्रादिकनुं पठनपाठन करती वखते व्यंजन स्वर मात्राआदिकनो न्यूनाधिक उच्चार करवाथी ज्ञानसंबंधि छठो अतिचार लागे छे. ६.

अर्थ एटले सूत्रादिकनो अर्थ कहेती वखते कंटाळाआदिकना कारणथी न्यूनाधिक अर्थ कहेवाथी ज्ञान संबंधि सातमो अतिचार लागे छे. ७.

तदुभय एटले सूत्र तथा अर्थ बन्नेनुं जे न्यूनाधिक पठनपाठन करवुं, तेथी ज्ञानसंबंधि आठमो अतिचार लागे छे. ८.

हवे दर्शनसंबंधि आठ अतिचारो वर्णवे छे—

निस्संकिय १ निक्कंखिय २। निवितिगिच्छा ३ अमूढदिट्ठि य ४ ॥ उववूह ५ थिरीकरणे ६। व-
च्छल्ल ७ पभावणे ८ अट्ठ ॥ २६९ ॥

'निःशंकित' एटले तीर्थंकर प्रभुए उपदेशेला वचनोमां कोइ पण जातनी शंका करवी नही, परंतु ते संबंधी जो शंका करवामां आवे तो दर्शननो पहेलो अतिचार लागे. १.

'निःकांक्षित' एटले जैनधर्मशिवायना बीजा धर्मोनी वांछा करवी नही, परंतु जो बीजा धर्मोनी वांछा करे तो दर्शननो बीजो अतिचार लागे. २.

'निर्विचिकित्सा' एटले तप आदिक क्रिया करती वेळाए तेना फलआदिकनी शंका न करवी ते. अथवा निर्विद्विज्जुगुप्सा एटले जैनमुनिआदिकनां मलमलीन अंगोपांगादिक देखीने मनमां जुगुप्सा न करवी ते. परंतु जो क्रियाआदिकना फलनी शंका करवामां आवे, अथवा मुनिनी मलीनता जोइ जुगुप्सा करवामां आवे, तो दर्शननो त्रीजो अतिचार लागे. ३.

'अमूढदृष्टि' एटले जैनदर्शन शिवायना बीजा दर्शनमां विद्या अथवा तप आदिकनो चमत्कार जोइ, तेमां मोह पामी चित्तने चलायमान न करवुं ते. परंतु तेथी मोहित थइ जो मन चलायमान थाय तो दर्शनसंबंधि चोथो अतिचार लागे. ४.

'उपवृंहा' एटले पोताना साधर्मिओना उत्तम गुणोनी प्रशंसा करी, तेओना ते ते गुणोनी वृद्धि करवी ते. अने जो तेओना

उत्तम गुणोनी प्रशंसा न करतां तेमाटे उपेक्षा करवामां आवे, तो दर्शननो पांचमो अतिचार लागे. ५.

‘ स्थिरीकरण ’ एटले द्रव्यआदिकना अभावे जो कोइ साधर्मी सीदातोथको धर्मथी चपलचित्तवाळो थतो जोवामां आवे, तो तेने यथाशक्ति द्रव्यआदिकनी मदद आपी धर्ममां स्थिर करवो. परंतु जो तेनी उपेक्षा करवामां आवे तो दर्शननो छठो अतिचार लागे. ६.

‘ वात्सल्य ’ एटले साधर्मीओने भोजन वस्त्रादिकनुं दान देवुं, तथा संकटमांथी बचावी तेनापर उपकार करवो ते. परंतु छती शक्तिए तेमाटे जो उपेक्षा करवामां आवे तो दर्शननो सातमो अतिचार लागे. ७.

‘ प्रभावना ’ एटले जेथी जैन धर्मनी प्रशंसा थाय तेवां आकरा तप आदिक करवा, रथयात्रा जलयात्राआदिक महोत्सव करवा, प्रतिवादिओनो जय करवो, इत्यादिक कार्यो करवाथी धर्मनी प्रभावना थाय छे. अने छती शक्तिए जो तेम न करवामां आवे, तो दर्शननो आठमो अतिचार लागे छे. ८.

हवे चारित्रना आठ अतिचारो कहे छे—

पणिहाणजोगजुत्तो । पंचहिं समिईहिं तिहिं गुत्तिहिं ॥ चरणायारो विवरीय-याइ तिण्हंपि अइयारा ७०।

प्रणिधान एटले चित्तनी स्वस्थता, ते सहित क्रियाआदिक करनार साधु पांच समिति अने त्रण गुप्तिओनुं जे सारी रीते पालन करे, तेने चारित्राचार कहे छे, अने ते आठेथी वीपरीतपणे वर्तवाथी चारित्राचारना आठ अतिचारो लागे छे.

हवे बार प्रकारनो तप वर्णवे छे—

अणसण १ मूणोअरिआ २। वित्तीसंखेवणं ३ रसच्चाओ ४ ॥ कायकिलेसो ५ संलीण—या ६ य बज्झो तवो होई ॥ २७१ ॥

पहेलो अनशन तप एटले भोजननो त्याग करवो ते. ते अनशनना ‘ इत्वर ’ अने ‘ यावत्कथित ’ नामना बे भेदो छे. ‘ इत्वर ’ एटले अमुक कालसुधिनो अनशनतप, अर्थात् हमणा चालता श्रीमहावीरप्रभुना आ शासनमां नवकारसीथी मांडी छ माससुधिनो, श्रीऋषभदेवप्रभुना शासनमां नवकारसीथी मांडीने एक वर्षसुधिनो, तथा वचला बावीस तीर्थंकरोना शासनमां नवकारसीथी मांडीने आठ मास पर्यंतनो अनशनतप कहेलो छे. हवे ‘ यावत्कथित ’ एटले ज्यांसुधि शरीरनी हयाती होय त्यांसुधि जे अनशन करवुं ते. तेना ‘ पादोपगमन ’ आदिक भेदो आगळ कहेवामां आवशे. १.

बीजो ‘ ऊनोदरी ’ तप, तेनो शब्दार्थ तो एवो छे के, एक आदिक कवलनो ओछो आहारादिक करवो ते. ते तपना ‘ द्रव्यथी ’ अने ‘ भावथी ’ एम बे भेदो छे. तेमां द्रव्यना बे भेदो छे, एक ‘ उपकरणसंबंधि, ’ तथा बीजो ‘ आहारपाणीसंबंधि ’. तेमां उपकरणसंबंधि ऊनोदरपणुं जिनकल्पीओने अथवा तेओनी तुलना करनाराओने संभवी शके छे. केमके स्थविरकल्पीओथी वस्त्रादिक उपकरणविना संयमाराधन थइ शकतुं नथी. अथवा ते स्थविरकल्पीओ पण वधारे उपकरण न राखवाथी ते तप करी शके छे. पोताना आहारपानना प्रमाणथी ओछा आहारपान करवाथी आहारपाणीसंबंधि ऊनोदरी तप थाय छे. तथा क्रोधआ-

दिक कषायोनो त्याग करवाथी भावथी ऊनोदरी तप थाय छे. २.

त्रीजो ' वृत्तिसंक्षेप ' तप एटले द्रव्य, क्षेत्र, काल अने भावथी गोचरीसंबंधि अनेक प्रकारना अभिग्रहो धारण करवा. ३.

चोथो ' रसत्याग ' तप एटले विकार उपजावनारां दूधआदिक विगइओनो त्याग करवो. ४.

पांचमो ' कायक्लेश ' तप एटले आगमोना वचनोंने बाध न आवे, ते रीते वीरासनआदिक आसनो वारवां, केशोनो लोच करवो, तथा शरीरमां थयेला रोगमाटे औषधोपचार न करवो. ५.

छठ्ठो ' संलीनता ' एटले गुप्तता तप चार प्रकारनो छे, इन्द्रियसंलीनता, कषायसंलीनता, योगसंलीनता, विविक्तशयनसंलीनता. इन्द्रियसंलीनता एटले पांचे इन्द्रियोना मनोहर अथवा अणगमता शब्दादिक पांचे विषयोपर रागद्वेष न करवाथी ' इन्द्रियसंलीनता ' तप थाय छे. उदयमां नहीं आवेला कषायोने रोकवाथी, तथा उदयमां आवेला कषायोने निष्फल करवाथी, ' कषायसंलीनता ' तप थाय छे. मन, वचन अने कायाना अशुभ व्यापारो रोकवाथी, तथा शुभ व्यापारोमां वर्तवाथी ' योगसंलीनता ' तप थाय छे. स्त्री, पशु, नपुंसकआदिकथी रहित थयेलां स्थानमां निवास करवाथी ' विविक्तशयनसंलीनता ' तप थाय छे.

एवी रीते उपर वर्णवेलो ' अनशन ' आदिक छ प्रकारनो बाह्यतप जाणवो.

हवे छ प्रकारनो अभ्यंतर तप कहे छे—

पायच्छित्तं १ विणओ २ । वेयावच्चं ३ तहेव सज्झाओ ४ ॥ झाणं ५ उस्सग्गो ६ वि य । अब्भिंतर-

ओ तवो होइ ॥ २७२ ॥

पहेलो ' प्रायश्चित्त ' तप एटले मूलोत्तर गुणोसंबंधि लागेला अतिचारोथी उत्पन्न थयेला कर्मरूपी मेलने आलोचनाआदिक दश प्रकारनां औषधोथी धोइने आत्माने निर्मल बनाववो. १.

बीजो ' विनय ' तप एटले मतिज्ञानआदिक पांचे ज्ञानोनो विनय करवो, अर्थात् सद्दहणापूर्वक तेओनी भक्ति तथा बहुमान करवुं. दर्शननो विनय बे प्रकारनो छे. पहेलो तेनी शुश्रूषा करवी ते, तथा बीजो तेनी आशातना न करवी ते. गुरुने आदरमान देवाथी, उभा थइ तेमनी सन्मुख जवाथी, वंदन करवाथी, बेसवामाटे आसन आपवाथी, तेमनी सामे हाथ जोडी उभवाथी, तथा तेमने जता जोइ थोडे सुधी तेमनी पाछळ जवाथी दर्शननो ' शुश्रूषा विनय ' थाय छे. तीर्थंकर, धर्म, आचार्य, वाचक, स्थविर विगेरेनी कोइ पण प्रकारे आशातना न करवाथी पंदर प्रकारनो ' अनाशातना विनय ' थाय छे. २.

त्रीजो ' वेयावच्च ' तप एटले आचार्य, उपाध्याय, स्थविर, तपस्वी, ग्लान, शिष्य, साधर्मिक, कुल, गण अने संघ, ए दशमाना प्रत्येकनुं नीचे मुजब तेर तेर प्रकारथी वैयावच्छ करवुं. एटले तेमने भोजनदान, पानदान, आसनदान, वस्त्रदान तथा पात्रदान आपवुं, तेमना उपकरणो पडिलेहवां, तेमना पग दाबवा, विहार वखते मार्गमां मदद आपवी, दुष्ट चोरआदिकथी तेमनुं रक्षण करवुं, उपाश्रयमां प्रवेश करती वेळाये तेमना दांडाआदिक लेवां, लघुनीत तथा वडीनीत आदिकमाटे पात्र देवुं. ३.

चोथो ' स्वाध्याय ' तप वाचना, पृच्छना, परावर्तना, अनुप्रेक्षा अने धर्मकथा, मळी पांच प्रकारनो छे. वाचना एटले शि-

ष्योने शास्त्रोनो अभ्यास कराववो, वाचना लीधाबाद तेमां संशय पडतां पूछवुं तें पृच्छना. भणेलां शास्त्रोनुं विस्मरण न थाय, ते माटे फरीने ते पाठो शुद्ध उच्चारपूर्वक गणी जवां ते परावर्तना. भणेलां शास्त्रोनो अर्थ मनमां चिंतवी जवो ते अनुप्रेक्षा. एवी-रीते शास्त्राभ्यास करी धर्मकथा करवी. ४.

पांचमो 'ध्यान' तप एटले धर्मध्यान, अने शुक्लध्यान धारण करवाथी कर्मोनी निर्जरा थाय छे. माटे ते बे ध्यानो हृदयमां ध्याववां. आर्त अने रौद्रध्यान कर्मबंध करनारां छे, माटे ते ध्याववां नही. ५.

छठ्ठो 'उत्सर्ग' तप बे प्रकारनो छे, बाह्य अने अभ्यंतर. बाह्य उत्सर्ग एटले बारआदिक भेदोवाळी उपधिथी वधारानी उपधिनो त्याग करवो, अथवा न कल्पे एवा आहारपाणीआदिकनो त्याग करवो. अभ्यंतर उत्सर्ग एटले कषायोनो त्याग करवो, तथा मरणसमये शरीरनो पण त्याग करवो. ६. एवी रीते बार प्रकारना तपनुं वर्णन कर्युं. ॥ २७२ ॥

हवे ते तपना बार तथा वीर्यना त्रण अतिचारो कहे छे—

सम्ममकरणे बारस। तवाइयारातिगं तु विरिअस्स ॥ मणवयकाया पाव-पउत्ता विरयतिगइयारा।७३।

उपर जणावेला 'अनशनआदिक' बारे प्रकारना तपोने सारीरीते न करवाथी, एटले विपरीतपणे अथवा ओछा वधता करवाथी तेना बार अतिचारो लागे छे. वळी मन, वचन अने कायाना पापसहित व्यापार करवाथी, एटले तेओने पापकार्योमां जोडवाथी वीर्यना त्रण अतिचारो लागे छे.

हवे सम्यक्त्वना पांच अतिचारो कहे छे—

संका कंखा य तहा । वितिगिच्छा अन्नतित्थियपसंसा ॥ परतित्थियउवसेवण–मइयारा पंच सम्मत्ता

'शंका' एटले सर्वथी अथवा देशथी जीव आदिक नव तत्वोने विषे शंका करवी. 'कांक्षा' एटले सर्वथी अथवा देशथी अन्यदर्शनोनी वांछा करवी. 'विचिकित्सा' एटले मतिभ्रमथी क्रियाना फलमां संदेह धारण करवो. अथवा महामुनिना मलमलिन शरीरआदिक जोइने तेनी निंदा करवी. 'अन्यतीर्थिकप्रशंसा' एटले बौद्धआदिक अन्यदर्शनीओना अज्ञानतप विद्या आदिक चमत्कार जोइ तेनी प्रशंसा करवी. 'परतीर्थिकोपसेवन' एटले अन्यदर्शनीओनो परिचय करवो. उपर मुजब आचरण करवाथी सम्यक्त्वना पांच अतिचारो लागे छे. ॥ २७४ ॥

हवे बार व्रतोना अतिचारो कहेताथका प्रथम पहेला 'प्राणातिपातविरमण' व्रतना पांच अतिचारो कहे छे—

पढमवए अइयारा, नरतिरियाणन्नपाणवोच्छेओ । बंधो वहो य अइभार–रोवणं तह छविच्छेओ ।७५।

द्वेषबुद्धिथी मनुष्य तथा तिर्यचोने अन्नपाणी आपवामां विघ्न करवाथी पहेलो अतिचार लागे छे. तेमज द्वेषबुद्धिए तेमने बांधवाथी बीजो अतिचार लागे छे. वळी द्वेषबुद्धिए लाकडी आदिकथी तेओने मारवाथी त्रीजो अतिचार लागे छे. क्रोध लोभथी तेओ पर गजा उपरांत अति भार आरोपण करवाथी चोथो अतिचार लागे छे, वळी क्रोधादिकना वशथी तेओनां अंगोपांग छेदवाथी पांचमो अतिचार लागे छे. ॥

जोएइ खेत्तवत्थूणि, रुप्पकणयाइ देइ सयणाणं । धणधन्नाइ परघरे, जा नियमपज्जंतो ॥ २७९ ॥
दुप्पयाइं चउप्पयाइं, गभ्भं गाहेइ कुप्पसंखं च । अप्पधणं बहुमोल्लं, करेइ पंचमवए दोसा ॥ २८० ॥

पांचमुं 'परिग्रहपरिमाण' व्रत लेइने पण खेतर अथवा घर आदिक एकत्र करवाथी, एटले के पोताना खेतरनी के घरनी जोडेनुं बीजुं खेतर के घर खरीद करी, ते बन्ने वच्चेनी हद के भींत तोडीने मेळवी देवाथी, पोते करेला नियमनी संख्यामां जो के वधारो थतो नथी, परंतु तेम करवाथी पहेलो अतिचार लागे छे. १. पोते करेला नियम उपरांत रूपा अथवा सुवर्णनो वधारो थतां, ते वधारो पोताना पुत्र स्त्री आदिक स्वजनोने नामे चडावी राखवाथी बीजो अतिचार लागे छे. २. अमुक मुदतसुधी मारे आटलुंज धनधान्य राखवुं छे, एवो नियम कर्याबाद ते मुदत दरम्यान तेओना नियम उपरांत वधारो थतां ते अमुक मुदत सुधी पोताना आडतीया आदिक बीजाना घरमां राखी छांडवाथी त्रीजो अतिचार लागे छे. ३. अमुक मुदत सुधी आटली संख्याना दास दासी तथा गाय भेंस आदिक मारे राखवां छे, एवो नियम लीधाबाद नियमभंगना डरथी केटलेक काळे तेओने गर्भ धारण करावी तेओनी संतति वधारवाथी चोथो अतिचार लागे छे. ४. त्रांबा पितळ आदिक धातुना वासण आदिकमां तोलवधारो करी नियमित संख्याने जाळवी राखवाथी, अथवा थोडी किमतनां वासण आदिकोने वधारे किमतनां करावी नियमित संख्याने जाळवी राखवाथी पांचमो अतिचार लागे छे. ५. एवी रीते पांचमा व्रतना पांच अतिचारो जाणवा. ॥

हवे त्रण गुणव्रतोमाना पहेला दिशिपरिमाणव्रतना पाच अतिचारो कहे छे—

तिरियं अहो य उड्ढं, दिसिवयसंखा अइक्कमे तिन्नि । दिसिवयदोसा तह से, विम्हरणं खित्तवुड्ढी य ॥

अमुक दिशामां मारे अमुक हदसुधि गमनागमन करवुं छे, एवुं दिशिपरिमाणव्रत ग्रहण कर्याबाद अजाणपणा आदिकथी तीर्छालोकमां, अधोलोकमां, तथा ऊर्ध्वलोकमां ते नियमित हद उपरांत जो गमनागमन थइ जाय, तो ते संबंधि अनुक्रमे त्रण अतिचारो लागे छे. १, २, ३. दरेक दिशामां गमनागमन माटे पोते केटला जोजन आदिकनुं प्रमाण व्रत लेती वेळाए नियमित करेलुं छे? ते संबंधि प्रमाद अथवा व्याकुलपणाने लीधे जो विस्मृति थइ जाय तो चोथो अतिचार लागे. ४. व्रत लेती वेळाये गमनागमन माटे दरेक दिशामां नियमित करेला प्रमाणमां कोइ कारणसर घटाडा वधारापूर्वक फेरफार करवाथी पांचमो अतिचार लागे छे. ५. ॥ २८१ ॥

हवे बीजा भोगोपभोग गुणव्रतना पांच अतिचारो कहे छे—

अपक्कं दुप्पक्कं, सच्चित्तं तह सचित्तपडिबद्धं । तुच्छोसहिभक्खणयं, दोसा उवभोगपरिभोगे ॥ २८२॥

'उपभोग' एटले धान्य, शाक तथा पुष्प आदिक पदार्थो, के जेओनो फक्त एक वखतज उपयोग थइ शके छे, तेवा पदार्थोनुं जे भक्षण आदिक करवुं, ते उपभोग कहेवाय छे. 'परिभोग' एटले घर तथा स्त्री आदिक, के जेओनो वारंवार उपयोग थइ शके छे, तेओने जे भोगववां, ते परिभोग कहेवाय छे. श्रावके प्रायें करीने निर्दोष आहार करवो जोइये, माटे ते संबंधि अ-

'वचनदुःप्रणिधान' एटले सामायिक लीधा बाद मुख आडी मुहपत्ति राख्या विना उघाडे मुखे बोलवाथी त्रीजो अतिचार लागे छे. ३. 'स्मृतेः अकरणं' एटले में सामायिक कर्युं के नही? एवी रीते प्रमादने लीधे जे याद न रहेवुं, तेने चोथो अतिचार जाणवो. ४. 'अनवस्थितकरणं' एटले कोइ पण जातनो उपयोग राख्या विना अनियमित रीते जेम तेम वेठ उतारवा तरीके समयनी अपेक्षा राख्या विना सामायिक करवाथी पांचमो अतिचार लागे छे. ५. अहीं पहेला त्रणमां अणजाणपणा आदिकथी अतिचार लागे छे, केमके जाणी जोइने तेम करवाथी तो व्रतनो भंगज थाय छे. अने पाछळना बेमां प्रमादनी बहुलताथी अतिचार लागे छे. ॥

हवे 'देशावकाशिक' व्रतना पांच अतिचारो कहे छे—

आणयणं १ पेसवणं २, सद्दणुवाओ य रूवअणुवाओ । बहिपोग्गलपक्खेवो, दोसा देसावगासस्स ८५

दिवस, प्रहर अथवा मुहूर्त आदिकना परिमाणवाळुं 'देशावकाशिक' व्रत लीधा बाद, पोते नियमित करेली हदनी बहारथी नोकर आदिक मारफते कोइ वस्तु मगाववाथी पहेलो 'आनयन' नामे अतिचार लागे छे. १. एवीज रीते पोतापासे रहेली कोइ वस्तुने पोते नियमित करेली हदनी बहार नोकर आदिक मारफते मोकलवाथी 'प्रेपण' नामे बीजो अतिचार लागे छे. २. पोते नियमित करेली हदनी बहारथी कंइंक कारणसर खोंखारा आदिकनी संज्ञा करी, नोकर आदिकने बोलाववाथी त्रीजो 'शब्दानुपाति' नामे अतिचार लागे छे. ३. एवीज रीते हाथ, मुख, चक्षु आदिकथी चेष्टा करी नियमित हदनी बहारथी नो-

कर आदिकने बोलावी कार्य साधवाथी चोथो ' रूपानुपाति ' नामे अतिचार लागे छे. ४. नियमित हदनी बहार पत्थर अथवा काष्ट आदिकनो टुकडो फेंकवारूप संज्ञा करी कार्य साधवाथी पांचमो ' पुद्गलप्रक्षेप ' नामनो अतिचार लागे छे. ५. ।

हवे ' पौपध ' व्रतना पाच अतिचारो कहे छे—

अप्पडिलेहिय अप्पम-ज्जियं च सेज्जाइ थंडिलाणि तहा। संमं च अणणुपालण-मइयारा पोसहे पंच ८६

धर्मनी पुष्टि करनारुं पौषधव्रत अष्टमी आदि पर्वोने दिवसे कराय छे, एम आवश्यकादि शास्त्रोमां कहेलुं छे. ते पौषधव्रतना पांच अतिचारो नीचे मुजब छे. पौषध करवानी जग्याने पोतानी दृष्टिथी सारी रीते जोया विना वापरवाथी, अथवा चपलचित्ते जोइ वापरवाथी सूक्ष्म जीवोनी हिंसा थवानो संभव होवाथी पहेलो अतिचार लागे छे. १. वळी ते जगोने रजोहरण आदिकवडे पोंज्याविना, अथवा उपयोगरहित पोंजीने वापरवाथी बीजो अतिचार लागे छे. २. लघुनीति अथवा वडीनीति माटेनी स्थंडिल-भूमिने चक्षुथी सारी रीते जोयाविना, अथवा चपलचित्ते जोवापूर्वक वापरवाथी त्रीजो अतिचार लागे छे. ३. तेमज ते भूमिने रजोहरणादिकवडे पोंज्याविना, अथवा उपयोग रहित पोंजवापूर्वक वापरवाथी चोथो अतिचार लागे छे. ४. पौषधव्रत लेइने क्षुधा तथा तृषा आदिकथी व्याकुल थयो थको प्रभाते करवाना पारणा आदिकनी तैयारी संबंधि चिंतवन करवाथी पांचमो अतिचार लागे छे. ५ ।

हवे ' अतिथिसंविभाग ' व्रतना पांच अतिचारो कहे छे—

॥ २९१ ॥ धम्मीसर २० सुद्धमइ २१, सिवकरजिण २२ संदणो २३ य संपइ २४ य ॥ तीउस्सप्पिणीभरहे, जिणेसरे नामओ वंदे ॥ २९२ ॥

केवलज्ञानी १, निर्वाणी २, सागर ३, महायश ४, विमल ५, सर्वानुभूति ६, श्रीधर ७, दत्त ८, दामोदर ९, सुतेजा १०, स्वामिजिन ११, शिवाशी १२, (मुनिसुव्रत) सुमति १३, शिवगति १४, अस्ताग (अथवा अवाध) १५, नाथनेमीश्वर १६, अनिल १७, यशोधर १८, जिनकृतार्थ १९, धर्मीश्वर २० शुद्धगति २१, शिवकरजिन २२, स्यंदन २३ अने संप्रतिजिन २४, एवी रीते अतीत उत्सर्पिणी काळमां आ भरतक्षेत्रमां थइ गयेला चोवीसे जिनेश्वरोने हुं नामग्रहणपूर्वक वंदन करुं छुं. ॥

हवे भरतक्षेत्रनी वर्तमान चोवीसीना नामो कहे छे—

उसभं १ अजियं २ संभव ३—मभिणंदण ४ सुमइ ५ पउमप्पहं ६ सुपासं ७। चंदप्पह ८ सुविहि ९, सीअल १० सेज्जंसं ११ वासुपुज्जं च १२ ॥ २९३ ॥ विमल १३ मणंतं १४ धम्मं १५, संतिं १६ कुंथुं १७ अरं च १८ मल्लिं च १९। मुणिसुव्वय २० नामे २१ नेमिं २२, पासं २३ वीरं २४ च पणमामि ॥ २९४ ॥

ऋषभ १, अजित २, संभव ३, अभिनंदन ४, सुमति ५, पद्मप्रभ ६, सुपार्श्व ७, चंद्रप्रभ ८ सुविधि ९, शीतल १०, श्रेयांस

११, वासुपूज्य १२, विमल १३, अनंत १४, धर्म १५, शांति १६, कुंथु १७, अर १८, मल्लि १९. मुनिसुव्रत २०, नमि २१, नेमि २२, पार्श्वनाथ २३ तथा महावीर २४, ए चोवीसे जिनेश्वरो आ वर्तमान काळमां भरतक्षेत्रमां थयेला छे, तेमने हुं वंदन करुं छुं. ॥ ९३–९४ ॥

हवे भरतक्षेत्रना अनागत चोवीसे जिनेश्वरोना नाम कहे छे—

जिणपउपनाह १ सिरिसुर–देव २ सुपास ३ सिरिसयंपभयं ४। सव्वाणुभूई ५ देवसु य ६, उदय ७ पेढाल ८ मभिवंदे ॥ २९५ ॥ पोट्टिल ९ सयकित्तीजिणं १०, मुणिसुव्वय ११ अमम १२ निक्कसायं च १३। जिणनिपुलाय १४ सिरिनि–ममत्तं १५ जिणचित्तगुत्तं १६ च ॥ २९६ ॥ पणमामि समाहिजिणं १७, संवर य १८ जसोहरं १९ विजय २० मल्लिं २१। देवजिण २२ णंतविरियं २३, भद्दजिणं २४ भाविभरहम्मि ॥ २९७ ॥

पद्मनाभ १, श्रीसुरदेव २, सुपार्श्व ३, स्वयंप्रभ ४, सर्वानुभूति ५, देवश्रुत ६, उदय ७, पेढाल ८, पोट्टिल ९, शतकीर्ति १०, मुनिसुव्रत ११, अमम १२, निष्कषाय १३, निपुलाक १४, श्रीनिर्ममत्व १५, चित्रगुप्त १६, समाधिजिन १७, संवर १८, यशोधर १९, विजय २०, मल्लि २१, देवजिन २२, अनंतवीर्य २३ तथा भद्रजिन (अथवा भद्रकृत) २४, ए चोवीसे जिनेश्वरो

॥ हवे आठमुं द्वार वर्णवे छे. ॥

आ द्वारमां 'उसभाइजिणंदाणं आइमगणहरत्ति' एटले ऋषभ आदि जिनेश्वरोना पहेला गणधरोनां नामो कहे छे—

सिरिउसभसेण १ पहु। सीहसेण २ चारु ३ वज्जनाहक्खा ४। चमरो ५ पज्जोय ६ वियप्भ ७, दिण्णपहवो ८ वराहो ९ य ॥ ३०५ ॥ पहुनंद १० कौत्थुहावि य ११, सुभोम १२ मंदर १३ जसा १४ अरिहो १५ य। चक्काउह १६ संब १७ कुंभ १८, भिस्सह १९ मल्ली २० य सुंभो २१ य ॥ ॥ ३०६ ॥ वरदत्त २२ अज्जदिन्ना २३, तहिंदभूई २४ गणहरा पढमा। सिस्सा रिसहाईणं, हरंतु पावाइं पणयाणं ॥ ३०७ ॥

ऋषभसेन १, सिंहसेन २, चारु ३, वज्रनाभ ४, चमर ५, प्रद्योत ६, विदर्भ ७, दत्तप्रभु ८, वराह ९, प्रभुनंद १० कौस्तुभ ११, सुभौम १२, मंदर १३, यश १४ अरिष्ट १५, चक्रायुध १६, शंब १७ कुंभ १८, भिषज १९, मल्लि २०, शुंभ २१, वरदत्त २२, आर्यदिन्न (आर्यदत्त) २३, अने इन्द्रभूति २४, ए रीते ऋषभादि चोवीस तीर्थंकरोना अनुक्रमे प्रथम चोवीस गणधरो प्रणतजनोना पापोने दूर करो! ॥ ३०५–६–७ ॥

॥ एवी रीते आठमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

॥ हवे नवमुं द्वार वर्णवे छे. ॥

' पवत्तिणित्ति ' एटले ऋषभादि चोवीसे जिनेश्वरोनी अनुक्रमे प्रथम प्रवर्तिनीओनां नामो कहे छे—

बंभी १ फग्गु २ सामा ३, अजिया ४ तह कासवी ५ रई ६ सोमा ७। सुमणा ८ वारुणि ९ सुजसा १०, धारिणी ११ धरिणी १२ धरा १३ पउमा १४ ॥ ३०८ ॥ अज्जासिवा १५ सुहा १६ दाम-णी १७ य रक्खी १८ य बंधुमइनामा १९। पुप्फावई २० अनिला २१ जक्ख-दिन्न २२ तह पुप्फचूला २३ य ॥ ३०९ ॥ चंदण २४ सहिया पव-त्तिणीओ चउवीसजिणवरिंदाणं। दुरियाइं हरंतु सया, सत्ताणं भत्तिजुत्ताणं ॥ ३१० ॥

ब्राह्मी १, फल्गु २, श्यामा ३, अजिता ४, काश्यपी ५, रति ६, सोमा ७, सुमना ८, वारुणि ९, सुजसा १०, धारिणी ११, धरणी १२, धरा १३, पद्मा १४, आर्यशिवा १५, शुभा १६, दामिनी १७, रक्षी १८, बंधुमती १९, पुष्पावती २०, अनिला २१, यक्षदिन्ना (यक्षदत्ता) २२, पुष्पचूला २३, अने चंदना २४, ए मुजब चोवीसे जिनेश्वरोनी अनुक्रमे प्रथम प्रवर्तिनीओ भक्तिवंत प्राणीओनां दुःखोनुं हमेशां हरण करो? ॥ ३०८-९-१० ॥ एवी रीते नवमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

बहुश्रुतो होय छे, एम आगमोमां कहेलुं छे. ।

जाइसुयपरियाए, पडुच्च थेरो तिहा जहक्कमणं । सट्ठिवरिसो समवाय–धारओ वीसवरिसो य ॥३१५॥

जाति, श्रुत अने पर्यायने अपेक्षीने स्थविरो त्रण प्रकारना होय छे—तेओ साठ वर्षनी उमरना, समवायांगने धारण करनार, तथा वीस वर्षोनी व्रतपर्यायवाळा अनुक्रमे जाणवा. ।

भत्ति पूया वन्न–पयडण वज्जणमवन्नवायस्स । आसायणपरिच्चाओ, अरिहंताईण वच्छल्लं ॥ ३१६ ॥

भक्ति एटले अंतरंगथी बहुमान, पूजा एटले यथोचित पुष्पफल, आहार, वस्त्रादिवडे अर्चन; वर्णप्रकटन एटले प्रशंसानो फेलावो करवो; अवर्णवादनुं वर्जन करवुं; आशातनानो त्याग करवो; तथा अरिहंत आदिकनुं वात्सल्य करवुं. ।

नाणुवओगो भिक्खं, दंसणसुद्धी य विणयसुद्धी य । आवस्सयजोएसु, सीलवएसु निरइयारो ।३१७।

निरंतर ज्ञानसंबंधि उपयोग राखवो; 'दर्शनशुद्धि' एटले निरतिचारपणे सम्यक्त्वने निर्मल राखवुं; तेवीज रीते विनयने धारण करवो; आवश्यकक्रियामां मन, वचन अने कायाना योगोने स्थिर राखवा; तेमज अतिचाररहित शील अने मूलोत्तर गुणो पालवा. ॥ ३१७ ॥

संवेगभावणा झाण–सेवणं खणलवाइकालेसु । तवकरणं जइजणसं–विभागकरणं जहसमाही ।३१८।

वैराग्यभावनापूर्वक क्षण, लव आदिक कालने विषे धर्मध्यान तथा शुक्लध्यान ध्याववां. यथाशक्ति तप करवो. तथा मुनिमहाराज माटे अतिथिसंविभाग करवो. ए सघलुं मननी समाधिपूर्वक करवुं. ।

वेयावच्चं दसहा, गुरुमाईणं समाहिजणणं च । किरियादारेण तहा, अपुव्वनाणस्स गहणं तु ॥३१९॥

गुरु आदिकनुं दश प्रकारे वैयावच्छ करवुं. वळी जेथी तेओने सुख थाय, एवी क्रियाओ करी ते द्वाराए तेमने समाधि उपजाववी. तथा हमेशां नवुं नवुं अपूर्व ज्ञान ग्रहण करवुं. ॥ ३१९ ॥

आगमबहुमाणोवि य, तित्थस्स पभावणं जहासत्ती । एएहिं कारणेहिं, तित्थयरत्तं समज्जिणइ ।३२०।

जिनभाषित सिद्धांतोनुं बहुमान करवुं, तथा यथाशक्ति जिनशासननी प्रभावना करवी. एवी रीतनां वीस कारणोवडे तीर्थकरपणुं उपार्जन कराय छे. ॥ ३२० ॥

ऋषभदेव, तथा महावीरप्रभुए उपर वर्णवेलां वीसे स्थानकोनुं आराधन करेलुं छे. तथा वच्चेना बावीस तीर्थकरोमाना कोइए एक, कोइए बे, कोइए त्रण तथा कोइए वीसे स्थानको आराध्यां छे. वळी आ तीर्थकरनामकर्म मनुष्यगतिमांज पुरुष, स्त्री अथवा नपुंसकथी बांधी शकाय छे, तथा निकाचितपणे तीर्थकरना भवथी पहेलांना त्रीजा भवमांते बांधवानुं शीरु करे छे, अने अनिकाचितपणे तेथी पहेलां पण बांधे छे. ॥ एवी रीते दशमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

॥ हवे बारमुं द्वार वर्णवे छे. ॥

हवे ते तीर्थंकरोना माता पिताओ कइ कइ गतिमां गया? ते संबधि तेरमुं द्वार कहे छे—

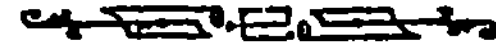
अट्ठण्हं जणणीओ, तित्थयराणं तु हुंति सिद्धाओ। अट्ठ य सणंकुमारे, माहिंदे अट्ठ बोधव्वा ।३२६।

नागेसु उसहपिया, सेसाणं सत्त हुंति ईसाणे। अट्ठ य सणंकुमारे, माहिंदे अट्ठ बोधव्वा ॥ ३२७ ॥

ऋषभदेवप्रभुथी मांडीने चंद्रप्रभसुधीना आठ तीर्थंकरोनी माताओ मोक्षे गइ. सुविधिप्रभुथी मांडी शांतिनाथप्रभु सुधीनी आठ तीर्थंकरोनी माताओ त्रीजा सनत्कुमार नामना देवलोकमां गइ. तथा कुंथुनाथथी मांडीने श्रीमहावीरप्रभु सुधीना आठ तीर्थंकरोनी माताओ माहेंद्र नामना चोथा देवलोकमां गइ. ऋषभदेव प्रभुना पिता नागकुमारोमां भवनपतिनी बीजी निकायमां गया. अजितनाथथी मांडी चंद्रप्रभसुधीना सात तीर्थंकरोना पिता ईशान नामे बीजा देवलोकमां गया. सुविधिनाथथी मांडी शांतिनाथ सुधीना आठ तीर्थंकरोना पिता सनत्कुमार नामना त्रीजा देवलोकमां गया. तथा कुंथुनाथथी मांडी श्रीमहावीरप्रभु सुधीना आठ तीर्थंकरोना पिता माहेंद्र नामना चोथा देवलोकमां गया. वळी सैद्धांतिको श्रीअजितनाथ प्रभुना पिता जितशत्रुनुं मोक्षगमन माने छे, केमके अनुयोगद्वारादिकमां तेम कहेलुं छे. ॥ ३२६–२७ ॥

॥ एवी रीते बारमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

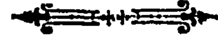
॥ हवे तेरमुं तथा चौदमुं द्वार वर्णवे छे. ॥

हवे उत्कृष्टपणे तथा जघन्यथी विचरता तीर्थंकरोनी संख्यारूप तेरमु तथा तेओना उत्कृष्टपणे अने जघन्यथी जन्मनी संख्यारूप चौदमु द्वार कहे छे–

सत्तरिसयमुक्कोसं, जहन्नवीसा य दस य विहरंति। जम्मं पइ उक्कोसं, वीसं दस हुंति उ जहन्ना।३२९।

एकी वखते उत्कृष्टा समयक्षेत्रमां नीचेमुजब एकसो सीतेर तीर्थंकरो विचरे छे–पांच भरतोमां पांच, पांच ऐरवतोमां पांच, तथा पांच महाविदेहोमाना बत्रीस बत्रीस विजयोमां एकसोने साठ, केमके ते दरेक विजयमां एकेक तीर्थंकर विचरे छे. एम सर्व मली एकसो सीतेर थया. जघन्यथी एकी वखते नीचेमुजब वीस तीर्थंकरो विचरे छे—जंबूद्वीपना पूर्वविदेहमां शीतामहानदीथी जूदा पडेला दक्षिणभाग अने उत्तरभागमां एकेक होवाथी बे थया. एवी रीते अपर विदेहमां पण शीता महानदीथी जूदा पडेला दक्षिण तथा उत्तर भागमां एकेक होवाथी सर्व मली चार थया. एवी रीते बीजा बे द्वीपोना चार महाविदेहोमां चार चार विचरता होवाथी शोळ थया, अने तेओमां उपर वर्णवेला चार मेळववाथी सर्व मळी वीस तीर्थंकरो थया. भरत अने ऐरवतमां युगलीयाना काळे एकांत सुख आश्रीने अभावज छे. वळी बीजा केटलाक आचार्यो कहे छे के जघन्यथी नीचेमुजब दशज तीर्थंकरो विचरे छे—पांचे महाविदेहोना पूर्वापर विभागोमां एकेक तीर्थंकर विचरता होवाथी दश थया. ।

॥ हवे पंदरमुं द्वार वर्णवे छे. ॥

हवे तीर्थंकरोना गणधरोनी संख्यानुं पदरमु द्वार कहे छे—

चुलसीइ पंचनवई, बिउत्तरं सोलसोत्तरं च सयं। सत्तुत्तरपणनवई, तेणउइं अठ्ठासीई य ॥ ३३० ॥
एक्कासीई छावत्तरी य, छावठ्ठि सत्तवन्ना य। पन्ना तेयालीसा, छत्तीसा चेव पणतीसा ॥ ३३१ ॥
तेत्तीस अठ्ठवीसा, अठारस चेव तह य सत्तरस। एक्कारस दस एकार-सेव इय गणहरपमाणं ॥३२॥

ऋषभदेवप्रभुना चोर्यासी, अजितनाथजीना पचाणु, संभवनाथजीना एकसो बे, अभिनंदनस्वामिना एकसो शोळ, सुमतिनाथना एकसो, पद्मप्रभस्वामिना एकसो सात, सुपार्श्वनाथना पंचाणुं, चंद्रप्रभस्वामिना त्राणु, सुविधिनाथना अठ्यासी, शीतलनाथना एक्यासी, श्रेयांसनाथना छोतेर, वासुपूज्यस्वामिना छासठ, विमलनाथना सतावन, अनंतनाथना पचास, धर्मनाथना तेंतालीस, शांतिनाथना छत्रीस, कुंथुनाथना पांत्रीस, अरनाथना तेंत्रीस, मल्लिनाथना अठ्ठावीस, मुनिसुव्रतस्वामिना अढार, नमिनाथना सतर, अरिष्टनेमिना अग्यार, पार्श्वनाथना दश, तथा वर्धमानस्वामिना अग्यार गणधरो थया. एवी रीते चोवीसे तीर्थंकरोना मूलसूत्रना कर्ता एवा गणधरोनुं अनुक्रमे प्रमाण कह्युं. ॥ ३३०-३१-३२ ॥

॥ एवी रीते पंदरमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

॥ हवे शोळमुं द्वार वर्णवे छे. ॥

हवे ते तीर्थंकरोना मुनिओनी सख्या नामनुं शोळमु द्वार कहे छे—

चुलसीइ सहस्सा, एगलक्ख दो तिन्नि तिन्नि लक्खा य । वीसहिया तिसहिया, तिन्नि य अड्ढाइ दु एक्कं ॥ ३३३ ॥ चउरासीइ सहस्सा, बिउत्तरी अट्ठसट्ठि छावट्ठी । चउसट्ठी बासट्ठी, सट्ठी पन्नास चालीसा ॥ ३३४ ॥ तीसा वीसा अट्ठारसेव, सोलस य चउद्दस सहस्सा । एयं साहुपमाणं, चउ-वीसाए जिणवराणं ॥ ३३५ ॥

ऋषभदेवप्रभुना चोर्यासी हजार, अजितनाथजीना एक लाख, संभवनाथजीना बे लाख, अभिनंदनजीना त्रण लाख, सुमतिनाथना त्रण लाख वीस हजार, पद्मप्रभुजीना त्रण लाख त्रीस हजार, सुपार्श्वनाथजीना त्रण लाख, चंद्रप्रभस्वामिना अढी लाख, सुविधिनाथना बे लाख, शीतलनाथना एक लाख, श्रेयांसनाथना चोर्यासी हजार, वासुपूज्यस्वामिना बहोतेर हजार, विमलनाथना अडसठ हजार, अनंतनाथजीना छासठ हजार, धर्मनाथजीना चोसठ हजार, शांतिनाथजीना बासठ हजार, कुंथुनाथजीना साठ हजार, अरनाथजीना पचास हजार, मल्लिनाथजीना चालीस हजार, मुनिसुव्रतस्वामिना त्रीस हजार, नमिनाथजीना वीस हजार. अरिष्टनेमिना अढार हजार, पार्श्वनाथजीना शोळ हजार, तथा महावीरप्रभुना चौद हजार मुनिओ हता. ॥ ३३३–३५ ॥

जार, मुनिसुव्रतस्वामिनी पचास हजार, नमिनाथजीनी एकतालीस हजार, अरिष्टनेमिनी चालीस हजार, पार्श्वनाथजीनी आडत्रीस हजार, तथा महावीरप्रभुनी छत्रीस हजार साध्वीओ जाणवी. ॥ ३४० ॥

हवे ते सर्व साध्वीओनी एकदर संख्या कहे छे—

एयालीसं लक्खा, छायालसहस्स चउसयसमग्गा । अज्जाछक्कं एसो, अज्जाणं संगहो सव्वो ॥ ३४१ ॥

चमालीस लाख छेंतालीस हजार चारसोने छ. ए रीते सर्व साध्वीओनी संख्या जाणवी. ॥ ३४१ ॥

॥ एवी रीते सतरमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

॥ हवे अढारमुं द्वार वर्णवे छे. ॥

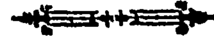
हवे वैक्रिय लब्धिने धारण करनाराओनी संख्या निरूपण करवारूप अढारमुं द्वार कहे छे—

वेउव्वियलद्धीणं । वीससहस्सा सयच्छगप्भहिया १ ॥ वीससहस्सा चउसय २ । अगुणीसहस्स अट्ठसया ३ ॥ ३४२ ॥ अगुणीससहस्स ४ अट्ठार । चउसया ५ सोलसहस्स अट्ठसयं ६ ॥ सतिसय पनरस ७ चउदस ८ । तेरस ९ बारससहस दसमे १० ॥ ३४३ ॥ एकारस ११ दस १२ नव १३ ।

अट्ठ १४ सत्त १५ छ सहस १६ एगवन्नसया १७ ॥ सत्तसहससतिसया १८ । दोन्नि सहस्सा नव सयाइं १९ ॥ ३४४ ॥ दुन्नि सहस्सा २० पंच य–सहस्स २१ पन्नरससयाइं नेमिंमि २२ ॥ एक्कारस-सय पासे २३ । सयाइं सत्तेव वीरजिणे २४ ॥ ३४५ ॥

ऋषभदेवप्रभुना वैक्रियलब्धिवाळा वीस हजार ने छसो साधुओ, अजितनाथजीना वीस हजार चारसो, संभवनाथजीना ओगणीस हजार आठसो, अभिनंदनस्वामिना ओगणीस हजार, सुमतिनाथना अढार हजार चारसो, पद्मप्रभजीना शोळ हजार एकसो आठ, सुपार्श्वनाथना पंदर हजार त्रणसो, चंद्रप्रभस्वामिना चौद हजार, सुविधिनाथना तेर हजार, शीतलनाथना बार हजार, श्रेयांसनाथना अग्यार हजार, वासुपूज्यस्वामिना दश हजार, विमलनाथजीना नव हजार, अनंतनाथना आठ हजार, धर्मनाथजीना सात हजार, शांतिनाथजीना छ हजार, कुंथुनाथजीना पांच हजार एकसो, अरनाथजीना सात हजार त्रणसो, मल्लिनाथना बे हजार नवसो, मुनिसुव्रतस्वामिना बे हजार, नमिजिनना पांच हजार, अरिष्टनेमिना पंदरसो, पार्श्वनाथजीना अग्यारसो अने महावीरप्रभुना सातसो जाणवा. ॥ ३४२–४३–४४–४५ ॥

॥ एवी रीते अढारमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

१९ अट्ठारस २०। सोलस २१ पनरस २२ चउदससयाणि २३ ॥ तेरस साहूण सयाइं। ओहिना-णीण वीरस्स ॥ ३५२ ॥

ऋषभदेवप्रभुना अवधिज्ञानी साधुओ नव हजार, अजितनाथजीना नव हजार चारसो, संभवनाथजीना नव हजार छसो, अभिनंदनप्रभुना नव हजार आठसो, सुमतिनाथना अग्यार हजार, पद्मप्रभजीना दश हजार, सुपार्श्वप्रभुना नव हजार, चंद्रप्रभजीना आठ हजार, सुविधिनाथना आठ हजार चारसो, शीतलनाथना सात हजार बसो, श्रेयांसप्रभुना छ हजार, वासुपूज्यजीना पांच हजार चारसो, विमलनाथजीना चार हजार आठसो, अनंतनाथजीना चार हजार त्रणसो, धर्मनाथजीना त्रण हजार छसो, शांतिनाथजीना त्रण हजार, कुंथुनाथजीना बे हजार पांचसो, अरनाथजीना बे हजार छसो, मल्लिनाथजीना बे हजार बसो, मुनिसुव्रतस्वामिना अढारसो, नमिनाथजीना शोळसो, नेमिनाथजीना पंदरसो, पार्श्वनाथजीना चौदसो, तथा महावीरप्रभुना तेरसो अवधिज्ञानी साधुओ जाणवा. ॥ ३५० ॥ ३५१ ॥ ३५२ ॥

॥ एवी रीते वीसमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

॥ हवे एकवीशमुं द्वार कहे छे ॥

हवे एकवीशमां द्वारमां केवलीओनी सख्या कहे छे—

वीससहस्सा उसहे १ । वीसं बावीस अहव अजियस्स २ ॥ पन्नरस ३ चउदस ४ तेरस ५ । बारस ६ एकारस ७ दसेव ८ ॥ ३५३ ॥ अद्धट्ठम ९ सत्तेव य १० । छसट्ठा ११ छच्च १२ पंच सट्ठा य १३ ॥ पंचेव १४ अद्धपंचम १५ । चउसहस्सा तिन्नि य सया य १६ ॥ ३५४ ॥ बत्तीससया अहवा। बावीस सया य हुंति कुंथुस्स १७ ॥ अट्ठावीसं १८ बावीस १९। तहय अट्ठारस सयाइं २० ॥ ॥ ३५५ ॥ सोलस २१ पनरस २२ दससय २३ । सत्तेव सया हवंति वीरस्स २४ ॥ एयं केवलिमाणं । मणपज्जवनाणमिणिहं तु ॥ ३५६ ॥

ऋषभदेवप्रभुना वीस हजार केवलज्ञानी साधुओ हता, अजितनाथजीना वीस हजार अथवा बावीस हजार, संभवनाथजीना पंदर हजार, अभिनंदनजीना चौद हजार, सुमतिनाथजीना तेर हजार, पद्मप्रभजीना बार हजार, सुपार्श्वनाथना अग्यार हजार, चंद्रप्रभजीना दश हजार, सुविधिनाथना सात हजार पांचसो, शीतलनाथजीना सात हजार, श्रेयांसप्रभुना साडाछ हजार,

॥ हवे त्रेवीशमुं द्वार कहे छे. ॥

हवे तीर्थंकरोना चौदपूर्वी साधुओनी संख्यानु त्रेवीसमु द्वार कहे छे—

वीसहियसत्ततीसा २ । इगवीससया य
चउद्दसपुव्वी सहस्सा । चउरो अद्धट्ठमाणि य सयाणि १ ॥
तेवीससया ६ य वीससयतीसा ७ ॥ दोसहस्स
पन्नासा ३ ॥ ३६२ ॥ पनरस ४ चउवीससया ५ ।
सय बारस १२ एक्कारस १३ ।
८ पनरससया ९ । सय चउदस १० तेरससयाइं ११ ॥ ३६३ ॥
छच्च सया अट्ठसट्ठ-
दस १४ नव १५ अट्ठेव १६ छच्च सयसयइ १७ ॥ दसहिय छच्चेव सया १८ ।
तिन्नि य सयाइं २४ ॥
हिया १९ ॥ ३६४ ॥ सय पंच २० अद्धपंचम २१ । चउरो २२ अध्धुट्ठ २३
उसहाइजिणिंदाणं । चउद्दसपुव्वीण परिमाणं ॥ ३६५ ॥

आदिनाथजीना चौदपूर्वधारी साधुओ चार हजार साडासातसो हता, अजितनाथजीना त्रण हजार सातसो वीस, संभवनाथजीना बे हजार एकसो पचास, अभिनंदनजीना पंदरसो, सुमतिनाथजीना बे हजार चारसो, पद्मप्रभुजीना बे हजार त्रणसो, सुपार्श्वनाथना बे हजार त्रीस, चंद्रप्रभस्वामिना बे हजार, सुविधिनाथना दोढ हजार, शीतलनाथजीना चौदसो, श्रेयांसप्रभुना

तेरसो, वासुपूज्यस्वामिना बारसो, विमलनाथना अग्यारसो, अनंतनाथजीना एक हजार, धर्मनाथजीना नवसो, शांतिनाथजीना आठसो, कुंथुनाथजीना छसो सीतेर, अरनाथजीना छसो दश, मल्लिनाथजीना छसो अडसठ, मुनिसुव्रतस्वामिना पांचसो, नमिनाथजीना चारसो पचास, नेमिनाथजीना चारसो, पार्श्वनाथजीना त्रणसो पचास, अने महावीरप्रभुना त्रणसो. एवीरीते चौदपूर्वधारी साधुओनी संख्या जाणवी. ॥ ३६२ ॥ ३६३ ॥ ३६४ ॥ ३६५ ॥

॥ एवी रीते त्रेवीसमुं द्वार संपूर्ण थयुं.

॥ हवे चोवीसमुं द्वार कहे छे ॥

॥ हवे तीर्थंकरोना श्रावकोनी संख्यानुं चोवीसमुं द्वार कहे छे—

पढमस्स तिन्नि लख्खा । पंचसहस्सा १ दुलख्ख जा संती ॥ लख्खोवरि अडनउई २ । तेणउई ३ अट्ठसीई य ४ ॥ ३६६ ॥ एगासीं ५ छावत्तरि ६ । सत्तावन्ना ७ य तह य पन्नासा ८ ॥ एगुणतीस ९ नबासी १० । अगुणासी ११ पनरस १२ अठेव १३ ॥ ३६७ ॥ छच्चिय सहस्सा १४ चउरोसहस्स १५ नउईसहस्स संतिस्स १६ । तत्तो एगो लख्खो । उवरिं गुणसीय १७ चुलसी १८ य ॥

पांच हजार, सुपार्श्वनाथनी चार लाख त्राणु हजार, चंद्रप्रभजीनी चार लाख एकाणु हजार, सुविधिनाथनी चार लाख एकोतेर हजार, शीतलनाथजीनी चार लाख अठावन हजार, श्रेयांसनाथनी चार लाख अडतालीस हजार, वासुपूज्यस्वामिनी चार लाख छत्रीस हजार, विमलनाथजीनी चार लाख चोवीस हजार, अनंतनाथजीनी चार लाख चौद हजार, धर्मनाथजीनी चार लाख तेर हजार, शांतिनाथजीनी त्रण लाख त्राणु हजार, कुंथुनाथजीनी त्रण लाख एकासी हजार, अरनाथजीनी त्रण लाख बहोतेर हजार, मल्लिनाथजीनी त्रण लाख सीतेर हजार, मुनिसुव्रतस्वामिनी त्रण लाख पचास हजार, नमिनाथजीनी त्रण लाख अडतालीस हजार, नेमिनाथजीनी त्रण लाख छत्रीस हजार, पार्श्वप्रभुनी त्रण लाख ओगणचालीस हजार, तथा महावीरस्वामिनी त्रण लाख अढार हजार श्राविकाओ हती. एवी रीते चोवीसे जिनेश्वरोनी श्राविकाओनुं प्रमाण कह्युं. ॥२७०-७१-७२-७३-७४॥

॥ एवी रीते पचीसमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

॥ हवे छवीसमुं द्वार वर्णवे छे. ॥

हवे आ छवीसमा द्वारमां ते तीर्थंकरोना यक्षोनां नाम कहे छे—

जक्खो गोमुह १ महजक्ख २, तिमुह ३ ईसर ४ तुंबुरु ५ कुसुमो ६। मायंगो ७ विजया ८ जिय ९, बंभो १० मणुओ ११ य सुरकुमारो १२ ॥ ३७५ ॥ छमुह १३ पायाल १४ किन्नर १५, गरुडो १६ गंधव्व १७ तह य जक्खिदो १८। कूबर १९ वरुणो २० भिउडी २१, गोमेहो २२ वामण २३ मायंगो २४ ॥ ३७६ ॥

(१) तीर्थकरोनी भक्ति करनारा यक्षो नीचे मुजब छे—ऋषभदेवप्रभुनो ' गोमुख ' नामे यक्ष छे, तेनो वर्ण सुवर्ण जेवो छे, हाथीनुं वाहन छे, चार भुजाओ छे, बन्ने जमणा हाथोमां वरद तथा अक्षमाला छे, तथा तेना बन्ने डाबा हाथोमां बीजोरुं तथा पाश छे. १.

(२) अजितनाथजीना यक्षनुं नाम ' महायक्ष ' छे, ते श्यामवर्णवाळो, चार मुखवाळो, हाथीना वाहनवाळो तथा आठ हाथोवाळो छे, तेना जमणा चार हाथोमां वरद, मुद्गर, अक्षमाळा तथा पाश छे, अने डाबा चार हाथोमां बीजोरुं, अभय, अंकुश तथा भालुं छे. २.

(१५) धर्मनाथजीना यक्षनुं नाम ' किन्नर ' छे, ते त्रण मुखवाळो, लाल वर्णनो तथा काचबाना वाहनवाळो छे, अने छ हाथवाळो छे. तेना जमणा त्रण हाथमां बीजोरुं, गदा तथा अभय छे, अने डावा त्रण हाथमां नोळीयं, कमल तथा अक्षमाला छे.

(१६) शांतिनाथजीना यक्षनुं नाम ' गरुड ' छे, ते श्याम कांतिवाळो, डुक्करना वाहनवाळो, क्रोड मुखवाळो तथा चार हाथवाळो छे. तेना बन्ने जमणा हाथमां बीजोरुं तथा कमल छे, अने बन्ने डावा हाथमां नोळीयुं तथा अक्षमाला छे. १६.

(१७) कुंथुनाथजीना यक्षनुं नाम ' गंधर्व ' छे. ते श्याम वर्णनो, हंसना वाहनवाळो तथा चार हाथवाळो छे. तेना बन्ने जमणा हाथमां वरद तथा पाश छे, अने बन्ने डावा हाथमां बीजोरुं तथा अंकुश छे. १७.

(१८) अरनाथजीना यक्षनुं नाम ' यक्षेंद्र ' छे, ते छ मुखवाळो, त्रण नेत्रोवाळो, श्याम वर्णनो, मयूरना वाहनवाळो तथा बार हाथवाळो छे. तेना जमणा छ हाथमां बीजोरुं, बाण; खड्ग, मुद्गर, पाश तथा अभय छे, तथा डावा छ हाथमां नोळीयुं, धनुष्, ढाल, शूल, अंकुश तथा अक्षमाला छे. १८.

(१९) मल्लिनाथजीना यक्षनुं नाम ' कूबर ' छे. ते चार मुखवाळो, इंद्रधनुष्जेवा वर्णवाळो, हाथीना वाहनवाळो, तथा आठ हाथवाळो छे. तेना जमणा चार हाथमां वरद, कुहाडो, शूल तथा अभय छे, अने डाबा चार हाथमां बीजोरुं, भालुं मुद्गर, तथा अक्षमाला छे. १९.

(२०) मुनिसुव्रतस्वामिना यक्षनुं नाम ' वरुण ' छे. ते चार मुखवाळो, त्रण नेत्रोवाळो, श्वेतवर्णवाळो, वृषभना वाहन-

वाळो, जटा अने मुकुटथी भूषित थयेलो तथा आठ हाथवाळो छे. तेना जमणा चार हाथमां बीजोरुं, गदा, बाण तथा भालुं छे, अने डावा चार हाथमां नोळीयुं, कमल, धनुष् तथा कुहाडो छे. २०.

(२१) नमिनाथजीना यक्षनुं नाम ' भृकुटी ' छे. ते चार मुखवाळो, त्रण नेत्रोवाळो, सुवर्ण सरखा वर्णवाळो, वृषभना वाहनवाळो, तथा आठ हाथवाळो छे. तेना जमणा चार हाथमां बीजोरुं, भालुं, मुद्गर तथा अभय छे, अने डावा चार हाथमां नोळीयुं, कुहाडो, वज्र तथा अक्षमाळा छे. २१.

(२२) नेमिनाथजीना यक्षनुं नाम ' गोमेध ' छे. ते त्रण मुखवाळो, श्याम वर्णनो, पुरुषना वाहनवाळो, तथा छ हाथवाळो छे; तेना जमणा त्रण हाथमां बीजोरुं, कुहाडो तथा चक्र छे, अने डावा त्रण हाथमां नोळीयुं, शूल तथा भालुं छे. २२.

(२३) पार्श्वनाथजीना यक्षनुं नाम ' वामन ' अथवा मतांतरे ' पार्श्व ' छे. ते हाथीना जेवा मुखवाळो, मस्तकपर शेषनागनी फणावाळो, श्याम वर्णवाळो, काचबाना वाहनवाळो तथा चार हाथवाळो छे. तेना जमणा बन्ने हाथमां बीजोरुं तथा सर्प छे, अने डावा बन्ने हाथमां नोळीयुं तथा सर्प छे. २३.

(२४) महावीरप्रभुना यक्षनुं नाम ' मातंग ' छे. ते श्याम वर्णवाळो, हाथीना वाहनवाळो तथा बे हाथवाळो छे. तेना जमणा हाथमां नोळीयुं छे, तथा डावा हाथमां बीजोरुं छे. २४.

॥ एवी रीते छवीसमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

(१०) शीतलनाथजीनी देवीनुं नाम ' अशोका ' छे. ते नीला वर्णवाळी, कमलना आसनवाळी तथा चार हाथवाळी छे. तेना जमणा बन्ने हाथमां वरद तथा पाश छे, अने बन्ने डाबा हाथमां ढाल तथा अंकुश छे. १०.

(११) श्रेयांसप्रभुनी देवीनुं नाम ' श्रीवत्सा ' अथवा मतांतरे ' मानवी ' छे. ते सफेद कांतिवाळी, सिंहना वाहनवाळी तथा चार हाथवाळी छे. तेना जमणा बे हाथमां वरद तथा पाश छे, अने डाबा बे हाथमां कलश तथा अंकुश छे. ११.

(१२) वासुपूज्यप्रभुनी देवीनुं नाम ' प्रवरा ' अथवा मतांतरे ' चडा ' छे. ते श्याम वर्णवाळी, घोडाना वाहनवाळी तथा चार हाथवाळी छे. तेना जमणा बे हाथमां वरद तथा भालुं छे, अने डाबा बे हाथमां पुष्प तथा गदा छे. १२.

(१३) विमलनाथजीनी देवीनुं नाम ' विजया ' अथवा मतांतरे ' विदिता ' छे. ते हडताल सरखा वर्णवाळी, कमलना आसनवाळी तथा चार हाथवाळी छे. तेना बे जमणा हाथमां बाण तथा पाश छे, अने बे डाबा हाथमां धनुष् तथा नाग छे. १३.

(१४) अनंतनाथजीनी देवीनुं नाम ' अंकुशा ' छे. ते सफेद वर्णवाळी, कमलना आसनवाळी, तथा चार हाथवाळी छे. तेना जमणा बे हाथमां खड्ग तथा पाश छे, अने डाबा बे हाथमां ढाल तथा अंकुश छे. १४.

(१५) धर्मनाथजीनी देवीनुं नाम ' पन्नगा ' अथवा मतांतरे ' कंदर्पा ' छे, ते सफेद वर्णवाळी, मत्स्यना वाहनवाळी तथा चार हाथवाळी छे. तेना जमणा बे हाथमां कमळ तथा अंकुश छे, अने डाबा बे हाथमां कमळ तथा अभय छे. १५.

(१६) शांतिनाथजीनी देवीनु नाम ' निर्वाणी ' छे. ते सुवर्ण सरखी कांतिवाळी, कमलना आसनवाळी, तथा चार हाथ-

वाळी छे. तेना जमणा वे हाथमां पुस्तक तथा कमल छे, अने डावा वे हाथमां कमंडलु तथा कमल छे. १६.

(१७) कुंथुनाथजीनी देवीनुं नाम ' अच्युता ' अथवा मतांतरे ' वला ' छे. ते सुवर्ण सरखा वर्णवाळी, मयूरना वाहनवाळी तथा चार हाथवाळी छे. तेना जमणा वे हाथमां बीजोरुं तथा शूल छे, अने डावा वे हाथमां मुषंढी तथा कमल छे. १७.

(१८) अरनाथजीनी देवीनुं नाम ' धारणी ' छे. ते नीला वर्णवाळी, कमलना आसनवाळी तथा चार हाथवाळी छे. तेना जमणा वे हाथमां बीजोरुं तथा कमल छे, अने डावा वे हाथमां कमल तथा अक्षमाला छे. १८.

(१९) मल्लिनाथजीनी देवीनुं नाम ' वैरोट्या ' छे. ते श्याम वर्णवाळी, कमलना आसनवाळी तथा चार हाथवाळी छे. तेना जमणा वे हाथमां वरद तथा अक्षमाला छे, अने डावा वे हाथमां बीजोरुं तथा भालुं छे. १९.

(२०) मुनिसुव्रतस्वामिनी देवीनुं नाम ' अच्छुप्ता ' छे, अथवा मतांतरे ' नरदत्ता ' छे. ते सुवर्णसरखी कांतिवाळी, सिंहासनना आसनवाळी तथा चार हाथवाळी छे. तेना जमणा वे हाथमां वरद तथा अक्षमाला छे, अने डावा वे हाथमां बीजोरुं तथा शूल छे. २०.

(२१) नमिनाथजीनी देवीनुं नाम ' गांधारी ' छे. ते सफेद वर्णवाळी, हंसना वाहनवाळी तथा चार हाथवाळी छे. तेना जमणा वे हाथमां वरद तथा खड्ग छे, अने डावा वे हाथमां बीजोरुं तथा भालुं छे. २१.

(२२) नेमिनाथजीनी देवीनुं नाम ' अंबा ' छे. ते सुवर्ण सरखी कांतिवाळी, सिंहना वाहनवाळी तथा चार हाथवाळी छे.

	तीर्थंकरोनां नाम.	शरीरनुं प्रमाण—धनुष्.
१	ऋषभदेव .	पांचसो
२	अजितनाथ .	साडाचारसो
३	संभवनाथ ...	चारसो
४	अभिनंदनस्वामी .	साडात्रणसो
५	सुमतिनाथ ...	त्रणसो
६	पद्मप्रभ .	अढीसो
७	सुपार्श्वनाथ ..	बसो
८	चंद्रप्रभ ...	दोढसो
९	सुविधिनाथ ...	एकसो
१०	शीतलनाथ ..	नेवु
११	श्रेयांसनाथ .	एंसी
१२	वासुपूज्यस्वामी ...	सीतेर

	तीर्थंकरोनां नाम.	शरीरनुं प्रमाण—धनुष्.
१३	विमलनाथ ..	साठ
१४	अनंतनाथ	पचास
१५	धर्मनाथ	पस्तालीस
१६	शांतिनाथ ...	चालीस
१७	कुंथुनाथ ..	पांत्रीस
१८	अरनाथ ...	त्रीस
१९	मल्लिनाथ	पचीस
२०	मुनिसुव्रतस्वामी	वीस
२१	नमिनाथ ...	पंदर
२२	नेमिनाथ	दश
२३	पार्श्वनाथ ...	नव हाथ
२४	महावीरप्रभु ...	सात हाथ

॥ हवे ओगणत्रीसमुं द्वार वर्णवे छे. ॥

आ ओगणत्रीसमा द्वारमां तीर्थंकरोनां लांछनोना नाम कहे छे—

वसह १ गय २ तुरय ३ वानर ४ । कुंचू ५ कमलं च ६ सत्थिओ ७ चंदो ८ ॥ मयर ९ सिरिव-
च्छ १० गंडो ११ । महिस १२ वराहो १३ य सेणो १४ य ॥ ३८२ ॥ वज्जं १५ हरिणो १६ छगलो
१७ । नंदावत्तो १८ य कलस १९ कुम्मो २० य ॥ नीलुप्पल २१ संख २२ फणी २३ । सीहो २४
य जिणाण चिन्हाइं ॥ ३८२ ॥

	तीर्थंकरोनां नाम		लांछन
१	ऋषभदेव	....	वृषभ
२	अजितनाथ	....	हाथी
३	संभवनाथ	....	घोडो
४	अभिनंदन	....	वांदरो
५	सुमतिनाथ	....	क्रौंच

	तीर्थंकरोनां नाम		लांछन
६	पद्मप्रभ	...	कमल
७	सुपार्श्वनाथ	....	स्वस्तिक
८	चंद्रप्रभ	...	चंद्र
९	सुविधिनाथ	...	मगर
१०	शीतलनाथ	..	श्रीवत्स

॥ हवे एकत्रीसमुं द्वार वर्णवे छे ॥

हवे आ एकत्रीसमा द्वारमां जेटला जेटला परिवार साथे तीर्थंकरोए दीक्षा लीधी, तेनुं वर्णन करे छे—

एगो भगवं वीरो । पासो मल्ली य तिहिं तिहिं सएहिं ॥ भगवंपि वासुपुज्जो । छहिं पुरिससएहिं निक्खंतो ॥ ३८५ ॥ उग्गाणं भोगाणं । रायणियाणं च खत्तियाणं च ॥ चउहिं सहस्सेहिं उसहो । सेसा उ सहस्सपरिवारा ॥ ३८६ ॥

महावीरप्रभुए कंई पण परिवार विना एकलाएज दीक्षा लीधी छे. पार्श्वनाथ तथा मल्लिनाथप्रभुए त्रणसो त्रणसोना परिवार साथे दीक्षा लीधी छे. वासुपूज्य भगवाने छसो पुरुषोनी साथे दीक्षा लीधी छे. ऋषभदेवप्रभुए उग्र, भोग, राजन्य तथा क्षत्रिओ मळी चार हजारना परिवार साथे दीक्षा लीधी छे. अने बाकीना ओगणीस तीर्थंकरोए एकेक हजारना परिवार साथे दीक्षा लीधी छे. ॥ ३८५–८६ ॥

॥ एवी रीते एकत्रीसमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

॥ हवे बत्रीसमुं द्वार वर्णवे छे ॥

॥ हवे आ बत्रीसमा द्वारमां तीर्थंकरोना आयुष्यनुं प्रमाण कहे छे—

चउरासीइ १ बिसत्तरि २ । सठ्ठी ३ पन्नास ४ मेव लक्खाइं ॥ चत्ता ५ तीसा ६ वीसा ७ । दस ८ दो ९ एगं १० च पुव्वाणं ॥ ३८७ ॥ चउरासी ११ बावत्तरी १२ य । सठ्ठी १३ य होइ वासाणं ॥ तीसा १४ य दस १५ य एगं १६ । एवं एए सयसहस्सा ॥ ३८८ ॥ पंचाणउ य सहस्सा १७ । चउरासी १८ य पंचवन्ना १९ य ॥ तीसा २० य दस २१ य एगं २२ । सयं २३ च बावत्तरी २४ चेव ।३८९।

	तीर्थंकरोनां नाम.		आयुसंख्या
१	ऋषभदेव	....	चोरासी लाख पूर्व
२	अजितनाथ	....	बहोतेर लाख "
३	संभवनाथ	...	साठ लाख "
४	अभिनंदनस्वामी	...	पचास लाख "
५	सुमतिनाथ	....	चालीस लाख "
६	पद्मप्रभ	..	त्रीस लाख "

	तीर्थंकरोनां नाम.		आयु संख्या
७	सुपार्श्वनाथ	...	वीस लाख पूर्व
८	चंद्रप्रभ	....	दश लाख "
९	सुविधिनाथ	...	बे लाख "
१०	शीतलनाथ	....	एक लाख "
११	श्रेयांसनाथ	...	चोरासी लाख वर्ष
१२	वासुपूज्यस्वामी	....	बहोत्तेर लाख वर्ष

सोने चोवीस साधुओ साथे, तथा ऋषभदेवप्रभु दश हजार साधुओ साथे मोक्षे गया छे. वाकी रहेला अजितनाथ, संभवनाथ, अभिनंदन, सुमतिनाथ, चंद्रप्रभ, सुविधिनाथ, शीतलनाथ, श्रेयांसनाथ, कुंथुनाथ, अरनाथ, मुनिसुव्रतस्वामी, तथा नमिनाथ, ए बार तीर्थंकरोमाना दरेक एकेक हजार साधुओना परिवार साथे आठे कर्मोना समूहनो नाश करीने मोक्षे गया छे.

॥ एवीरीते तेंत्रीसमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

॥ हवे चोंत्रीसमुं द्वार वर्णवे छे ॥

आ चोंत्रीसमा द्वारमा तीर्थंकरोनां मोक्षगमननां स्थानो कहे छे—

अट्ठावयचंपुज्जिंत(य)–पावासम्मेयसेलसिहरेसु॥ उसभवसुपुज्जनेमि। वीरो सेसा य सिद्धिगया ।३९४।

ऋषभदेवप्रभु अष्टापदपर, वासुपूज्यस्वामी चंपा नगरीमां, नेमिनाथजी गिरनार पर्वतपर, महावीरप्रभु अपापा नगरीमां, तथा बाकीना वीस तीर्थंकरो सम्मेतशिखरपर मोक्षे गयेला छे.

॥ एवीरीते चोंत्रीसमुं द्वार संपूर्ण थयुं ॥

॥ हवे पांत्रीसमुं द्वार वर्णवे छे ॥

आ पांत्रीसमा द्वारमां एक तीर्थंकर थया पछी ते पछीना बीजा तीर्थंकर केटले काळे थया ? ते संबंधि अंतरनुं कालमान बतावे छे—

एत्तो जिणंतराइं । वोच्छं किल उसभसामिणो अजिओ ॥ पन्नासकोडिलक्खेहिं । सायराणं समुप्पन्नो ।३९५। तीसाए संभवजिणो । दसहिं उ अभिनंदणो जिणवरिंदो ॥ नवहिं सुमइजिणिंदो । उप्पन्नो कोडिलक्खेहिं ।३९६। नउई अ सहस्सेहिं । कोडीणं वोलयाण पउमाभो ॥ नवहिं सहस्सेहिं तओ । सुपासनामो समुप्पन्नो ॥ ३९७ ॥ कोडिसएहिं नवहिं उ । जाओ चंदप्पहो जणाणंदो ॥ नउई-सागरकोडिहिं । सुविहिजिणो देसिओ समए ॥ ३९८ ॥ सीयलजिणो महप्पा । तत्तो कोडिहिं नवहिं निद्दिट्ठो ॥ कोडीए सेयंसो । ऊणाए इमेण कालेणं ॥ ३९९ ॥ सागरसएण एगेण । तह य छावट्ठिवरिसलक्खेहिं ॥ छवीसाए सहस्सेहिं । तओ पुरो अंतरे मुत्ति ॥ ४०० ॥ चउपन्ना अयरेहिं । वसुपुज्जजिणो जगुत्तमो जाओ ॥ विमलो विमलगुणोहो । तीसेहिं अयरेहिं रयरहिओ ॥ ४०१ ॥

लाख वर्षो गया बाद नेमिनाथजी मोक्षे गया. (२२) नेमिनाथजी पछी त्र्यासी हजार साडासातसो वर्षो गया बाद पार्श्वनाथजो मोक्षपद पाम्या. (२३) पार्श्वनाथजी पछी अढीसो वर्षो गया बाद श्रीमहावीरप्रभु मोक्षे गया. (२४) अहीं त्रीजा आरामां हजु नेव्यासी पखवाडीयां ओछां हतां, त्यारे ऋषभदेवप्रभु मोक्षे गया. अने चोथा आरामां नेव्यासी पखवाडीयां ओछां हतां त्यारे महावीरप्रभु निर्वाणपद पाम्या. एवी रीते चोथा आराना कालमानमां तीर्थकरोना आंतरा थया. ते चोथो आरो बेंतालीस हजार वर्ष ओछां कोडाकोडी सागरोपमना प्रमाणवाळो छे. वळी पांचमो दुःसम, तथा छठो अति दुःसम, एम ते बन्ने आराना जो बेंतालीस हजार वर्षो तेमां मेळववामां आवे, त्यारे एक कोडाकोडी सागरोपम थाय छे. एवी रीते सिद्धांतने अनुसारे तीर्थकरोनुं अंतर कह्युं.

हवे सर्व तीर्थंकर, चक्री, अने वासुदेवोना आंतरा, तथा जे तीर्थंकरना समयमां अथवा आंतरामां जे चक्रीओतथा वासुदेवो थया, तेओनां नाम, शरीरनुं प्रमाण तथा आयुप्रमाण कहे छे—

बत्तीसं घरयाइं । काउं तिरिया अयाहिरेहाहिं ॥ उड्ढा अयाहिं काउं। पंच घराइं तओ पढमे ।४०८।
पन्नरस जिण निरंतर। सुन्नदुगं तिजिण सुन्नतियगं च ॥ दोजिण सुन्न जिणिंदो । सुन्न जिणो सुन्नदोन्नि जिणा ॥४०९॥ बिईयपंतिठवणा—दोचक्कि सुन्नतेरस । पण चक्की सुन्न चक्कि दोसुन्ना ॥

चक्कि सुन्न दुचक्की । सुन्नं चक्की दुसुन्नं च ॥ ४१० ॥ तईयपंतिठवणा—दससुन्न पंचकेसव । पणसुन्नं केसिय सुन्न केसी य ॥ दोसुन्न केसवोवि य । सुन्नदुगं केसव तिसुन्नं ॥ ४११ ॥ चउत्थपंतिठवणा—उसभरहाण दोण्हवि । उच्चत्तं पंचधणुसए हुंति ॥ अजियसगराण दोण्हवि । उच्चत्तं चत्तारि अद्धं च ॥ ४१२ ॥ पन्नासं पन्नासं । धणुपरिहाणी जिणाण तेण परं ॥ ता जाव पुप्फदंतो । धणुसयमेगं भवे उच्चो ॥ ४१३ ॥ नउइ धणु सीयलस्स । सेज्जंसतिविट्ठमाईणं पुरओ ॥ जा धम्मपुरिससीहो । उच्चत्तं तेसिमं होइ ॥ ४१४ ॥ कमसो असीइ सत्तरि । सट्ठी पन्नास तह य पणयाला ॥ एए हवंति धणुया । बायालद्धं च मघवस्स ॥ ४१५ ॥ इगयालं धणुसद्धं च । सणंकुमारस्स चक्कवट्टिस्स ॥ संतिस्स य चत्ताला । कुंथुजिणिंदस्स पणतीसा ॥ ४१६ ॥ तीसधणूणि अरस्स उ । इगुतीसं पुरिस्सपुंडरियस्स ॥ अट्ठावीस सुभूमे । छव्वीस धणूणि दत्तस्स ॥ ४१७ ॥ मल्लिस्स य पणवीसा । वीसं च धणूणि सुव्वए पउमे ॥ नारायणस्स सोलस । पन्नरस नमिनाहहरिसेणे ॥ ४१८ ॥ बारस

पार्श्वनाथजी तथा महावीर प्रभुनां नाम लखवां. एवी रीते पहेली पंक्तिना बत्रीसे खंडो भराइ जशे. (१)

हवे बीजी पंक्तिनी स्थापना नीचे मुजब करवी—प्रथमना बे घरमां भरत अने सगर चक्रीनां नाम लखवां. ते पछीना अनुक्रमे तेर घरोमां शून्य मूकवां. ते पछीना पांच घरमां अनुक्रमे मघवा, सनत्कुमार, शांति, कुंथु, अने अर, ए पांच चक्रीओना नाम लखवां. ते पछीना एक घरमां शून्य लखवुं. ते पछीना एक घरमां सुभूमचक्रीनुं नाम लखवुं. ते पछीना बे खानामां शून्य लखवां. ते पछीना एक खानामां महापद्म चक्रीनुं नाम लखवुं. ते पछीना एक घरमां शून्य मूकवुं, ते पछीना बे खानामां हरिषेण अने जय चक्रीनां नाम लखवां. ते पछीना एक खानामां शून्य लखवुं ते पछीना एक खानामां ब्रह्मदत्तचक्रीनुं नाम लखवुं. अस ते पछीना बे खानामां शून्य मूकवां. एवीरीते बीजी पंक्तिना बत्रीसे खंडो भराइ जशे. (२)

हवे त्रीजी पंक्तिनी स्थापना नीचे मुजब करवी—प्रथमना दश खानाओमां दश शून्य लखवां. ते पछीना पांच खानाओमां अनुक्रमे त्रिपृष्ट, द्विपृष्ट, स्वयंभू, पुरुषोत्तम, तथा पुरुषसिंह, एम पांच वासुदेवोनां नाम लखवां. ते पछीना पांच खानाओमां पांच शून्य लखवां. ते पछीना एक खानामां पुरुषपुंडरीक नामना वासुदेवनुं नाम लखवुं. ते पछीना एक खानामां शून्य मूकवुं. ते पछीना एक खंडमां दत्तवासुदेवनुं नाम लखवुं. ते पछीना बे खानामां बे शून्य लखवां. ते पछीना एक घरमां नारायण वासुदेवनुं नाम लखवुं. ते पछीना बे घरमां बे शून्य मूकवां. ते पछीना एक खानामां कृष्ण वासुदेवनुं नाम लखवुं. अने ते पछीना त्रण खानामां त्रण शून्यो लखवां. एवीरीते त्रीजी पंक्तिना बत्रीसे खंडो भराइ जशे. (३)

हवे चोथी पंक्तिनी स्थापना नीचे मुजब करवी—पेहेला मानमां ऋषभदेव तथा भरतचक्रीना शरीरनी उंचाइ पांचसो धनुष्य लखवी. बीजामां अजितनाथजीनी चारसो पचास, त्रीजामां संभवनाथजीनी चारसो, चोथामां अभिनंदनस्वामीनी त्रणसो पचास, पांचमामां सुमतिनाथनी त्रणसो, छठ्ठामां पद्मप्रभजीनी अढीसो, सातमामां सुपार्श्वजीनी बसो, आठमामां चंद्रप्रभजीनी दोढसो, नवमामां सुविधिनाथजीनी एकसो, दशमामां शीतलनाथजीनी नेवु, अग्यारमामां श्रेयांसनाथ तथा त्रिपृष्ट वासुदेवनी एंसी, बारमामां वासुपूज्यस्वामी तथा द्विपृष्ट वासुदेवनी सीतेर, तेरमामां विमलनाथ तथा स्वयंभू वासुदेवनी साठ, चौदमामां अनंतनाथ तथा पुरुषोत्तम वासुदेवनी पचास, पंदरसामां धर्मनाथजी तथा पुरुषसिंह वासुदेवनी पस्तालीस, शोळमामां मघवाचक्रीनी बेंतालीस, सत्तरमामां सनत्कुमार चक्रीनी एकतालीस, अढारमामां शांतिनाथजीनी चाळीस, ओगणीसमामां कुंथुनाथजीनी पांत्रीस, वीसमामां अरनाथजीनी त्रीस, एकवीसमामां पुरुषपुंडरीक वासुदेवनी ओगणत्रीस, बावीसमामां सुभूम चक्रीनी अठावीस, त्रेवीसमामां दत्त वासुदेवनी छवीस, चोवीसमामां मल्लिनाथजीनी पचीस, पचीसमामां मुनिसुव्रतस्वामी, तथा महापद्म चक्रीनी वीश, छवीसमामां नारायण वासुदेवनी शोळ, सतावीसमामां नमिनाथजी तथा हरिषेण चक्रीनी पंदर, अठावीसमामां जयचक्रीनी बार, ओगणत्रीसमामां नेमिनाथजी तथा कृष्ण वासुदेवनी दश, त्रीशमामां ब्रह्मदत्त चक्रीनी सात धनुष्य जेटली शरीरनी उंचाइ जाणवी. एकत्रीसमामां पार्श्वनाथजीनी नव हाथनी उंचाइ, तथा बत्रीसमा खानामां महावीर प्रभुनी सात हाथनी उंचाइ लखवी. एवीरीते चोथी पंक्तिना बत्रीसे खंडो भराइ गया. (४)

आंक	तीर्थकरो	चक्रीओ	वासुदेवो	शरीर प्रमाण	आयुसंख्या
१०	शीतलनाथ	०	०	९० धनुष्य	एक लाख पूर्व
११	श्रेयांसनाथ	०	त्रिपृष्ट	८० "	चोरासी लाख वर्ष
१२	वासुपूज्यस्वामी	०	द्विपृष्ट	७० "	बोतेर " "
१३	विमलनाथ	०	स्वयंभू	६० "	साठ " "
१४	अनंतनाथ	०	पुरुषोत्तम	५० "	त्रीस " "
१५	धर्मनाथ	०	पुरुषसिंह	४५ "	दश " "
१६	०	मघवा	०	४२॥ "	पांच " "
१७	०	सनत्कुमार	०	४१॥ "	त्रण " "
१८	शांतिनाथ	शांति	०	४० "	एक " "
१९	कुंथुनाथ	कुंथु	०	३५ "	पचाणु हजार वर्ष
२०	अरनाथ	अर	०	३० "	चोराशी " "
२१	०	०	पुरुषपुंडरीक	२९ "	पांसठ " "

आंक	तीर्थंकरो	चक्रीओ	वासुदेवो	शरीर प्रमाण	आयुसंख्या
२२	०	संभूम	०	२८ लाख	साठ हजार वर्ष
२३	०	०	दत्त	२६ "	छपन " "
२४	मल्लिनाथ	०	०	२५ "	पच्चावन " "
२५	मुनिसुव्रत	महापद्म	०	२० "	त्रीस " "
२६	०	०	नारायण	१६ "	वार " "
२७	नमिनाथ	हरिषेण	०	१५ "	दश " "
२८	०	जय	०	१२ "	त्रण " "
२९	नेमिनाथ	०	कृष्ण	१० "	एक " "
३०	०	ब्रह्मदत्त	०	७ "	सातसो वर्ष
३१	पार्श्वनाथ	०	०	९ हाथ	एकसो वर्ष
३२	महावीरस्वामी	०	०	७ "	वहोतेर वर्ष

॥ एवी रीते पांत्रीसमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

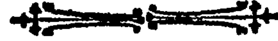
शांतिनाथजीथी मांडीने महावीरप्रभुसुधीना आठ आंतराओमां अंगोनो विच्छेद थयो नथी, परंतु दृष्टिवादनो विच्छेद थयो छे.

एगं वाससहस्सं । पुव्वगयं वीरतित्थ अणुचिन्नं ॥ सेसाण केसिं संखं । कालमसंखं च केसिंपि ।४३७।

श्रीमहावीरप्रभुना शासनमां एक हजार वर्षोसुधी पूर्वगत ज्ञान चाल्युं, अने बाकीना तीर्थंकरोमाना केटलाकना शासनमां संख्याता कालसुधी, अने केटलाकना शासनमां असंख्याता कालसुधी पूर्वगत श्रुतनो अर्थ प्रवर्त्यो एटले ज्ञान चाल्युं छे.

उपर वर्णवेली चारे प्रक्षेप गाथाओ छे.

॥ एवी रीते छत्रीसमुं द्वार संपूर्ण थयुं ॥

॥ हवे साडत्रीसमुं द्वार कहे छे ॥

आ साडत्रीसमा द्वारमां जिनमंदिरमां गयाबाद त्याग करवा लायक एवी दश आशातनाओ देखाडे छे—

तंबोल पाण भोयण । पाणह थीभोग सुयण निठ्ठिवणं ॥ मुत्तु ८ च्चारं ९ जूयं १० । वज्जे जिणमंदिरस्संतो ॥ ४३८ ॥

जिनमंदिरमां गया बाद नीचे जणाव्यां मुजब दश आशातनाओनो त्याग करवो—तांबूल आदिकनुं भक्षण करवुं नही १,

पाणी आदिक पीवुं नही २, भोजन करवुं नही ३, पगरखां पहेरवां नही ४, स्त्रीविलास करवो नही ५, सुवुं नही ६, थुंकवुं नही ७, पेशाब करवो नही ८, वडी नीत करवी नही ९, तथा जुगार रमवुं नही १०. आ दश आशातना विवेकी जनोए अवश्य त्याग करवी.

॥ एवी रीते साडत्रीसमुं द्वार संपूर्ण थयुं ॥

॥ हवे आडत्रीसमुं द्वार कहे छे ॥

आ आडत्रीसमा द्वारमां चोर्यासी आशातनाओनुं वर्णन करे छे—

खेलं १ केलि २ कलि ३ कला ४ कुललयं ५ तंबोल ६ मुग्गालयं ७ । गाली ८ कंगुलिया ९ सरीरधुवणं १० केसे ११ नहे १२ लोहियं १३ ॥ भत्तोसं १४ तय १५ पित्त १६ वंत १७ दसणे १८ विस्सामणं १९ दामणं २० । दंत २१ च्छी २२ नह २३ गंड २४ नासिय २५ सिरो २६ सोत २७ च्छवीणं मलं २८ ॥ ४३९ ॥ मंतं २९ मीलण ३० लिक्खयं ३१ विभजणं ३२ भंडार ३३ दुट्ठासणं ३४ । छाणी ३५ कप्पड ३६ दालि ३७ पप्पड ३८ वडी ३९ विस्सारणं नासणं ४० ॥ अकंदं

वो ३३. ' दुट्ठासण ' एटले पग उपर पग चडावीने वेसवुं ३४. ' छाणी ' एटले छाणा थापी सूकववां ३५. ' कप्पड ' एटले कपडां धोइने सूकववां ३६. ' दालि ' एटले मग आदिक धान्योनी दाल सूकववी ३७. ' पप्पड ' एटले पापड वणीने सूकववा ३८. ' वडी ' एटले वडी करीने सूकववी. ३९. ' विस्सारणं ' एटले उपर जणावेली छाणाथी मांडी वडी सुधीनी वस्तुओने सूकववा माटे पाथरवी ३९. ' नासणं ' एटले गुप्तरीते छुपाइ रहेवुं ४०. ' अक्कंदं ' एटले पुत्र स्त्री आदिकना विरहथी रुदन करवुं ४१. ' विकहं ' एटले राजआदिक चार प्रकारनी विकथा करवी ४२. ' सरत्थ घडणं ' (सरत्थ एवो पाठ दीठामां आवे छे सर एटले वाण अच्छअस्त्र तेनुं फेंकवुं) एटले वाण आदिक शस्त्र घडवां ४३ ' तेरिच्छसंठावणं ' एटले पशु, पक्षी आदिक तिर्यचोने स्थापवां ४४. ' अग्गिसेवण ' एटले तापणी करी तापवुं ४५. ' रंधणं ' एटले रसोइ करवी ४६. ' परिषणं ' एटले सुवर्ण आदिक अथवा सिक्काओनी परीक्षा करवी ४७. ' निस्सीहियाभंजणं ' एटले ' निस्सीहि ' नो भंग करवो (प्रवेश करतां जिनमंदीरमां विवेकी पुरुषोए अवश्य निस्सीहि कहेवी जोइए) ४८. ' छत्त ' एटले छत्र धारण करवुं ४९. ' उपानह ' एटले पगरखां पहेरवां ५०. ' सत्थ ' एटले शस्त्र राखवां. ५१. ' चामर ' एटले चामर वींझाववां ५२. ' मणोणेगत्त ' एटले मनमां अनेक प्रकारनी कल्पनाओ करवी ५३. ' अप्भंगणं ' शरीरपर तेल आदिकनुं मर्दन करवुं ५४. ' सचित्ताणमचाय ' एटले तांबूल आदिक सचित्त पदार्थो साथे राखवां ५५. ' चायमजिए ' एटले हार, वींटी आदिक अजीव पदार्थोनो त्याग करवो. ५६. (तेथी अन्यदर्शनीओ हांसी करे तथा आ मलिन छे तेवुं बोले) ' दिट्ठीअ नो अंजली ' एटले प्रभुनुं दर्शन थतां हाथ

न जोडवा ५७. ‘ साडेगुत्तरसंगभंग ’ एटले धोतीयुं तथा उत्तरासंगने जेम तेम धारण करवां ५८. ‘ मउडं ’ एटले मस्तकपर मुकुट धारण करवो ५९. ‘ मउलि ’ एटले मस्तकपर फेंटो वांधवो ६०. ‘ सिरोसेहर ’ एटले मस्तकपर पुष्प आदिकनो शिरपेच वांधवो ६१. ‘ हुड्डा ’ एटले शरत वकवी ६२. ‘ जिड्डुहगिड्डियाइरमणं ’ एटले गेंडी दडा आदिकनी रमत रमवी ६३. ‘जोहार’ एटले जुहार विगेरे करवा ६४. ‘ भंडक्कियं ’ एटले भांडचेष्टा करवी. अर्थात् नाटकीआनी पेठे कांखमां हाथ घाली वगाडवुं विगेरे चेष्टा करवी. ६५. ‘ रेकारं ’ एटले रेकार आदिक तिरस्कारनां वचनो बोलवां ६६. ‘ धरणं ’ एटले लांघण करवी ६७. ‘ रणं ’ एटले युद्ध करवुं ६८. ‘ विवरणं वालाण ’ एटले केश समारी गुंथवा ६९. ‘ पल्हच्छियं ’ एटले दुपट्टा आदिकथी पलांठी वांधी वेसवुं ७०. ‘ पाउ ’ एटले पगमां चाखडीओ पहेरवी ७१. ‘ पांयपसारणं ’ एटले लांवा पहोळा पग करी वेसवुं. ७२. ‘पुडपुडी’ एटले मुखथी पुपेडी एटले सरणाइ वगाडवा जेवो अवाज करवो, अथवा हाथथी चपटीओ वगाडवी ७३. ‘ पंकं ’ एटले कीचड करवो. ७४. (मंदिरमां कीचड न थाय तेवा अल्प जले नहावुं.) ‘ रओ ’ एटले पोताना पग आदिकपरथी रज झाटकवी ७५. ‘ मेहुण ’ एटले मैथुनसेवा करवी ७६. ‘ जूया ’ एटले माथामांथी जूओ काढवी ७७. ‘ जेमण ’ एटले भोजन करवुं ७८ ‘ गुज्झ ’ एटले लिंग खुल्लुं करवुं ७९. ‘ विज्ज ’ एटले वैदक कार्य करवुं. ८०. ‘ वणिजं ’ एटले वेपार करवो ८१. ‘ सेज्जं ’ एटले शय्या पाथरी सूवुं ८२. ‘ जलं ’ एटले पीवा माटे पाणी राखवुं अथवा पीवुं. ८३. ‘ मज्जणं ’ एटले स्नान करवुं ८४.

इत्यादि आशातनाना कारण सदोष कार्य जिनमंदिरने विषे सरल थकां वर्जन करवां, अथवा निर्मल अंतःकरणवाळाए त्या-

॥ हवे ओगणचाळीसमुं द्वार कहे छे ॥

आ द्वारमां जिनेश्वर प्रभुना आठ महाप्रातिहार्योनुं वर्णन करे छे—

कंकिल्लि १ कुसुमवुट्ठी २ । देवज्झुणि ३ चामरा ४ सणाइं ५ च ॥ भावलय ६ भेरि ७ छत्तं ८ । जयंति जिणपाडिहेराइं ॥ ४४६ ॥

(१) अशोकवृक्ष नामनो पेहेलो प्रातिहार्य छे. प्रतिहार एटले इंद्रनी आज्ञामुजब काम करनारा देवो, अने तेओए तेनी आज्ञाप्रमाणे विकुर्वेली वस्तुओ ' प्रातिहार्य ' कहेवाय छे. ते आठ प्रातिहार्योमानो पेहेलो ' अशोकवृक्ष ' नामे जे प्रातिहार्य छे, ते समवसरणमां विराजेला प्रभुनी उपर पोतानां लाल रंगनां अतिमनोहर पत्रपल्लवोथी शोभी रहेलो छे, तेनां विकस्वर थयेलां पुष्पोमांथी सर्वना हृदयने आनंद उपजावनारी सुगंधि फेलाइ रहे छे. (१)

(२) बीजो ' कुसुमवृष्टि ' नामनो प्रातिहार्य देवो विकुर्वे छे. एटले के जलमां तथा जमीनपर उगेलां नाना प्रकारनां अति मनोहर सुगंधवाळां, तथा नीचे करेलां डींटोवाळां, अने उपरना भागमां विकस्वर पांखडीयोयुक्त मुखवाळां पचरंगी पुष्पोनी चालता पुरुषना घुंटण घुंची जाय एटला जाडा थरवाळी देवो वृष्टि विकुर्वे छे. (२)

(३) त्रीजो ' दिव्यध्वनि ' नामनो प्रातिहार्य छे. एटले के सरस अमृतरस सरखो कानने अति प्रिय लागतो, तथा जे सां-

भळवामाटे चरवा विगेरेनुं कार्य छोडी देइ आसपासथी हरणोना टोळे टोळां त्यां आवी पहोंचे छे, एवो सर्व प्राणीओने आनंद देनारो दिव्य नाद देवो समवसरणमां विकुर्वे छे. (३)

(४) चोथो " चामर " नामनो प्रातिहार्य छे. एटले के अति मनोहर केळना वृक्षना कोमळ तंतुओना समूहसरखा, तथा देदीप्यमान किरणोना समूह सरखा, अने विविध प्रकारनां रत्नोमांथी निकळतां किरणोना अंकूराओना समूह सरखा, तथा दशे दिशाओमां इंद्र धनुष्यनी परें विस्तार पामेला, सुवर्णना दंडवाळां चामरो प्रभुनी उपर देवो ढाळे छे. (४)

(५) पांचमो "सिंहासन" नामनो प्रातिहार्य छे. एटले के अति देदीप्यमान जटाओना समूहथी मनोहर स्कंधवाळा, तथा कर्मरूपी वैरीओने डरावबामाटे विकराल दृष्टिवाळा जींवता सिंहनी तुलना करनारा, तथा विविध प्रकारनां उत्तम रत्नोथी जडेला, तथा ते रत्नोमांथी विस्तार पामती किरणोनी श्रेणिओथी अंधकारने नाश करनारा, तथा मेरुपर्वतना शिखर सरखा उंचा, एवा सिंहासनने देवो विकुर्वे छे. (५)

(६) छठो " भामंडल " नामनो प्रातिहार्य छे. एटले के शरद् ऋतुमां प्रकाश पामता, तथा अखंड किरणोवाळा सूर्यमंडल सरखा, अने आंखोने पण आंजी नाखनारा, तथा स्वभावथीज अति देदीप्यमान एवां तीर्थकर प्रभुना रूपने आच्छादित करीने, एकठुं करी तेमना मस्तकनी पाछळ एवा गोळ आकारना भामंडलने देवो विकुर्वे छे. (६)

(७) सातमो " दुंदुभि " नामनो प्रातिहार्य छे, एटले के अति मनोहर एवो जेनो गंभीर शब्द समस्त जगतमां व्यापी

सचित्त पुष्पो पण होय छे, कह्युं छे के—

बिंटट्ठाइं सुरभिजल—थलयं दिव्वकुसुमनीहारिं ॥ पइरिंति समंतेणं, दसद्धवण्णा कुसुमवुट्ठिं ॥ १ ॥

अर्थः—नीचा दींटवाळां, तथा जलमां अने स्थलमां उत्पन्न थयेलां सुगंधि पचरंगी दिव्य पुष्पोनी वृष्टि देवो चोतरफ करे छे.

वळी ते माटे अहीं कोइ एवुं समाधान करे छे के, ज्यां व्रतधारी साधु, साधवीओ बेशे छे, त्यां ते सचित्त पुष्पोनी वृष्टि देवो करता नथी.

परंतु ते उत्तर पण अयुक्त छे, केमके साधु साधवीओ कंइं पुतळांनी माफक तेटलाज स्थानकमां बेशी रहे, ए असंभवित छे, केमके प्रयोजन पड्ये त्यां तेमनुं गमनागमन संभवे छे.

हवे ते माटे सर्व गीतार्थोंने संमत एवो उत्तर आपे छे के, त्यां एक योजन मात्रनी समवसरणनी भूमिमां पार विनाना देव, दानव, मनुष्य आदिकोनी जबरी भीड थाय छे, तो पण श्रीजिनेश्वर प्रभुना अतिशयथी परस्पर कोइने पण बाधा थती नथी, तेम घुंटणपूर वरसावेलां ते अतिशय सुगंधिवाळां, मंदार, मुचकुंद, कमल, तथा मालती आदिक सचित्त पुष्पोना जीवोने पण साधु साध्वी विगेरेना संमर्दनथी पण बिलकुल पीडा उपजती नथी, परंतु तेओने ते संमर्दनथी उलटो वधारे आनंद अने उल्लास प्राप्त थाय छे.

हवे दिव्यध्वनि माटे कोइ शंका करे के, प्रभुनो स्वाभाविक ध्वनिज अमृत सरखो सर्व प्राणिओने आनंद उपजावनारो छे,

छतां ते प्रतिहारे कर्यो, एम शा माटे कह्युं?

ते शंकानुं समाधान करे छे के, जो के प्रभुनो स्वाभाविक ध्वनिज अति हर्षने उपजावनारो छे, परंतु जगतमां पण जेम मधुर कंठथी गानारा गवैयानी साथे तेना नादने विशेष मधुरता आपवा माटे वीणा, मृदंग आदिक वगाडवामां आवे छे, तेम मालकौंस रागथी देशना आपनारा प्रभुना ध्वनिने विशेष मधुरता आपवा माटे बन्ने बाजुपर रहेला देवो विविध प्रकारनां दिव्य वाजित्रो वगाडे छे. ॥ ४४६ ॥

॥ एवीरीते ओगणचालीसमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

॥ हवे चालीसमुं द्वार कहे छे ॥

आ चालीसमा द्वारमां श्रीतीर्थंकर प्रभुना चोत्रीस अतिशयोनुं वर्णन करे छे—

रयरोयसेयरहिओ । देहो १ धवलाइं मंसरुहिराइं २ ॥ आहारा नीहारा । अद्दिसाओ ३ सुरहिणोसासा ४ ॥ ४४७ ॥ जम्माउ इमे चउरो । इक्कारस कम्मक्खयभवा इण्हिं ॥ खित्ते जोयणमित्ते । तिजयजणो माइ बहुओवि ५ ॥ ४४८ ॥ नियभासाए नरतिरि–सुराण धम्मावबोहिया वा-

अर्थः—तीर्थंकर प्रभुनी वाणीने देवो पोतानी देवभाषारूपे, मनुष्यो पोतानी मनुष्यभाषारूपे, भिल्लो पोतानी भिल्लभाषारूपे तथा तिर्यंचो पोतानी तिर्यंचनी भाषारूपे माने छे. ॥ १ ॥

एवी रीतना आश्चर्यकारक अतिशयविना एकीवेळाये अनेक जीवोनो उपकार करी शकातो नथी. (६)

(७) प्राणीओना पूर्वे उत्पन्न थयेला रोगो शांत थाय छे, अने नवा रोगो उत्पन्न थता नथी. (७)

(८) पूर्व भवमां बांधेलां वैर, तथा जातिसंबंधि वेर पण प्राणीओने परस्पर उत्पन्न थतां नथी. (८) ॥ ४४९ ॥

(९) दुर्भिक्ष एटले अनाज, जल आदिकनो दुष्काल पडतो नथी. (९)

(१०) डमर एटले पोताना लश्करसंबंधि, तेम शत्रुना लश्करसंबंधि लोकोने भय थतो नथी. (१०)

(११) दुर्मारी एटले देवता आदिके करेला महामारी एटले मरकीथी प्राणीनुं मरण थाय नहीं. (११)

(१२) ईति एटले तीड, शुक, उंदर आदिक धान्योनो विनाश करनारां प्राणीओनी उत्पत्ति थाय नहीं. (१२)

(१३) अतिवृष्टि एटले अतिशय वरसाद के जेथी धान्य आदिकनी उत्पत्तिज न थाय, तेवी अतिवृष्टि पण थाय नही (१३)

(१४) अनावृष्टि एटले वरसादनो बिलकुल अभाव पण थाय नही. (१४)

उपर जणावेला रोग आदिक सात उपद्रवो ज्यां ज्यां भगवान् विचरे, त्यां त्यां चार दिशाओमां पचीस पचीस जोजन सुधीमां थतां नथी. ते माटे समवायांग सूत्रमां कह्युं छे के—

" जओ जओवि यण अरिहंता भगवंतो विहरंति, तओ तओवि य ण जोअणपणवीसाए णं ईई ण भवइ, मारी न हवइ, न एइ परचक्कं, न भवेइ सचक्कं, अइवुट्ठि न भवइ, अणावुट्ठी न भवइ, दुब्भिक्खं न भवइ, पुव्वुपण्णावि य ण उप्पाईया वाही खिप्पामेव उवसमतित्ति "

अर्थः—ज्यां ज्यां अरिहंत भगवान विचरे छे, त्यां त्यां पचीस जोजनसुधीमां ईति, मरकी, शत्रुनुं लश्कर, पोतानुं लश्कर, अतिवृष्टि, अनावृष्टि तथा दुर्भिक्ष एटले दुष्काळनो भय थतो नथी, तेमज पूर्वे उत्पन्न थयेला रोगो नाश पामे छे, अने नवा रोगो उत्पन्न थता नथी. ठाणांगसूत्रनी टीकामां पण दशमा स्थानकमां लख्युं छे के–" महावीरस्य भगवतः स्वभावप्रशमितयोजनशतमध्यगतैवरमारिविड्वरदुर्भिक्षाद्युपद्रवस्यापीति " एटले महावीर प्रभु ज्यां विचरे छे त्यां स्वभावथीज एकसो जोजनसुधीमां रहेलां वैर, मरकी, भय तथा दुष्काळ आदिक उपद्रवो शांत थाय छे.

(१५) भामंडल एटले प्रभुना मस्तकनी पाछळ वार स्वरूपवाळा सूर्यना तेजने पण जितनारा एवा भामंडलनी कांतिनो उद्योत प्रसरी रहे छे. (१५) ॥ ४५० ॥

उपर वर्णवेला अग्यार अतिशयो कर्मोना क्षयथी थाय छे, हवे बाकी रहेला ओगणीस अतिशयो देवो करे छे, ते देखाडे छे–

(१६) सिंहासन एटले आकाशनी पेठे अति निर्मळ स्फटिक मणिनुं पादपीठ सहित देवो रचे छे. (१६)

(१७) अत्यंत मनोहर अने पवित्र त्रण छत्रो प्रभुना मस्तकपर धारण करे छे. (१७)

(१८) इंद्रध्वज एटले नानी नानी अनेक पताकाओवाळो रत्नमय, अने बीजी धजाओ करतां अति मोटो इंद्रध्वज देवो

(३१) वळी ज्यां प्रभु विचरे छे, त्यां चाष तथा मयूर आदिक उत्तम शुकन आपनारां पक्षिओ पण दक्षिण तरफ एटले जमणी बाजुए गमन करनारां थाय छे. (३१)

(३२) एक जोजन सुधिमां संवर्तक नामे वायु सुगंधयुक्त, शीतल, मंद गतिवाळो अने अनुकूलतावाळो वाय छे. (३२) ते माटे समवायांगमां कह्युं छे के—

" सीयलेण सुहफासेणं सुरहिणा मारुएणं जोयणपरिमंडलं सव्वओ समंता संपमज्जिज्जइत्ति "

अर्थः—सर्व तरफ एक जोजन सुधीमां शीतल, सुखस्पर्शवाळो तथा सुगंधि पवन वाय छे. ॥ ४५५ ॥

(३३) ज्यां ज्यां भगवान् गमन करे छे, त्यां त्यां सर्व वृक्षो नम्र थइ प्रभुने प्रणाम करे छे. (३३)

(३४) ज्यां ज्यां भगवान् विचरे छे, त्यां त्यां जलयुक्त मेघनी गर्जना सरखी गंभीर नादवाळो, तथा त्रणे भुवनमां फेलाता शब्दवाळी दुंदुभिओ वाग्या करे छे. (३४)

एवीरीते उपर वर्णवेला चोंत्रीस अतिशयो सर्व तीर्थंकरोने प्राप्त थाय छे. ॥ ४५६ ॥

अहीं समवायांगसूत्रनी साथे जे कांइ विपर्यास देखाय छे, तेने मतांतर तरीके जाणी लेवुं, अने ते मतांतरनो हेतु तो सर्वज्ञ प्रभुज जाणी शके. ॥

॥ एवी रीते चाळीसमुं द्वार संपूर्ण थयुं ॥

॥ हवे एकतालीसमुं द्वार कहे छे ॥

आ एकतालीसमा द्वारमां अढार प्रकारना दोषोनुं स्वरूप वर्णवे छे—

अन्नाण १ कोह २ मय ३ माण ४ । लोह ५ माया ६ रई ७ य अरई ८ य ॥ निद्दा ९ सोय १०
अलिय–वयण ११ चोरिया १२ मच्छर १३ भया १४ य ॥ ४५७ ॥ पाणिवह १५ पेम १६ कीला
–पसंग १७ हासा १८ य जस्स इय दोसा ॥ अट्ठारस्सवि पणट्ठा । नमामि देवाहिदेवं तं ॥४५८॥

(१) अज्ञान एटले संशयना अध्यवसायविना विपर्यास भासनरूप मूढपणुं. (१)

(२) कोह एटले क्रोधनो प्रादुर्भाव थवो ते. (२)

(३) मद एटले कुल, बल, ऐश्वर्य, रूप तथा विद्या आदिकथी उत्पन्न थयेलो अहंकार, अथवा बीजाने हलको पाडवाना निबंधनरूप मद जाणवो. (३)

(४) मान एटले मानसिक कदाग्रहने न छोडवो ते, अथवा युक्तिपूर्वक पोते बोलेलां वचननो आग्रह करवो ते. (४)

(५) लोभ एटले गृद्धिः, अर्थात् द्रव्य आदिकनी अतिशय लालच करवी ते. (५)

(६) माया एटले दंभ अथवा कपटजाल करवी ते. (६)

॥ हवे तेंतालीसमुं द्वार कहे छे ॥

आ तेंतालीसमा द्वारमां तीर्थंकर प्रभुना दीक्षा संबंधि तपनुं वर्णन करे छे—

सुमइत्थ निच्चभत्तेण । निग्गओ वासुपुज्जजिणो चउत्थेण ॥ पासो मल्लीवि य । अट्ठमेण सेसाओ छट्ठेण ॥ ४६० ॥

आ अवसर्पिणी कालमां थयेला चोवीस तीर्थंकरोमांथी सुमतिनाथ प्रभुए नित्य भोजन करतां थकांज गृहवासनो त्याग करी दीक्षा लीधी छे. बारमा तीर्थंकर श्रीवासुपूज्यप्रभुए एक उपवास करीने दीक्षा लीधी छे. त्रेवीसमा तीर्थंकर श्रीपार्श्वनाथ, तथा ओगणीसमा तीर्थंकर श्रीमल्लिनाथ प्रभुए त्रण उपवास करीने दीक्षा लीधी छे. अने बाकीना ऋषभदेव आदिक वीश तीर्थंकरोए बे उपवास करीने दीक्षा लीधी छे. ॥ ४६० ॥

॥ एवीरीते तेंतालीसमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

॥ हवे चमालीसमुं द्वार कहे छे ॥

आ चमालीसमा द्वारमां तीर्थंकर प्रभुओनो ज्ञानसंबंधि तप वर्णवे छे—

अट्ठमभत्तवसाणे । पासोसहमल्लिरिट्ठनेमींणं ॥ वसुपुज्जस्स चउत्थेण । छट्ठभत्तेण सेसाणं ॥ ४६१ ॥

अष्टमभक्तने अंते, एटले त्रण उपवासनो तप कर्याबाद पार्श्वनाथजी, ऋषभदेवजी, मल्लिनाथजी, तथा अरिष्टनेमिप्रभुने केवलज्ञान उत्पन्न थयेलुं छे. वासुपूज्य प्रभुने एक उपवासना तप पछी केवलज्ञान थयुं छे, अने बाकीना अजितनाथजी आदिक ओगणीस तीर्थंकरोने छठ एटले बे उपवासने अंते केवलज्ञान थयुं छे. ॥ ४६१ ॥

॥ एवीरीते चमालीसमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

॥ हवे पस्तालीसमुं द्वार कहे छे ॥

आ पीस्तालीसमा द्वारमां तीर्थंकरोना मोक्ष संबंधि तपनुं वर्णन करे छे—

निवाणं संपत्तो । चउद्दसभत्तेण पढम जिणचंदो ॥ सेसाओ मासिएणं । वीरजिणिंदो य छट्ठेणं ।४६२।

प्रथम जिनेश्वर श्रीऋषभदेव प्रभु चौदभक्त एटले छ उपवास करीने मोक्षे गया छे, बाकीना अजितनाथ प्रभुथी मां-

नमिमो । सोलसमं चित्तगुत्तंति ॥ ४७१ ॥ सत्तरसमं च वंदे । रेवइजीवं समाहिनामाणं ॥ संवरमट्ठारसमं । सयालजीवं पणिवयामि ॥ ४७२ ॥ दीवायणस्स जीवं । जसोहरं वंदिमो इगुणवीसं ॥ कण्हगजियं गयतण्हं । वीसइमं विजयमभिवंदे ॥ ४७३ ॥ वंदे इगवीसइमं । नारयजीवं च मल्लिनामाणं ॥ देवजिणं बावीसं । अंबडजीवस्स वंदेहं ॥ ४७४ ॥ अमरजियं तेवीसं । अणंतविरियाभिहं जिणं वंदे ॥ तह साइबुद्धजीवं । चउवीसं भद्दजिणनामं ॥ ४७५ ॥ उसप्पिणीए चउवीस । जिणवरा कित्तिया सनामेहिं ॥ सिरिचंदसूरिनामेहिं । सुहयरा हुंतु सयकालं ॥ ४७६ ॥

श्रीमहावीर प्रभुना परम श्रावक एवा श्रीश्रेणिक राजाना जीव पद्मनाभ नामे पहेला तीर्थंकर थशे, तेमने हुं वंदन करुं छुं. (१) श्रीमहावीर प्रभुना सुपार्श्व नामे काकानो जीव जे सूरदेव नामे बीजा तीर्थंकर थशे, तेने हुं वांदुं छुं. (२) त्रीजा सुपार्श्व नामे जिन, के जे कोणिकना पुत्र उदायि महाराजनो जीव, के जेणे भववासनो त्याग करेलो छे, तेने हुं वांदुं छुं. (३) दृढायुष्ना जीवरूप श्रीमहावीरप्रभुनो पोटिल्ल नामे श्रावकनो जीव चोथा स्वयंप्रभ नामे जिन थशे, तेने हुं वांदुं छुं. (४) दृढायुष्ना जीवरूप पांचमा सर्वानुभूति नामे जिन थशे, तेने हुं वांदुं छुं. (५) कीर्तिनो जीव देवश्रुत नामे छठा जिन थशे, तेने हुं वांदुं छुं. (६)

शंख नामे श्रावकनो जीव सातमा उदय नामे जिन थशे, तेमने हुं वांदुं छुं. (७) आनंद श्रावकनो जीव आठमा पेढाल नामे
जिन थशे, तेने हुं वांदुं छुं. (८) देवताए जेनी सेवा करेली छे, एवा सुनंदना जीवरूप नवमा पोट्टिल नामना जिनने हुं वां-
दुं छुं. (९) शतक श्रावकना जीवरूपी दशमा शतकीर्ति नामे जिनने हुं नमुं छुं. (१०) देवकीना जीवरूप अग्यारमा मुनि-
सुव्रत नामे जिनने हुं वांदुं छुं. (११) जगतने विषे दीपक समान एवा सत्यकीना जीवरूप बारमा अमम नामना जिनने हुं
वंदुं छुं. (१२) तेरमा वासुदेवना जीवरूप निःकषाय जिनने हुं नमुं छुं. (१३) चौदमा बलदेवना जीवरूप निःपुलायक
नामना जिनने हुं नमुं छुं. (१४) पंदरमा सुलसा श्राविकाना जीवरूप निर्ममत्व नामना जिनने हुं नमुं छुं. (१५) शोलमां
रोहिणीना जीवरूप चित्रगुप्त नामना जिनने हुं वांदुं छुं. (१६ , सतरमां रेवती श्राविकाना जीवरूप समाधि नामना जिनने हुं
नमुं छुं. (१७) अढारमा सतालीना जीवरूप संवर नामना जिनने हुं नमुं छुं. (१८) ओगणीसमा द्वीपायनना जीवरूप यशोधर ना-
मना जिनने हुं वांदुं छुं. (१९) वीशमा तृष्णा रहित एवा कृष्णना जीवरूप विजय नामना जिनने हुं वंदन करुं छुं. (२०)
एकवीशमा नारदना जीवरूप मल्लि नामना जिनने हुं वांदुं छुं. (२१) बावीशमा अंबड तापसना जीवरूप देव नामना जिनने
हुं नमुं छुं. (२२) त्रेवीशमा अमरना जीवनरूप अनंतवीर्य नामना जिनने हुं नमुं छुं. (२३) चोवीशमा स्वातिबुधना जीवरूप
भद्र नामना जिनने हुं नमस्कार करुं छुं. (२४) एवीरीते भविष्यकाळनी उत्सार्पिणीमां थनारा चोवीश जिनेश्वरोनां नामो,
तेओना पूर्व भवसंबंधि नामो प्रगट करवा पूर्वक प्रतिपादन कर्यां, तेनी साथे सूत्रकार श्रीचंद्र नामना आचार्यजीए स्तुतिकार त-

॥ हवे ओगणपचासमुं द्वार कहे छे ॥

आ ओगणपचासमा द्वारमां सिद्धोना पंदर भेदो देखाडे छे—

तित्थयर १ अतित्थयरा २। तित्थ ३ सलिंग ४ अन्नलिंग ५ थी ६ पुरिसा ७ ॥ गिहिलिंग ८ न-
पुंस ९ अतित्थ—सिद्ध १० पत्तेयबुद्धा ११ य ॥ ४७९ ॥ एग १२ अणेग १३ सयंबुद्ध १४। बुद्ध-
बोहिय १५ पभेयओ भणिया ॥ सिद्धंते सिद्धाणं। भेया पन्नरससंखत्ति ॥ ४८० ॥

तीर्थंकरनी पदवीने प्राप्त थइने जेओ सिद्ध थया छे, तेओ 'तीर्थंकरसिद्ध' कहेवाय छे. १. सामान्यपणे केवलज्ञान पामी-ने जेओ सिद्ध थया छे, तेओ 'अतीर्थंकरसिद्ध' कहेवाय. २. जेथी संसाररूपी सागर तराय ते तीर्थ कहेवाय, एटले के स-त्य स्वरूपवाळा जीव तथा अजीव आदिक पदार्थोना समूहने निरूपण करनारुं तथा जिनेश्वर प्रभुए बनावेलुं जे प्रवचन ते तीर्थ कहेवाय, वळी ते तीर्थ आधारविना होइ शकतुं नथी, माटे तेने संघरूप अथवा प्रथम गणधररूप जाणवुं. तेवा गणधररूप तीर्थ-नो प्रादुर्भाव थये छते जे सिद्ध थाय ते 'तीर्थसिद्ध' कहेवाय. ३. स्वलिंग एटले रजोहरण आदिकरूप पोताना साधुवेषमां रह्या थका जेओ सिद्ध थाय, तेओ 'स्वलिंगसिद्ध' कहेवाय. ४. अन्यलिंग एटले परिव्राजक आदिकना संबंधवाळा वल्कल अ-थवा भगवां कपडां आदिकरूप द्रव्यलिंगमां रह्या थका समकीत पामी तेज समये केवलज्ञान पामी जेओ सिद्ध थाय, तेओने

‘ अन्यलिंगसिद्ध ’ जाणवा, अन्यथा तेओ जो पोतानुं लांबुं आयुष्य जुए तो ते निश्चयथी साधुवेपनेज अंगीकार करे, अने एवी रीते साधुवेष लीधा बाद जो सिद्ध थाय, तो तेओ अन्यलिंगसिद्ध कहेवाय नही. ५. स्त्रीपणाने धारण करनारां लिंगथी जेओ सिद्ध थया छे, तेओ ‘ स्त्रीलिंगसिद्ध ’ कहेवाय, तेओ त्रण प्रकारना होय छे, वेद, शरीरनिर्वृत्ति अने नेपथ्य. तेमां अहीं मात्र-शरीरनिर्वृत्तिनुंज प्रयोजन छे, वेद अने नेपथ्यनुं प्रयोजन नथी, केमके वेद होते छते सिद्धपणानो अभाव छे, तेम नेपथ्यनुं पण अप्रमाणपणुं छे. एवीरीते ते स्त्रीलिंगमां वर्तता थका जेओ सिद्ध थया छे, तेओने ‘ स्त्रीलिंगसिद्ध ’ जाणवा. ६. शरीरनी निवृत्ति-रूप पुरुपलिंगमां रह्या थका जेओ सिद्ध थया छे, तेओने ‘ पुरुपलिंगसिद्ध ’ जाणवा. ७. गृहस्थावस्थामां रह्या थका मरुदेवा आदिकनी पेठे जेओ सिद्ध थया छे, तेओने ‘ गृहलिंगसिद्ध ’ जाणवा. ८. नपुंसकलिंगमां रह्या थका जेओ सिद्ध थया छे, तेओने ‘ नपुंसकलिंग सिद्ध ’ जाणवा. ९. तीर्थनो जे अभाव ते अतीर्थ कहेवाय, एवीरीते तीर्थना अभावे मरुदेवा आदिकनी पेठे, अथवा श्रीसुविधिनाथ अने श्रीशांतिनाथ वचेना आंतराओमां तीर्थनो व्यवच्छेद थया पछी पाछी तीर्थनी उत्पत्ति ज्यांसुधिमां थइ नथी त्यां सुधीमां जातिस्मरण आदिकथी जेओ सिद्ध थया छे, तेओ ‘ अतीर्थसिद्ध ’ कहेवाय छे. १०. कंइक वृषभ आदिक कारणने अनित्य भावनानो हेतु जाणीने परमार्थने ध्यानमां लेइ जेओ प्रतिबोध पामी सिद्धिपद पामेला छे, तेओने ‘ प्रत्येकबुद्ध सिद्ध ’ जाणवा. ११. एक समयमां एकाकीपणेज जेओ सिद्ध थया छे, तेओने ‘ एकसिद्ध ’ जाणवा. १२. एक समयमां जेओ अनेकनी साथे सिद्ध थया, तेओने ‘ अनेकसिद्ध ’ जाणवा. १३. पोतानी मेळेज तत्वज्ञान पामीने आर्द्रकुमार आदिकनी पेठे जे-

प्रमाण कह्युं छे, ते वहुलपणानी अपेक्षाये कहेलुं छे, एम जो न स्वीकारीयें तो पांचसो पचीश धनुष्यना प्रमाणवाळी उत्कृष्टी अवगाहना थाय छे, अने ते अवगाहना मरुदेवी माताना समयमां वर्तनारा मनुष्योनीज जाणवी, केमके बीजा आदेशमुजब मरुदेवी माताने पण नाभिकुलकरनी समानज कहेल छे, ते माटे सिद्धप्राभृतनी टीकामां कह्युं छे के—

'मरुदेवीवि आयुसंतरेण नाभितुल्लत्ति'

मरुदेवी माता पण बीजा आदेशमुजब नाभिराजानी समानज हतां.

सिद्धप्राभृतमां पण कह्युं छे के—

'ओगाहणा जहण्णा । रयणीदुग अह पुणोइ उक्कोसो ॥ पंचेव धणुसयाइं । धणुहपहुत्तेण अहियाइ ॥ १ ॥

जघन्य अवगाहना बे हाथनी होय छे, अने उत्कृष्टी धनुष्यपृथक्त्व अधिक पांचसो धनुष्यनी होय छे. ए गाथनी टीकामां पण कह्युं छे के—अहीं पृथक्त्व शब्द बहुपणाने सूचवनारो छे, अने ते बहुपणुं अहीं पचीस धनुपरूप जाणवुं. ॥ ४८१ ॥

॥ एवी रीते पचासमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

॥ हवे एकावनमुं द्वार कहे छे ॥

आ एकावनमा द्वारमां एक समयमां गृहिलिंगे सिद्ध थता, अन्यलिंगे सिद्ध थता तथा स्वलिंगे सिद्ध थता सिद्धोनी संख्या जणावे छे—

इह चउरो गिहिलिंगे। दसन्नलिंगे सयं च अठहियं ॥ विन्नेयं च सलिंगे। समएणं सिज्झमाणाणं ।४८२।

आ मनुष्यलोकमां जिनशासनमां गृहस्थिपणाना वेषमां रहेताथका एक समयमां उत्कृष्टा चार मनुष्यो सिद्ध थाय छे, तथा तापस आदिक अन्यदर्शनीना वेषमां रहेता थका एक समयमां उत्कृष्टा दश मनुष्यो सिद्धिपद पामे छे. वळी स्वलिंग एटले मुनिपणाना वेषमां रहेता थका एक समयमां उत्कृष्टा एकसोने आठ मनुष्यो सिद्धिपद पामे छे. ॥ ४८२ ॥

॥ एवी रीते एकावनमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

॥ हवे बावनमुं द्वार कहे छे. ॥

आ बावनमा द्वारमां बत्रीस आदि निरंतर पणे सिद्ध थता एकसोने आठ सुधी, ते एक समयथी मांडी आठ समय सुधीमां सिद्ध थता जीवोनी सख्या कहे छे—

बत्तीसाइ सिज्झंति । अविरयं जाव अठअहियं सयं ॥ अठसमएहिं एक्के-कूणं जावेकसमयंति ।४८३।

बत्तीसा अडयाला । सठी बावत्तरी य बोधवा ॥ चुलसीई छन्नउई । दुरहियमठोत्तरसयं च ।४८४।

हवे आज द्वारमां कइ गतिथी आवेला, अने केटला उत्कृष्टपणे एक समयमां सिद्ध थाय छे ? ते संबंधि हकीकतने विशेषपणे दर्शावतायका कहे छे—

इत्थीओ पुरिसा पुण । दस दस वीस नर कप्प जोइस । पंच य भवणवण दस य तिरियाणं ॥ रयणाइसु तिसु । सव्वेवि कप्पविणा ॥ ४८७ ॥ कप्पदुसयं पुहवी । आऊ पंकप्पभाओ चत्तारि ॥ दस दस छ तरूणमंतरं सिज्झे ॥ ४८८ ॥

मनुष्यमांथी स्त्रीपणानो त्याग करी पाछा बीजा भवमां मनुष्यपणामां स्त्रीवेदे आवी जे एक समये सिद्ध थाय छे, तेनी संख्या आगळ जणाव्या मुजब वीशनीज जाणवी. वळी कल्प एटले सौधर्म तथा ईशान देवलोकनी देवीओ चवीने बीजा भवमां मनुष्यगतिमां स्त्रीरूपे उत्पन्न थइ वीश सिद्ध थाय छे. वळी ते बेज देवलोकमां स्त्रीओ थाय छे, माटे सामान्यपणे कल्प शब्द कहेवाथी पण ते बेज देवलोक जाणवा. ज्योतिषीओनी स्त्रीओ मनुष्यगतिमां स्त्रीपणे आवीने एक समये वीश सिद्ध थाय छे. भवनपति, असुरकुमार आदिक दश निकायो तथा व्यंतरनी स्त्रोओ मनुष्यगतिमां स्त्रीपणे आवीने दरेक पांच पांच सिद्ध थाय छे. पंचेंद्रिय तिर्यंचनी स्त्रीओ मनुष्य भवमां स्त्रीपणुं पामीने दश सिद्ध थाय छे. एवीरीते स्त्रीओनुं वर्णन कर्युं. हवे कल्प शिवायना मनुष्य, ज्योतिष्क, भवनपति, व्यंतर तथा तिर्यंच गतिरूप पांचे स्थान संबंधि पुरुषो पुरुषपणुं छोडी बीजा भवमां मनुष्यगतिमां आवी

||

एक समये उत्कृष्टा दरेक दश दश सिद्ध थाय छे. हवे कल्पमांथी आवेला केटला पुरुषो सिद्ध थाय छे? ते कहे छे—कल्पस्थ एटले विमानवासी देवो बीजा भवमां मनुष्यपणामां पुरुषपणुं पामीने एक समयमां उत्कृष्टा एकसोने आठ सिद्ध थाय छे. तथा पृथ्वीकाय, अप्काय अने पंकप्रभा नारकीथी आवेला दरेक चार चार सिद्ध थाय छे. रत्नप्रभा, शर्कराप्रभा तथा वालुकाप्रभा, ए त्रणमांथी आवेला दरेक दश दश सिद्ध थाय छे. धूमप्रभा आदिक त्रण नरकमांथी आवेला सिद्ध थता नथी. वनस्पतिकायमांथी मनुष्यभवमां आवेला उत्कृष्टा एक समये छज सिद्ध थाय छे. तेजोकाय तथा वायुकायना जीवोने बीजा भवमां मनुष्यपणुं प्राप्त न थवाथी, तेमज बेंद्रि, त्रेंद्रि तथा चउरिंद्रियना जीवोने तेवा प्रकारना भवस्वभावथी ते पछीना भवमां सिद्धिपदनो अभाव छे. ते माटे प्रज्ञापनामां कह्युं छे के—

" अणंतरागयाणं भंते नेरइया एगसमएणं केवइया अंतकिरियं पकरिंति? गोयमा! जहन्नेणं एगो वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं दस रयणप्पभापुढवीनेरईयावि, एवं चेव जाव वालुयप्पभापुढवीनेरइया, पंकप्पभापुढवीनेरइया उक्कोसेणं चत्तारि, असुरकुमारा दस, असुरकुमारी उ पंच, एवं जहा असुरकुमारा सदेवीया तहा जाव थणियकुमारा. पुढवीकाइया चत्तारि, एवं आउकाइयावि, वणस्सइकाइया छ, पंचिंदियतिरिक्खजोणिया दस, पंचिंदियतिरिक्खजोणिणीओवि दस, मणुस्सा दस, मणुस्सीओ वीसं, वाणमंतरा दस, वाणमंतरीओ पंच, जोइसिया दस, जोइसीणीओ वीसं, वेमाणिया यठसयं, वेमाणिणीओ वीसमिति. ॥

" सेसाओ अठ्ठ भंगा । दसग दसगं तु होइ इक्केको "

बाकीना आठ भांगाओमांथी दरेकमां दश दश सिद्ध थाय छे.

वळी अहीं कंइक बीजुं विशेष दर्शावे छे—जेमके नंदनवनमां एक समये चार सिद्ध थाय छे. केमके " नंदणे चत्तारि एटले नंदनवनमां चार " एम सिद्धप्राभृतनी टीकामां कहेल छे.

प्रत्येक विजयमां वीश सिद्ध थाय छे, केमके " वीसा एगयरे विजये एटले दरेक विजयमां वीश " एवुं शास्त्रनुं वचन छे.

वळी संहरणथी कर्मभूमि, अकर्मभूमि तथा कूट पर्वत आदिक सर्व स्थानकोमां एक समये उत्कृष्टा दश दश सिद्ध थाय छे. पंडकवनमां तो संहरणथी बे सिद्ध थाय छे. पंदरे कर्मभूमिओमां दरेकमां जन्मथी एकसोने आठ सिद्ध थाय छे. ते माटे सिद्धप्राभृतसूत्रमां कह्युं छे के—

" संकमणाए दसग । दो चेव हवंति पंडगवणम्मि ॥ समएण य अठ्ठसयं । पन्नरससु कम्मभूमीसु ॥ १ ॥ "

संहरणथी दश, पंडकवनमां बे, अने पन्नर कर्मभूमिओमां एक समये एकसोने आठ सिद्ध थाय छे.

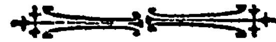
वळी उत्सर्पिणी तथा अवसर्पिणीमां दरेक त्रीजा अने चोथा आरामां एक समये एकसोने आठ सिद्ध थाय छे, अवसर्पिणीना पांचमा आरामां वीश, तथा बाकीना प्रत्येक उत्सर्पिणी अने अवसर्पिणीना सर्व आराओमां संहरणथी दश सिद्ध थाय छे. ते माटे सिद्धप्राभृतमां कह्युं छे के—

"ओसप्पिणि उसप्पिणि । तइय चउत्थय समासु अट्ठसयं ॥ पंचमियाए वीस । दसगं दसगं तु सेसासु ॥ १ ॥"

उत्सर्पिणी तथा अवसर्पिणीमां दरेक त्रीजा अने चोथा आरामां एकसो आठ, अवसर्पिणीना पांचमा आरामां वीश, अने बाकीना आराओमां तो दश दश सिद्ध थाय छे. ॥ १ ॥

अहीं पांचमो आरो अवसर्पिणी संबंधि जाणवो, परंतु उत्सर्पिणी संबंधि नहीं, केमके तेना पांचमा आरामां तीर्थनो अभाव छे.

॥ एवी रीते त्रेपनमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

॥ हवे चोपनमुं द्वार कहे छे ॥

आ चोपनमा द्वारमां सिद्धोना संस्थाननुं स्वरूप वर्णवे छे—

दीहं वा हस्सं वा । जं संठाणं तु आसि पुव्वभवे ॥ तत्तो तिभागहीणं । सिद्धाणोगाहणा भणिया

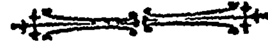
दीर्घ प्रमाण पांचसो धनुष्योनुं, तथा ह्रस्व प्रमाण बे हाथनुं होय छे, अने मध्यम प्रमाण जूदा जूदा मापनुं होय छे. तेमां छेल्ला भवमां जेवडुं शरीरप्रमाण होय, तेथी त्रीजे भागे ओछी सिद्धोनी अवगाहना होय छे. केमके त्यां मुख, तथा उदर आदिकनी पोलाण पूराइ जवाथी त्रीजा भाग जेटलुं ओछुं प्रमाण थइ जाय छे. अने एवी रीते पोतपोताना शरीरना प्रमाणनी अपेक्षाये त्रीजा भाग जेटली ओछी तेओनी अवगाहना तीर्थकरो तथा गणधर महाराजोए कहेली छे. ॥ ८७ ॥

त्रणसो अने तेंत्रीस धनुष्य, तथा धनुष्यनो त्रीजो भाग, एटली सिद्धनी उत्कृष्टी अवगाहना होय छे, अने ते सर्वथी उपरना कोसना छठ्ठा भागमां होय छे.

अलोए पडिहया सिद्धा । लोयग्गे य पइट्ठिया ॥ इहं बोंदिं चइत्ताणं । तत्थ गंतूण सिज्झइ ।४९३।

आ लोकमां केवल आकाशास्तिकाय छे, परंतु धर्मास्तिकायादिक नथी, तेथी ते सिद्धना जीवोनी गतिनो अटकाव थाय छे, अने तेथी पंचास्तिकायरूप लोकना अग्र भागमां तेओ स्थिरपणे रहे छे, अने त्यांथी तेओ कदापि पण पाछा फरता नथी. एटले के अहीं मनुष्यक्षेत्रमां पोतानुं शरीर छोडीने समयांतर तथा प्रदेशांतरने स्पर्श कर्या विना त्यां जइ सिद्धपणे रहे छे. ।४९३।

॥ एवी रीते पंचावनमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

॥ हवे छपनमुं द्वार कहे छे ॥

आ छपनमा द्वारमां सिद्धनी उत्कृष्टी अवगाहनानुं स्वरूप वर्णवे छे—

तिन्नि सया तेत्तीसा । धणुत्तिभागो य होइ बोधव्वा ॥ एसा खलु सिद्धाणं । उक्कोसोगाहणा भणिया ॥

सिद्धोनी उत्कृष्टी अवगाहना त्रणसो तेंत्रीस धनुष्य, तथा ते उपर एक धनुष्यना त्रीजा भाग जेटली जाणवी. अहीं नीचे मु-

जब भावना जाणवी—सिद्धिमां जवाने योग्य एवा मनुष्यनुं उत्कृष्टुं शरीरप्रमाण पांचसो धनुष्यनुं छे. तेनो त्रीजो भाग एटले एकसोने छासठ धनुष्य अने उपर चोसठ आंगुल, एटला ते पांचसो धनुष्यमांथी ओछा करवाथी जे बाकी संख्या रहे तेटली सिद्धनी उत्कृष्टी अवगाहना जाणवी, केमके सिद्धिगमन वखते मुख उदर आदिक संकोच पामवाथी तेटली अवगाहना ओछी थाय छे. वळी सिद्धिमां जवाने योग्य एवां मरुदेवाआदिकोनुं उत्कृष्टुं अवगाहनानुं प्रमाण जे पांचसोने पचीस धनुष्योनुं क्यांक संभळाय छे, ते हकीकत आदेशांतरथी एटले बीजा आदेशमुजब जाणवी. ॥ ४९४ ॥

॥ एवी रीते छपनमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

॥ हवे सतावनमुं द्वार वर्णवे छे ॥

आ सतावनमा द्वारमां मध्यम प्रकारनी सिधोनी अवगाहनानुं स्वरूप वर्णवे छे—

चत्तारि य रयणीओ । रयणितिभागूणिया य बोधव्वा ॥ एसा खलु सिद्धाणं । मज्झिमोगाहणा भणिया ॥ ४९५ ॥

चार हाथ उपर त्रीजे भागे ओछो एक हाथ करीये, एटली सिद्धोनी मध्यम अवगाहना जाणवी. श्रीमहावीरप्रभुना शरीरनुं

॥ हवे ओगणसाठमुं द्वार कहे छे. ॥

आ ओगणसाठमां द्वारमा शाश्वता जिनेश्वरोनी प्रतिमाओनां नाम आमंत्रणपूर्वक आशिषवडे कहे छे—

सिरि उसहसेण पहु १। वारिसेण २ सिरिवद्धमाण जिणनाह ३ ॥ चंदणाण ४ जिण सव्वेवि। भवहरा होह मह तुब्भे ॥ ४९७ ॥

हे श्रीऋषभसेन एटले ऋषभाननप्रभु १, वारिषेण २, श्रीवर्धमान जिननाथ ३, अने चंद्रानन जिनेश्वर ४, ए सर्व तमो मने संसारनो नाश करनारा थाओ! अर्थात् मोक्षसुख आपो! ॥ ४९७ ॥

॥ एवी रीते ओगणसाठमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

॥ हवे साठमुं द्वार वर्णवे छे ॥

आ साठमा द्वारमा जिनकल्पीओना उपकरणोनी संख्या कहे छे—

पत्तं पत्ताबंधो। पायट्ठवणं च पायकेसरिया ॥ पडलाइं रयत्ताणं च। गोच्छओ पायनिज्जोगो ॥४९८॥ तिन्नेव य पच्छागा। रयहरणमेव होइ मुहपोत्ती ॥ एसो दुवालसविहो उवहि जिणकप्पियाणं तु ॥

जेथी व्रतधारीनी उपक्रिया थाय तेने उपकरण एटले उपधि कहे छे. हवे ते उपधि बे प्रकारनो छे, एक औघिक, अने बीजो औपग्रहिक. ओघ एटले प्रवाह, अर्थात् सामान्यपणे जे हमेशां परंपराप्रवाहवडे ग्रहण कराय छे, ते औघिक कहेवाय छे. वळी उप एटले समीपे, अर्थात् संयमना आलंबनमाटे वस्तुनुं जे ग्रहण करवुं, ते उपग्रह कहेवाय. अर्थात् कारण पड्ये संयमना निर्वाहमाटे जे ग्रहण कराय छे ते, परंतु हमेशां नही, ते उपधि औपग्रहिक कहेवाय. हवे ते औघिक उपधि बे प्रकारनो छे, एक गणत्रीना आश्रयवाळो, अने बीजो प्रमाणना आश्रयवाळो. तेमां गणत्रीना आश्रयवाळो एटले एक, बे अथवा त्रण आदिक रूप. अने प्रमाणना आश्रयवाळो एटले लांबा पोहोळा आदिकरूप. एवीज रीते औपग्रहिक उपधिना पण बे भेदो जाणवा. हवे तेओमांथी अहीं जिनकल्पीओना गणत्रीरूप उपधिनुं प्रतिपादन करे छे—पत्तं एटले पात्र १, पात्रबंध एटले जेमां पात्र रखाय छे, ते चार छेडावाळी वस्त्रनी झोळी २, पात्रस्थापन एटले जेमां पात्रो रखाय छे, ते कामलीरूप वस्त्र जाणवुं ३, पात्रकेसरिका एटले पात्र पोंजवानी चरवली, के जे प्रसिद्ध छे ४, पटल एटले भिक्षामाटे भमती वेळाए जे पात्र उपर ढंकाय छे ते ५, रजस्त्राण एटले पात्रनां वींटणां ६, गोच्छक एटले कामलीनो टुकडो, के जे पात्रनी उपर देवाय छे ते ७, एवी रीते सात प्रकारनो पात्रनिर्योग एटले पात्रपरिकर छे. वळी त्रण प्रच्छादक कपडां प्रावरणरूप जाणवां, तेओमां बे सूत्रना अने एक ऊननुं होय छे, एटले दश थयां. तथा रजोहरण ११, अने मुहपत्ती १२, एवीरीते उत्कृष्टो बार प्रकारनो उपधि जिनकल्पीओने होय छे. ॥४९८॥४९९॥

हवे अहीं शंका करे छे के जिनकल्पीओ एकज स्वरूपवाळा होय छे? के जूदा जूदा स्वरूपवाळा पण होय छे? ते कहे छे—

पूर्वे सामान्यपणे जिनकल्पीनी उपधिना आठ भेदो कह्या. अथवा बे अने नव, एम बे भेदोज जाणवा. तेमां रजोहरण अने
मुहपत्तीरूप बे, अने रजोहरण, मुहपत्ती तथा सात प्रकारना पात्रनिर्योगसहित नव प्रकारनो उपधि जाणवो. अहीं जेओ कपडा-
विनाना छे, तेओ थोडी उपधिवडे करीने विशुद्ध जिनकल्पीओ कहेवाय छे, अने तेओनेज आ बे अने नव भेदोवाळो उपधि
होय छे. अने कपडावाळा अविशुद्ध जिनकल्पीओने तो दश, अग्यार अने बार प्रकारनो उपधि जाणवो. ॥ ५०४ ॥

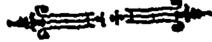
हवे जिनकल्पनो स्वीकार तेनी तुलना करवाथीज थाय छे, ते हकीकत हवे दर्शावे छे—

तवेण सुत्तेण सत्तेण । एगत्तेण बलेण वा ॥ तुलणा पंचहा वुत्ता । जिणकप्पं पडिवज्जओ ॥५०५॥

जेणे करीने आत्मानी परीक्षा थाय, तेने तुलना कहीये, अर्थात् जिनकल्पीपणुं अंगीकार करवा माटे आत्मानी जे परीक्षा
करवी, ते तुलना कहेवाय. जिनकल्पीपणुं स्वीकारनारनी ते तुलना पांच प्रकारनी छे, ते कहे छे—तपे करीने, एटले उपवास,
छठ, अठम आदिकथी मांडीने छमासी तप करवाना अभ्यासवडे करीने आत्माने भावे छे, एटले के तेवा प्रकारनो प्रथम तप
करवाथी जो कंई पोताने बाधा न आवे, तो ते जिनकल्प अंगीकार करी शके, अन्यथा अंगीकार करी शके नही १. जिनक-
ल्पने उचित एवां नव पूर्व आदिकरूप सूत्रवडे करीने तेवी रीतनो अभ्यास करे के, जेथी पश्चानुपूर्वीआदिकना क्रमवडे करीने
तेनुं परावर्तन करी शके. २. त्रीजो सत्व एटले मनने स्थिर राखवारूप लक्षणवडे करीने आत्माने तेवी रीते तोले, के जेथी भय
उपजावनारां एवां सूना घर तथा स्मशान आदिक स्थानोमां कायोत्सर्ग आदिक करती वखते स्वाभाविक अने निरंतर थता भ-

नही ३. चोथो एकत्व एटले एकपणे आत्माने भाववुं, अर्थात एका-
यंकर उपसर्गो तथा परीषह आदिकथी क्षोभायमान थाय नही ३. चोथो एकत्व एटले एकपणे आत्माने भाववुं, जो वाधा पामे नही, तो ते जिनकल्पने स्वी-
की विचरवुं, अने तेवीरीते . विचरतां थकां कोइ पण जातनी हरकतवडे करीने जो वाधा पामे नही, तो ते जिनकल्पने स्वी- घणा काल सुधी उभा रही
कारी शके छे, अन्यथा स्वीकारी शके नही ४. पांचमुं बल एटले फक्त पगना एक अंगुठा उपरज घणा काल सुधी उभा रही पांच प्रकारे
शकाय एवां शारीरिक बलवडे करीने, तथा धैर्यपणारूपी मानसिक बलवडे करीने आत्मानी परीक्षा करवी ५. ए पांच प्रकारे
तुलना करीने पछी जिनकल्प अंगीकार करवो. ॥ ५०५ ॥

॥ एवीरीते साठमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

॥ हवे एकसठमुं द्वार वर्णवे छे ॥

आ एकसठमा द्वारमां स्थविरकल्पना उपकरणोनुं वर्णन करे छे—

एए चेव दुवालस । मत्तगअईरेग चोलपट्टो उ ॥ एसो चउदसरूवो । उवहि पुण थेरकप्पस्स ।५०६।

उपर कहेला जिनकल्पी संबंधि पात्रथी मांडीने मुहपत्तिसुधीनां बार उपकरणो, तथा ते शिवाय मात्रक अने चोलपट्टो मळी
गणत्रीथी चौद प्रकारना उपकरणो स्थविरकल्पीने होय छे. ॥ ५०६ ॥

हवे तेमांथी प्रथम पात्रनुं प्रमाण कहे छे—

ते पटलो केळना गर्भ सरखां श्वेत, कोमळ तथा घाटा वणाटना होवां जोइये. ते शणथी बनावेलां पत्रो उत्कृष्ट, मध्यम तथा ज-
घन्य, एम त्रण प्रकारनां होय छे. अने ते त्रण प्रकार शोभनिक आदिकनी अपेक्षाये जाणवा, परंतु संख्यानी अपेक्षाये नही. ते
पटलो उनाळामां शियाळामां, तथा वर्षाकाळमां एम दरेकमां त्रण प्रकारना जाणवा. ते पटलो शा माटे धारण कराय छे? ते
कहे छे—जीवरक्षा माटे, एटले उडीने पात्रमां आवी पडता जीवोनी रक्षा माटे. उपलक्षणथी तेमां पडती पक्षीओनी विष्टा तथा
रज आदिकने अटकाववा माटे रखाय छे, तेमज पोताना लिंगने ढांकवाना उपयोगमां पण आवे छे. एटले के जो पात्रोने ते
पटलाओथी ढांक्या न होय तो तेमां उडता जीवो आवी पडे छे, तेमज पवनथी हालतां वृक्षोपरथी पांदडां, पुष्प, तथा फल आ-
दिक, तेमज सचित्त रज तथा जल आदिक; तथा आकाशमां उडतां पक्षिओनी विष्टा, तथा पवनथी उडती धूल आदिक तेमां
पडे छे. वळी वेदोदयथी विकृत थयेलुं लिंग पण तेथी ढंकाय छे. ॥ ५११ ॥

हवे ते उत्कृष्ट, मध्यम तथा जघन्य, पटलो ग्रीष्म आदिक ऋतुमां केटला केटला राखवा? ते संबंधि संख्या कहे छे—

तिन्नि चउ पंच गिह्मे । चउरो पंच छगं च हेमंते ॥ पंच छ सत्त वासासु ॥ होंति घणमसिणरूवा ते ॥

ग्रीष्मऋतुमां एटले उनाळामां उत्कृष्टी शोभावाळा त्रण पटलो रखाय छे, केमके ते समय अत्यंत सूको होवाथी सचित्त पृ-
थ्वीकाय तथा रज आदिक तेमांथी भेदाइने पात्रमां जवा पामे नहिं. मध्यम एटले नही शोभनीक तेम नही अशोभनीक एवा
चार पटलो ग्रीष्मकाळमां राखवां, केमके ते वधारे होवाथी रज आदिकनो अटकाव थाय छे. वळी जघन्य एटले भार्ये करी जी-

र्ण थयेला, तथा अत्यंत अशोभनीक एवा पांचज पटलो ग्रीष्मकाळमां रखाय छे. हवे हेमंत एटले शीयाळामां उत्कृष्टा चार रखाय छे, मध्यम पांच, अने जघन्य छज रखाय छे, केमके शीयाळानो काळ स्निग्ध होवाथी, तेथी ओछा पटलो राखवाथी सचित्त रज आदिकनो पात्रमां प्रवेश थवानो संभव छे. हवे वर्षाकाळमां उत्कृष्टा पांच, मध्यम छ, अने जघन्य सात पटलो रखाय छे, केमके ते काल अत्यंत स्निग्ध होवाथी, तेथी ओछा पटलो राखवाथी सचित्त रज आदिकनो पात्रमां आवी पडवानो संभव छे. ते पटलोने एवां घाटां करी ढांकवां के, जेओवडे आच्छादित करेलो सूर्य पण देखाय नही. ॥ ५१२ ॥

॥ हवे रजस्त्राणनु एटले झोळीनुं प्रमाण कहे छे॥

माणं तु रयत्ताणे । भाणपमाणेण होइ निप्पन्नं ॥ पायाहिणं करंतं । मज्झे चउरंगुलं कमइ ॥५१३॥

रजस्त्राण एटले झोळीनुं प्रमाण पात्रना प्रमाणने अनुसरतुं कराय छे. ते नीचे मुजब जाणवुं—तीर्छी प्रदक्षिणाना क्रमे करीने भाजनने वींटतांथकां भाजनना मध्य भागे जेम चार आंगळ जेटला झोळीना सर्व छेडा वधे तेम करवुं, के जेथी भाजनमां रहेली वस्तुनुं उंदर भक्षण करी शके नहि, तेमां रज उडीने पडे नही, वरसादना छांटा के झाकळना छांटां पडे नही, तथा सचित्त पृथ्वीकायआदिक पण पडे नही. ॥ ५१३ ॥ कह्युं छे के—

मूसगरयउक्केरे । वासासिल्हारपयररक्खट्ठा ॥ होंति गुणा रयत्ताणे । एवं भणिय जिणिंदेहिं ॥ १ ॥

उंदरोनो उपद्रव, रजनो समूह, वरसादना छांटा, तथा झाकळना छांटा, विगेरेथी रक्षण करवामाटे झोळी रखाय छे, एवी

मना पात्रोमां गुरुआदिकने लायक एवी वस्तुओ ग्रहण करे, केमके त्यां कया साधुने कइ वस्तु मळशे ? अथवा नहीं मळे, ते
जाणी शकातुं नथी. वळी जे क्षेत्रमां अथवा जे काले स्वाभाविकपणे भक्तपान नीपजे छे, त्यां प्रथम ते मात्रकमां ग्रहण कराय
छे. पछी ते भातपाणीने जूदुं जूदुं करीने बीजां पात्राओमां नखाय छे. वळी ते मात्रकवडे करीने दुर्लभ एवां घृतआदिक द्रव्य-
नुं, तथा सहसात्कार दाननुं ग्रहण कराय छे. इत्यादिकरूप ते मात्रक राखवानुं प्रयोजन जाणवुं. ॥ ५१८ ॥

॥ हवे ते मात्रकनु बीजु प्रमाण कहे छे ॥

सूवोयणस्स भरियं, दुगाओ अद्धाणमागओ साहू । भुंजइ एगट्ठाणे, एयं किर मत्तगपमाणं ॥१९॥

सूपोदन एटले नरम दाळ भातथी भरेलुं भाजन, अने तेमां लावेला ते भोजनने बे गाउथी आवीने साधु खाइ शके, एटलुं
भोजन जेमां माइ शके, ते प्रमाणे ते मात्रकनुं बीजुं प्रमाण जाणवुं. मूल नगरथी परांमां अथवा गोकुल आदिकमां बे गाउ छेटे
रहेवा छतां त्यांथी भिक्षा मागी लावीने उपाश्रयमां आवी मात्रकमां सर्व नाखी ते समये थयेला श्रमथी एक स्थाने स्थित थइ
तेमानुं जेटलुं भोजन साधु खाइ शके तेटला प्रमाणवालुं ते मात्रक भाजन होय, तेथी अधिक अथवा न्यून थाय नही. ॥५१९॥

॥ हवे चोलपट्टानु प्रमाण कहे छे—

दुगुणो चउगुणो वा, हत्थो चउरंस चोलपट्टो उ । थेरे जुवाणणट्ठा, सण्हे थुल्लंमि य विभासा ।२०।

जे वस्त्रने बेवडुं अथवा चोवडुं कर्याथी चोरस हाथप्रमाणनुं थाय, तेवो चोलपट्टो करवो. चोल एटले पुरुषचिन्ह, तेने ढांकनारुं जे वस्त्र ते चोलपट्ट कहेवाय. एटले के स्थविर साधुए बे हाथनो चोलपट्टो राखवो, केमके तेनी इन्द्रियमां प्रबल सामर्थ्यनो अभाव होवाथी स्वल्प वस्त्रथी पण ते ढांकी शकाय छे. अने युवान साधुए चार हाथनो चोलपट्टो पहेरवो, केमके तेनी इन्द्रिय प्रबल सामर्थ्यवाळी होवाथी मोटां वस्त्रथी ढांकी शकाय छे. वळी स्थविर साधु उपर जणावेलाज हेतुथी कोमळ वस्त्रनो चोलपट्टो पहेरी शके, अने युवान साधुए जाडां वस्त्रनो चोलपट्टो पहेरवो जोइये. ॥ ५२० ॥

हवे उपकरणना चालता प्रस्तावथी प्रथम नहीं जणावेला एवा पण औपग्रहिक उपधिरूप संथारा अने उत्तरपट्टनुं प्रमाण कहे छे—

संथारुत्तरपट्टो, अड्ढाइज्जाइ य आयया हत्था । दोण्हंपि य वित्थारो, हत्थो चउरंगुलं चेव ॥५२१॥

संस्तारक तथा उत्तरपट बन्ने अढी हाथ लांबा जोइये. अने एक हाथ ने चार आंगळ पोहोळा जोइये. जीवादना रक्षण माटे तथा शरीरे धूड चोटे नही, तेटला माटे संथारो रखाय छे, केमके संथाराविना शुद्ध भूमि पर पण शयन करनार साधुथी पृथ्वीकाय आदिकनी जीवहिंसा थवानो संभव छे, तेम शरीरे पण धूळ चोटवानो संभव छे. वळी ते संथारापर शणनो उत्तरपट पण पाथरवानी जरुर छे, के जेथी मांकड तथा जु आदिकनुं रक्षण थाय छे. केमके जे संथारापर उत्तरपट पाथरे नही तो कामळमय संथारापर शरीरना घसावाथी मांकडआदिकनी विराधना थाय छे. ॥ ५२१ ॥

हवे ग्रन्थकार केटलांक उपकरणोनुं प्रयोजन देखाडता थका प्रथम रजोहरण राखवानुं प्रयोजन कहे छे—

वेउववाउडे वा, इत्थ ही खद्धपजणणे चेव । तेसिं अणुग्गहट्ठा, लिंगुद यट्ठाय पट्टोउ ॥ ५२६ ॥

कोइक साधुनुं लिंग विकारवाळुं होय, जेमके दक्षिणी पुरुषोनो पुरुषाकार अग्र भागे जोवामां आवे छे, तेवां विकृति पामेलां लिंगने ढांकवामाटे चोलपट्टो साधुए पेहेरवानी जरुर छे. केमके चोलपट्टो न पहेरवाथी नीचे मुजब दोषो उत्पन्न थाय छे. जेमके—कोइक साधु अगाडीना भागमां चर्मथी नही ढांकेला लिंगवाळो अर्थात् दुश्चर्म होय छे, तेना उपकारमाटे चोलपट्टानी अनुज्ञा आपेली छे. वळी कोइक वखते मनोहर रूपवाळी तथा अनुपम यौवनवाळी स्त्रीने जोइने लिंगनो उदय थवा संभव छे. अथवा नही ढांकेलुं एवुं कोइक साधुनुं मनोहर लिंग जोइने कोइक स्त्रीनेज तेना लिंगनो उदय थवा संभव छे, माटे तेने ढांकवामाटे चोलपट्टो पहेरवानी साधुने अनुज्ञा आपेली छे. ॥ ५२६ ॥

हवे आज द्वारमा उपकरण आदिकनी व्यवस्थामाटे साधुओना भेदो कहे छे—

अवरेवि सयंबुद्धा, हवंति पत्तेयबुद्धमुणिणोवि । पढमा दुविहा एगे, तित्थयरा तदियरा अवरे ॥

‘ अपरे ’ एटले पूर्वे वर्णवेला जिनकल्पी तथा स्थविरकल्पीथी नीचे जणाव्या मुजब बीजा साधुओ पण थाय छे, एक स्वयंबुद्ध साधुओ, तथा बीजा प्रत्येकबुद्ध साधुओ जाणवा. तेओमांथी पेहेला स्वयंबुद्ध साधुओ बे प्रकारना छे, एक तीर्थंकरो, तथा बीजा तीर्थंकर शिवायना. अहीं तीर्थंकर शिवायना साधुओनो अधिकार चाले छे. तेमां स्वयंबुद्ध अने प्रत्येकबुद्धो वच्चे बोधि,

उपधि, श्रुत तथा लिंगसंबंधि तफावत होय छे. ॥ ५२७ ॥ तेमां पण हवे स्वयंबुद्धोनां बोधि आदिकनुं वर्णन करे छे—

तित्थयरवज्जियाणं, बोही उवही सुयं च लिंगं च । नेयाइं तेसि बोही, जाइस्सरणाइणा होइ ॥

तीर्थंकर शिवायना स्वयंबुद्ध साधुओनां बोधि एटले जैनधर्मनी प्राप्ति, उपधि एटले तेमनां उपकरणो, श्रुत एटले तेमनुं ज्ञान, अने लिंग, ए चार बाबतो प्रत्येकबुद्धोथी भेद देखाडनारी छे. तेज अनुक्रमे कहे छे—तेओने कोइ पण बहारनी वस्तुविनाज पोताना जातिस्मरण आदिकथी बोधिबीजनी प्राप्ति थाय छे. ॥ ५२८ ॥

॥ हवे तेओनो उपधि संबंधि भेद कहे छे ॥

मुहपत्ती रयहरणं, कप्पतिगं सत्तपाय निज्जोगो । इह बारसहा नवही, होइ सयंबुद्धसाहूणं ॥

स्वयंबुद्ध साधुओने मुहपत्ती, रजोहरण, त्रण कपडा, तथा सात प्रकारनो पात्रनिर्योग, एवी रीते बार प्रकारनो उपधि होय छे.

॥ हवे तेओनो श्रुतसंबंधि भेद कहे छे ॥

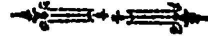
हवइ इमेसि मुणीणं, पुव्वाहीयं सुअं अहव नेअं। जइ होइ देवयासे, लिंगं अप्पइ अहव गुरुणो ॥

स्वयंबुद्ध साधुने पूर्व जन्ममां पठन करेलुं श्रुत प्राप्त थाय छे, अथवा नथी पण थतुं, परंतु नवीन श्रुतज प्राप्त थाय छे. तेमां जो तेओने पूर्व जन्मनुं पठित श्रुत प्राप्त थाय छे, तो तेओने शासनदेवता रजोहरणआदिक लिंग आपे छे अथवा गुरु पण आपे

लिंगं तु देवया देइ, होइ कइयावि लिंगरहिओवि । एगागी च्चिय विहरइ, नागच्छेइ गच्छवासे सो ॥

तेओने लिंग तो शासनदेवताज आपे छे. तेम कदाच लिंगरहित पण ते होय छे, वळी ते एकाकीपणेज विहार करे छे, परंतु गच्छवासमां बिलकुल रहेता नथी. ॥ ५३५ ॥

॥ एवीरीते एकसाठमुं द्वार संपूर्ण थयुं ॥

॥ हवे बासठमुं द्वार कहे छे ॥

आ बासठमा द्वारमां साध्वीओनां उपकरणो कहे छे—

उवगरणाइं चउद्दस, अचोलपट्टाइं कमढयजुयाइं । अज्जाणवि भणियाइं, अहियाणि य हुंति ताणेव ॥

पात्र, तथा पात्रबंध आदिक पूर्वे कहेलां चोलपट्टा विनाना अने कमठक सहित चौद उपकरणो साध्वीओ माटे पण कह्यां छे. अने ते पात्रोनी संख्या तथा प्रमाण स्थविरकल्पीओ पेठेज जाणवा. कमठक एटले लेपित करेलां तुंबडांना भाजनरूप पात्र जाणवुं, एटले के कांसानी मोटी कटोरी जेवा आकारनुं ते पात्र होय छे, अने साध्वीओने माटे ते फक्त तेणीनुं पोतानुंज उदर भराय तेवडुं जाणवुं. केमके स्त्री जाति तुच्छ स्वभाववाळी होवाथी तेओने मंडलीभोजन होइ शकतुं नथी, परंतु ते कमठकमांज ॥ १५

साध्वी भोजनक्रिया करे छे. वळी ते पूर्वे कहेलां चौद उपकरणोथी अधिक उपकरणो पण साध्वीओने होय छे, ते हकीकत हवे दर्शावे छे. ॥ ५३६ ॥

ओग्गहणंतग १ पटो २ । अद्धोरुय ३ चलणिया ४ य बोधवा ॥ अब्भिंतर ५ बाहिनियं सणि ६ य तह कंचुए ७ चेव ॥ ५३७ ॥

अवग्रहांतक एटले योनिद्वारने ढांकवानुं वस्त्र १, पट्ट २, अर्धोरुक ३, चलनिका ४, अभ्यंतरनिवसनी ५, बाह्यनिवसनी ६, तथा कंचुक ७ ॥ ५३७ ॥

उक्कूच्छिय ८ वेगच्छिय ९ । संघाडीं १० चेव खंधगरणी ११ य ॥ ओहोवहिंमि एए । अज्जाणं पन्नवीसं तु ॥ ५३८ ॥

उपकक्षिका ८, वैकक्षिका ९, संघाटी १०, स्कंधकरणी ११, एवी रीते साध्वीओमाटेनी ओघोपधिना पच्चीस भेदो जाणवा.

॥ हवे सूत्रकार ते उपधिओनु विस्तारपूर्वक वर्णन करे छे—

अह ओग्गहणंतगं नाव—संठियं गुज्झदेसरक्खट्ठा । तं तु पमाणेणेक्कं, घणमसिणं देहमासज्ज ।५३९।

हवे अवग्रह एटले योनिद्वार (ए सिद्धांतनी संज्ञा छे). तेने ढांकवामाटेनुं होडीजेवा आकारवाळुं एटले वच्चे पोहोळुं, अने बन्ने

॥ हवे शरीरनी उपरना भागनां उपकरणो कहे छे ॥

छाएइ अणुकुइए, उरोरुहे कंचुओ असिव्वियओ । एमेव य ओकच्छिय, सा न वरं दाहिणे पासे ॥

तेमां प्रथम कंचुकनुं स्वरूप कहे छे—ते कंचुओ पोताना हाथना मापथी अढी हाथ लांबो जाणवो, अने एक हाथ पोहोळो जाणवो. अथवा पोतपोताना शरीरना प्रमाणमुजब जाणवो. वळी ते सीव्या विनानो, तथा बन्ने पडखे कसोथी बांधेलो होय छे, एटले के कापिलिकना कंचुआ प्रमाणे करवो, अने ते कंचुआवडे करीने साध्वीओए पोतानां स्तनो आच्छादित करवां. वळी ते शरीरपर सेहेलाइथी पहेरी शकाय एवो ढीलो राखवो जोइये. केमके अति तंग कंचुओ पहेरवाथी स्तनना भागो स्पष्टपणे जूदा देखावाथी जोनार पुरुषनी आंखो तथा मनने विकार उपजे छे. माटे साध्वीओए कंचुओ तो ढीलोज पहेरवो. हवे जे कांखनी पासे ढांकीने रहे ते उपकक्षिका वस्त्र कहेवाय, अने ते पण कंचुआनी पेठेज जाणवुं. ते उपकक्षिका सीव्या विनानी समचोरस, अने पोताना हाथना मापे दोढ हाथनी होय छे, अने तेथी स्तनभाग तथा जमणुं पासुं ढंकाय छे, अने डावे पडखे डावा स्कंधपर बीटकवडे बांधीथकी पहेराय छे. ॥ ५४३ ॥

॥ हवे विकक्षिकानुं स्वरूप कहे छे ॥

वेगच्छिआओ पट्टो, कंचुगमुकच्छिगं च छायंतो। संघाडीओ चउरो, तत्थ दुहत्था उवसयंमि ।४४।

उपकक्षिकाथी विपरीत लक्षणवाळा पाटाने वैकक्षिका कहे छे, अने ते डावे पडखे पहेरवाना कंचुआरूप जाणवो. वळी ते

कंचुक तथा उपकक्षिकाने ढांकतो थको डाबे पडखे पहेराय छे. हवे उपरना भागमां पहेरवानी चार संघाटोओ होय छे, तेमानी एक तो बे हाथ पहोळी होय छे, अने उपाश्रयमां पहेरवाना उपयोगमां आवे छे. ॥ ५४४ ॥

दोन्नि तिहत्थायामा, भिक्खट्ठा एग एगमुच्चारे । ओसरणे चउहत्था, निसन्न पच्छायणामसिणा ॥

बे त्रण हाथ पहोळी, तथा एक चार हाथ पहोळी होय छे. अथवा ते चारे साडात्रण अथवा चार हाथ लांबी जाणवी. तेमानी बे हाथना विस्तारवाळी उपाश्रयमां उपयोगी थाय छे, एटले के ते साडीविना उघाडे शरीरे साध्वीए कदापि पण रहेवुं जोइए नही. हवे त्रण हाथना विस्तारवाळी जे बे साडी होय छे, तेमानी एक भिक्षा अर्थे, एटले आहारपाणी लेवा जती वेळाये ओढाय छे, अने बीजी गोचरी आदिकना सरखा वेषना परिहार माटे स्थंडिले जतां ओढाय छे. वळी प्रभुना समवसरणमां तथा व्याख्यान सांभळवा जती वेळाये, अथवा स्नात्रमहोत्सव आदिकमां जती वेळाये चार हाथना विस्तारवाळी साडी पहेरवामां आवे छे, अने ते वस्त्र उभा छतां पण सघळुं शरीर ढांकवा माटे रखाय छे, केमके ते ते अवसरे साध्वीओने बेशवानो अधिकारज नथी, अने तेथी तेओने उभाज रहेवुं पडे छे. अने तेथी ते साडीवडे करीने खभाथी मांडीने छेक पगसुधी शरीर ढांकीने साध्वीओ उभी रहे छे. आ सघळी साडीओ पूर्वे पहेरेला वेषने ढांकवा माटे तथा प्रशंसा अने शोभा माटे कोमल पोतनी रखाय छे. वळी ते चारे वस्त्रोनो एकी वेळाये उपयोग थतो नथी, तो पण गणत्रीथी ते एकज गणाय छे. ॥ ५४५ ॥

॥ हवे स्कंधकरणीनुं स्वरूप वर्णवे छे—

ओनो सर्वथा त्याग करे छे. तेमां तपथी आत्माने भावताथका एवीरीते क्षुधानो पराजय करे, के जेथी देवआदिकें करेला उपसर्गआदिकवडे करीने न कल्पे एवा आहार आदिक करवाथी कदाच छ मास पर्यंत आहार न मले, तो पण कोइ पण प्रकारनी बाधा पामे नही. सत्वभावना वडे करीने भय तथा निद्रानो पराजय करे छे, अने तेना पांच भेदो छे. तेमां भय अने निद्राने जीतवा माटे रात्रिए सर्व साधुओ सूता बाद उपाश्रयमां रहीनेज कायोत्सर्ग करतां थकां पहेली सत्वभावना थाय छे, अने बीजी आदिक सत्वभावना तो उपाश्रयथी बहारना प्रदेशो आदिकमां जाणवी. कह्युं छे के—

पढमा उवस्सयंमि य, बीया बाहिं तइया चउक्कंमि । सुन्नघरंमि चउत्थी, अह पंचमिया मसाणंमि ॥ १ ॥

पहेली उपाश्रयमां, बीजी तेथी बहार, त्रीजी चोकमां, चोथी शून्य घरमां, तथा पांचमी स्मशानमां सत्त्वभावना धारण कराय छे. ॥ १ ॥

हवे सूत्रभावना एटले सूत्रसिद्धांतोनो एवो तो दृढ परिचय करे के, जेम पोतानुं नाम कोइ पण वखते भूलातुं नथी, तेम कोइ समये पण सूत्रनुं विस्मरण थाय नही, जेमके दिवसे अथवा रात्रिए शरीरनी छायाना अभाव वखते पण सूत्र आदिकना परावर्तनना परावर्तनने अनुसारे, श्वासोश्वास, स्तोक, लव तथा मुहूर्त आदिक सर्व काळने यथार्थ रीते जाणी शके छे. हवे चोथी एकत्व भावनावडे करीने पोताना आत्माने भावता थका संघाडाना साधुआदिकनी साथे प्रथम करेली वातचित, सूत्रना अर्थ, सुखदुःख आदिकनी परस्पर कथा आदिकने दूर करे छे. पछी बहारना पदार्थोनी ममताने मूलथीज उखेडी नाख्या बाद पाछ-

ळथी शरीर तथा उपधि आदिकथी पण पोताना आत्माने भिन्न जोतो थको सर्वथा प्रकारे तेमनो पण त्याग करे छे. हवे पांचमी बलभावना बे प्रकारनी छे. एक शरीरसंबंधि बलभावना, अने बीजी मननी धैर्यतारूपी बलभावना. तेमां शरीरसंबंधि बल जिनकल्पीओनुं बीजा माणसोथी अधिक जाणवुं. तेणे तप आदिक करवाथी शिथिलता थइ जवाने लीधे जो के तेनुं शरीरबल तेवुं रहेतुं नथी, तोपण धैर्यतारूपी बलवडे करीने आत्माने एवी रीते भाववो, के जेथी मोटा मोटा परीषहोवडे करीने पण कंइं बाधा थाय नही. एवी रीते पांच प्रकारनी भावनावडे करीने भावेलो छे आत्मा जेणे, एवो जिनकल्पी सरखो थयो थको गच्छवासमां रहीने पण उपधि अने आहाररूप बे प्रकारनी परिकर्मणा करे. तेमां पण जो ते हाथरूपी पात्रनी लब्धिवाळो होय तो ते मुजबज परिकर्मणा करे, अने जो तेवी पाणिपात्रनी लब्धि तेने न होय तो पात्रधारीपणानी परिकर्मणाने विषे योग्यता मुजब वर्ते. आहारसंबंधि परिकर्मणाने विषे त्रीजी पोरसीए वाल तथा चणा आदिक अंत प्रांत तथा लुखो आहार करे. वळी सात प्रकारनी पिंडेषणामांथी संसक्त तथा असंसक्त नामनी पिंडेषणाने बाद करीने बाकीनी पांच पिंडेषणामानी गमे ते बे प्रकारनी पिंडेषणाना अभिग्रहवडे करीने ते आहार ग्रहण करे छे. सात प्रकारनी पिंडेषणा नीचे मुजब जाणवी—

संसट्ठमसंसट्ठा । उद्धड तह अप्पलेवडा चेव ॥ उग्गहिया पग्गहिया । उज्झियधम्मा य सत्तमिया ॥ १ ॥

संसक्त, असंसक्त, उध्धृत, अप्लेप, उद्ग्राहित, प्रग्राहित तथा उज्झितधर्म नामनी सातमी पिंडेषणा जाणवी. तो पण एक पिंडेषणावडे करीने आहार, तथा बीजीवडे करीने पाणी ग्रहण करे छे.

ईर्यासमितिने विराधे नही. वळी तेओने श्रुतसंपदा जघन्यथी नवमा पूर्वना त्रीजा आचारवस्तु सुधिनी होय छे. अने त्यां निश्चयपूर्वक कालनुं ज्ञान होय छे, अने उत्कृष्टथी संपूर्ण दश पूर्वोनुं ज्ञान होय छे. वळी ते प्रथम संघयणवाळा तथा वज्रनी भींतसरखा अवष्टंभवाला होय छे, वळी ते हमेशां लोच करे छे, तेमज आवस्सही, नैषेधिकी, मिथ्यादुष्कृत, तथा गृहस्थसंबंधि पृच्छा उपसंपदारूप पांच सामाचारी एमने होय छे. वळी केटलाक आचार्यो कहे छे के आवस्सही, नैषेधिकी तथा गृहस्थोपसंपदारूप त्रणज सामाचारी एमने होय छे, केमके बगीचा आदिकमां रहेनारा जिनकल्पीने ओघथी पृच्छा आदिकनो पण संभव छे, इत्यादि बीजी जिनकल्पीओनी सामाचारी कल्पग्रंथ आदिकथी जाणवी.

वळी जिनकल्पीनी स्थितिना स्वीकार माटे उपयोगी होवाथी केटलांक द्वार दर्शावे छे—क्षेत्रद्वार १, कालद्वार २, चारित्रद्वार ३, तीर्थद्वार ४, पर्यायद्वार ५, आगमद्वार ६, वेदद्वार ७, कल्पद्वार ८, लिंगद्वार ९, ध्यानद्वार १०, गणनाद्वार ११, प्रव्राजनाद्वार १२, अभिग्रहद्वार १३, निःप्रतिकर्मताद्वार १४, भिक्षाद्वार १५ अने पथद्वार १६. तेमां तीर्थ, पर्याय, आगम, वेद, ध्यान, अभिग्रह, प्रव्रज्या, निःप्रतिकर्म, भिक्षा तथा पथ, एटलां द्वारो ओगणोतेरमा परिहारविशुद्धि नामना द्वारमां जेम कहेवामां आवशे, तेमज अहीं पण जाणी लेवां. क्षेत्रद्वारमां जन्मना सद्भावे करीने पंदरे कर्मभूमिओमां, अने संहरणथी तो अकर्मभूमिओमां पण थाथ छे. कालद्वारमां अवसर्पिणिमां जन्मवडे करीने त्रीजा अने चोथा आरामांज थाय छे. अने व्रतमां रहेलो तो पांचमा आरामां पण थाय छे. अने उत्सर्पिणीमां तो व्रतमां रहेलो त्रीजा अने चोथा आरामांज थाय, अने जन्मवडे करीने तो

बीजा आरामां पण थाय छे. प्रतिभागकालमां तो दुःखमसुखमरूप कालमां जन्मना सद्भावथी प्राप्त थाय छे, केमके महाविदेह क्षेत्रमां हमेशां जिनकल्पीओनो सद्भाव छे, अने संहरणवडे करीने तो सर्व कालमां प्राप्त थाय छे. चारित्रद्वारमां प्रतिपद्यमान तो सामायिक तथा छेदोपस्थापनीयज थाय, तेमां मध्यना वावीश तीर्थंकरोने वारे, तथा महाविदेहना तीर्थंकरोना वारामां सामायिकमां, तथा पहेला अने छेल्ला तीर्थंकरोना वारामां तो छेदोपस्थापनीयमां थाय. वळी पूर्वे स्वीकारेलो तो सूक्ष्मसंपराय तथा यथाख्यात चारित्रमां पण थाय छे, अने ते उपशमश्रेणिमांज थाय, पण क्षपकश्रेणिए थाय नही, केमके ते जन्ममां तेने केवलज्ञान थतुं नथी. हवे कल्पद्वारमां स्थितकल्पमां तेमज अस्थितकल्पमां पण थाय छे. लिंगद्वारमां प्रतिपद्यमान द्रव्यलिंग अने भावलिंगमां पण थाय छे, अने पूर्वे स्वीकारेलो तो अवश्य भावलिंगमांज थाय छे. अने द्रव्यलिंगमां भजना, एटले थाय अथवा न पण थाय, केमके कोइक समये तेनुं रजोहरण आदिक कोइए हरी लेवाथी, अथवा जीर्ण थवाथी पण ते द्रव्यलिंगनो अभाव थाय छे, गणनाद्वारमां प्रतिपद्यमान तो जघन्यथी एक आदिक, अने उत्कृष्टा शतपृथक्त्व. वळी पूर्वप्रतिपन्न तो जघन्यथी अने उत्कर्षथी पण सहस्रपृथक्त्व थाय, परंतु उत्कर्षथी जघन्य थोडा होय छे. इत्यादि बीजुं पण जिनकल्पिओनुं स्वरूप सिद्धांतरूपी समुद्रथी जाणी लेवुं. हवे मूलसूत्रपर विवेचन करे छे—जिन एटले गच्छथी निकळेला साधुविशेष, तेओनो जे कल्प एटले सामाचारी, तेवडे करीने जेओ विचरे ते जिनकल्पिओ कहेवाय, एवा जिनकल्पी साधुओ उत्कर्षथी एक उपाश्रयमां सात होय छे, परंतु तेथी अधिक आठ आदिक कोइ पण वखते कदापि पण होता नथी. वळी जो के एक उपाश्रयमां उत्कृष्टा सात जिन-

मग्रह कहेवाय, एवी रीतनो जेने संप्रग्रह नथी, ते ' असंप्रग्रह ' कहेवाय, अर्थात् जाति आदिकमां उत्सुकता विनानो, एवो अर्थ जाणवो. २. ' अनियतवृत्ति ' एटले गाम आदिकमां अनियत विहारना स्वरूपवाळो, अर्थात् अमुक मुदतसुधी अमुक गाममां वसवुं छे, एवी रीतना कोइ पण प्रकारना निश्चय विनानो जाणवो. ३. अचंचल एटले इन्द्रियोने वशमां राखनारो. वळी बीजा ग्रंथमां ' वृद्धशीलता ' एवो पण पाठ छे, एटले के कामिनीना मनने मोह पमाडवाने वयथी यौवनवयवाळो होवा छतां पण विकाररहित स्वभावने धारण करे. कह्युं छे के—

मनसि जरसाभिभूता । आयते यौवनेऽपि विद्वांसः ॥ मूढधियः पुनरितरे । भवंति वृद्धत्वभावेऽपि ॥ १ ॥

पंडित पुरुषो यौवनवयमां पण अन्तःकरणथी वृद्धपणाना स्वभाववाळा होय छे, अने बीजा मूर्ख पुरुषो वृद्धावस्थामां पण विकारयुक्त मनवाळा थाय छे. ॥ १ ॥

हवे चार प्रकारनी श्रुतसंपत् वर्णवे छे—

जुगपरिचिय उस्सग्गी–उदात्तघोसाइविन्नेओ ॥ ५५० ॥

सूचनामात्र सूत्र जाणवुं, ए न्यायवडे करीने युग एटले युगप्रधान आगमवाळा, अर्थात् सूत्रसिद्धांतना परिचयवाळा, एटले के क्रम उत्क्रम तथा वाचनाआदिकवडे करीने स्थिर सूत्रवाळा. उत्सर्ग एटले उत्सर्ग तथा अपवादने जाणनारा, अर्थात् पोताना अने परना शास्त्रआदिकने जाणनारा, वळी उदात्त, अनुदात्त घोष आदिक स्वरना प्रकारने जाणनारा होय छे. अहीं बीजा ग्रं-

थमां आ पाठने बदले बहुश्रुतपणुं, सूत्रोनुं परिचयपणुं, विचित्रसूत्रपणुं अने घोषविशुद्धिकरपणुं एवो पाठ पण छे, परंतु तेनो अर्थ एवोज छे. ॥ ५५० ॥

हवे चार प्रकारनी शरीरसंपद् कहे छे—

चउरंसोऽकुंटाई—बहिरत्तणवज्जिओ तवे सत्तो ॥

'चतुरस्र' एटले आरोह परिणाहयुक्त, तथा लंबाइ पोहोळाइमां प्रमाणयुक्त शरीरवाळा, तथा 'अकुंट' एटले संपूर्ण अंगोपांगवाळा, तथा बहेरापणा आदिकथी रहित एटले कोइ प्रकारनी विकलताविनानी इन्द्रियवाळा, तथा दृढ संहननवाळा होवाथी बाह्य तथा अभ्यंतर तपनेविषे आसक्त होय छे. वळी अहीं 'आरोहपरिणाहयुक्तपणुं' १, 'अनवत्राप्यपणुं' २, 'परिपूर्णइन्द्रियपणुं' ३, तथा 'स्थिरसंहननपणुं' ४; एवो पण पाठ देखवामां आवे छे, परंतु ते पाठनो पण एज अर्थ थाय छे. अहीं 'अनवत्राप्यता' एटले लज्जा करवा योग्य जेना अंगोपांग न होय, अर्थात् जेना सर्व अंगोपांग संपूर्ण होय तेवा आचार्य जाणवा. ।

हवे चोथी वचनसंपदाना चार भेदो कहे छे—

वाइ महुरत्तनिस्सिय । फुडवयणो संपया वयणे ॥ ५५१ ॥

वादी १, मधुर वचन २, अनिश्रित वचन ३, तथा स्फुट वचन ४, ए चार प्रकारनी वचनसंपद् जाणवी. तेमां वादी एटले

छे, के अभाववाळुं छे, इत्यादिक हकीकतनो सारी रीते विचार करे. ३. चोथुं वस्तुज्ञान एटले आ राजा तथा प्रधान आदिक, तथा सभासद आदिक वस्तु भयंकर के निर्भय छे, अथवा भद्रक परिणामवाळुं छे, के अभद्रक परिणामवाळुं छे, इत्यादिक विचारीने तेने अनुसरतुं निरूपण करे. ४. एवी रीते प्रयोगमतिना चार भेदो कह्या.

हवे आठमी संग्रह एटले स्वीकार, तेनी जे परिज्ञा एटले जाणपणुं, तेने संग्रहपरिज्ञा कहीये, तेनी चार प्रकारनी संपत् हवे देखाडे छे—

गण जोगं संसत्तं । सज्झाए सिक्खगं जाणे ॥ ५५२ ॥

गण एटले गच्छ, अर्थात् बाल, दुर्बल, ग्लान, गीतार्थ तथा यतिसमूहरूप जे गण तेनो जेमां निर्वाह थाय, तेवा योग्य क्षेत्रनुं ग्रहण करवुं, तेने पहेली गणयोग्यापसंग्रहसंपत् जाणवी. १. बीजी भद्र आदिक पुरुषने योग्य जे देशनादिक देवी, तेने बीजी संसक्तसंपत् जाणवी. २. वळी बीजा ग्रंथोमां तो 'निषधादि' एटले संथारा प्रमुख उपकरणो मलीन न थाय, तेने 'पीठफलकोपादानात्मिका' नामनी बीजी संपत् कहेली छे. पण ते पीठफलकादिकनुं ग्रहण थतुं नथी तेम नथी, केमके सिद्धांतमां ते ग्राहित छे. ते माटे जीतकल्पमां कह्युं छे के—

पीढफलगाइगहणे । न उ मइलिंती निसज्जाइ ॥ वासासु विसेसेणं । अन्नं काल तु गम्मएत्थ ॥ १ ॥ पाणा सीयल कुंथा–इया यतो गहण वासासु ॥

अर्थः—पीढ फलक आदिक ग्रहण करवाथी निषद्या एटले संथाराप्रमुख मलीन थतां नथी. वळी वर्षाकाळमां तो विशेषे क-

पिंड ४, कृतिकर्म ५, व्रत ६, ज्येष्ट ७, प्रतिक्रमण ८, मासकल्प ९, अने पर्यूषणाकल्प १०, एवी रीतनो दश प्रकारनो स्थित-कल्प जाणवो, के जेनुं स्वरूप आगळ वर्णवाशे. तथा पूर्वे वर्णवेला स्वरूपवाळो बार प्रकारनो तप जाणवो. अने सामायिक, चउवीसत्थो, वांदणां, प्रतिक्रमण, कायोत्सर्ग तथा पच्चक्खाणरूप छ प्रकारनां आवश्यको जाणवां. ए सर्वने एकठा करवाथी छत्रीस गुणो आचार्यना थाय छे. एवी रीते अहीं बीजी पण गुरुगुणछत्रीसीओ घणी संभवे छे, परंतु विस्तारना भयथी अहीं तेओनुं वर्णन कर्युं नथी. तो पण उपयोगी तथा प्रसिद्ध होवाथी नीचेनी छत्रीशी कहे छे—

" देसकुलजाइरूवे । संघयण धिईजुओ अणासंसी ॥ अविकत्थणो अमायी । थिरपरिवाडी गहियवक्को ॥ १ ॥
जियपरिसो जियनिद्दो । मज्झत्थो देसकालभावन्नू ॥ आसन्नलद्धपइभो । नाणाविहदेसभावन्नू ॥ २ ॥
पंचविहे आयारे । जुत्तो सुत्तत्थतदुभयविहन्नू ॥ आहरणहेउकारण । नयनिउणो गाहणाकुसलो ॥ ३ ॥
ससमयपरसमयविउ । गंभीरो दित्तीमं सिवो सोमो ॥ गुणसयकलिओ एसो । पवयणसारं परिकहेइ ॥ ४ ॥ "

एवी रीते उपर दर्शावेली ते चारे गाथाओमां दर्शावेला गुरुना छत्रीश गुणो वर्णवे छे—

देशयुक्त एटले सिद्धांतोमां जे साडीपचीस आर्यदेशो वर्णवेला छे, तेमां जे उत्पन्न थयो होय ते देशयुक्त कहेवाय, केमके तेवा गुरुपासे सर्व शिष्यो सुखे समाधे शास्त्राध्ययन करी शके छे, माटे देशयुक्त शब्दनुं अहीं ग्रहण कर्युं. १. कुल एटले पितासंबंधि जाणवुं, लोकव्यवहारमां पण कहेवाय छे के, आ अमुक मनुष्य तो ईक्ष्वाकु कुलमां जन्मेलो छे, इत्यादि, एटले तेवां उ-

तेने पहेलो भेद जाणवो. १. कषाय तथा विषय आदिकथी दुष्ट थयेलाने ते भावथी जे पाछो हठाववो, तेने बीजो भेद जाणवो. २. भोजन पान आदिक संबंधि, अथवा परसिद्धांत संबंधि अभिलापानुं जे निवर्तन करवुं, तेने त्रीजो प्रकार जाणवो. ३. पोते क्रोध तथा दोष संबंधि अभिलापाथी रहित थइ आत्महितमां जे प्रवर्तवुं तेने चोथो प्रकार जाणवो. ४. एवी रीते सर्व मळी छत्रीस गुणो गुरुना होय छे. ॥ ५५४ ॥ अथवा नीचे मुजब गुरुना छत्रीस गुणो होय छे, ते दर्शावे छे—

सम्मत्तनाणचरणा, पत्तेयं अठ्ठ अठ्ठ भेइल्ला । बारसभेओ य तवो, सूरिगुणा हुंति छत्तीसं ॥५५५॥

सम्यक्त्व एटले दर्शनाचारना निःशंकित आदिक आठ भेदो, ज्ञान एटले ज्ञानाचारना कालविनयादिक आठ भेदो, अने चारित्र एटले चारित्राचारना ईर्यासमिति आदिक आठ भेदो, एम ते त्रणेना आठ आठ मळीने चोवीस भेदो थया. वळी बाह्य अने अभ्यंतर एम मळी बन्ने प्रकारना तपना छ छ भेदो होवाथी ते अनशन आदिक बार भेदो जाणवा. एवी रीते सर्व मळीने छत्रीश गुणो थया. ॥ ५५६ ॥

वळी पण बीजा प्रकारे गुरुना छत्रीश गुणो वर्णवे छे—

आयाराई अठ्ठओ, तहेव य दसविहो य ठियकप्पो । बारस तव छावस्सग, सूरिगुणा हुंति छत्तीसं ॥

आचार एटले पूर्वे वर्णवेला श्रुत आदिक आठ गणिसंपदाओ जाणवी, तथा अचेलकपणुं १, औद्देशिक २, शय्यातर ३, राज-

चर्या करे, अने बीजाने तेमां जोडे, तेने बीजी तपसामाचारी जाणवी. २. पडिलेहण, तेमां बालकथी मांडीने वृद्धसुधि मुनिओनु वैयावच्छ आदिक कार्योमां पोते उद्यमवंत थयोथको ग्लानी लाव्याविना ते कार्योमां पोते पोताना गणने जे प्रेरे तेने त्रीजी गणसामाचारी जाणवी. ३. पोते एकाकी विहारप्रतिमाने आदरे, अने बीजाने पण तेमां आदर करावे, तेने चोथी एकाकीविहारनी सामाचारी जाणवी. ४. हवे श्रुतविनय पण नीचे मुजब चार प्रकारनो छे—पोते श्रुत एटले सिद्धांतनी वाचना आपे १, तेनो अर्थ करी समजावे २, हितकारी वाचना आपे, हितकारी वाचना त्यारेज थाय, के ज्यारे सूत्र, तेनो अर्थ, तथा ते बन्ने, आ अमुक शिष्यने आवी रीते हितकारक परिणमशे, ते माटेनी परीक्षा करी जे जेने योग्य होय, तेज तेने समजावे. ३. वळी सूत्र, अर्थ तथा ते बन्ने छेक तेनी परिसमाप्ति सुधी वांचे, परंतु अनवस्थितपणे अधवचे छोडी आपे नही. ४. हवे विक्षेपणविनय नीचे मुजब चार प्रकारनो छे—मिथ्यादृष्टि प्राणीने मिथ्यात्वना मार्गथी दूर करावी सम्यक्त्वनो मार्ग ग्रहण करावे १. समकीतदृष्टि गृहस्थने गृहस्थपणामांथी छोडावीने दीक्षा अपावे, ए बीजो भेद जाणवो. २. समकीतथी अथवा चारित्रथी चूकेला प्राणीने तेमांथी छोडावी फरीने पाछो तेमांज स्थापे, तेने त्रीजो भेद जाणवो. ३. जेम चारित्रधर्मनी वृद्धि थाय तेम पोते प्रवर्ते, अनेषणीय परिभोग आदिकना त्याग करे, तथा एषणीय परिभोग आदिकनो स्वीकार करे, तेने चोथो भेद जाणवो. ४. हवे दोषो एटले क्रोध आदिक, तेओनो जे परिघात एटले नाश, ते रूप जे विनय तेने दोषपरिघातविनय जाणवो. ते विनय पण नीचे मुजब चार प्रकारनो छे—क्रोध पामेला माणसने देशना आदिकवडे करीने तेना क्रोधने शमावी शांत करवो,

रीने ग्रहण करवां, अने बीजे समये तो पीजे जवाय छे. वळी वर्षाकाळमां कुंथुआ आदिक जीवोनी उत्पत्ति थती होवाथी पीठ आदिक ग्रहण करवां पडे छे.

वळी सिद्धांतमां जेम कह्युं होय तेम सज्झाय, प्रत्युपेक्षणा, भिक्षाटन, तथा उपधिसमुत्पादनरूप त्रीजी स्वाध्यायसंपत् जाणवी. ३. गुरु, दीक्षा आपनार, भणावनार तथा रत्नत्रयाधि आदिकनी उपधिने उंचकवी, तेमनी विश्रामणा करवी, सामा उभा थवुं, तेमना हाथमांथी दांडो लेवो, इत्यादिक शिक्षणरूप शिष्योपसंग्रह नामनी चोथी संपत् जाणवी. एवी रीते चार प्रकारनी संग्रह-परिज्ञा नामनी संपत् जाणवी. एवी रीते चार चार भेदोवाळी आठे गणिसंपदाओ देखाडी. ॥ ५८३ ॥

हवे चार प्रकारनो विनय दर्शावे छे—

आयारे सुय विणए, विक्खिवणे चेव होइ बोधव्वा। दोसस्स परिघाए, विणए चउद्दे स पडिवत्ती॥

आचारविनय १, श्रुतविनय २ विक्षेपणविनय ३, अने दोषपरिघातविनय ४, एम विनयसंबंधि चार प्रकारनी प्रतिपत्ति जाणवी. तेमां आचार एटले मुनिओनी सामाचारी, तथा कर्मोनुं निवारण थाय तेज सामाचारीरूप विनय जाणवो. हवे ते आचारविनय नीचेमुजब चार प्रकारनो छे—संयमसामाचारी १, तपसामाचारी २, गणसामाचारी ३, तथा एकाकीविहारसामाचारी ४. तेमां पोते संयम पाळे, बीजा पासे पळावे, संयममां सीदाता मुनिने स्थिर करे, तथा संयममां उद्यमवंत थयेला मुनिने उत्तेजन आपे, तेने पहेली संयमसामाचारी जाणवी. १. पाक्षिक आदिक दिवसोए पोते तप करे, बीजाने करावे, वळी पोते भिक्षा-

त्तम कुलमां जन्मेलो कुलिन माणस पोते अंगीकार करेलुं कार्य पार उतारे छे. २. जाति मातासंबंधि जाणवी, उत्तम जातिवंत जो मोशाळपक्ष होय तो ते माणस विनय आदिक गुणोवाळो थाय छे. ३. वळी रूपवान जोइये, केमके उत्तम रूपवान माणस लोकोप्रते गुणोना विषयरूप तथा बहुमान पामनारो थाय छे, केमके ज्यां उत्तम रूप त्यां गुणो वसे छे, एवी लोकवाणी छे, वळी कुरूप माणसने कोइ स्वीकारी शकतुं नथी. ४. वळी जेनुं दृढ संहनन होय, एटले जेनी शरीरशक्ति सारा बांधावाळी होय ते व्याख्यान समये थाकी जतो नथी. ५. धैर्यता एटले दृढ मनवाळो, केमके धैर्यतावाळो माणस अतिगहन कार्योमां पण भ्रम पामतो नथी. ६. अनाशंसी एटले श्रोताओ पासेथी वस्त्र आदिकनी अभिलाषा नही राखनारो. ७. अविकत्थन एटले अतिबहुभाषी नही, जेमके कोइए किंचित् मात्र अपराध कर्यो होय, तेने पोताना मुखथी वारंवार कडी संभळावे नही. ८. अमायी एटले लुच्चाइविनानो. ९. स्थिर एटले अतिशय निरंतर अभ्यासथी स्थिरपणाने पामेली छे अनुयोगनी परिपाटी जेनी ते स्थिरपरिपाटीवाळो कहेवाय. तेने सूत्र अथवा अर्थ जरा पण स्खलित थतो नथी. १०. गृहीतवाक्य एटले अंगीकार करवा योग्य वचनोवाळो, तेवा आचार्यनुं स्वल्प वचन पण महान् अर्थोवाळुं प्रतिभासन थाय छे. ११. पर्षदाने जीतनार एटले मोहोटी पर्षदामां पण ते क्षोभ पामे नही. १२. जितनिद्र एटले स्वल्प निद्रावाळो, केमके तेवो आचार्य रात्रिए पण सूत्र तथा अर्थने भावतो थको निद्रावडे करीने बाधा पामतो नथी. १३. मध्यस्थ एटले सर्व शिष्योप्रते समदृष्टिवाळो. १४. देशकालभावज्ञ एटले देश, काल तथा भावने जाणनारो, केमके तेवो आचार्य देश, काल तथा लोकोना भावने जाणीने सुखे सुखे विहार करे छे, अ-

गुणसुठियस्स वयणं । घयपरिसित्तो य पावओ भाइ ॥ गुणहीणस्स न सोहइ । नेहविहूणो जह पईवो ॥ १ ॥

गुणयुक्त गुरुनां वचनो घृतथी सींचायेला अग्नि पेठे दीपी निकळे छे, तथा गुणरहित गुरुना वचनो तेल विनाना दीवानी पेठे बीलकुल शोभतां नथी. ॥ ५५६ ॥

॥ एवीरीते चोसठमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

॥ हवे पांसठमुं द्वार वर्णवे छे. ॥

आ पांसठमा द्वारमां विनयना बावन भेदो दर्शावे छे—

तित्थयर १ सिद्ध २ कुल ३ गण ४ । संघ ५ किरिय ६ धम्म ७ णाण ८ णाणीणं ९ ॥ आयरिय १० थेरु ११ वज्झाय १२ । गणीणं १३ तेरस पयाणि ॥ ५५७ ॥

तीर्थंकर, सिद्ध, कुल एटले नागेंद्र आदिक, गण एटले कोटिकआदि, संघ प्रसिद्ध छे, क्रिया एटले अस्तिवादरूप, धर्म एटले श्रमणधर्मआदि, ज्ञान एटले मतिआदि, ज्ञानी एटले मतिआदिक ज्ञानवाळा, आचार्य पांच प्रकारना आचार पालनार प्रसिद्ध छे, स्थविर एटले चारित्रआदिकमां सीदता साधुने स्थिर करनार, उपाध्याय एटले अध्यापक, गणी केटलाक साधुओना अधिपति, एवीरीते तेर पदो जाणवां. ॥ ५५७ ॥

हवे ते उपर वर्णवेला तेर पदोमाना दरेक पदनो चार चार प्रकारनो विनय थाय छे, ते दर्शावे छे—

अणासायणा य १ भत्ती २। बहुमाणो ३ तह य वण्णसंजलणा ४ ॥ तित्थयराई तेरस। चउगुणा हुंति बावण्णा ॥ ५५८ ॥

आशातना एटले जाति आदिकनी हीलना करवी ते, अने तेवा प्रकारनी तीर्थंकर आदिक तेरे पदोनी जे आशातना न करवी, तेने अनाशातना जाणवी. १. भक्ति एटले तेज पमोनो उचितता मुजब उपचार करवो ते. २. बहुमान एटले तेज पदोनुं अंतरंगनी प्रीतिपूर्वक बहुमान जाळववुं ते. ३. तथा तेओनीज वर्णसंज्वलना एटले कीर्तिने प्रकाशवी ते. एवी रीते तीर्थंकर आदिक तेरे पदोने उपर जणावेला चारे गुणवाथी विनयना बावन भेदो थाय छे. ॥ ५५८ ॥

॥ एवीरीते पांसठमुं द्वार संपूर्ण थयुं ॥

कीकत जणाववामाटे अहीं भेदपूर्वक तेमो उपन्यास करेलो छे. वळी हे वादी! तें जे कह्युं के व्रतनुं ग्रहण करते छते ज्ञान आदिक त्रण न कहेवां, परंतु ज्ञान अने दर्शन एम वेज कहेवां, केमके व्रतना ग्रहणथीज चारित्रनुं ग्रहण थइ जाय छे. परंतु तारुं ते कहेवुं अयुक्त छे, केमके जे चारित्रव्रत छे, ते सामायिक आदिक पांच प्रकारना चारित्रनो एक अंश छे, अने बाकीना चार अंशोनुं हजु ग्रहण कर्युं नथी, अने ते माटे ज्ञानादिक त्रणनो अहीं उपन्यास कर्यो छे. वळी जे तें कह्युं के श्रमणधर्म ग्रहण करवाथी संयम तथा तपनो तेमां अन्तर्भाव थाय छे, केमके श्रमणधर्मनुं ग्रहण कर्याथी संयम अने तपनुं ग्रहण तो थइज चूक्युं. परंतु तारुं ते कहेवुं पण अयुक्त छे, केमके संयम अने तप, ए बन्ने मोक्षना मुख्य अंगभूत छे, अने तेथीज ते बन्नेनुं जूदुं ग्रहण करेलुं छे. ।

वळी अहीं शंका करे छे के—संयम अने तप, ए बन्ने मोक्षना मुख्य अंगभूत केम छे? ते शंकानुं समाधान करता थका कहे छे के—नवां कर्मोना आश्रवने रोकवाना हेतुरूप संयम छे, तथा पूर्वे उपार्जन करेलां कर्मोनो क्षय करवाना हेतुरूप तप छे, तेटला माटे ते बन्नेनुं प्रधानपणुं छे, अने तेथी श्रमणधर्ममां जोके ते बन्नेनो समावेश थइ जतो हतो, तो पण प्रधानपणुं देखाडवा माटे ते बन्नेनुं अहीं जूदुं ग्रहण करेलुं छे. वळी आ न्याय लोकोमां जोवामां पण आवे छे, जेमके 'ब्राह्मणो आव्या, अने वशिष्ट पण आव्यो'. वळी तें कह्युं के तपना ग्रहणवडे करीने वैयावृत्त्यनुं पण ग्रहण थइ गयुं, तो पछी ते वैयावृत्त्यनुं जूदुं उपादान करवुं जोइये नहीं, परंतु ते पण तारुं कहेवुं अयुक्त छे, केमके वैयावृत्त्य करवाथी पोतानो अने परनो, एम बन्नेनो उपकार थाय छे,

अने तेथी तेनुं प्रधानपणुं छे, अने अनशन आदिक वाकीनां तप तो एवी रीते कंइ वन्नेनो उपकार करी शकतां नथी, माटे वैयावृत्त्यने जूदुं करी देखाड्युं छे. वळी जे तें कह्युं के श्रमणधर्मना ग्रहणवडे करीनेज तेमां समावेश थइ जतो होवाथी "क्रोध आदिकनो त्याग" एम जूदुं कहेवुं नहोतुं. परंतु ते पण तारुं कहेवुं अयुक्त छे, केमके क्रोध आदिक चारे बे प्रकारना छे, एक उदीर्ण, अने बीजा अनुदीर्ण. तेमाना उदीर्ण क्रोधादिकोनो जे निग्रह ते क्रोधनिग्रह कहेवाय, अने उदयमां नही आवेला एवा ते क्रोधादिकना उदयने रोकवारूप क्षमा आदिक छे, एवुं जणाववा माटे तेनुं जूदुं ग्रहण करेलुं छे. अथवा वस्तु त्रण प्रकारनी होय छे, एक ग्रहण करवा योग्य, बीजी त्याग करवा जोग, अने त्रीजी उपेक्षवा जोग, तेमां क्षमा आदिक ग्रहण करवा योग्य छे, अने क्रोधादिक त्याग करवा योग्य छ, माटे ते क्रोध आदिकनो निग्रह करवो. अने एटला माटेज उपर जे उपन्यास करेलो छे, ते सघळो निर्दोष छे. ॥ ५५९ ॥

हवे आज गाथानुं सूत्रकार पोतेज जूदा जूदा अवयवो पाडीने विवेचन करे छे—

पाणिवह मुसावाए, अदत्त मेहुण परिग्गहे चेव । एयाइं होंति पंच उ, महव्वयाइं जईणं तु ॥५६०॥

प्राणिवध एटले जीवहिंसाथी विरमवुं ते, एवी रीते देशमात्रना सूचनवडे समुदायना उपचारथी मृषावाद आदिकथी पण विरमवानुं जाणी लेवुं. तेमां प्राणी एटले त्रस तथा स्थावर जीवोनो अज्ञान, संशय, विपर्यय, राग, द्वेष, स्मृतिभ्रंश, योगदुःप्रणिधान, तथा धर्मसंबंधि अनादर, एवी रीते आठ प्रकारना प्रमादना योगे जे वध करवो ते प्राणिवध कहेवाय, अने तेवा प्रा-

पहेलामां सर्व जीवो, अने बीजा तथा छेल्लामां सर्व द्रव्यो छे, अने बाकीनां महाव्रतो ते द्रव्योना एक देशवडे करीने छे. १.

हवे श्रमणधर्मनुं स्वरूप कहे छे—

खंती य मद्दवज्जव, मुत्ती तवसंजमे य बोधव्वे ॥ सच्चं सोयं आकिं–चणं च बंभं च जइधम्मो ॥६१॥

क्षांति एटले क्षमा, अर्थात् शक्तिवान् अथवा अशक्तिवान् छतां पण जे सहनशीलता राखवी ते क्षमा कहेवाय, एटले के सर्वथा प्रकारे क्रोधनो त्याग. १. मार्दव एटले अस्तब्धपणानो भाव, अर्थात् नम्रता अने उछांछळापणानो अभाव. २. आर्जव एटले वक्रतारहित मन, वचन अने कायानो व्यापार, अर्थात् मन, वचन अने कायासंबंधि विक्रियानो अभाव, एटले के कपटरहितपणुं. ३. मुक्ति एटले बहारनी तथा अंदरनी वस्तुओमां तृष्णारहितपणुं, अर्थात् लोभनो त्याग. ४. जेथी करीने रस आदिक साते धातुओ तपे, अथवा ज्ञानावरणीय आदिक कर्मो जेथी ताप पामे तेने तप कहीये, अने ते अनशन आदिक बार प्रकारनो छे. ५. संयम एटले आश्रवोथी विरमवुं ते. ६. सत्य एटले मृषावादनो त्याग. ७. शौच एटले संयमप्रते उपलेपरहितपणुं, अर्थात् अतिचाररहितपणुं. ८. जेनी पासे कंइ पण द्रव्य नथी, ते अकिंचन कहेवाय, तेनो जे भाव ते आकिंचन कहेवाय, उपलक्षणथी पोतानां शरीर तथा धर्मना उपकरणोमां पण जे ममता न राखवी, ते आकिंचन कहेवाय. ९. ब्रह्मचर्य एटले ब्रह्मचर्यसंबंधि नव गुप्तिओ सहित वेदना उदयने जे रुंधवो ते ब्रह्मचर्य कहेवाय. १०. एवी रीते दश प्रकारनो यतिधर्म जाणवो. ।६१।

वळी बीजा आचार्यो नीचे मुजब पाठ कहे छे—

खंती मुत्ति अज्जव । मद्दव तह लाघवे तवे चेव ॥ संजम वियागकिंचण । बोधव्वे बंभचेरे य ॥ १ ॥

आमां लाघव एटले द्रव्यथी स्वल्प उपधिपणुं, अने भावथी गौरवनो त्याग. त्याग एटले सर्व प्रकारना संगोनो त्याग, अथवा मुनिओप्रते वस्त्र आदिकनुं दान. बाकीनो अर्थ पूर्वनीपेठे जाणवो. ॥ १ ॥

हवे संयमनुं स्वरूप वर्णवे छे—

पंचासवविरमणं, पंचिंदियनिग्गहो कसायजओ । दंडत्तयस्स विरई, सतरसहा संजमो होइ ॥५६२॥

जेथी कर्मो उपार्जन कराय ते आश्रवो कहेवाय, अर्थात् नवां कर्मो बांधवाना हेतुरूप, अने ते प्राणातिपात, मृषावाद, अदत्तादान, मैथुन अने परिग्रहरूप पांच प्रकारनां छे, ते आश्रवोथी जे विरमवुं, ते पंचाश्रवविरमण कहेवाय. इन्द्रियो एटले स्पर्श, रस, घ्राण, चक्षु अने श्रोत्ररूप पांच जाणवी, अने ते पांचे इन्द्रियोने जे वशमां राखवी ते पंचेन्द्रियनिग्रह कहेवाय, अर्थ स्पर्शादिक इन्द्रियोना विषयोमां लंपटपणानो त्याग करवो. कषाय एटले क्रोध, मान, माया अने लोभरूपी चार जाणवा, तेनो जय करवो, अर्थात् उदयमां आवेला कषायोने निष्फल करवा, अने उदयमां नही आवेला कषायोने उत्पन्न न थवा देवा, तेनुं नाम कषायजय कहेवाय. चारित्ररूपी धनना हरणपूर्वक जेओवडे करीने आत्मा दंडाय छे, ते दंड कहेवाय, अर्थात् मन, वचन अने कायाना कुव्यापार, ते दंडत्रय कहेवाय, अने तेथी जे विरमवुं, ते दंडत्रयविरति कहेवाय, अर्थात् अशुभ प्रवृत्तिओनो रोध करवो. एवी रीते उपर वर्णव्या मुजब सतर प्रकारनो संयम थाय छे. ॥ ५६२ ॥ अथवा नीचे जणाव्यामुजब बीजी रीते पण सतर

पयोगपूर्वक कायानो व्यापार करवाथी कायसंयम थाय छे. एवी रीते जीवहिंसाथी निवृत्तिरूप सतर प्रकारनो संयम थाय छे. ॥

हवे वैयावृत्यनुं स्वरूप कहे छे—

आयरिय १ उवज्झाए २ । तवसि ३ सेहे ४ गिलाण ५ साहुसु ६ ॥ समणोन्न ७ संघ ८ कुल ९ गण १० । वेयावच्चं हवइ दसहा ॥ ५६४ ॥

ज्ञानाचार आदिक पांच प्रकारना आचारमां जे निपुण होय ते आचार्य कहेवाय. उप एटले जेमनी समीपे आवीने शिष्यो शास्त्राध्ययन करे छे ते उपाध्याय कहेवाय. जेओ विकृष्ट तथा अविकृष्ट तप करे छे, तेओ तपस्वी कहेवाय. नवा दीक्षित थयेला तथा शिक्षाने जे योग्य होय ते शिष्यो कहेवाय. ग्लान एटले ज्वर आदिक रोगोथी पीडित थयेला. साधु एटले स्थविर. समनोज्ञ एटले सरखी सामाचारी पालनारा. संघ एटले साधु, साध्वी, श्रावक तथा श्राविकाओनो समुदाय. एक जातिवाळा घणा गच्छोनो जे समूह ते कुल कहेवाय, जेमके चांद्रकुलआदिक. एक आचार्यनी आगेवानी नीचे रहेलो साधुओनो जे समूह ते गच्छ कहेवाय. कुलोनो जे समुदाय ते गण कहेवाय, जेमके कोटिक आदिक. एवी रीते ते आचार्य आदिकोनो धर्मना साधनरूप एवां भात, पाणी, वस्त्र, पात्र, स्थान, पीठ, फलक तथा संथारा आदिकवडे करीने जे उपग्रह करवो, रोग आदिकथी पीडायेलाओनो औषध आदिक लावी आपी उपकार करवो, तेमज उपसर्ग आदिक वखते तेमने सहाय करी तेमनुं रक्षण करवुं, इत्या-

दिकरूप वैयावृत्त्य जाणवुं. ॥ ५६४ ॥

हवे ब्रह्मचर्यनी गुप्तिओ कहे छे—

वसहि १ कह २ निसिज्जि ३ दिय ४ । कुडुंतर ५ पुव्वकीलिय ६ पणीए ७ ॥ अइमायाहार ८ विभू–सणाई ९ नव बंभगुत्तीओ ॥ ५६५ ॥

ब्रह्मचारी साधुए स्त्री, पशु, तथा नपुंसकथी रहित थयेलुं स्थान सेववुं. तेमां देव तथा मनुष्यना भेदरूप स्त्रीओ बे प्रकारनी जाणवी, अने ते सचित्त जाणवी, तथा पुतळी अने चित्रेली आदिक अचित्त जाणवी. पशुओ एटले तिर्यंचयोनिमां जन्मेला गाय, भेंस, घोडी, बकरी आदिक के जेमना मैथुननो संभव छे, ते जाणवां. पंडक एटले त्रीजा नपुंसकवेदना उदयवाळा महामोहकर्मवाळा तथा स्त्री अने पुरुष बन्नेना मैथुनमां आसक्त थयेला नपुंसको जाणवा. तेओथी युक्त थयेल स्थानमां तेओए करेलो विकार जोवाथी मनमां विकारनी उत्पत्ति थवाने लीधे ब्रह्मचर्यने बाधा आवे छे, माटे तेवां स्थाननो त्याग करवो. १. तथा केवल स्त्रीओने एकाकी साधुए धर्मदेशना आदिकरूप कथा कहेवी नही, अथवा स्त्रीओसंबंधि कथा ब्रह्मचारीए करवी नही, जेमके कर्णाटकनी स्त्रीओ भोगविलासमां चतुर होय छे. लाटदेशनी स्त्रीओ चालाक होय छे, इत्यादिकरूप स्त्रीकथा करवी नही, [illegible] कल. पोशाक, भाषा, गति, विलास, गीत, हास्य, लीला, कटाक्ष, प्रेम, कलह तथा श्रृङ्गाररसवाळी स्त्रीओ-

अणसणमूणोयरिया, वित्तिसंखेवणं रसच्चाओ । कायकिलेसो संलीण–या य बज्झा तवो होइ ।६७।
पायच्छित्तं विणओ, वेयावच्चं तहेव सज्झाओ । झाणं उस्सग्गोवि य, अब्भिंतरओ तवो होइ ।६८।

आ बन्ने गाथाओनुं विवेचन तपना अतिचारोनी व्याख्यामां पूर्वे करेलुं छे, तेथी अहीं फरीने कर्युं नथी. ॥ ५६७–६८ ॥

हवे क्रोधनिग्रह आदिक कहे छे—

कोहो माणो माया, लोभो चउरो हवंति हु कसाया । एएसिं निग्गहणं, चरणस्स हवंतिमे भेया ॥

क्रोध, मान, माया अने लोभ, ए चार कषायो कहेवाय छे. जेमां जीवोनी हिंसा थाय ते कष एटले संसार कहेवाय, तेवा संसारने जेओथी करीने प्राणी प्राप्त थाय छे, ते कषायो कहेवाय. तेओनो जे निग्रह करवो, एटले तेमने जे दाबमां राखवा, ते कषायनिग्रह कहेवाय, एवी रीते उपर वर्णवेला चारित्रना सितेर भेदो जाणवा. ते आवी रीते—व्रतोना पांच, श्रमणधर्मना दश, संयमना सतर, वैयावृत्त्यना दश, ब्रह्मगुप्तिना नव, ज्ञानादिकना त्रण, तपना बार, अने क्रोधनिग्रह आदिकना चार, एम सर्व संख्या मलीने सितेरनी संख्या थाय छे. ॥ ५६९ ॥

॥ एवी रीते छासठमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

॥ हवे सडसठमुं द्वार वर्णवे छे ॥

आ सडसठमा द्वारमां करणसित्तेरीनुं स्वरूप कहे छे—

पिंडविसोही ४ समिई ५, भावण १२ पडिमा १२ य इंदियनिरोहो ५। पडिलेहण २५ गुत्तीओ ३। अभिग्गहा ४ चेव करणं तु ७० ॥ ५७० ॥

एक जातना अथवा जूदी जूदी जातना कठिन द्रव्योनो एकत्र मळेलो जे समुदाय ते पिंड कहेवाय. तेवा पिंडनी आधाकर्मादिक दोषोना त्यागपूर्वक जे शुद्धि ते पिंडविशुद्धि कहेवाय. समिति एटले सिद्धांतने अनुसारे उत्तम प्रकारनी जे चेष्टा ते समिति कहेवाय, अने ते ईर्यासमिति आदिक पांच प्रकारनी छे. भावना एटले हृदयमां जे मनन कराय, ते अनित्यपणा आदिक बार प्रकारनी जाणवी. प्रतिमा एटले प्रतिज्ञा, अने ते पण मासिकी आदिक अभिग्रहरूप बार प्रकारनी जाणवी. इन्द्रियो स्पर्श आदिक पांच, अने तेओनो निरोध, एटले पोतानो इष्ट अथवा अनिष्ट वस्तुसंबंधि रागद्वेषनो अभाव जाणवो. पडिलेहण एटले आगमने अनुसारे चोलपट्टा आदिक उपकरणोनुं वारंवार जे निरीक्षण करवुं ते, अने ते पडिलेहण पचीस प्रकारनी छे. गुप्ति एटले गोपन, अर्थात् आत्मानुं संरक्षण करवुं ते, एटले के मन, वचन अने कायाना व्यापारने वश राखवा. अभिग्रह एटले नियमविशेष, अने ते द्रव्य आदिक भेदोथी अनेक प्रकारना छे, एवी रीते करणसित्तेरीना सित्तेर भेदो छे.

जूदुं राखवुं ते विभागथी औद्देशिक कहेवाय. विभाग एटले पोतानी मालिकीथी उतारीने जे जूदुं करी राखवुं ते विभागौद्देशिक
कहेवाय. तेमां प्रायें करीने नीचे मुजब ओघथी औद्देशिक थाय छे—जेम कोइ दुकाळनी भुखने अनुभवीने सुकाळने प्राप्त थये-
लो गृहस्थ मनमां चिंतवे के, आ दुकाळमां हुं महाकष्टें करी जीवतो रह्यो छुं, हवे आ जगतमां जेटला याचको छे, ते सर्वने आ-
पवानी तो मारामां शक्ति नथी, तो पण मारी शक्तिमुजब मारे आपवुं जोइये, केमके आ जन्ममां जो दान करीश नही, तो प-
रभवमां मने स्वर्ग आदिकनी प्राप्ति थशे नही, केमके पुण्यदान कर्याविना स्वर्गगमन थतुं नथी, जे दान कर्युं हशे तेज फल आ-
पशे. एवी रीते पुण्य उपार्जन करवानी बुद्धिथी हमेशां पोताने माटे जे भोजन पकावे, तेमां वीजुं थोडुंक वधारानुं नाखी मनमां
एम चिंतवे के, आटलुं तो मारा माटे छे, अने आटलुं वधारानुं जो कोइ पण भिक्षु आवी चडशे, तेने आपवा माटे छे, एवो
विभाग कर्याविना जे रसोइ करवी ते ओघौद्देशिक कहेवय. हवे विभागौद्देशिक त्रण प्रकारनुं नीचेमुजब छे—उद्दिष्ट, कृत अने
कर्म. तेमां पोतामाटेज पकावेलुं भोजन आदिक भिक्षाचरोने देवामाटे जे जूदुं कल्पवुं, ते उद्दिष्ट कहेवाय. वळी जे भात आदिक
वध्या होय, तेनो भिक्षा देवा माटे करंबो आदिक वनावीने जे राखवुं ते कृत कहेवाय. वळी विवाहना प्रसंग आदिकमां लाडु,
भूको आदिक जे वध्यां होय, तेने भिक्षाचरोने देवा माटे फरीने तेनो पाक करी लाडु, गुडपापडी विगेरे जे करी राखवां ते
कर्म कहेवाय. वळी ते दरेकना चार चार भेदो नीचेमुजब छे—उद्देश, समुद्देश, आदेश अने समादेश. तेमां उद्देश एटले जेटला
अने जे कोइ पाखंडी अथवा गृहस्थ भिक्षाचरो आवशे, ते सर्वने मारे आ आपवुं छे, एवी रीतनो मनमां जे संकल्प करवो, ते

उद्देशज कहेवाय. वळी केवळ पाखंडीओनेज देवा माटे कल्पे तो ते समुद्देशज कहेवाय. बौद्ध आदिक श्रमणोने आपीश, एवुं जो चिंतवे तो ते आदेशज कहेवाय. वळी जो एवुं चिंतवन करे के निग्रंथ एवा जैनधर्मना साधुओनेज हुं आपीश, त्यारे समादेशज कहेवाय. कह्युं छे के—

जावंतियमुद्देस । पाखंडीणं भवे समुद्देसं ॥ समणाणं आएसं । निग्गंथाणं समाएस ॥ १ ॥

जे कोइने आपवा माटे कल्पेलुं उद्देश कहेवाय, पाखंडीओ माटे कल्पेलुं समुद्देश कहेवाय, बौद्धो माटे कल्पेलुं आदेश कहेवाय, अने निग्रंथो माटे कल्पेलुं समादेश कहेवाय. ॥ १ ॥

एवी रीते पूर्वे कह्यामुजव औद्देशिक विभाग चार थया, तेने पूर्वोक्त त्रणे गुणतां विभागौद्देशिक बार प्रकारनुं थयुं.

अहीं वादी शंका करे छे के आधाकर्म अने औद्देशिक वच्चे परस्पर शुं तफावत छे?

ते माटे उत्तर आपे छे के—जे प्रथमथीज साधुमाटे बनावेलुं होय ते आधाकर्म कहेवाय, अने जे प्रथमथी पोतामाटे बनाव्या छतां, फरीने तेनो पाक करी जे सुधारीने बनाववुं ते औद्देशिक कहेवाय.

३ हवे त्रीजा पूतिकर्म नामना दोषनुं स्वरूप कहे छे—उद्गमादि दोषविनाना पवित्र भोजन आदिकने पण, तेमां बीजुं अविशुद्ध भोजन आदिक मेळव्याथी पूतिकर्म नामनो दोष थाय छे. जेम अति सुगंधी अने मनोहर एवा भात आदिकमां बीजा दुर्गंधयुक्त लेशमात्र भात आदिक मेळव्याथी जेम ते तजवा लायक थाय छे, तेम ते सर्व भात आदिक पवित्र छतां पण तेमां

दिवस नक्की ठरावे, एटलामां ते नक्की करेला दिवसनी पहेलांज साधुओ त्यां आवी चड्या. त्यारे ते मनमां एम चिंतवे के, मारे आ साधुओने उत्तम प्रकारनां खूब आहारपाणी पुण्यमाटे आपवां छे, अने ते विवाह आदिक महापर्वमां घणां थाय तेम छे, माटे आ मुनिओनी हाजरी दरम्यान जो मारा पुत्र आदिकनो विवाह थाय तो ठीक, एम विचारी नजीकनो विवाहनो दिवस ठरावे. एवी रीते भविष्यकाळमां थनारा विवाहनो दिवस नजीक लेइने जे पक्वान्न आदिक बनाववामां आवे ते बादर अवष्वष्कण प्राभृतिका कहेवाय. वळी कोइक स्त्री सूत्र कांतवा आदिकनुं काम करती होय, अने ते वखते तेनो वाळक रडतो थको भोजन मागे, के हे मा! तुं मने भोजन आप! एटलामां ते पडोशना घरोमां भिक्षा माटे आवेला साधुसंघाटकने जुए. तेमने जोइ सूत्र कांतवा आदिकना लोभवडे करीने ते झंखता अने रडता एवा पोताना वाळकने कहे के, हे पुत्र! तुं रड नही, घेर घेर फरतां अनुक्रमे आ मुनिसंघाटक ज्यारे आपणे घेर पधारशे, त्यारे तेमने भिक्षा आपवा माटे ज्यारे हुं उठीश, त्यारे तेज वखते तने पण भोजन आपीश. पछी अनुक्रमे ज्यारे ते साधुसंघाटक त्यां आवे, त्यारे धर्म आदिक माटे उठीने तेमने भिक्षा आपे, अने पोताना वाळकने पण भोजन आपे. अहीं जे क्षणे वाळके भोजन माग्युं, तेज क्षणे तेने भोजन आपवुं उचित हतुं, परंतु भविष्यकाळमां साधुओने भिक्षा आपवानी साथे पुत्रने जे भोजन आप्युं, अने ते समयनी साधुओने आपवारूप जे प्राभृतिका ते सूक्ष्म उत्ष्वष्कण प्राभृतिका कहेवाय. वळी कोइक स्त्री सूत्र कांतवा आदिकनुं कार्य करतीथकी भोजन मागता वाळकने कहे के, आ एक पूणी कांतीने हुं तने भोजन आपुं छुं, एटलामां त्यां साधु आवी चड्या, त्यारे उठीने तेमने भिक्षा आपे, अने

वाळकने पण भोजन आपे. अहीं रुनी पूणी कांत्यावाद तेणीए वाळकने भोजन आपवानी प्रतिज्ञा करेली हती, परंतु साधुनिमित्ते ते पहेलांज उठीने वाळकने जे भोजन आप्युं, अने ते वखते साधुने आपवारूप जे प्राभृतिका थइ, तेने सूक्ष्म अवष्वष्कण प्राभृतिका जाणवी. हवे त्यारबाद ते हाथ धोवा आदिकनी क्रिया करती वेळाये अप्काय आदिकनुं उपमर्दन करे छे, माटे ते अल्पकालवाळी जाणवी. ६.

७ हवे सातमो प्रादुष्करण नामनो दोष कहे छे—साधुने आहार आदिक देवा माटे अग्नि, दीपक अथवा मणि आदिकनो प्रकाश करीने, अथवा भींत आदिकने दूर करीने देवानी वस्तुनुं जे प्रगट करवुं, ते प्रादुष्करण कहेवाय. ते बे प्रकारनुं छे, एक प्रकाश करवारूप, अने बीजुं प्रकट करवारूप. हवे कोइक श्रावक, के जे साधुओनी भक्ति करवामां हर्षित मनवाळो होय, तेमज सुपात्रदानथी निरंतर जेनां हाथ पवित्र थयेला छे, परंतु विवेकनी ओछाशने लीधे एम चिंतवे के, साधुओने देवा लायक आ भोजन आदिक मारा अंधारा घरमां रहे छे, अने तेथी दृष्टिए न देखावाथी साधुओ लेशे नही, एवुं विचारी त्यां प्रकाश माटे तेजस्वी मणि राखे, अथवा अग्निनो दीपक सळगावे, अथवा जाळी मूकावे, अथवा नानुं द्वार मोटुं करावे, अथवा भींतमां बांकोरां पडावे. एवी रीते ते स्थानमां रहेली ते देवानी वस्तुने जे प्रकाशवी, ते प्रकाशकरण कहेवाय. वळी घरनी अंदर रहेला चूलापर पोताना कुटुम्ब माटे रांधेला भात आदिकने साधुने देवा माटे अंधकारमांथी लावी बहारना चूला उपर मूकवां, अथवा कोइ बीजा प्रकाशवालां स्थानमां जे लावी मूकवां ते प्रगटकरण कहेवाय. ए बन्ने प्रकारना प्रगटकरणमां छकाय जीवोनी हिंसा-

दिवस वापरीने हुं तने ते पाछुं आपीश, ए पहेलो भेद जाणवो. वळी कोइक साधु बीजा साधु पासेथी एवी शरते वस्त्र ग्रहण करे के, आटला दिवसो बाद हुं तने आ वस्त्र जेवुं बीजुं वस्त्र आपीश, ए बीजो भेद जाणवो. हवे तेमां पहेला भेदमां ते ग्रहण करेलुं वस्त्र जो शरीर आदिकना मेलथी मेलुं थाय, अथवा फाटी जाय, अथवा चोर आदिक चोरी जाय, अथवा रस्ते पडी जाय, तो तेथी ते लेनार अने आपनार साधुओवच्चे परस्पर कलह आदिक दोषोनी उत्पत्ति थाय. बीजा भेदमां ते आपनार साधु लेनार साधु पासेथी ज्यारे पोते आपेलां वस्त्र आदिक जेवुं बीजुं वस्त्र आदिक पाछुं मागे, त्यारे तेथी वधारे सारुं वस्त्र आदिक आपतां छतां पण महा महेनते ते आपनारनुं मन खुशी करी शकाय छे, अने तेने लेइने पण कलह आदिक दोषोनी उत्पत्तिनो संभव थाय छे. ९.

१० हवे दशमो परिवर्तित नामनो दोष कहे छे—परिवर्तित एटले साधुमाटे आहार आदिक बदलसदल करीने राखवां ते. तेना बे भेदो छे, एक लौकिक अने बीजो लोकोत्तर. वळी ते एकेक भेदना पण बबे भेदो छे, एक तेने तेज द्रव्यवाळुं, अने बीजुं बीजा द्रव्योवाळुं. तेने तेज द्रव्यवाळुं एटले साधुमाटे बगडेलुं घृत आदिक देइने तेने बदले सारुं घृत आदिक लेवुं ते. बीजा द्रव्योवाळुं एटले साधुमाटे कोद्रवा बंटी आदिक हलकुं धान्य आदिक आपीने सार भात आदिक लेवा ते. ते बन्ने भेदो लौकिक संबंधि जाणवा. लोकोत्तर एटले साधुओ परस्पर वस्त्र आदिकनो जे अदलोबदलो करे, तेरूप बन्ने प्रकारनुं भावी लेवुं. अने तेम करवामां पण पूर्वे जणाव्यामुजबज दोषो जाणी लेवा. १०.

११ हवे अग्यारमो अभ्याहृत दोष कहे छे—अभ्याहृत एटले गृहस्थ आहारआदिक वस्तु बीजी जगोएथी लावीने साधुसन्मुख धारण करे ते. तेना वे भेदो छे, एक अनाचीर्ण अने बीजुं आचीर्ण. तेमां अनाचीर्ण वे प्रकारनुं छे, एक गुप्त अने बीजुं प्रगट. तेमां आ अभ्याहृत छे, एम साधुए सर्वथा प्रकारे जे जाणेलुं नथी, ते प्रच्छन्न एटले गुप्त कहेवाय, अने आ अभ्याहृत छे, एवुं साधुना जो जाणवामां आव्युं होय, तो ते प्रगट कहेवाय. वळी ते एकेक पण वे प्रकारनुं छे, एक पोताना गामसंबंधि, अने बीजुं परगामसंबंधि. जे गाममां साधु रहेल होय, ते पोतानुं गाम कहेवाय, अने बाकीनां परगाम कहेवाय. जेमके साधुओप्रते भक्तिवाळी कोइक श्राविका साधुओने प्रतिलाभवामाटे आ 'अभ्याहृत' छे, एवी शंका दूर करवामाटे मोदकआदिकथी भरेलां भाजनसहित उपाश्रयमां आवी साधुओनी सन्मुख एम कहे के, हे भगवन्! हुं मारा भाइने घेर गइ हती, अने त्यां जमणवार होवाथी मने आ मोदकआदिक मळेलुं छे, अथवा एम कहे के, हुं मारे घेरथी आ मोदक आदिक मारां सगांओने आपवा गइ हती, परंतु तेओए रोषआदिक कंइ कारणथी लीधुं नहीं, रस्ते चालतां हुं अहीं आपने वांदवामाटे आवी छुं, माटे आपने जो आ मोदकआदिकनो खप होय तो आप ते ग्रहण करो, एवीरीते कहीने जे तेणी मोदकआदिक साधुओने आपे, ते पोताना गामसंबंधि गुप्त अभ्याहृत जाणवुं. हवे कोइक गाममां घणा श्रावको वसे छे, अने तेओ सघळा कुटुंबवाळाओ छे, हवे एक वखते तेओने.घेर विवाहनो प्रसंग आव्यो, विवाह थइ रह्या बाद मोदकआदिक घणो पक्वान्न वधी पड्यो, त्यारे तेओए विचार्युं के, आ वधेलो पक्वान्न जो साधुओने अपाय तो ठीक, के जेथी आपणने मोटुं पुण्य थाय. हवे त्यां केटलाक सा-

बीजा बे घरमांथी भिक्षा लावतोथको देनारना हाथ आदिक संबंधि उपयोग आपे छे, एवीरीते त्रण घरमांथी लावेलुं अशनआदिक घरसंबंधि आचीर्ण अभ्याहृत कहेवाय. ११.

१२ हवे बारमा उद्भिन्नदोषनुं स्वरूप कहे छे—उद्भिन्न एटले साधुओने घृतआदिक आपवा माटे छाण आदिकथी छांदेली कुडलीआदिकनुं मुख उघाडवुं ते. ते बे प्रकारनुं छे, एक छांदेलुं उघाडवुं ते, अने बीजुं कमाडनुं उघाडवुं ते. छांदेलुं एटले छाण, अग्निथी तपावेल लाख, तथा सचित्त माटी विगेरे चोटाडवाना पदार्थोथी जेनुं मुख बंध करेलुं होय, तथा जे हमेशां उपयोगमां आवतां न होय, एवां खांड, गोळ तथा घृतआदिकथी भरेला घडा कुंपा, कुडली विगेरेने तेमां रहेलां घृतआदिक साधुने देवा माटे उघाडीने तेमने जे आपवुं ते पिहितोद्भिन्न एटले छांदेलुं उघाडवारूप जाणवुं. हवे कपाटोद्भिन्न एटले आरीया, कपाट, अथवा भंडारीयां आदिक, के जेमनां कमाड दृढ रीते बंध करेलां होय, तथा जे हमेशां उघाडवीड करवामां आवतां न होय, तेवां कमाडोने तेओमां रहेलां खांड, गोळ, घृतआदिक साधुओने देवा माटे जे उघाडीने ते वस्तु साधुओने आपवी, ते कपाटोद्भिन्न एटले कमाडना उघाडवारूप दोषवाळी कहेवाय, केमके तेथी छकाय जीवोनी विराधनाआदिक दोषो लागे छे. ते कहे छे—हवे तेवा कुंपाआदिकमांथी कहाडेलुं घृतआदिक साधुने आप्याबाद बाकी रहेलां ते घृतआदिकनी रक्षा माटे फरीने ते कुंपाआदिकनुं मुख जलथी भींजावेली सचित्त माटी आदिकथी बंध करवुं पडे छे, अने तेथी पृथ्वीकाय तथा अप्कायनी विराधना थाय छे, वळी ते माटीमां मगआदिक धान्य तथा कीडाआदिक जंतुओनो पण संभव होय छे, तेथी तेओनी पण विराधना

थाय छे. वळी कोइक गृहस्थ निशानी माटे लाखने तपावीने ते कुंपा आदिकना मुखपर सील मारे छे, अने तेथी अग्निकायनी पण विराधना थाय छे, वळी ज्यां अग्नि त्यां वायु होय छे, माटे वायुकायनी पण विराधना थाय छे. वळी ते कुंपा आदिकने पाछुं छांदवा माटे माटी आदिकनी शोध करतां ते दान आपनार गृहस्थने कदाच वीछु आदिक दंश मारे, तो तेथी तेने पण पीडा उपजे छे, अने तेथी मिथ्यात्वी लोको एवी हांसी करे छे के, अहो! आ मुनिओ तो महाप्रभाववाळा देखाय छे! केमके तेओने दान आप्यावाद तुरतज दातारने फल मळ्युं! वळी प्रथम साधुमाटे ते कुंपा आदिकनुं मुख उघाड्या बाद तेमांथी पुत्र आदिकोने घृत आदिक आपवाथी, तेमज तेनो क्रयविक्रय करवाथी पण पापनी प्रवृत्ति थाय छे. वळी ते कुंपा आदिकनुं मुख पाछुं वंध करवानुं जो विसरी जाय तो तेमां उंदर आदिक जीवो पडीने मरी जाय छे. हवे भंडारीयां आदिकनां कमाड उघाडीने आपवामां पण तेज दोषो छे, ते कहे छे—ते कमाडनी आडे कदाच माटी पडी होय, अथवा जलथी भरेलो घडो पड्यो होय, अथवा वीजोरां आदिक वस्तु पडी होय, त्यारे ते कमाड उघाडवाथी तेओनी विराधना थाय छे. वळी ते जळथी भरेलो घडो कदाच रडी जाय, अथवा भांगी जाय, तो तेमां रहेलुं जल प्रसरी जवाथी नजीकमां रहेला चूला आदिकमां पेसे, अने तेम थवाथी अग्निकायनी पण विराधना थाय, ज्यां अग्नि त्यां वायु होय छे, तेथी वायुकायनी पण विराधना थाय. वळी भूमिमां रहेलां दरोमां ते जळनो प्रवेश थवाथी तेमां रहेलां कीडी, घीलोडी आदिक प्राणीओनो नाश थवाथी त्रसकायनी पण विराधना थाय छे, वळी उपर जणाव्यामुजब तेमांथी पुत्र आदिकोने आपवाथी, तथा तेनो क्रयविक्रय करवाथी पण पापनी प्रवृ-

डो अवळो पडवाथी मर्मस्थानमां जखम थवाने लीधे तेनुं मृत्यु पण थइ जाय छे, अने तेम थतां शासननी हीलना थाय छे के, अमुक स्त्री साधुने आपवा माटे घृतआदिक वस्तु लेतां मरी गइ, माटे साधुओ कल्याणकारी नथी, केमके आवीरीते लेवाथी ते आपनारने अनर्थ थशे, एटलुं पण ते साधुओ जाणता नथी, एवीरीते लोकोमां साधुओनो मूर्खतानो अपवाद थाय छे, इत्यादिक दोपोनी उत्पत्ति होवाथी साधुओए मालापहृत भोजन आदिक लेवुं नही. परंतु जे दादरना पगथीयां सुखे चडी उतरी शकाय एवां होय, तेपर चडीने कदाच आपे तो तेवुं लेवामां ते दोप लागतो नथी, केवल साधु पण एपणाशुद्धि माटे घरने उपले माळे दादर आदिकथी चडे छे, अने अपवादथी तो नीचे रह्योथको पण उपरथी लावेलुं ग्रहण करे छे. १३.

१४ हवे चौदमो आच्छिद्य नामनो दोप कहे छे—देवाने नही इच्छता एवा पण नोकर अथवा पुत्र आदिक पासेथी साधुने आपवा माटे जे लेइ लेवुं, ते आच्छिद्य कहेवाय. तेना त्रण भेदो छे, एक स्वामिसंबंधि, बीजुं प्रभुसंबंधि, अने त्रीजुं चोरसंबंधि. तेमां गाम आदिकनो जे नायक ते स्वामी कहेवाय. फक्त पोताना घरनो जे मालिक ते प्रभु कहेवाय. अने चोरी करनार ते चोर कहेवाय. तेमां गाम आदिकनो नायक मुनिओने जोइने भद्रकपणाथी, क्लेशथी, अथवा क्लेश कर्याविना बलथी पण साधु माटे ते गामनी रैयत पासेथी भोजन आदिक झोंटी लेइने जे साधुओने आपे, ते स्वामिसंबंधि आच्छेद्य जाणवुं. वळी गोवाळ, नोकर, पुत्र, पुत्री, पुत्रवधू, तथा पोतानी स्त्री आदिकनी वस्तु, तेओनी इच्छाविना तेओ पासेथी लेइने घरनो मालिक साधुओप्रत्ये जे दूधआदिक आपे, ते प्रभुसंबंधि आच्छेद्य कहेवाय. वळी केटलाक चोरो पण मुनिओप्रत्ये भद्रक परिणामवाळा होय छे,

अने तेथी तेओ मार्गमां आवतायका कदाचित् तेवा प्रकारना सार्थनी साथे आवेला, अने भोजनमाटे मुकाम करी रहेला सार्थनी अंदर भिक्षा माटे भमता, तथा पूरतुं भोजन नही मेळवी शकता, एवा साधुओने जोइने तेओ माटे, अथवा पोतामाटे ते सार्थना माणसो पासेथी जोरजुलमथी पण तेओनुं भातुं आदिक लेइने जो साधुओने आपे, तो ते चोरसंबंधि आच्छेद्य कहेवाय. एवीरीतनुं ते त्रणे प्रकारनुं आच्छेद्य साधुओने कल्पे नही, केमके तेथी अप्रीति, कलह, आत्मघात, अंतराय, तथा द्वेष आदिक अनेक दोषोनी उत्पत्ति थाय छे. वळी केवल चोरसंबंधि आच्छेद्यमां आटलो फेरफार छे के, जेओनुं भातुं आदिक बळात्कारथी लेइ चोरो साधुओने आपे, तेज सार्थिकलोको ते भातुं जोरजुलमथी पोतापासेथी लेइ साधुओने अपातुं जोइ एम कहे के, अमारुं तो चोरो अवश्य लेइ जशे, माटे ते चोरो पण कदाच आपने आपे, तो अमीने घणो संतोष छे, एवीरीते ते सार्थिकोए अनुज्ञा आपेला साधुओ ते चोरोथी अपातुं ते भातुं आदिक ग्रहण करे छे, अने चोरो गया बाद फरीने ते सघळुं सार्थिकोने आपी दे छे, अने कहे छे के, ते वखते चोरोना भयथी अमोए आ लीधुं छे, हवे तेओ गया छे, माटे आ तमारी वस्तु तमो पाछी ग्रहण करो! एम कहेते छते, जो ते सार्थिक लोको पण अनुज्ञा आपे के, हे साधुओ! अमोए ते आपने आपी दीधुं छे, त्यारे तेवुं ते भोजन आदिक साधुओ वापरे छे, केमके तेओने ते कल्पे छे. १४.

१५ हवे पंदरमो अनिसृष्ट नामनो दोष कहे छे—मालिकी धरावनारा सर्व मनुष्योए साधुने देवा माटे जेनी अनुज्ञा आपेली न होय, ते अनिसृष्ट कहेवाय. तेना त्रण भेदो छे, एक साधारण अनिसृष्ट, बीजुं चोल्लअनिसृष्ट, अने त्रीजुं जड्डअनिसृष्ट.

कर्या बाद पाछळथी ते भिक्षाचर आदिक ञणे माटे तेमां अधिक चावल आदिक उमेरीने जे भोजन तैयार करवुं ते अध्यवपूरक कहेवाय, अने तेथीज तेने मिश्रभोजनथी जूदुं पाडी कहेलुं छे, केमके मिश्रभोजन तो तेज कहेवाय, के जे प्रथमथीज याचक आदिक माटे अने पोतामाटे पण एकठुं तैयार कराय. परंतु जे प्रथमथी पोतामाटे तैयार करातुं होय, परंतु पाछळथी घणा याचको, पाखंडीओ, अथवा साधुओने आवेला जाणीने तेओ माटे पण तेमां जे अधिक चावल आदिक उमेरवा ते अध्यवपूरक भोजन कहेवाय. अहीं पोतामाटे तथा याचकोमाटे मिश्र करेलां शुद्ध भोजनमां जेटला अनाजना कणो ते कापडी आदिक याचकोमाटे पाछळथी नाख्या होय, तेटला कणो थाळी भरी तेमांथी जुदा पाड्या बाद अथवा ते कापडी आदिकोने आप्या बाद, बाकी रहेलुं भोजन साधुओने लेवुं कल्पे छे, अने तेथीज आवुं भोजन विशुद्ध कोटिवाळुं कहेवाय छे. परंतु पोतामाटे अने पाखंडिओ माटे, तथा पोतामाटे अने साधु माटे एम बन्ने प्रकारनां मिश्र करेलां भोजनमांथी तेटलुं थालीमां जुदुं करी आपे, तो पण ते साधुओने लेवुं कल्पे नही, तेम पाखंडी आदिकोने आप्याबाद बाकी रहेलुं भोजन पण साधुओने लेवुं कल्पे नही, केमके ते सघळुं भोजन पूतिदोषथी दूषित थयेलुं छे. १६. एवीरीते शोळ उद्गम दोषो कह्या. ॥

हवे शोळ उत्पादन दोषो कहे छे—

धाई १ दूई २ निमित्ते ३। आजीव ४ वणीमगे ५ तिगिच्छा ६ य ॥ कोहे ७ माणे ८ माया ९।

। लोभे १० हवंति दस एए ॥ ५७४ ॥ पुव्विं पच्छा संथव ११ । विज्जा १२ मंते १३ य चुन्न १४ जोगे १५ य ॥ उप्पायणा य दोसा । सोलसमे मूलकम्मे १६ य ॥ ५७५ ॥

वालको जेने धावे छे, ते धात्री कहेवाय, अथवा वालकोने दुध पीवरावबा आदिक माटे तेओने जे धारण करे छे, ते धात्री कहेवाय, अर्थात् वालकोनुं पालनपोपण करनारी स्त्री धात्री कहेवाय. ते पांच प्रकारनी छे, एक क्षीरपान करावनारी धात्री, वीजी स्नान करावनारी धात्री, त्रीजी आभूपण पहेरावनारी धात्री, चोथी रमाडनारी धात्री, अने पांचमी खोळामां धारण करनारी धात्री. अहीं धात्रीपणानुं कार्य करी जे पिंड ग्रहण करवो, ते धात्रीपिंड कहेवाय. एवीरीते दूतीपणाआदिकने पण भावी लेवुं. हवे तेनी समज नीचे मुजव छे—कोइक साधु भिक्षा माटे पोताना कोइ प्रथमना ओळखाणवाळा घरमां दाखल थयो, त्यां वाळकने रडतो जोइ तेनी माताने ते साधु कहे के, आ वाळक हजु धावणो छे, माटे धावणविना पीडित थइ रुदन करे छे, माटे मने तुरत तुं भिक्षा आप? अने पछी आ वाळकने धवराव? अथवा प्रथम आ वाळकने तुं धवराव? अने पछी मने भिक्षा आप? अथवा हमणा मारे आ भिक्षा लेवाथी सर्युं, परंतु तुं आ वाळकने धवराव? हुं तो वीजे घेर जइने पाछो अहीं आवीश. अथवा तुं निश्चिंत वेशी रहे, हुं पोतेज क्यांकथी दूध लावीने आ वाळकने देइश, एवीरीते साधु पोते धात्रीपणानुं कार्य करे. वळी वाळकने धवराववाथी ते बुद्धिवान्, नीरोगी तथा दीर्घ आयुष्यवाळो थाय छे, अने तेनुं अपमान करवाथी ते तेथी विप-

धावनारो बाळक मूर्ख थाय छे, अने पातळी स्त्रीने धावनारो बाळक हमेशां दुर्बल रहे छे, माटे मध्यम वळ तथा शरीरवाळी स्त्रीनुं धावण बाळकने पुष्टि करनारुं कहेलुं छे. ॥ २ ॥

वळी ते नवी राखेली धाव श्याम आदिक जे वर्णवाळी होय, तेवां वर्णनी निंदापूर्वक तेणीनी निंदा करे छे. जेमके—

" कृष्णा भ्रन्शयते वर्णं । गौरी तु वलवर्जिता ॥ ततः श्यामा भवेद्धात्री । वलवर्णैः प्रशंसिता ॥ १ ॥ "

अर्थः—काळी स्त्री बाळकना वर्णने बगाडे छे, अने अति गौरवर्णवाळी स्त्री वलविनानी होय छे, माटे उत्तम वल अने वर्णवाळी युवान धाव प्रशंसाने पात्र छे. ॥ १ ॥

इत्यादिक धावसंबंधि गुणदोषोने साधुना मुखथी सांभळीने ते घरधणी पोते राखेली ते नवीन धावने वृद्धपणा आदिक दोषोवाळी जाणीने दूर करे छे, अने साधुए संमति आपेली ते धावने राखे छे, अने तेथी ते पण खुशी थइने ते साधुने पूरती मनोहर भिक्षा आपे छे, एवी रीते मेळवेलो पिंड धात्रीपिंड कहेवाय. तेवो पिंड साधुए लेवामां घणा दोषो नीचे जणाव्या मुजब छे—जे धावने दूर करी ते द्वेष पामे छे, तथा तेथी आ साधु आनी साथे स्वेच्छाचारे वर्ते छे, एवुं तेनापर ते आळ चडावे छे, अने अति द्वेष पामवाथी झेर आदिक देइने कदाचित् ते साधुने मारी पण नाखे छे. वळी जे जुनी धावने पाछी स्थापी छे, ते पण कदाचित् एम विचारे छे के, जेम आ साधुए पेली धावने दूर करावी मने पाछी स्थापी, तेम कोइ बीजी धावनी प्रार्थनाथी कदाच मने पण अहींथी दूर करावशे, माटे हवे एवो उपाय करुं के, के जेथी आ साधुज दुनियामां न होय, एम

विचारी झेरआदिक देइने ते पण ते साधुने मारी नांखे छे. एवी रीते स्नान करावनारी, आभूषण पहेरावनारी, क्रीडा करावनारी, तथा खोळामां वेसाडनारी, एम चार प्रकारनुं धावपणुं करवा करावबाथी पण उपर मुजवना दोषो भावी लेवा. १.

२ हवे वीजो दूतीपणानो दोष कहे छे—दूती एटले परस्पर संदेशो पहोंचाडनारी. एवी रीते दूतीपणुं करवाथी एटले परस्पर संदेशो पहोंचाडवानुं कार्य करीने जे पिंड उपार्जन करवो, ते दूतीपिंड कहेवाय. ते दूती बे प्रकारनी छे, पोताना गाममां, अने परगाममां. तेमां जे गाममां साधु वसतो होय, तेज गाममां जो ते संदेशो पहोंचाडे तो ते पोताना गामसंबंधि दूतीकार्य कहेवाय, अने वीजा गाममां जइने जो संदेशो पहोंचाडे तो परगामसंबंधी दूतीकार्य कहेवाय. वळी ते एकेकना पण बन्ने भेदो छे, एक प्रगट अने वीजो गुप्त. वली ते गुप्तना पण बे भेदो छे, एक लोकोत्तरसंबंधी, एटले बीजा संघाडाना साधुथी पण गुप्त. वीजो लोक अने लोकोत्तर एम बन्ने संवंधि, एटले पासे रहेला माणसथी, एटले संघाटकरूपे रहेला वीजा साधुथी पण गुप्त. तेमां कोइक साधु भिक्षामाटे जतोथको तेना विशेष लाभमाटे तेज गामना पाडामां अथवा बीजा गाममां रहेती एवी माता आदिकनो संदेशो तेनी पुत्री आदिक पासे जइने कहे के, ते तारी माताए, अथवा तारा ते पिताए, अथवा तारा ते भाइ आदिके कहेवराव्युं छे के, तारे आजे अहीं आववुं, एवी रीते पोताना अने परना पक्षनी समक्ष तेमना सांभळतां निःशंकपणे संदेशो कहेवाथी स्वग्राम तथा परग्रामसंबंधि प्रगट दूतीपणुं कहेवाय. तेमज कोइक पुत्री ते गाममां अथवा परगाममां रहेती एवी पोतानी माता आदिकने संदेशो पहोंचाडवा माटे कोइक साधुने कहे, त्यारे ते साधु तेणीनो ते संदेशो ध्यानमां लेइ, तेणीनी

नाखवारूप आहूति कहेवाय, उत्कटिक्ष आदिक स्थान कहेवाय, अश्वमेध आदिक याग कहेवाय, प्रभातआदिक काळ जाणवो, तथा उदात्त अनुदात्त आदिक घोष जाणवा. ते सर्व ज्यां यथायोग्यपणे वपराय ते उत्तम यज्ञक्रिया जाणवी, परंतु जे यज्ञमां ते समिध-आदिक ओछां वधतां अथवा उलटीरीते वापरवामां आवे, ते उत्तम यज्ञक्रिया कहेवाय नहि. आ तमारो पुत्र पण यज्ञक्रिया सारी रीते करतो होवाथी जणाय छे के, ते श्रोत्रियपुत्र छे, अथवा वेदआदिक शास्त्रोना पारंगामी एवा कोइक उपाध्यायपासे तेणे सारी रीते अभ्यास करेलो जणाय छे. एवी रीतनां ते साधुनां वचनो सांभळीने ते ब्राह्मण कहे छे के, हे साधु! तुं खरेखर ब्राह्मण लागे छे, केमके तुं आवी यज्ञक्रिया सारी रीते जाणे छे ते सांभळी साधु मौनपणे रहे छे. तेने सूचनापूर्वक पोतानी जाति प्रगट करी आजीविका चलाववानुं कार्य जाणवुं. हवे असूचना एटले पूछवाथी अथवा अणपूछवाथी आहार आदिकमाटे पोतानी जाति प्रगट करे, जेमके हुं तो ब्राह्मण छुं. आवी रीते आहार आदिक लेवामां नीचे मुजब अनेक दोषो उत्पन्न थाय छे. हवे जो ते ब्राह्मण भद्रक होय तो पोतानी जातिना पक्षपातथी ते साधुमाटे घणो आहार आदिक पकावीने आपे छे. तेथी आधाकर्म दोष लागे छे, अने जो ते ब्राह्मण हलका विचारवाळो होय, तो ते एम विचारे के, अरे! आ दुष्ट तो ब्राह्मणपणुं छोडीने वटली गयो छे, एम विचारी तेने घरमांथी कहाडी मेलेछे. एवी रीते क्षत्रियआदि जातिमाटे पण भावी लेवुं, तथा कुलआदिक भेदोमाटे पण उपर जणाव्यामुजबज भावी लेवुं. एवी रीते चोथो आजीविकादोष जाणवो. ४.

५ हवे पांचमो वनीपक दोष कहे छे—वनीपक एटले प्रायें करीने दातारोए गुरुतरीके मानेला एवा श्रमणआदिकोप्रते पो-

ताने भक्ततरीके दर्शावीने जे पिंड मागे, ते वनीपक कहेवाय. जेमके कोइक मुनि निर्ग्रंथ, वौद्ध, शाक्यं, तापस, परिव्राजक, आजीवक, ब्राह्मण, श्वान, काक तथा शुक आदिकोना भक्त एवा गृहस्थोना घरमां भिक्षामाटे जइने, आहारआदिक मेळववामाटे तेओनी पासे ते निर्ग्रथ आदिकोनी प्रशंसा करीने पोताने तेओना भक्ततरीके दर्शावेछे. एटले के निर्ग्रंथोना भक्त एवा कोइक गृहस्थना घरमां ज्यारे ते दाखल थायछे, त्यारे ते घरधणीनी समक्ष ते निर्ग्रथोने आश्री कहे छे के, हे उत्तम गृहस्थ! तारा आ गुरुओ अतिशययुक्त ज्ञानथी भूपित थयेला, बहुश्रुत तथा शुद्ध क्रियाकांड करनारा छे, तेओनी निर्मल सामाचारी जोइने चतुर धर्मी माणसो पण मनमां आश्चर्य पामेछे, वळी तेओ मोक्षमार्गप्रते सार्थवाहसरखा छे, इत्यादिक तेओनी प्रशंसा करेछे. वळी वौद्धोना भक्तोना घरमां जइने त्यां वौद्ध साधुओने भोजन करता जोइ ते यति तेओनी प्रशंसा करतोथको कहेछे के, अहो! आ बुद्धना उत्तम शिष्यो चित्रेलां चित्रनी पेठे निश्चल थइ शांत मनोवृत्तिवाळा थयाथका भोजन करेछे, महात्माओने तो आवी रीतेज भोजन करवुं युक्त छे, वळी तेओ दयालु अने दानेश्वरी छे. एवी रीते तापस, परिव्राजक, आजीवक तथा ब्राह्मण आदिकना भक्तोप्रते तेओना गुण आदिकनी प्रशंसा करी जे आहारआदिक ग्रहण करवां, ते वनीपकपणुं कहेवाय. तेमज अतिथिओना भक्तोपासे तेओनी प्रशंसा करे, जेमके अहीं दुनीयामां प्रायें करीने लोको परिचयवाळा, आश्रितो अथवा उपकारीओनेज आपे छे, परंतु मार्गमां चालवाथी थाकी गयेला अतिथिने जे पूजे छे, तेनुंज दान जगत्‌मां उत्तम गणाय छे. श्वानोना भक्तोने एम समजावे छे के, आ कुतराओ कंइ कुतरा नथी, परंतु कैलाशपर्वतपरथी आवेला यक्षोज कुतरारूपे पृथ्वीपर संचरे छे, माटे ते-

थाय छे. चिकित्सा करती वेळाये कंद, मूळ, फल आदिक जीवोना वधथी, तथा क्वाथना उकाळवा आदिकरूप पापयुक्त व्यापारथी संयमनो विनाश थाय छे. वळी ते निरोगी थयेलो गृहस्थ पण तपावेला लोखंडना गोळासमान जीवोनो वध करनारो थाय छे, तेमज निर्बल अने अंध वाघने बळवान अने देखतो करवाथी जेम ते जीवहिंसा करे छे, तेम साजो थयेलो गृहस्थ पण हिंसक थाय छे. वळी कदाच दैवयोगे साधुए औषध आप्याबाद ते रोगीनो रोग जो वधी पडे, तो कोप पामेला तेना पुत्र आदिक ते साधुने राजानी कोरट आदिकमां घसडे छे, तथा आहार आदिकना लोभथी आ यतिओ आवुं आवुं वैद्यक करे छे, एम लोकापवाद थवाथी शासननी हीलना थाय छे. ६.

७ हवे सातमो क्रोध नामनो दोष कहे छे—क्रोध एटले कोप, अने तेना संबंधवाळो जे पिंड, ते पण क्रोधपिंड कहेवाय. एटले के कोइक साधुसंबंधि उच्चाटन तथा मारण आदिक विद्याप्रभाव, शाप देवा आदिक, तपप्रभाव, सहस्रयोधिपणा आदिक रूप बळ, अथवा राजदरबारमां मानीतापणुं, इत्यादिक जाणीने, अथवा शाप देवावडे कोइकने मारवा आदिकरूप क्रोधनुं फल साक्षात् जोइने भय पामेलो गृहस्थ तेवा साधुने जे भिक्षा आदिक आपे, ते क्रोधपिंड कहेवाय. अथवा ब्राह्मण आदिक बीजा याचकोने मळतुं होय, अने पोते माग्या छतां पण न मळवाथी जे कोप पामे, अने एवी रीते साधुने कुपित थयेलो जोइ, साधुने क्रोध उपजाववो सारो नथी, एम विचारीने गृहस्थ तेने जे पिंड आपे, ते पण क्रोधपिंड कहेवाय. अहीं पिंड मेळववामां कोपनेज मुख्य कारणरूप जाणवो. परंतु तेमां विद्या, तथा तप आदिकोने तो सहकारी कारणोज जाणवां, अने तेथी विद्यापिंड आ-

दिकनी साथे आ क्रोधपिंड भेळसेळ थइ जाय छे, एवी शंका करवी नही. ७.

८ हवे आठमा मानपिंडनुं स्वरूप कहे छे—मान एटले गर्व, अने तेना हेतुवाळो जे पिंड, ते मानपिंड कहेवाय. एटले केकोइक साधुने वीजा साधुओ एम चडावे के, तुं तो लब्धिवान छे, माटे अमोने अमुक अमुक भोजन जमाडीश, इत्यादि वचनोवडे चडावेलो, अथवा ताराथी कंइ पण वनी शके तेम नथी, एवी रीते अपमान करवाथी थयेला गर्वयुक्त चित्तवाळो, अथवा वीजाओथी कराती एवी पोतानी लब्धिनी ख्याति आदिक सांभळीने, गमे त्यां हुं जाउं, त्यां हरेक रीते हुं आहार आदिक मेळवी शकुं तेम छुं, अने तेथी लोको मारी प्रशंसा करे छे, एवी रीते मनमां अभिमाननी वृद्धि थवाथी, कोइक गृहस्थनी पासे जइने, तेने ते ते युक्तिवाळां वचनोथी दानना संवंधमां चडावे छे, अने तेथी ते गृहस्थ तेवां अभिमानवाळो थइने पोतानी स्त्री आदिक वाकीना संवंधिओनी देवानी इच्छा न छतां पण जे भोजन आदिक साधुने आपे छे, ते मानपिंड कहेवाय. ८.

९ हवे नवमो मायापिंड कहे छे—माया एटले वीजाने ठगवानी वुद्धि, अने तेवी मायावडे करीने मंत्रयोग आदिक उपायोमां कुशल एवो कोइक साधु पोताना रूपनुं परावर्तन आदिक करीने, एटले बीजुं रूप धारण करीने मोदक आदिक जे पिंड उपार्जन करे छे, ते मायापिंड कहेवाय. ९.

१० हवे दशमो लोभपिंड कहे छे—लोभ एटले गृद्धिपणुं, अने तेवडे करीने जे पिंड ग्रहण करवो, ते लोभपिंड कहेवाय. जेमके–आजे हुं अमुक सिंहकेसरीआ आदिक लाडुज लेइश, एवी वुद्धिथी वीजां वाल, चणा आदिक मळतां छतां पण तेने ग्रहण

पण तेने आपे छे. परंतु जो तुच्छ स्वभाववाळा होय तो एम विचारे के, आ कापडी जेवो मुंडो आपणने माता आदिक कल्पीने आपणी हलकाइ करावे छे, एम विचारी तेने घरमांथी तेओ कहाडी मेले छे. वळी एम पण विचारे के ठगाइथी आंखोमां आंसु लावी आ कपटी मुंडो आपणी पासेथी भोजन पडाववामाटे ढोंगधतुरा करे छे. वळी मारी आवी माता हती, एम कहेवाथी, मारा मृत्यु पामेला पुत्रने ठेकाणे आ साधु छे, एवी बुद्धि लावीने तेने पोतानी विधवा वहु आदिक आपी देछे. मारी सासु आवी हती, एग कहेवाथी पोतानी विधवा अथवा कुरंडा पुत्री पण तेने आपी देछे, इत्यादिक दोषो उत्पन्न थाय छे. माटे एवी रीतनो संस्तवपिंड यतिने लेवो कल्पे नही. ११.

१२–१३ हवे बारमा तथा तेरमा विद्यापिंड तथा मंत्रपिंड संबंधि दोषो कहे छे—तेमां विद्या एटले प्रज्ञप्ति आदिक स्त्रीरूप देवीओथी अधिष्ठित थयेली, अथवा जप अने होम आदिकथी साधी शकाय एवी अक्षरविशेषनी पद्धति जाणवी. पुरुषरूप देवोथी अधिष्ठित थयेलो, तथा पाठमात्रथी सिद्ध थतो अक्षरविशेषनी पद्धतिरूप मंत्र जाणवो. तेओनो उपयोग करीने जे पिंड उपार्जन करवो, ते विद्यापिंड तथा मंत्रपिंड कहेवाय. ते लेवामां नीचेमुजब दोषो छे—विद्याथी दातारने वश करी दान लेवाथी ते हकीकत जो बीजो विद्यावाळो मनुष्य जाणे तो कदाच तेनापर ईर्षा तथा द्वेष लावी प्रतिविद्याथी तेनुं स्तंभन, उच्चाटन तथा मारण आदिक करे. वळी आ मुंडाओ विद्या आदिकथी परनो द्रोह करी आजीविका चलावे छे, माटे उपद्रव करनारा छे, एवी लोकमां तेओनी निंदा थाय छे. वळी आ मुंडाओ कामणगारा छे, एम जाहेर थवाथी राजा तेओने पकडी तेओनो वध

उतरावी कदर्थना करे छे, अथवा मारी पण नखावे छे. इत्यादिक दोषो जाणवा. १२–१३.

१४–१५ हवे चूर्णपिंड तथा योगपिंडना दोषो कहे छे—तेमां चूर्ण एटले आंखोमां आंजवानुं अंजन, के जेथी अदृश्यपणा आदिक थाय छे. योग एटले पगे चोपडवानो लेप आदिक, के जे सौभाग्य अथवा दौर्भाग्यने करनारो थाय छे. एवी रीतनां ते चूर्ण अथवा योगनो उपयोग करीने जे पिंड उपार्जन कराय छे, ते चूर्णपिंड तथा योगपिंड कहेवाय छे, अने तेवो पिंड लेवामां साधुओने उपर जणाव्यामुजब दोषो लागे छे. अहीं शंका करे छे के, चूर्ण तथा योग बन्ने भूकारूप होवाथी, तेओमां तफावत शुं छे? के जेथी योगद्वार जूदुं कह्युं. हवे ते शंकानुं समाधान करताथका कहे छे के–चूर्णनो शरीरना बहारना भागमां उपयोग थाय छे, अने योगनो बहार तथा अंदर पण उपयोग थाय छे, केमके ते अभ्यवहार्य तथा अनाहार्य एम बे भेदोवाळो छे, तेमां जलपान आदिकथी अभ्यवहार्य छे, अने पगना लेप आदिक अनाहार्य छे, एम तेओ वच्चेनो तफावत जाणवो. १४–१५.

१६ हवे सोळमो मूलकर्म नामनो दोष कहे छे—अति भयंकर एवा संसाररूपी वनने उगवाना मूलरूप जे पापक्रिया, ते मूलकर्म कहेवाय. तेमां गर्भस्तंभन, गर्भाधान, गर्भपात, क्षतयोनिपणुं करवानुं कार्य, तथा अक्षतयोनिपणुं करवानुं कार्य, इत्यादिकवडे जे पिंड उपार्जन कराय छे, ते मूलकर्मपिंड कहेवाय, अने तेवो पिंड लेवो साधुओने कल्पे नही, केमके तेथी द्वेष, शासननी हीलना, जीवघात आदिक अनेक दोषो उत्पन्न थाय छे. जेमके साधु जो गर्भस्तंभन करे अथवा गर्भपात करावे, तो तेपर द्वेष थाय छे, अने तेथी शरीरनो पण नाश थवानो संभव छे, गर्भाधानथी अक्षतयोनिपणुं करवाथी छेक जीवितपर्यंत मैथुननी

अप्कायथी खरडायेलुं, तथा त्रीजुं वनस्पतिकायथी खरडायेलुं. तेमां सूकी अथवा लीली सचित्त पृथ्वीकायवडे करीने देवानी वस्तु, वासण अथवा हाथ जो खरडायेला होय, तो तेने सचित्त पृथ्वीकायथी खरडायेलुं जाणवुं. अप्कायथी खरडायेलांना चार भेदो छे, एक पुरःकर्म, वीजुं पश्चात्कर्म, त्रीजुं स्निग्धतावाळुं, अने चोथुं जलथी भींजायेलुं. तेमां भोजन आदिक देवा पहेलां ते साधुने देवा माटे हाथ अथवा वासण आदिकने जे जलथी धोवा आदिकनुं कार्य करवुं ते पुरःकर्म कहेवाय. वळी ते भोजन आदिक दीधाबाद पाछळथी जे तेम करवुं, ते पश्चात्कर्म कहेवाय. स्निग्धतावाळुं एटले जरातरा जलथी खरडायेलां वासण आदिक जाणवां. जलथी भींजायेलुं एटले स्पष्टपणे देखाता एवा जलना संसर्गवाळुं. वळी तुरतमां करेला केरी आदिकना नाना टुकडाओथी जे हस्त आदिक खरडायेला होय, तेने वनस्पतिकायथी खरडायेलुं जाणवुं. बाकीनां तेजःकाय, वायुकाय तथा त्रसकायथी खरडायेलुं होइ शकतुं नथी. जो के तेजस्कायनो ते भोजन आदिकने संसर्ग तो थाय छे, परंतु दुनियामां तेने माटे खरडायेलो शब्द वपरातो नथी. हवे अचित्तथी खरडायेलाना बे भेदो छे, एक निंदित, अने वीजुं अनिंदित. तेमां चरवी आदिकथी खरडायेलुं निंदित छे, अने घृत आदिकथी खरडायेलुं अनिंदित छे. हवे अहीं सचित्तथी खरडायेलुं साधुने सर्वथा प्रकारे लेवुं कल्पे नही, अने अचित्तथी खरडायेलुं, एटले दुनियामां निंदित नही एवां घृत आदिकथी खरडायेलुं साधुने लेवुं कल्पे छे, परंतु निंदित एवां चरवी आदिकथी खरडायेलुं भोजन आदिक साधुने लेवुं कल्पे नही. २.

३ हवे निक्षिप्त नामनो त्रीजो दोष कहे छे—निक्षिप्त एटले सचित्त पदार्थपर राखेलुं, अने ते पृथ्वीकाय, अप्काय, तेज-

स्काय, वायुकाय, वनस्पतिकाय, अने त्रसकाय उपर राखेलुं, एम छ प्रकारनुं होय छे. वळी ते एकेकना बबे भेदो छे, एक अनंतर, अने बीजुं परंपर. अनंतर एटले वच्चे कंई बीजा व्यवधानविनानुं, अने परंपर एटले वच्चे कोइ बीजी वस्तुना व्यवधानवाळुं. तेमां सचित्त माटी आदिकपर बीजा कंई पण आंतराविना पकान्न, पुडला आदिक जे राख्या होय, ते अनंतरनिक्षिप्त कहेवाय. तथा सचित्त माटी आदिकपर रहेला कुंडां आदिकमां जे पक्वान्न आदिक राख्यां होय, ते परंपरनिक्षिप्त कहेवाय. वळी माखणमांथी नीपजावेलुं अने थीजी गयेलुं एवुं जे घृत आदिक सचित्त जलमां नाखेलुं होय, ते अनंतरनिक्षिप्त कहेवाय. अने तेज घृत आदिक अथवा पक्वान्न आदिक जलमां रहेली होडी आदिकमां राखेलुं होय, ते परंपरनिक्षिप्त कहेवाय. हवे वायुथी उपसेला भात तथा पापड आदिक अनंतरनिक्षिप्त कहेवाय, जे जेनाथी उपसे ते तेमां निक्षिप्त कहेवाय, एवी विवक्षा छे. परंपर वायुनिक्षिप्त एटले पवनथी भरेली धमण आदिकपर रहेला पुडला आदिक, तथा वनस्पति अनंतरनिक्षिप्त एटले सचित्त भात तथा फल आदिकपर राखेलां भोजन आदिक तथा परंपरानिक्षिप्त एटले लीलोतरी आदिकपर रहेलां कुंडां आदिकपर राखेला पुडला आदिक. वळी त्रसअनंतरनिक्षिप्त एटले बेल आदिकनी पीठपर राखेला पुडला तथा लाडु आदिक परंपर त्रसनिक्षिप्त एटले बेल आदिकनी पीठपर राखेली कुडली आदिकमां रहेल घृत तथा मोदक आदिक. हवे अहीं पृथ्वीकाय आदिक सर्वपर अंतर रहित राखेली सर्व वस्तु यतिओने लेवी कल्पे नही, केमके ते सचित्त पृथ्वीकाय आदिक पर रहेल होवाथी ते लेवामां संघट्ट आदिक दोष लागवानो संभव छे. परंपर निक्षिप्त वस्तु सचित्तना संघट्ट आदिक दोषना त्याग पूर्वक जतना पूर्वक लेवी. केवल

जाणवी, तथा कीडी आदिकथी भरेलां सरावलां आदिकथो ढांकेली वस्तुने त्रसपरंपरपिहित जाणवी. हवे तेमां पृथ्वीकाय आदिकथी अनंतरपिहित वस्तु मुनिओने लेवी कल्पे नहि, केमके तेथी संघट्ट आदिक दोषोनो संभव छे. अने परंपरपिहित तो यतना पूर्वक लेवी पण कल्पे छे. वळी अचित्त वस्तुथी ढांकेली अचित्त वस्तु लेवा माटे नीचे मुजब चोभंगी छे.—मोटी वस्तु मोटी वस्तुथी ढांकेली, मोटी वस्तु नानी वस्तुथी ढांकेली, नानी वस्तु मोटी वस्तुथी ढांकेली, अने नानी वस्तु नानी वस्तुथी ढांकेली. तेमां पेहेला अने त्रीजा भांगावाळी वस्तु साधुने लेवी कल्पे नही, केमके मोटी वस्तु उपाडवाथी कदाच ते पडी जतां पग आदिक भांगवानो संभव छे. बीजा अने चोथा भांगावाळी वस्तु लेवी कल्पे छे, केमके तेमां उपर जणावेला दोषनो संभव नथी, कारणके तेमां देवानी वस्तु मोटी होय तो पण ते कटोरा आदिक साधनथी आपी शकाय छे. ४

५ हवे पांचमो संहृत नामनो दोष कहे छेसं—हृत एटले बीजी जगोए फेंकेल. एटले के जे कटोरा आदिक वडे करीने आपनार भात आदिक साधुने देवाने इच्छे छे, ते कटोरामां जे न देवा लायक सचित्त अचित्त अथवा मिश्र वस्तु पडी होय, तेने तेमांथो दूर फेंकी देइ, ते कटोराथी जे भात आदिक आपे, ते संहृत दोषोवाळो कहेवाय. हवे ते न देवालायक वस्तु कदाचित् सचित्त पृथ्वीकाय आदिकमां फेंके कदाच अचित्तमां फेंके, अने कदाच मिश्रमां फेंके, त्यारे मिश्रनो सचित्तमां समावेश थतो होवाथी सचित्त अने अचित्त पदोवडे नीचे मुजव चोभंगी थाय छे. सचित्तमां सचित्त नाखेल १, सचित्तमां अचित्त नाखेल २, अचित्तमां सचित्त नाखेल ३, अने अचित्तमां अचित्त नाखेल ४ तेमां पहेला त्रण भांगाओमां सचित्तना संघट्ट आदिक दोषोनो संभव हो-

वाथी साधुने लेवुं कल्पे नही, अने चोथा भांगावाळी वस्तु जो तेवा प्रकारनी दोष रहित जणाय, तो लेवी कल्पे पण छे. अहीं पण आगळ जणाव्या मुजब अनंतरसंहृत तथा परंपरसंहृतनी प्ररूपणा करी लेवी. जेमके सचित्त पृथ्वीकायमां जो फेंके तो अनंतरसचित्त पृथ्वीकायसंहृत्त कहेवाय. वळी जो सचित्त पृथ्वीकायनी उपर रहेला कुंडां आदिकमां फेंके, तो ते वस्तु परंपरसचित्त पृथ्वीकायसंहृत कहेवाय. एवी रीते अप्काय आदिकनी पण भावना करी लेवी. हवे तेमां अनंतरसंहृत वस्तु साधुने लेवी कल्पे नही, अने परंपरसंहृत वस्तुनो तो जो सचित्त पृथ्वीकाय आदिकनो संघट्ट थतो न होय, तो ते साधुने लेवी पण कल्पे छे. ५

६ हवे छट्टो दायक दोष कहे छे—दायक एटले देनार माणस, ते माणस अनेक प्रकारनो होय छे, जेमके देनार पुरुष, बुड्ढो असमर्थ, नपुंसक, कंपता शरीरवाळो, तावना रोगवाळो, आंधळो, बाळक, मत्त थयेलो, बेभान थयेलो, छेदायेला हाथपगवाळो, कुष्टी, बंधनयुक्त, तथा पगमां चाखडी पहेरी उभेलो. तेमज आपनार स्त्री खरज करती होय, आटो पीसती होय, चणा आदिक भुंजती होय, सूत्र आदिक कांतती होय, रु आदिक लोढती होय, वींखती होय, पींजती होय, कंइ गवडावती होय, जमती होय, गर्भवती होय, नाना बाळकवाळी होय, एवी स्त्री छकाय जीवोना संघट्टवाळी होवाथी, तेओनोज विनाश करती थकी आपी शके छे, माटे उपर जणावेला देनार स्त्री पुरुष पासेथी साधुए लेवुं कल्पे नही. हवे तेमा स्थविर एटले सीतेर वर्षोथी उपरनी वयवाळो अथवा मतांतरे साठ वर्षोथी उपरनी वयवाळो मनुष्य जाणवो, तेवो बुड्ढो माणस प्रायें करीने मुखमांथी गळती लाळवाळा होय छे, अने तेथी ते देवानी वस्तु तेनी लाळथी खरडाय छे, अने तेवी वस्तु लेवाथी लोकनिंदा थाय छे. हवे कं-

तेम लेवाथी ते बाळकने पोतानी माता आदिक साथे कलह थतो नथी.

हवे मत्त एटले जेणे मदिरापान आदिक करेलुं छे, एवो माणस, एवो बेभान माणस साधुने भिक्षा आपतोथको कदाच ते साधुने आलिंगन पण करे छे, अथवा पात्रने भांगी नाखे छे, वळी कदाच भिक्षा आपतो थको ते, पोते पीधेली मदिरानुं वमन करे छे, अने तेम थवाथी साधुने अथवा तेना पात्रने ते वमनथी खरडे छे, त्यारे लोकमां निंदा थाय छे के, धिक्कार छे आवा वटलेला साधुओने! के जेओ आवा दारुडीयापासेथी पण भिक्षा ले छे. वळी तेओ कोइक दारुडीयो तो पोताना बेभानपणाथी, अरे! मुंडा! तुं केम अहीं आव्यो छे! इत्यादिक कही साधुनो घात पण करे छे. हवे उन्मत्त एटले चसकेलां मगजवाळो, अथवा अनेक प्रकारनी घेलछावाळो मनुष्य, तेवा मनुष्यपासेथी पण भिक्षा लेवामां उपर मुजवज वमन शिवायना दोषो भावी लेवा. वळी तेवो मत्त माणस पण जो कदाच भद्रक होय, तेमज तेनुं बेभानपणुं जो प्रत्यक्ष देखातुं न होय, तेमज त्यां कोइ बीजो गृहस्थ जो हाजर न होय, तो तेवा मत्तपासेथी पण भिक्षा लेवी साधुने कल्पे छे, परंतु अन्यथा लेवी कल्पे नही. वळी उन्मत्त माणस पण जो पवित्र अने भद्रक होय, तो तेनी पासेथी भिक्षा लेवी कल्पे छे. हवे जेनो हाथ कपाइ गयेलो छे, तेवो माणस लघुनीत तथा वडीनीत आदिक कर्याबाद जलशौचादिक कार्य करवाने अशक्त होवाथी अपवित्रज छे, अने तेवा माणसपासेथी भिक्षा लेवाथी लोकनिंदा थाय छे. वळी तेने हाथ न होवाथी जे वासणथी ते भिक्षा आपे, ते वासण, अथवा ते भिक्षानी वस्तु नीचे पडी जाय छे, अने तेम थवाथी छकाय जीवनो वध थाय छे. तेमज जेनो पग कपायेलो छे, तेवा मनुष्यसंबंधि पण ते

दोषो भावी लेवा. केवल पगना अभावथी भिक्षा देवा माटे चालतां थकां प्रायें करीने ते पडीज जाय, अने तेम थवाथी जमीनपर चालती कीडी आदिक जीवोनो विनाश थाय. वळी कपायेला हाथवाळो कदाच बीजा कोइ गृहस्थनी गेरहाजरीमां आवे तो ते साधुए जतनाथी लेवुं कल्पे छे. तेमज छेदायेला पगवाळो मनुष्य कदाच बेठां बेठां भिक्षा आपे, तेमज त्यां जो बीजा कोइ गृहस्थनी हाजरी न होय, तो तेनी पासेथी पण जतनाथी साधुने भिक्षा लेवी कल्पे पण छे. हवे जे माणस गलत्कुष्टी होय, तेनी पासेथी आहार आदिक लेवामां तेना श्वासोश्वास, तेनी चांमडीनो स्पर्श, अथवा पाकेलां रुधिर, पसीनो, मेल तथा लाळ आदिकथी साधुने पण ते कुष्टनो रोग लागु पडे छे. वळी ते कुष्टी पण जो फक्त दादरना चांभांवाळा कोढवाळो होय, अने ते जो बीजा गृहस्थनी गेरहाजरीमां आहार आदिक आपे, तो साधुने लेवुं कल्पे छे, परंतु बाकीना सर्व प्रकारना कुष्टी पासेथी लेवुं कल्पे नही. चांभां एटले कुंडाळां जेवां चांभां के जेने दादर पण कहे छे, के जेने नखथी खणवा छतां पण वेदना थती नथी. हवे जेना हाथमां हडरूप बंधन होय छे, तथा पगमां बेडीरूपी बंधन होय छे, तेवा माणस पासेथी भिक्षा लेवामां तेने दुःख थाय छे, तेमज तेओ लघुनीत अथवा वडीनीत कर्याबाद शौच करी शकता न होवाथी तेओ पासेथी भिक्षा लेवामां लोकनिंदा थाय छे, जेमके आ साधुओ पोते पण मलीनज छे, कारण के तेओ आवा मलीन माणसपासेथी पण भिक्षा ले छे. वळी पगमां बंधनवाळो माणस कदाच पीडाविना आमतेम हरीफरी शकतो होय, तो तेवा माणसपासेथी साधुने भिक्षा लेवी कल्पे पण छे, तेमज बंधनथी जे आमतेम हरीफरी शकतो न होय, तेमज त्यां जो कोइ बीजा गृहस्थनी हाजरी न होय, ते जो बेठां बेठां भिक्षा

भिक्षा आपे, तो साधुने लेवी कल्पे छे. तेमज अचित्त अथवा भुंजेला मग आदिक दलती होय, तो तेनी पासेथी पण साधुने भिक्षा लेवी कल्पे छे. हवे विरोलयंती एटले दहीं आदिकने वलोवती एवी स्त्री, हवे जो ते संसक्त दहीं आदिक वलोवती होय, तो तेना हाथथी साधुए भिक्षा लेवी कल्पे नही, केमके तेथी खरडायेला एवा तेणीना हाथवडे ते रसजीवोनी विराधना थाय. परंतु जो असंसक्त दहीं आदिक वलोवती होय, तो तेना हाथनी भिक्षा लेवी साधुने कल्पे छे. हवे भोजन करती एवी स्त्री साधुने भिक्षा देवा माटे आचमन करे छे, अने तेम करवाथी अप्कायना जीवोनी विराधना थाय, माटे तेणीनी पासेथी पण भिक्षा लेवी कल्पे नही, अने जो तेणी आचमन कर्याविना भिक्षा आपे, अने जो साधु ते भिक्षा ले, तो लोकनिंदा थाय. कह्युं छे के–

छक्कायदयावंतो वि । संजओ दुल्लहं कुणइ बोहिं ॥ आहारे नीहारे । दुगछिए पिंडगहणे य ॥ १ ॥

अर्थ—छकाय जीवोनी दया पाळनारो एवो पण साधु, आहार, नीहार तथा पिंडग्रहणमां जो जुगुप्सनीय कार्य करे, तो ते पोतानुं बोधिबीज दुर्लभ करे छे. वळी जे स्त्री गर्भवती होय, तेनी पासेथी पण साधुए भिक्षा लेवी कल्पे नही, केमके भिक्षा देवामाटे तेणीने उभा थवुं पडे छे, तथा भिक्षा देइने पाछुं आसनपर बेशवुं पडे छे, अने तेम करवाथी गर्भने बाधा थाय छे. तेमां पण स्थविरकल्पीओने आठ मासना गर्भवाळी स्त्रीपासेथी भिक्षा लेवी कल्पे छे, परंतु वेलामासमां एटले नवमे मासे भिक्षा लेवी कल्पे नही. वळी उभा थवा आदिक प्रयासविना स्वाभाविक रीते बेठीथकीज जो तेणी भिक्षा आपे, तो ते वेलामासमां पण साधुने लेवी कल्पे छे. हवे बालवत्सा एटले पोताना हाथ अथवा खोळामां रहेला बाळकने जमीनपर अथवा मांची आदिकमां

स्थापन करीने जो भिक्षा आपे, तो एवामां बीलाडा अथवा कुतराओ ते बाळकने मांसनो टुकडो अथवा ससलानुं बच्चुं मानीने तेनो विनाश करे, तेमज आहारथी खरडायेला तेणीना हाथ सूकाइ जवाथी कर्कश थाय छे, अने भिक्षा दीधाबाद पाछो ते बाळकने हाथमां लेवाथी तेने पीडा उपजे छे. परंतु जेणीनो बाळक जमतां शीख्यो होय, तेम भूमिपर मूकवाथी रडतो न होय, तेणीना हाथे स्थविरकल्पीओने भिक्षा लेवी कल्पे छे, केमके भोजन करनारो बाळक प्रायें पुष्ट शरीरवाळो होय छे, अने तेथी बीलाडा आदिकथी तेनी विराधनानो संभव नथी. परंतु जे महात्माओ जिनकल्पीओ छे, तेओ अपवाद रहितपणाथी पोताना ज्ञानबलथी गर्भाधान आदिक कालने जाणीने मूलथीज गर्भवती तथा बालवत्स स्त्रीनो आहार आदिक लेवाना संबंधमां सर्वथा त्याग करे छे. वळी पृथ्वीकाय, अप्काय, तेजस्काय, वायुकाय तथा वनस्पतिकाय, अने त्रसरूप छकाय जीवोनो संघट्ट करनारी, हाथ पग आदिक शरीरना अवयवोवडे तेमनो स्पर्श करनारी, तथा जीवयुक्त लवण, जल, अग्नि, वायुथी भरेली मशक, तथा तथा बीजोरां आदिक फलो, अने मत्स्य आदिक त्रसोने हाथमां धारण करती, सरसव, दुर्वा, कोमलपत्र, मल्लिका, तथा कमल आदिक पुष्पोने मस्तकपर धारण करती, तथा मालतीनी माला आदिकने हृदयमां पहेरती, तथा जासुदना पुष्पोने आभूषण तरीके कर्णपर धारणा करती, पहेरवानां वस्त्रोना गजवा आदिकमां रसयुक्त तांबूलपत्र आदिकने राखती, तथा जेणीना पगपर सचित्त जल आदिकना बिंदुओ चोंटेलां होय, एवी स्त्री जो भिक्षा आपे, तो तेमां संघट्ट आदिक दोषोनो संभव होवाथी साधुने ते भिक्षा लेवी कल्पे नही. वळी पृथ्वीकाय आदिक तेज छकाय जीवोनुं विदारण करती, तेमां कोश आदिकवडे पृथ्वी आदिक

बीजा साधुने ते शुद्ध लाग्यां नही, एवी रीतना आहार आदिकने लेनारसंबंधि भावथी अपरिणत जाणवां. एवां आहारपाणी
साधुने लेवां कल्पे नही, केमके ते शंकायुक्त छे, तथा तेथी कलह आदिक दोषोनो पण संभव छे. ८.
९ हवे नवमो लेप नामनो दोष कहे छे—जे हाथ तथा पात्र आदिकमां चोटी जाय, एवां जे दूध, दहीं तथा रायतां आदिक
वस्तुओ ते लेप कहेवाय. माटे उत्सर्गथी साधुओए तेवी वस्तु लेवी नही, केमके तेथी रसलंपटपणानी वृद्धि थाय छे, तेमज
दहीं आदिकथी लींपायेला हाथ धोवा आदिकरूप पश्चात्कर्म आदिक अनेक दोषो थाय छे. माटे लेप नही करनारा एवा वाल
चणा तथा चावल आदिक साधुओए लेवां, परंतु तेवा प्रकारनी अशक्तिने लीधे, अथवा निरंतर स्वाध्याय तथा अध्ययन आ-
दिक मोटा कारणने आश्रीने तेवी लेप करनारी दहीं आदिक वस्तु साधुने लेवी कल्पे छे. हवे तेवी लेप करनारी वस्तु ग्रहण
करतांथकां देनारनो हाथ संसृष्ट अथवा असंसृष्ट थाय छे, वळी जेवडे ते भिक्षा आपे छे, ते सरावलां आदिक पात्र पण संसृष्ट
अथवा असंसृष्ट थाय छे, अने ते दहीं आदिक देवानी वस्तु पण वासणमां थोडी बाकी रहेली, अथवा वासणमांथी बीलकुल
खलास थयेली होय छे. एवी रीते संसृष्ट हाथ, संसृष्ट पात्र, तथा बाकी रहेल द्रव्यरूप त्रण पदोना तेओना प्रतिपक्षरूप परस्पर
मळवाथी आठ भांगाओ नीचे मुजब थाय छे. संसृष्ट हाथ, संसृष्ट पात्र तथा बाकी रहेलुं द्रव्य १. संसृष्ट हाथ, संसृष्ट पात्र तथा
बाकी न रहेलुं द्रव्य २. संसृष्ट हाथ, असंसृष्ट पात्र तथा बाकी रहेलुं द्रव्य ३. संसृष्ट हाथ, असंसृष्ट पात्र तथा बाकी न रहेलुं
द्रव्य ४. असंसृष्ट हाथ, असंसृष्ट पात्र तथा बाकी रहेलुं द्रव्य ५. असंसृष्ट हाथ, संसृष्ट पात्र तथा बाकी न रहेलुं द्रव्य ६. असंसृष्ट

हाथ, असंसृष्ट पात्र तथा बाकी रहेलुं द्रव्य ७. असंसृष्ट हाथ, असंसृष्ट पात्र, तथा बाकी न रहेलुं द्रव्य ८. एवीरीतना आठ भांगाओमांथी पहेला, त्रीजा, पांचमा अने सातमारूप विषम भांगाओवालुं साधुओए ग्रहण करवुं, परंतु बीजा, चोथा, छठ्ठा तथा आठमारूप सम भांगाओवाळुं ग्रहण करवुं नही. अहीं तेनी नीचे मुजब भावना जाणवी—अहीं हाथ पात्र अथवा ते बन्ने संसृष्ट होय अथवा संसृष्ट न होय, परंतु तेने लीधे पश्चात्कर्मनो संभव नथी. त्यारे शुं द्रव्यने लीधे छे? ते माटे कहे छे के—जे वासणमां ते दहीं आदिक द्रव्य बाकी रहेलुं होय, ते वासण कदाच साधु माटे खरडायेलुं होय, तो पण ते आपनार स्त्री ते वासण धोती नथी, केमके तेमां बाकी रहेलुं ते दहीं आदिक भोजनवखते पाछुं पीरसवानुं होय छे. परंतु साधुने वोरावबाथी ते दहीं आदिकनुं जे वासण खाली थयुं छे, ते वासण, हाथ अथवा पात्र ते आपनार स्त्री अवश्य जलथी धोइ नाखे छे, माटे बीजा आदिक सम भांगाओ, के जेमां ते दहीं आदिक बाकी रहेलां नथी, तेमां पश्चात्कर्मनो संभव होवाथी, ते भांगाओवाळुं द्रव्य साधुओने लेवुं कल्पे नही. अने पहेला आदिक विषम भांगाओ, के जेमां ते दहीं आदिक बाकी रहेलां छे, तेमां पश्चात्कर्मनो संभव न होवाथी, ते भांगाओवाळुं द्रव्य साधुओने लेवुं कल्पे छे. ९.

१० हवे दशमो छर्दित दोष कहे छे—छर्दित एटले तजेलुं, तेना त्रण भेदो छे, एक सचित्त, बीजुं अचित्त अने त्रीजुं मिश्र. ते तजेलुं पण कदाचित् सचित्तमां, कदाचित् अचित्तमां, अने कदाचित् मिश्रमां होय छे. तेमां बन्ने पक्षोमां मिश्रनो सचित्तमांज समावेश थतो होवाथी सचित्त अने अचित्त आधारभूत तथा आधेयभूत द्रव्योना संयोगथी नीचेमुजब चोभंगी थाय छे—सचि-

पहेलो भेद, स्थापना, सूक्ष्म प्राभृतिका, प्रादुःकरण, क्रीत, प्रामित्यक, परिवर्तित, अभ्याहृत, उद्भिन्न, मालापहृत, आच्छेद्य, अनिसृष्ट, अने अध्यवपूरकनो पहेलो भेद, ए सर्वने विशोधिकोटिरूप जाणवा. जेने कहाडी लीधाथी बाकी रहेलुं भक्त शुद्ध थाय छे, ते विशोधि कहेवाय, अथवा जेना त्यागथी कल्पत्रयविनानुं पात्र पण शुद्ध थाय छे, ते विशोधि कहेवाय, अने तेरूप जे कोटि एटले भेद, ते विशोधिकोटि कहेवाय. कह्युं छे के—

उद्देसियंमि नवगं । उवगरणे जं च पूइयं होइ ॥ जावंतिय मीसगयं । अज्झोयर एय पढमपयं ॥ १ ॥
परियट्टिए अभिहडे । उब्भिन्ने मालोहडेइय ॥ आच्छिज्जे अणिसट्ठे । पाओयर कीय पामिच्चे ॥ २ ॥
सुहुमा पाहुडिया । ठवियगपिंडो य जो भवे दुविहो ॥ सव्वोवि एस रासी । विसोहिकोडी मुणेयव्वो ॥ ३ ॥

अर्थः–नव प्रकारनुं औद्देशिक, उपकरण पूतिमिश्रनो पेहेलो भेद, अध्यवपूरकनो पेहेलो भेद, परिवर्तित, अभ्याहृत, उद्भिन्न, मालापहृत, आच्छेद्य, अनिसृष्ट, प्रादुःकरण, क्रीत, प्रामित्यक, सूक्ष्मप्राभृतिका, बे प्रकारनो स्थापनापिंड, ए सघळो समूह विशोधिकोटिरूप जाणवो.

वळी अहीं भिक्षामाटे भमता साधुए प्रथम पात्रमां शुद्ध आहार लीधो, पछी तेज पात्रमां अजाणपणा आदिक कारणना वशथी विशोधिकोटिरूप दोषथी दूषित थयेल आहार लीधो, पाछळथी कोइपण रीते तेना जाणवामां आव्युं के में तो आ विशोधिकोटिरूप दोषथी दूषित थयेलो आहार लीधो छे, एम जाण्याबाद जो आहारविना चाली शके एम होय, तो ते सर्व आ-

हार विधिपूर्वक परठी दे छे, अने जो न चाली शके एम होय, तो ते आहारमां जेटलुं विशोधिकोटिरूप दोषथी दूषित थयेलुं होय, तेटलानो सारी रीते तपासीने त्याग करे छे. वळी तुल्य वर्ण गंध आदिकथी ते जूदुं पाडी न शकाय, एवी रीते जो ते आहार मिश्र थइ गयेलो होय, अथवा छाश आदिक द्रवरूप पदार्थो होय, तो ते सर्वनो तेणे त्याग करवो, एवी रीते ते सर्वनो त्याग करतां छतां पण कदाच तेना कोइ सूक्ष्म परमाणुओ ते पात्रमां चोटी रहेला होय, तोपण ते कल्प कर्याविनाना पात्रमां बीजो आहार लेनार साधु शुद्ध थाय छे, केमके तजेला आहार आदिकने विशोधिकोटिपणुं प्राप्त थयेलुं छे. ॥५७८॥

हवे समितिओनु स्वरूप कहे छे—

इरिया १ भासा २ एसण ३। आयाणाइसु ४ तह परिट्ठवणा ५॥ सम्मं जा उ पवित्ती। सा समिइ पंचहा एवं ॥५७९॥

ईर्या एटले गमन, भाषा एटले बोलवुं ते, एषण एटले गवेषणा, आदान एटले ग्रहण करवुं ते, तथा ते छे आदिमां जेने एवी निक्षेप एटले मूकवा आदिकनी क्रिया, तथा परिष्टापन एटले आगमने अनुसारे सम्यक् प्रकारे त्याग करवानी क्रिया. एवी रीतनी पांच प्रकारनी समितिओ कहेवाय छे. हवे तेमां त्रस अने स्थावर जीवोने अभयदान देवामाटे पोताना मनमां जेओए निश्चय करेलो छे, एवा मुनिओने पोताना जरुरी कार्यमाटे ज्यारे जवुं आववुं पडे, त्यारे तेओए घणा माणसोनी आवजाववाळा

" पुढवी आउकाए । वाऊ तेऊ वणस्सइतसाणं ॥ पडिलेहणापमत्तो । छण्हंपि विराहओ भणिओ ॥ २ ॥ "

अर्थः—पडिलेहण करतां थकां मुनि जो परस्पर वार्तालाप करे, अथवा देश आदिक संबंधि कथा करे, पच्चक्खाण आपे, पोते वांचे अथवा बीजानी वाचना सांभळे; एवीरीते पडिलेहणमां प्रमाद करनारो मुनि, पृथ्वीकाय, अप्काय, वाउकाय, तेउकाय, वनस्पतिकाय अने त्रसकाय, एम छकाय जीवोनी हिंसा करनारो थाय, एम कह्युं छे. ॥ १ ॥ २ ॥

५ परिष्टापनासमिति एटले विष्टा, मूत्र, थूक, लींट, शरीरनो मेल तथा निरुपयोगी एवां वस्त्र, अन्न तथा जलआदिकनो जीवादविनानी स्थंडिलभूमिपर उपयोगपूर्वक जे त्याग करवो, ते परिष्टापनासमिति कहेवाय. ॥ ५७८ ॥

हवे भावनाओनुं स्वरूप कहे छे—

पढममणिच्च १ मसरणं २ । संसारो ३ एगया य ४ अन्नत्तं ५ ॥ असुइत्तं ६ आसव ७ । संवरो ८ य तह निज्जरा ९ नवमा ॥ ५७९ ॥ लोगसहावो १० बोहि य । दुल्लहा ११ धम्मसाहओ अरहा १२ ॥ एयाइं हुंति बारस । जहकम्मं भावणीयाओ ॥ ५८० ॥

पहेली अनित्यभावना १, बीजी अशरणभावना २, त्रीजी संसारभावना ३, चोथी एकपणानी भावना ४, पांचमी अन्यपणानी भावना ५, छट्ठी अशुचिपणानी भावना ६, सातमी आश्रवभावना ७, आठमी संवरभावना ८, नवमी निर्जराभावना ९,

दशमी लोकस्वभावभावना १०, अग्यारमी बोधिबीजना दुर्लभपणानी भावना ११, अने बारमी धर्म कहेनार अर्हन् प्रभु छे, एवी भावना १२. एवी रीते उपर कहेली बारे भावनाओ हमेशां अनुक्रमे हृदयमां भाववी. हवे ते बारे भावनाओनुं लेशमात्र स्वरूप दर्शावे छे—ते बारे भावनाओमानी अनित्यभावनानुं स्वरूप नीचेमुजब छे—

"ग्रस्यंते वज्रसारांगा—स्तेऽप्यनित्यत्वरक्षसा । किं पुनः कदलीगर्भ—निःसारा नेह देहिनः ॥ १ ॥"

अर्थः—वज्रऋषभनाराच संघयणवाळा तीर्थंकर आदिकोने पण अनित्यपणारूपी राक्षस ज्यारे ग्रसी जाय छे, त्यारे केळना गर्भसरखा निर्बल शरीरवाळा प्राणीओने शुं ते नही ग्रसी जाय? ॥ १ ॥

"विषयसुखं दुग्धमिव, स्वादयति जनो विडाल इव मुदितः । नोत्पाटित लकुटमिवो—त्पश्यति यममहह किं कुर्मः ॥२॥"

अर्थः—विलाडो जेम दूधनो, तेम माणस विषयसुखनो स्वाद हर्षित थयोथको ले छे, परंतु पोतानी पाछळ दंडो उगामी रहेला माणसनी पेठे यमने उभेलो जोतो नथी! माटे अरेरे! अमो शुं करीये!! ॥२॥

"धराधरधुनीनीर—पूरपारिप्लवं वपुः । जंतूनां जीवितं वात—धूतध्वजपटोपमं ॥ ३ ॥"

अर्थः—प्राणीओनुं शरीर पर्वतमांथी निकळती नदीना जलसरखुं अस्थिर छे, तेमज तेओनुं जीवितव्य पण वायुथी चालती ध्वजाना कपडांसरखुं चंचल छे. ॥ ३ ॥

"लावण्यं ललनालोक—लोचनांचल चंचलं ॥ यौवनं मत्तमातंग—कर्णतालचलाचलं ॥ ४ ॥"

प्रचंड गतिवाळा अने मदांध थयेला एवा सेंकडोगमे हाथीओना बळथी कोइथी पण न जीती शकाय एवा इंद्र, वासुदेव तथा चक्रीओ पण यमना सुभटोवडे बलात्कारे खेंचताथका एकदम मरणने शरण थाय छे! माटे अरेरे! आ जगत्मां प्राणिओनुं रक्षण करनार कोइ पण नथी!! ॥ ३ ॥

"उद्दंडं ननु दंडसात्सुरगिरिं पृथ्वीं पृथुच्छत्रसात् । ये कर्तुं प्रभविष्णवः कृशमपि क्लेशं विनैवात्मनः ॥
निःसामान्यबलप्रपंचचतुरास्तीर्थकरास्तेऽप्यहो । नैवाशेषजनौघघस्मरमपाकर्तुं कृतांतं क्षमः ॥ ४ ॥"

अर्थः—अत्यंत उंचा एवा मेरुपर्वतने पण जेओ दंडरूप करीने पृथ्वीने विस्तीर्ण छत्ररूप करवाने पोताने जरापण तस्दी पड्याविना समर्थ छे, तथा जेओ असाधारण बलशक्तिने धारण करनारा छे, एवा ते तीर्थकरो पण सर्व मनुष्योना समूहने नाश करनारा एवा यमने दूर करवाने समर्थ थया नथी. ॥ ४ ॥

"कलत्रमित्रपुत्रादि-स्नेहग्रहनिवृत्तये ॥ इति शुद्धमतिः कुर्या-दशरण्यत्वभावनां ॥ ५ ॥"

अर्थः—एवी रीते शुद्ध बुद्धिवाळा मनुष्ये स्त्री, मित्र, तथा पुत्र आदिकना स्नेहरूपी घेलछाने दूर करवा माटे अशरण्यपणानी भावना भाववी. ॥ ५ ॥

हवे संसारभावनानुं स्वरूप कहे छे—

"सुमतिरमतिः श्रीमानश्रीः सुखी सुखवर्जितः । सुतनुरतनुः स्वाम्यस्वामी प्रियः स्फुटमप्रियः ॥

नृपतिरनृपः स्वर्गी तिर्यग्नरोऽपि च नारक–स्तदिति बहुधा नृत्यत्यस्मिन् भवी भवनाटके ॥ १ ॥"

अर्थः—उत्तम बुद्धिवाळो निर्बुद्धि थाय छे, धनवान् रंक थाय छे, सुखी माणस सुखरहित थाय छे, पुष्ट शरीरवाळो दुर्बल थाय छे, शेठ नोकर थाय छे, प्रिय पण प्रगटपणे अप्रिय थाय छे, राजा राजपदथी भ्रष्ट थाय छे, देवता तिर्यंच थाय छे, अने मनुष्य पण नारकी थाय छे, माटे एवी रीते आ संसाररूपी नाटकमां प्राणी नाना प्रकारना वेशथी नाची रहेलो छे. ॥ १ ॥

"बध्ध्वा पापमनेककल्मषमहारंभादिभिः कारणै–र्गत्वा नारकभूमिषूद्भटतमः संघट्टनष्टाध्वसु ॥
अंगच्छेदनभेदनप्रदहनक्लेशादिदुःखं महद्–जीवो यल्लभते तदत्र गदितुं ब्रह्मापि जिह्मानन ॥ २ ॥

अर्थः—अनेक प्रकारनां दुष्कार्य तथा मोटा आरंभ आदिक करीने पाप बांधवाथी, अत्यंत अंधकारथी जेनो मार्ग पण सूजतो नथी एवी नरकभूमिओमां जइने आ जीव त्यां अंगोपांगोनुं छेदनभेदन, दाह तथा क्लेश आदिक जे अति कष्टने सहन करे छे, ते कष्टने मुखथी कहेवाने ब्रह्मा पण समर्थ नथी. ॥ २ ॥

"मायार्त्त्यादिनिबंधनैर्बहुविधैः प्राप्तास्तिरश्चां गतिं । सिंहव्याघ्रमतंगजैणवृषभच्छागादिरूपस्पृशां ॥
क्षुत्तृष्णावधबंधताडनरुजावाहादिदुःखं सदा । यज्जीवः सहते न तत्कथयितुं केनाप्यहो शक्यते ॥ ३ ॥"

अर्थः—कपट तथा आर्त्तध्यान आदिक नाना प्रकारनां कारणोवडे करीने सिंह, वाघ, हाथी, हरण, बळद तथा बकरा आदिकरूप तिर्यंचगति पामीने, त्यां आ जीव क्षुधा, तृषा, वध, बंधन, ताडन, रोग, तथा भार उपाडवा आदिकनुं जे दुःख हमे-

पण मनमां दुभायाथका क्लेशसहित पोतानुं लांबुं आयुष्य पूर्ण करे छे. ॥ ८ ॥

“ इत्थं शिवफलाधायि-भववैराग्यवीरुधः ॥ सुधावृष्टिं सुधीः कुर्या-देनां संसारभावनां ॥ ९ ॥ ”

अर्थः—एवी रीते मोक्षरूपी फलने आपनारा एवा भववैराग्यरूपी वेलडीने फलद्रुप करवामाटे अमृतनी वृष्टिसरखी आ संसारभावना भाववी. ॥ ९ ॥

हवे एकपणानी भावनानुं स्वरूप कहे छे—

“ उत्पद्यते जंतुरिहैक एव। विपद्यते चैकक एव दुःखी ॥ कर्मार्जयत्येकक एव चित्र-मासेवते तत्फलमेक एव ॥ १ ॥”

अर्थः—आ जगत्मां जीव एकलोज उत्पन्न थाय छे, तथा एकलोज दुःखी थयोथको मरण पामे छे, तेमज ते एकलोज नाना प्रकारना कर्मोने उपार्जन करे छे, तथा एकलोज तेओनुं फल भोगवे छे. ॥ १ ॥

“ यज्जीवेन धनं स्वयं बहुविधैः कष्टैरिहोपार्ज्यते । तत्संभूय कलत्रमित्रतनयभ्रात्रादिभिर्भुज्यते ॥ तत्तत्कर्मवशाच्च नारकनरस्ववार्सितिर्यग्भवे-ष्वेकः सैष सुदुःसहानि सहते दुःखान्यसंख्यान्यहो ॥ २ ॥ ”

अर्थः—आ जगत्मां नाना प्रकारना कष्टोवडे करीने प्राणी जे धनने पोते उपार्जन करे छे, ते धनने स्त्री, मित्र, पुत्र तथा भाइ आदिको एकठा मळी भोगवे छे, अने ते ते कर्मोना वशथी ते जीव एकलोज नारकी, मनुष्य, देव, तथा तिर्यचोना भवोमां जइने न सहन थइ शके एवां असंख्य दुःखोने सहन करे छे. ॥ २ ॥

"जीवो यस्य कृते भ्रमत्यनुदिशं दैन्यं समालंबते । धर्माद्भ्रश्यति वंचयत्यतिहितान् न्यायादपक्रामति ॥
देहः सोऽपि सहात्मना न पदमप्येकं परस्मिन् भवे । गच्छत्यस्य ततः कथं वदत भोः साहाय्यमाधास्यति ॥३॥"

अर्थः—जे शरीरने माटे जीव दिशादिशाओमां भटके छे, दीनताने अवलंबे छे, धर्मथी भ्रष्ट थाय छे, अत्यंत हितकारी स्नेहीओने ठगे छे, तथा न्यायमार्गथी चूके छे, ते शरीर पण पोतानी साथे परभवमां एक पगलुं पण जतुं नथी, तो हे मित्र ! तुं कहे के, ते तने केवी रीते मदद करी शकशे ? ॥ ३ ॥

"स्वार्थैकनिष्टं स्वजनस्वदेह–मुख्यं ततः सर्वमवेत्य सम्यग् ॥ सर्वत्र कल्याणनिमित्तमेकं । धर्मं सहायं विदधीत धीमान् ॥४॥"

अर्थः—माटे स्वजन तथा पोताना शरीर आदिक सर्वने फक्त स्वार्थमांज तत्पर रहेलां जाणीने सर्व जगोए कल्याणना निमित्तरूप एवा एक धर्मनेज बुद्धिवान माणसे सहायरूप करवो. ॥ ४ ॥

हवे अन्यपणानी भावनानुं स्वरूप कहे छे—

"जीवः कायमपि व्यपास्य यदहो लोकांतरे याति य–द्भिन्नोऽसौ वपुषापि कैव हि कथा द्रव्यादिवस्तुव्रजे ॥
तस्माल्लिंपति यस्तनुं मलयजैर्यो हंति दंडादिभि–र्यः पुष्णाति धनादि यश्च हरते तत्रापि साम्यं श्रयेत् ॥ १ ॥"

अर्थः—आ जीव शरीरने पण छोडीने ज्यारे भवांतरमां जाय छे, त्यारे ते शरीरथी पण भिन्नज छे, तो पछी द्रव्य आदिक पदार्थोना समूहनी तो वातज शुं करवी ? अर्थात् पदार्थो तो सर्वथा आ शरीरथी भिन्नज छे. माटे जे कोइ आ शरीरने चंदननो

करणास
द्वार

अर्थः—उत्तम सुगंधिनी समृद्धिथी वासित थयेल छे, दिशाओ जेओथी, एवां चंदन, कस्तूरी, कपूर, अगर, तथा केसर आ-
दिक पदार्थो जे शरीरना संगथी क्षणवारमां दुर्गंधयुक्त तथा मेलरूप थाय छे, ते शरीरने पण केटलाक माणसो पवित्र माने छे,
तेओनी मूर्खता तो जुओ! ॥ ५ ॥

" इत्यशौचं शरीरस्य । विभाव्य परमार्थतः ॥ सुमतिर्ममतां तत्र । न कुर्वीत कदाचन ॥ ६ ॥"

अर्थः—एवी रीते परमार्थथी शरीरना अपवित्रपणाने विचारी उत्तम बुद्धिवान् माणसे कदापि पण तेपर ममता करवी नही. ॥६॥

हवे आश्रव भावनानुं स्वरूप कहे छे—

" मनोवचोवपुर्योगः । कर्म येनाशुभं शुभं ॥ भविनामास्रवंत्येते । प्रोक्तास्तेनास्रवा जिनैः ॥ १ ॥"

अर्थः—मन, वचन अने कायानो जोग, के जेवडे करीने प्राणीओने शुभ अशुभ कर्मोनो बंध पडे छे, ते माटे जिनेश्वरप्रभु-
ओए तेमने आस्रव कहेला छे. ॥ १ ॥

" मैत्र्या सर्वेषु सत्वेषु । प्रमोदेन गुणाधिके ॥ माध्यस्थ्येनाविनीतेषु । कृपया दुःखितेषु च ॥ २ ॥"

" सततं वासितं स्वांतं । कस्य चित्पुण्यशालिनः ॥ वितनोति शुभं कर्म । द्विचत्वारिंशदात्मकं ॥ ३ ॥"

अर्थः—सर्व प्राणीओप्रते मित्रताथी, अधिक गुणोवाळाप्रते हर्षथी, अने विनयरहित प्राणीओप्रते मध्यस्थपणाथी, तथा दुःखी
ओप्रते दयाथी हमेशां कोइक पुण्यशाळी मनुष्यनुं हृदय वासित थयेलुं होय छे, अने तेथी ते प्राणी बेंतालीस प्रकृतिवाळुं शु

कर्म बांधे छे. ॥ २ ॥ ३ ॥

" रौद्रार्त्तध्यानमिथ्यात्व–कषायविषयैर्मनः ॥ आक्रांतमशुभं कर्म । विद्धाति द्व्यशीतिध ॥ ४ ॥ "

अर्थः—जेओनुं मन रौद्र, तथा आर्त्तध्यान, मिथ्यात्व, कषायो अने विषयोथी भरेलुं छे, तेओ व्याशी प्रकृतिवाळुं अशुभ कर्म बांधे छे. ॥ ४ ॥

" सर्वज्ञगुरुसिद्धांत–संघसद्गुणवर्णकं ॥ ऋतं हितं च वचनं । कर्म संचिनुते शुभं ॥ ५ ॥ "

अर्थः—सर्वज्ञप्रभु, शुभगुरु, जिनप्राणित सिद्धांत, तथा संघना सद्गुणोनुं वर्णन करनारुं, सत्य, अने हितकारी वचन शुभ कर्म एकठुं करे छे. ॥ ५ ॥

" श्रीसंघगुरुसर्वज्ञ–धर्मधार्मिकदूषकं ॥ उन्मार्गदेशिवचन–मशुभं कर्म पुष्यति ॥ ६ ॥ "

अर्थः—संघ, सुगुरु, तथा सर्वज्ञप्रभु, धर्म तथा धार्मिक मनुष्योने दुभावनारुं, अने कुमार्गनो उपदेश आपनारुं वचन अशुभ कर्मोनुं पोषण करे छे. ॥ ६ ॥

" देवार्चनगुरूपास्ति–साधुविश्रामणादिकं ॥ वितन्वती सुगुप्ता च । तनुर्वितनुते शुभं ॥ ७ ॥ "

अर्थः—देवपूजा, गुरुसेवा, तथा साधुओनुं वैयावच्छ करनारुं अने सारी रीते वशमां राखेलुं एवुं आ शरीर शुभ कर्म उपार्जन करे छे. ॥ ७ ॥

"शब्दादिविषयानिष्टा–निष्टांश्चापि विषोपमान् ॥ रागद्वेषमहाणेन । निराकुर्वीत कोविदः ॥ ८ ॥"

अर्थः—विद्वान माणसे रागद्वेषना त्यागथी झेरसमान एवा शब्द आदिकसंबंधि सारानरसा विषयोने दूर करवा. ॥ ८ ॥

"य एतद्भावनासंगी । सौभाग्यं भजते नरः ॥ एति स्वर्गापवर्गश्री–रवश्यं तस्य वश्यतां ॥ ९ ॥"

अर्थः—एवी रीतनी संवर भावनाने भावनारो माणस सौभाग्यने धारण करे छे, तथा स्वर्ग अने मोक्षनी लक्ष्मी अवश्य तेने स्वाधीन थाय छे. ॥ ९ ॥

हवे निर्जरा भावनानुं स्वरूप कहे छे—

"संसारहेतुभूताया । यः क्षयः कर्मसंततेः ॥ निर्जरा सा पुनर्द्वेधा । सकामाकामभेदतः ॥ १ ॥"

अर्थः—संसारना हेतुभूत एवी कर्मोनी श्रेणिनो जे विनाश ते निर्जरा कहेवाय, वळी तेना सकामनिर्जरा अने अकामनिर्जरा एवा बे भेदो छे. ॥ १ ॥

"श्रमणेषु सकामा स्या–दकामाशेषजंतुषु ॥ पाकः स्वत उपायाच्च । कर्मणां स्याद्यथाम्रवत् ॥ २ ॥"

अर्थः—साधुओनी सकामनिर्जरा छे, अने बाकीना प्राणीओनी अकामनिर्जरा छे, तथा आंबाना पाकनी पेठे कर्मोनो विपाक पण पोतानी मेळे तथा उपायथी पण थाय छे. ॥ २ ॥

"कर्मणां नः क्षयो भूया– दित्याशयवतां सतां ॥ वितन्वतां तपस्यादि । सकामा शमिनां मता ॥ ३ ॥"

अर्थः—अमारां कर्मोनो क्षय थाओ, एवा आशयपूर्वक तपस्या आदिक करनारा साधुओनी सकाम निर्जरा कहेली छे. ॥३॥

" एकेंद्रियादिजंतूनां । सद्ज्ञानरहितात्मनां ॥ शीतोष्णवृष्टिदहन—च्छेदभेदादिभिः सदा ॥ ४ ॥ "

" कष्टं वेदयमानानं । यः शाटः कर्मणां भवेत् ॥ अकामनिर्जरामेना—मामनंति मनीपिणः ॥ ५ ॥ "

अर्थः—सम्यग् ज्ञानविनाना एकेंद्रियआदिक प्राणीओ, के जेओ हमेशां ठंडी, ताप, वृष्टि, दहन तथा छेदनभेदन आदिकथी कष्टने सहन करे छे, अने तेथी तेओना कर्मोनो जे क्षय थाय छे, तेने बुद्धिवान् मनुष्यो अकामनिर्जरा कहे छे. ॥ ५ ॥

" तपःप्रभृतिभिर्वृद्धिं । व्रजंती निर्जरा यतः ॥ ममत्वं कर्म संसारं । हन्यात्तां भावयेत्ततः ॥ ६ ॥ "

अर्थः—तप आदिकथी वृद्धि पामती एवी निर्जरा ममता, कर्म तथा संसारनो नाश करे छे, माटे ते निर्जराने भाववी. ॥६॥

हवे लोकस्वभाव नामनी भावनानुं स्वरूप कहे छे—

" वैशाखस्थानस्थित—कटिस्थकरयुगनराकृतिर्लोकः ॥ भवति द्रव्यैः पूर्णः । स्थित्युत्पत्तिव्ययाक्रांतैः ॥ १ ॥ "

अर्थः—वैशाख स्थानथी उभेला, तथा केडपर बन्ने हाथवाळा, एवा पुरुषसरखी आकृतिवाळो आ लोक उत्पाद, व्यय, अने ध्रुव लक्षणवाळा पदार्थोवडे करीने संपूर्ण भरेलो छे. ॥ १ ॥

" ऊर्ध्वतिर्यगधोभेदैः । स त्रेधा जगदे जिनैः ॥ रुचकादष्टप्रदेशा—न्मेरुमध्यव्यवस्थितात् ॥ २ ॥ "

" नवयोजनशत्यूर्ध्व—मधोभागेऽपि सा तथा ॥ एतत्प्रमाणकस्तिर्य—ग्लोकश्चित्रपदार्थभृत् ॥ ३ ॥ "

अर्थः—वेणुदेव, वेणुदाली, अग्निशिख, अग्निमाणव, वेलंब, प्रभंजन, सुघोष, महाघोष, जलकांत, जलप्रभ, पूर्ण, विशिष्टक, अमित तथा मितवाहन, ए रीते ते बन्ने दिशाओना इंद्रो जाणवा. ॥ १२ ॥ १३ ॥

" अस्या एव पृथिव्या । उपरितने मुक्तयोजनसहस्रे ॥ योजनशतमध उपरि च । मुक्त्वाष्टसु योजनशतेषु ॥ १४ ॥ "

" पिशाचाद्यष्टभेदानां । व्यंतराणां तरस्विनां ॥ नगराणि भवंत्यत्र । दक्षिणोत्तरयोर्दिशोः ॥ १५ ॥ "

अर्थः—वळी आज नरकभूमिना छोडी दीधेला एवा उपरना एक हजार जोजनमां, उपरना तथा नीचेना एकेकसो जोजन छोडीने बाकीना आठसो जोजनमां, दक्षिण अने उत्तर दिशामां पिशाच आदिक आठ प्रकारना व्यंतरोनां नगरो छे. । १४ । १५ ।

" पिशाचा भूता यक्षाश्च । राक्षसाः किन्नरास्तथा ॥ किंपुरुपा महोरगा । गंधर्वा इति तेऽष्टधा ॥ १६ ॥ "

अर्थः—पिशाच, भूत, यक्ष, राक्षस, किन्नर, किंपुरुष, महोरग तथा गंधर्व, एम आठ प्रकारना ते व्यंतरो छे. ॥ १६ ॥

" दक्षिणोत्तरभागेन । तेषामपि च तस्थुषां ॥ द्वौ द्वाविंद्रौ समाम्नातौ । यथासंख्यं सुबुद्धिभिः ॥ १७ ॥ "

अर्थः—दक्षिण अने उत्तर, एम बे भागोमां वेंचाइने रहेला एवा ते व्यंतर देवोना नीचे मुजब अनुक्रमे बबे इंद्रो जिनेश्वरोए कहेला छे. ॥ १७ ॥

" कालस्ततो महाकालः । सुरूपः प्रतिरूपकः ॥ पूर्णभद्रो चाणिभद्रो । भीमो भीमो महादिकः ॥ १८ ॥ "

" किन्नरकिंपुरुषौ स—त्पुरुषमहापुरुषनामकौ तदनु ॥ अतिकायमहाकायौ । गीतरतिश्चैव गीतयशाः ॥ १९ ॥ "

अर्थः—काल, महाकाल, सुरूप, प्रतिरूप, पूर्णभद्र, माणिभद्र, भीम, महाभीम, किन्नर, किंपुरुष, सत्पुरुष, महापुरुष, अतिकाय, महाकाय, गीतरति अने गीतयशा. ॥ १८ ॥ १९ ॥

" अस्या एव पृथिव्या । उपरि च योजनशतं हि यन्मुक्तं ॥ तन्मध्यादध उपरि च । योजनदशकं परित्यज्य ॥२०॥"

" मध्येऽशीताविह यो–जनेषु तिष्टंति वनचरनिकायाः ॥ अप्रज्ञप्तिकमुख्या । अष्टावल्पर्द्धिकाः किंचित् ॥ २१ ॥ "

अर्थः—हवे आज पृथ्वीना उपरना भागमां जे एकसो जोजन छोडी आप्यां छे, तेना नीचेना अने उपरना दश जोजन छोडीने, वच्चे रहेला एंसी जोजनमां अप्रज्ञप्तिक आदिक कंइंक स्वल्प ऋद्धिवाळा वनचरनिकायो रहे छे. ॥ २० ॥ २१ ॥

" अत्र प्रतिनिकायं च । द्वौ द्वाविंद्रौ महाद्युती ॥ दक्षिणोत्तरभागेन । विज्ञातव्यौ मनीषिभिः ॥ २२ ॥ "

अर्थः—अहीं पण ते दरेक निकायमां दक्षिण अने उत्तरतरफना भागमां महातेजस्वी बन्ने इंद्रो विद्वानोए जाणवा. ॥२२॥

" योजनलक्षोन्नतिना । स्थितेन मध्ये सुवर्णमयवपुषा ॥ मेरुगिरिणा विशिष्टे । जंबूद्वीपे भवंत्यत्र ॥ २३ ॥ "

" वर्षाणि भारतादीनि । सप्त वर्षधरास्तथा ॥ पर्वता हिमवन्मुख्याः । षद् शाश्वतजिनालयाः ॥ २४ ॥ "

अर्थः—एक लाख जोजननी उंचाइवाळा, वच्चे रहेला, तथा सुवर्णमय एवा मेरुपर्वतथी युक्त थयेला आ जंबूद्वीपमां भरतक्षेत्र आदिक सात क्षेत्रो छे, तथा शाश्वतां जिनमंदिरवाळा हिमवंत आदिक छ वर्षधर पर्वतो छे. ॥ २४ ॥

" योजनलक्षप्रमिता–ज्जंबूद्वीपात्परो द्विगुणमानः ॥ लवणसमुद्रः परत–स्तद्द्विगुणद्विगुणविस्ताराः ॥ २५ ॥ "

“ जंबूद्वीपे भ्रमंतौ च । द्वौ चंद्रौ द्वौ च भास्करौ ॥ चत्वारो लवणांभोधौ । चंद्राः सूर्याश्च कीर्तिताः ॥ ३७ ॥”

अर्थः—जंबूद्वीपमां वे चंद्रो अने वे सूर्यो भमे छे, अने लवणसमुद्रमां चार चंद्रो अने चार सूर्यो कहेला छे. ॥ ३७ ॥

“ धातकीखंडके चंद्राः । सूर्याश्च द्वादशैव हि ॥ कालोदे द्विचत्वारिंश–चंद्राः सूर्याश्च कीर्तिताः ॥ ३८ ॥ ”

अर्थः—धातकीखंडमां बार चंद्र सूर्यो छे, अने कालोदधिमां बेंतालीस चंद्र सूर्यो कहेला छे. ॥ ३८ ॥

“ पुष्करार्धे द्विसप्तति–श्चंद्राः सूर्याश्च मानुषे ॥ क्षेत्रे द्वात्रिंशमिंदूनां । सूर्याणां च शतं भवेत् ॥ ३९ ॥ ”

अर्थः—पुष्करार्धमां बहोतेर चंद्रसूर्यो छे, एवी रीते मनुष्यक्षेत्रमां एकसो बत्रीस चंद्रसूर्यो छे. ॥ ३९ ॥

“ मानुषोत्तरतः पंचा–शद्योजनसहस्रकैः ॥ चंद्रैरंतरिताः सूर्याः । सूर्यैरंतरिताश्च ते ॥ ४० ॥ ”

अर्थः—मानुषोतर पर्वतथी पचास पचास हजार जोजने चंद्रोथी सूर्यो अंतरित थयेला छे, अने सूर्योथी चंद्रो अंतरित थयेला छे. ॥ ४० ॥

“ मानुषक्षेत्रचंद्रार्क–प्रमाणार्धप्रमाणकाः ॥ तत्क्षेत्रपरिधेर्वृध्ध्या । वृद्धिमंतश्च संख्यया ॥ ४१ ॥ ”

“ स्वयंभूरमणं व्याप्य । घंटाकारा असंख्यकाः ॥ शुभलेश्या मंदलेश्या–स्तिष्टंति सततं स्थिराः ॥ ४२ ॥ ”

अर्थः—ते सूर्यचंद्रो मनुष्यक्षेत्रना चंद्रसूर्यथी अर्ध प्रमाणवाळा, तथा ते ते क्षेत्रना घेरावानी वृद्धिने अनुसारे तेओनी संख्या वृद्धि पामती जाय छे, ते छेक स्वयंभूरमणसमुद्रसुधी असंख्याता चंद्रसूर्यो छे, तेमज तेओ घंटाने आकारे शुभ तथा मंदलेश्यावा-

ळा थया थका हमेशां स्थिर थइने रहेला छे. ॥ ४१ ॥ ४२ ॥

" समभूमितलादूर्ध्वं । सार्धरज्जौ व्यवस्थितौ ॥ कल्पावनल्पसंपत्ती । सौधर्मेशाननामकौ ॥ ४३ ॥ "

अर्थः—समभूमितलथी दोढ राजलोक उंचा अति समृद्धिवाळा सौधर्म तथा ईशान देवलोको आवेला छे. ॥ ४३ ॥

" सार्धरज्जुद्वये स्यातां । समानौ दक्षिणोत्तरौ ॥ सनत्कुमारमाहेंद्रौ । देवलोकौ मनोहरौ ॥ ४४ ॥ "

अर्थः—तथा समभूतळथी अढी राजलोक उंचा दक्षिण तथा उत्तरमां सनत्कुमार तथा माहेंद्र नामना वे मनोहर देवलोको समान आवेला छे. ॥ ४४ ॥

" ऊर्ध्वलोकस्य मध्ये च । ब्रह्मलोकः प्रकीर्तितः ॥ तदूर्ध्वं लांतकः कल्पो । महाशुक्रस्ततः परं ॥ ४५ ॥ "

अर्थः—ऊर्ध्वलोकना मध्य भागमां ब्रह्मलोक कहेलो छे, तेनी उपर लांतक, तथा तेनी उपर महाशुक्र नामे देवलोक आवेला छे. ॥ ४५ ॥

" देवलोकः सहस्रारो—ऽथाष्टमो रज्जुपंचके ॥ एकेंद्रौ चंद्रवद् वृत्ता—वानतप्राणतौ ततः ॥ ४६ ॥ "

अर्थः—वळी सहस्रार नामनो आठमो देवलोक समभूतलथी पांच जोजन उपर छे, अने तेथी उपर एक इन्द्रवाळा तथा चंद्रनीपेठे गोळ आनत तथा प्राणत नामना वे देवलोको छे. ॥ ४६ ॥

" रज्जुषट्के ततः स्याता—मेकेंद्रावारणाच्युतौ ॥ चंद्रवद्वर्तुलावेवं । कल्पा द्वादश कीर्तिताः ॥ ४७ ॥ "

अर्थः—ते सिद्धो हमेशां अनंत सुख, ज्ञान, वीर्य तथा सधर्शनवाला, लोकांतने स्पर्श करनारा, एक बीजाने अवगाही रहेला अने शाश्वता छे. ॥ ५९ ॥

" एनां भव्यजनस्य लोकविपयामभ्यस्यतो भावनां । संसारैकनिबंधने न विषयग्रामे मनो धावति ॥
किंत्वान्यान्यपदार्थभावनसमुन्मीलत्प्रबोधोध्धुरं । धर्मध्यानविधाविह स्थिरतरं तज्जायते संततं ॥ ६० ॥ "

अर्थः—एवीरीतनी लोकसंबंधि भावनाने भावनारा एवा भव्य माणसनुं मन संसारना एक कारणरूप एवा विपयोना समूहमां दोडतुं नथी. परंतु अन्य अन्य पदार्थोनी भावनाथी ज्ञान युक्त थयेलुं एवुं तेओनुं मन हमेशां धर्मध्याननी विधिमांज स्थिर थाय छे. ॥ ६० ॥

हवे बोधिदुर्लभ नामनी भावनानुं स्वरूप कहे छे—

" पृथ्वीनीरहुताशवायुतरुषु क्लिष्टैर्निजैः कर्मभि—र्भ्राम्यन् भीमभवेऽत्र पुद्गलपरावर्तानन्तानहो ॥
जीवः काममकामनिर्जरतया संप्राप्य पुण्यं शुभं । प्राप्नोति त्रसरूपतां कथमपि द्वित्रींद्रियाद्यामिह ॥ १ ॥ "

अर्थः—आ जीव पोताना क्लिष्ट कर्मोवडे करीने आ भयंकर संसारमां अनंता पुद्गलपरावर्तो सुधी भमतो थको अकामनिर्जरावडे करीने शुभ पुण्य पामीने घणी महेनते बेइन्द्रिय तथा त्रेंद्रिय आदिकरूप त्रसपणुं पामे छे. ॥ १ ॥

" आर्यक्षेत्रसुजातिसत्कुलवपुर्नीरोगतासंपदो । राज्यप्राज्यसुखं च कर्मलघुताहेतोरवाप्नोत्ययं ॥

करणसि
री द्वार
.॥ २

तत्वातत्वविवेचनैककुशलां बोधिं न तु प्राप्तवान् । कुत्राप्यक्षयमोक्षसौख्यजननीं श्रीसर्वविद्देशितां ॥ २ ॥ ”

अर्थः—लघुकर्मपणाथी आ जीव आर्यक्षेत्र, उत्तम जाति, सारुं कुल, आरोग्य शरीर, संपत्ति, तथा उत्तम सुखवाळुं राज्य पामे छे, परंतु अक्षय मोक्षसुख आपनारां तथा श्रीसर्वज्ञप्रभुए उपदेशेलां, अने खरां खोटांनुं विवेचन करवामां कुशल एवां बोधि-बीजने ते क्यांय पण पामी शकतो नथी. ॥ २ ॥

“ बोधिर्लब्धा यदि भवे–देकदाप्यत्र जंतुभिः ॥ इयत्कालं न तेषां त–द्भवे पर्यटनं भवेत् ॥ ३ ॥ ”

अर्थः—आ जगत्मां एक वखत पण प्राणी जो बोधिबीज पामे, तो तेने आटला बधा वखतसुधि संसारमां परिभ्रमण करवानुं रहे नही. ॥ ३ ॥

“ द्रव्यचारित्रमाप्येतै–र्बहुशः समवाप्यत ॥ सद्ज्ञानकारिणी क्वापि । न तु बोधिः कदाचन ॥ ४ ॥ ”

अर्थः—वळी आ जीवोए द्रव्यचारित्र तो घणीवार मेळव्युं, परंतु सम्यग् ज्ञानने करनारुं बोधिबीज क्यांय पण कोइ समये मेळव्युं नही. ॥ ४ ॥

“ येऽसिध्ध्यन् ये च सिध्ध्यंति । ये सेत्स्यंति कदाचन ॥ ते सर्वे बोधिमाहात्म्या–त्तस्माद्बोधिरुपास्यतां ॥ ५ ॥ ”

अर्थः—जेओ सिद्ध थया छे, जेओ सिद्धे छे, तथा जेओ सिद्ध थशे, ते सर्वे बोधिबीजना प्रभावथी छे, माटे बोधिबीज मेळववुं. ॥ ५ ॥

र्मनुं माहात्म्य जयवंतुं वर्ते छे. ॥ ८ ॥

" अबंधूनां बंधुः सुहृदसुहृदां सम्यगगदो । गदार्त्तिक्रांतानां धनमधनभावार्त्तमनसां ॥
अनाथानां नाथो गुणविरहितानां गुणनिधिः । जयत्येको धर्मः परमिह हितव्रातजनकः ॥ ९ ॥ "

अर्थः—अबंधुओनो बंधु, अमित्रोनो मित्र, रोगनी पीडाथी पीडायेलाओने उत्तम औषधसमान, निर्धनताथी दुःखित मनवाळाओने धनसमान, अनाथोनो नाथ, निर्गुणीओने गुणोना भंडारसमान तथा सारी रीते हितोना समूहने उत्पन्न करनारो एक धर्मज आ जगतमां जयवंतो वर्ते छे. ॥ ९ ॥

" अर्हता कथितो धर्मः । सत्योऽयमिति भावयन् ॥ सर्वसंपत्करे धर्मे । धीमान् दृढतरो भवेत ॥ १० ॥ "

अर्थः—अरिहंत प्रभुए कहेलो एवो आ धर्म सत्य छे, एवुं भावतोथको बुद्धिवान् मनुष्य सर्व संपत्ति करनारा एवा धर्मनी अंदर वधारे दृढ थाय छे. ॥ १० ॥

" एकामप्यमलामिमासु सततं यो भावयेद्भावनां । भव्यः सोऽपि निहंत्यशेषकलुषं दत्तासुखं देहिनां ॥
यस्त्वभ्यस्तसमस्तजैनसमयस्ता द्वादशाप्यादरा–दभ्यस्येल्लभते स सौख्यमतुलं किं तत्र कौतूहलं ॥ १ ॥ "

अर्थः—आ भावनाओमानी एक पण निर्मल भावनाने जे भव्य माणस हमेशां भावे छे, ते पण प्राणीओने दुःख आपनारा एवा सर्व क्लेशोनो नाश करे छे. त्यारे जे माणस सर्व जैनशास्त्रोनो अभ्यास करीने आदरपूर्वक उपर वर्णवेली ते बारे भावनाने

भावे छे, ते माणस मोक्षरूपी अतुल्य सुखने जे मेळवे छे, तेमां शुं आश्चर्य छे? ॥ १ ॥

हवे प्रतिमाओनु स्वरूप कहे छे—

मासाइ सत्तंता १ । पढमा ८ बिइ ९ तईय सत्तराइदिणा १० ॥ अहराइ ११ एगराइ १२ । भिक्खुपडिमाणं बारसगं ॥ ५८० ॥

अर्थः—एकेक मासनी वृद्धिपूर्वक एक मासथी मांडीने सातमाससुधिनी सात प्रतिमाओ जाणवी. तेमां एक मास छे परिमाण जेनुं तेने मासिकी प्रतिमा कहीये, एवीरीते वीजी त्रीजी विगेरे छेक सातमासुधीनी जाणवी. हवे ते सात उपरनी आठमी, नवमी तथा दशमी, एम त्रण प्रतिमाओ सात सात रात्रिदिवसोना प्रमाणवाळी जाणवी. अग्यारमी प्रतिमा एक अहोरात्रना प्रमाणवाळी जाणवी. अने बारमी प्रतिमा एक रात्रिनी जाणवी. एवीरीते साधुओनी बार प्रतिमाओ छे. ॥ ५८० ॥

हवे आ प्रतिमाओने जे धारण करी शके छे, तेनुं स्वरूप कहे छे—

पडिवज्जइ एयाओ, संघयणधिईजुओ महासत्तो। पडिमाओ भावियप्पा, सम्मं गुरुणा अणुन्नाओ।८१।
गच्छेच्चिय निम्माओ, जा पुव्वा दस भवे असंपुन्ना। नवमस्स तइयवत्थुं, होइ जहन्नो सुआभिगमो।८२।
वोसठ्ठचत्तदेहो, उवसग्गसहो जहेव जिणकप्पी। एसणअभिग्गहीया, भत्तं च अलेवडं तस्स।५८३।

अर्थः—संसक्त, असंसक्त, उध्धृत, अप्रलेप, उद्ग्राहित, प्रग्राहित तथा सातमी उज्झितधर्मा. ॥ १ ॥

हवे अभिग्रहमां ते सात एषणामानी पहेली बेनुं अग्रहण, तथा पांचनुं ग्रहण जाणवुं. वळी पण अमुक दिवसे छेल्ली पांचमांथी बेनो अभिग्रह करे, एकनो भोजन माटे, अने बीजीनो पाणी माटे. तथा ते जे भोजन ले, ते पण लेपविनानुं एटले वाल तथा चणा आदिकनुं ग्रहण करे. एवी रीतनी क्रियापूर्वक प्रतिमा धारण करवानी इच्छावाळो साधु परिकर्म करे. वळी उपधि पण पोतानी बे एषणाथीज प्राप्त थयेली ग्रहण करे. अने तेने अभावे उचित उपधिनी प्राप्तिसुधी एमनो एमज रहे, अने ज्यारे उचितनी प्राप्ति थाय, त्यारे तेने छोडी आपे, कह्युं छे के—

" उवगरणं सुद्धेसण । माणजुअं जसुचिअं सकप्पस्स ॥ तं गिण्हइ तयभावे । अहागडं जाव उचियं तु ॥ १ ॥
जाए उचिए य तयं । वोसिरइ अहागडं विहाणेण ॥ इय आणानिरयस्सिह । विन्नेयं तंपि तेण समं ॥ २ ॥ "

अर्थः—पोताना कल्पने उचित एवुं प्रमाणोपेत उपकरण शुद्ध एषणापूर्वक ते ग्रहण करे छे, अने तेने अभावे उचित उपकरण मळतांसुधी जेमनो तेम रहे छे, अने ज्यारे उचित उपकरणनी प्राप्ति थाय, त्यारे ते यथाकृत उपकरणने विधिपूर्वक वोसरावी दे छे, एवी रीते आज्ञामां रहेनारनुं ते यथाकृत उपकरण पण पोताना कल्पने उचित जाणवुं. ॥ १ ॥ २ ॥

हवे ते कल्पोचित उपधि पोतानी बे एषणाथी मेळवे छे, अने ते छेल्ली चार एषणा नीचे मुजब जाणवी—पहेलुं ग्रहण करेलुं सूत्रनुं वस्त्र, बीजुं तजेलुं, त्रीजुं ओढवा आदिकथी वापरेलुं, अने चोथुं जे त्याग करवा लायक होय ते. ॥ ५८५ ॥

हवे एवी रीते क्रिया कर्यांबाद ते जे करे छे ते कहे छे—

गच्छा विणिक्खमित्तो, पडिवज्जइ मासियं महापडिमं। दत्तेगभोयणस्स, पाणस्स व तत्थ एगभवे ।८६।
जत्थत्थमेइ सूरो, न तओ ठाणा पयंपि संचलइ। ता एगराइवासी, एगं च दुगं च अन्नाए ।५८७।
दुट्ठाण हत्थिमाईण, नो भएणं पयंपि ओसरइ। इयमाइनियमसेवी, विहरइ जा खंडिओ मासो।५८८।

गच्छ एटले साधुओना समुदायमांथी निकळीने, अर्थात् तेओने छोडीने ते एकाकी विहार करे. हवे तेमां ते प्रतिमा धारण करनार जो आचार्य आदिक होय, तो थोडा काळ माटे योग्य साधुने पोतानी पदवीपर स्थापीने द्रव्य आदिकनो शुभ योग प्राप्त थये छते, एटले के शरद् ऋतुमां सर्व साधुओने नीचेमुजब खमावीने विहार करे—

“ खामेइ तओ संघं। सबालवुड्ढं जहोचियं एवं ॥ अच्चंतं संविग्गो। पुव्वविरुद्धे विसेसेणं ॥ १ ॥
जं किंचि पमाएणं। न सुट्ठु भे वट्टियं मए पुव्विं ॥ तं भे खामेमि अहं। निस्सल्लो निक्कसाओत्ति ॥ २ ॥ ”

अर्थः—पछी ते बाळकथी मांडीने वृद्धसुधीना सर्व साधुसमुदायने उचितता मुजब अत्यंत वैराग्ययुक्त थयोथको खमावे छे, अने तेमां पण पूर्वे जेनी साथे विरोध थयो होय, तेने विशेष प्रकारे ते खमावे छे. ॥ १ ॥ ते आवी रीते—हे साधुओ! पूर्वे प्रमादथी में तमाराप्रते जे कंइं अशुभ आचरण कर्युं होय, ते सर्वमाटे हुं शल्य तथा कषायथी रहित थयोथको तमोने खमावुं छुं.

माणस तेना हाथ आदिक पकडीने जो तेमांथी तेने खेंची कहाडे, तो बहार निकळ्या पछी पण पगमां खुंचेला कांटा कांकरा-आदिकने ते दूर करे नही, तेमज आंखमां पडेली धूड, तृण तथा मेल आदिकने पण ते दूर करे नही. तेमज हाथ, पग तथा मुख आदिक अंगोपांगने प्रासुक जलथी धूए नही, तेना शिवायना साधुओ जरुर पड्ये नखआदिक धूए पण छे. ॥ ५८७ ॥

पच्छा गच्छमुवेइ, एव दुमासी तिमासी जा सत्ता न वरं दत्ती वड्ढइ, जा सत्ताओ सत्तमासीए।५८५।

अर्थः—पछी एटले एवीरीते एक मास संपूर्ण थयाबाद ते प्रतिमाधारी साधु सन्मानपूर्वक पाछो साधुसमुदायमां आवे छे, एटले के ज्यां पोतानो साधुसमुदाय रहेलो होय, तेनी नजीकना गाममां ज्यारे ते आवे छे, त्यारे आचार्य तेनी खबरअंतर पूछावे छे, तथा पछी राजाआदिकने ते निवेदन करे छे के, प्रतिमारूपी महा तपने संपूर्ण रीते पालनारो साधु अहीं आवेल छे, अने पछी ते राजाआदिक लोको तथा श्रमणसंघ घणा आदरमानपूर्वक तेनो गाममां प्रवेश करावे छे, अने तेथी तपनुं बहुमान थाय छे, अने बीजाओने धर्मश्रद्धानी वृद्धि थाय छे, तेमज शासननी शोभा वधे छे. एवीरीते पहेली प्रतिमानुं स्वरूप कह्युं. बाकीनी छनुं स्वरूप कहे छे—आवीज रीते बे मासनी, त्रण मासनीथी मांडीने छेक सात मास सुधीनी प्रतिमाओ जाणवी. तेमां एटलुं विशेष के, अनुक्रमे दत्तिओनी वृद्धि जाणवी, एटले के बे मासवाळी प्रतिमामां आहारपाणीनी दरेकनी बे दत्तिओ, त्रण मासवाळीमां दरेकनी त्रण दत्तिओ, एवी रीते सातमासवाळीमां दरेकनी सात दत्तिओ जाणवी. ॥ ५८६ ॥

हवे आठमी प्रतिमानुं स्वरूप कहे छे—

तत्तो य अट्ठमीया, भवइ इह पढम सत्तराइंदी। तीए चउत्थ चउत्थीण, अपाणएणं अह विसेसो।५८७।
उत्ताणगपासल्ली, नेसज्जीवावि ठाणठाइत्ता। सह उस्सग्गे घोरे, दिव्वाई तत्थ अविकंपो॥ ५८८॥

हवे उपर वर्णवेली ते सात प्रतिमा धारण कर्या पछीनी आठमी प्रतिमा सात रात्रिदिवसोनी जाणवी, तेमां एकांतरे उपवास करवाना होयछे, एटले चारे प्रकारना आहारनो त्याग करवो, वळी तेमां पूर्वे कहेली प्रतिमाओथी एटलुं विशेष छे के, पारणाने दिवसे आंबेल करवुं, अने तेमां दत्तिनो नियम नथी, वळी ते प्रतिमाधारी साधु उंचुं मुख राखीने एटले चत्तो सुए, अथवा पडखुं वाळीने सुए, अथवा समतापूर्वक बेशी पण रहे, एवी रीते गाम आदिकथी बहार रहे, अने त्यां देवसंबंधि, मनुष्यसंबंधि तथा तिर्यंचसंबंधि घोर उपसर्गोने सहन करे, अने ते उपसर्गोथी मन तथा शरीरथी चलायमान थाय नही. ॥ ५८७॥ ५८८॥

हवे नवमी प्रतिमानुं स्वरूप कहे छे—

दोच्चावि एरिसच्चिय, बहिया गामाइयाण न वरं तु। उक्कुडलगंडसाइ, दंडाययउव्व ठाइत्ता॥५८९॥

आ बीजी सात रात्रिदिवसनी प्रतिमा पण पेहेली सातरात्रिदिवसवाळी प्रतिमाजेवीज छे, केमके तेमां पण तप, पारणुं, तथा गाम आदिकनी बहार रहेवानुं तेप्रमाणेज छे, अने तेथीज कहे छे के, ते प्रतिमाधारी साधुए पण गाम आदिकथी बहारज रहेवुं.

(साहट्टु दोवि पाए, वाग्घारियपाणि ठायए ठाणं। वाग्घारिय लंबियभुओ, अंते य इमीय लद्धित्ति)

वळी ते जिनमुद्रापूर्वक बन्ने पगोने एकठा करीने रहे छे, वळी व्याघ्रारितपाणि एटले पोतानी बन्ने भुजाओने लंबावीने ते रहे छे. वळी आ प्रतिमाने अंते नीचेमुजब लाभ थाय छे, कह्युं छे के—

" एगराईयं च णं भिक्खुपडिमं सम्मं अणुपालेमाणस्स इमे तओ ठाणाहियाए भवंति, तं जहा—ओहिनाणे वा समुपज्जेज्जा, मणपज्जवनाणे वा समुपज्जेज्जा, केवलनाणे वा समुपज्जेज्जा. विराधने पुनः उम्मायं वा लभेज्जा, देह-कालियं वा रोगायंकं पाउणेज्जा, केवलिपन्नत्ताओ धम्माओ भंसिज्जा "

अर्थः—आ एकरात्रिकी साधुप्रतिमाने सम्यक्प्रकारे पालवाथी नीचेमुजब लाभ थाय छे—अवधिज्ञान थाय, अथवा मनःपर्यवज्ञान थाय, अथवा केवलज्ञान उत्पन्न थाय छे. तथा ते प्रतिमाने विराधवाथी उन्माद पामे, अथवा शरीरने नाश करनारो रोग पामे, अने केवलिभाषित धर्मथी भ्रष्ट थाय.

आ प्रतिमामां रात्रिबाद अट्ठमतप करवानो होवाथी ते चार रात्रिदिवसना प्रमाणवाळी थाय छे. आ गाथा केटलांक सूत्र पुस्तकोमां देखाती नथी. ॥ १ ॥

हवे इंद्रियनिरोधनुं स्वरूप कहे छे—

फासण १ रसण २ घाणं ३, चक्खु ४ सोयंति ५ इंदियाणेसिं ।
फास १ रस २ घाण ३ वन्ना ४, सद्दा ५ विसया विणिद्दिट्ठा ॥ ५९३ ॥

स्पर्श, जिह्वा, नाशिका, चक्षु अने कर्ण, ए पांच इंद्रियो छे, अने तेओनां अनुक्रमे स्पर्श, रस, गंध, वर्ण तथा शब्दरूप पांच विषयो कहेला छे, जो के आ गाथामां इन्द्रियोनो निरोध करवो, एम कह्युं नथी, तोपण इन्द्रियनिरोधनो चालु प्रस्ताव होवाथी, आ विषयोमां इन्द्रियोनी आसक्तिनुं वर्जन करवानुं जाणवुं. केमके वशमां न राखेली इन्द्रियो पगले पगले क्लेशोना समुद्रमांज पाडे छे. कह्युं छे के—

"सक्तः शब्दे हरिणः । स्पर्शे नागो रसे च वारिचरः ॥ कृपणः पतंगो रूपे । भुजगो गंधेन च विनष्टः ॥ १ ॥"

अर्थः—हरिण शब्दमां आसक्त थवाथी, हाथी स्पर्शमां आसक्त थवाथी, मत्स्य रसमां आसक्त थवाथी, पतंगीयुं रूपमां आसक्त थवाथी, तथा सर्प गंधमां आसक्त थवाथी नाश पामे छे. ॥ १ ॥

"पंचसु सक्ताः पंच । विनष्टा यत्रागृहीतपरमार्थाः ॥ एकः पंचसु सक्तः । प्रयाति तद्भस्मतां मूढः ॥ २ ॥"

अर्थः—परमार्थने नही जाणनारा एवा ते पांचे प्राणीओ अनुक्रमे जूदा जूदा पांचे इन्द्रियोना विषयोमां आसक्त थवाथी विनाश पाम्या छे, त्यारे ते पांचे इन्द्रियोमां आसक्त थयेलो मूढ प्राणी तो भस्मीभूतज थाय छे. ॥ २ ॥

कप्प उत्तरपट्ट संथारपट्ट, दंडगो य, एस कमो, अन्नहा उक्कमो, पुरिसेसु पुव्वं आयरियस्स, पच्छापरिन्नी, तओ गिलाण सेहाइयाण, अन्नहा उक्कमोत्ति. ”

अर्थः—प्रभातमां उपधिनी पडिलेहणामां प्रथम मुहपत्ति, पछी रजोहरण, पछी अंदरनी निषद्या, पछी वहारनी निषद्या, पछी चोलपट्टो, कपडा, उत्तरपट्ट, संथारपट्ट अने दांडानी पडिलेहणा करवी, एवी रीतनो क्रम जाणवो, तेथी विपरीत पडिलेहणा करवाथी उत्क्रम थाय छे. वळी पुरुषोमां पहेलां आचार्यनी, पछी अनशनवाळानी, अने पछी ग्लान तथा बालसाधुओनी उपधिनी पडिलेहणा जाणवी, अने तेथी विपरीतपणे करवाथी उत्क्रम थाय छे.

हवे बीजी तथा त्रीजी पडिलेहणानुं स्वरूप कहे छे—

उवगरणचउद्दसगं, पडिलेहिज्जइ दिणस्स पहरतिगे। उग्घाड पोरिसीए, उपत्तनिज्जमोगपडिलेहा ।६०१।

अर्थः—दिवसना त्रण पहोर व्यतीत थयाबाद स्थविरकल्पिओनी उपधिरूप चौद उपकरणोनी पडिलेहणा करवी. तेमां प्रथम मुहपत्ति, पछी चोलपट्टो, पछी गोच्छक, पात्रपोंजणी, पछी पात्रबंध, पछी पडला, पछी रजस्त्राण, पछी पात्रस्थापन, पछी मात्रक, पछी पात्र, पछी रजोहरण तथा पछी त्रण कपडानी पडिलेहणा करवी, उपलक्षणथी बीजा पण औपग्रहिक उपधिओनी पडिलेहणा करवी. तथा उघाडा पोरसी वखते सात प्रकारना पात्रनिर्योगनी पडिलेहणा कराय छे. तेमां आसनपर वेशीने प्रथम मुहपत्तिनुं पडिलेहण करीने पछी गोच्छकनुं पडिलेहण करवुं, पछी पडलाओनुं, पछी पातकेसरिकानुं, पछी पातबंधनुं, पछी रज-

स्त्राणनुं, पछी पात्रनुं, तथा पछी पात्रस्थापननुं पडिलेहण करवुं. ते पडिलेहण करवानी विधि विस्तारना भयथी अहीं लखी नथी. माटे ते ओघनिर्युक्ति तथा पंचवस्तुक आदिकथी पोतानी मेळेज जाणी लेवी. ॥ ६०१ ॥

हवे अहीं ते सबंधिज कइ विशेष कहे छे—

पडिलेहिऊण उवहिं, गोसंमि पमज्जणाओ वसहीए। अवरह्णे पुण पढमं, पमज्जणा तयणु पडिलेहो ॥

प्रभातमां पूर्वे कहेल मुहपत्ति आदिक उपधिनी पडिलेहणा करीने, त्यारबाद मुनिओने रहेवाना स्थानरूप ते उपाश्रयनुं साधुए उपयोगपूर्वक प्रमार्जन करवुं. अने पाछले पोहोरे तो प्रथम उपाश्रयनुं प्रमार्जन करवुं, अने पछी उपधिओनुं पडिलेहण करवुं. ॥ ६०२ ॥

दोन्नि उ पमज्जणाओ, उउंमि वासासु तइय मज्झह्णे। वसहिं बहुसो पमज्जइ, अइसंघट्टे अन्नहिं गच्छे ॥

जे ऋतुवद्ध कालमां उपाश्रयमां जीवादनी उत्पत्ति न थती होय, तेवा ते ऋतुवद्धकालमां पण उपाश्रयनुं बे वखत प्रमार्जन करवुं, एक प्रभातमां अने बीजुं पाछले पोहोरे, अर्थात् ते बे वखत तो अवश्य उपाश्रयनुं प्रमार्जन करवुं. अने वर्षाकाळमां तो उपाश्रयनी त्रण वखत प्रमार्जना करवी, बे पूर्वे कह्यामुजब, अने त्रीजी मध्याह्नकाळे करवी. वळी ऋतुवद्धकाले अथवा वर्षाकाले जो कुंथुआ आदिक जीवोनी उत्पत्ति वधारे जणाय तो घणीवार पण ते उपाश्रयनी प्रमार्जना करवी. अर्थात् पूर्वे कह्यामुजब बे

करवी, तेने बीजी कायगुप्ति जाणवी. ॥ ६०५ ॥

हवे अभिग्रहोनुं स्वरूप कहे छे—

दव्वे खित्ते काले, भावे य अभिग्गहे विणिद्दिट्ठा। ते पुण अणेगभेया, करणस्स इमं सरूवं तु ॥६॥

द्रव्यथी, क्षेत्रथी, कालथी तथा भावथी अभिग्रहो कहेला छे, वळी ते सर्व अभिग्रहोना अनेक भेदो छे, जेमके त्रणे लोकोना
स्वामी एवा श्रीमान् महावीरप्रभुए छद्मस्थावस्थामां विहार करतांथकां कौशांबी नगरीमां ग्रहण कर्या हता. तेमां तेमणे द्रव्यथी
एवो अभिग्रह लीधो के सूपडाना खूणामां रहेला अडदना बाकळा लेइश. क्षेत्रथी एवो अभिग्रह लीधो के बेडीथी नियंत्रित थये-
ला चरणोवाळी एवी कोइक स्त्री एक पग उंबरामां, तथा बीजो बहार राखीने जो आपशे तो लेइश. कालथी तेणे एवो अभि-
ग्रह लीधो के जो ते दिवसनी बीजी पौरुषी गयाबाद आपशे तो लेइश. तथा भावथी तेणे एवो अभिग्रह लीधो के मस्तक मुंडा-
वेली तथा रडतीथकी जो ते भिक्षा आपशे तो लेइश, अन्यथा लेइश नही. एवी रीतना अभिग्रहोपूर्वक प्रभुने तपस्या करतां पांच
दिवस ओछा छ मास व्यतिक्रांत थया. एवी रीतना द्रव्य आदिकथी अभिग्रहो जाणवा. आ करणना पण गुरुओ सीतेर भेदो
कहे छे, ते आवी रीते—आधाकर्म आदिक बेंतालीसे दोषो पिंड, शय्या, वस्त्र तथा पात्ररूप चार वस्तुओना विषयोवाळा हो-
वाथी तेओने चारज गणवामां आवे छे. पांच समिति, बार भावना, बार प्रतिमा, पांच इन्द्रियनिरोध, पचीस पडिलेहणा, त्रण
गुप्तिओ, अने चार अभिग्रह, एवी रीते सर्वने एकठा करवाथी सीतेर भेदो थाय छे.

अहीं शंका करे छे के, चरण अने करणमां शुं तफावत छे? ते माटे कहे छे के—हमेशनी जे क्रिया ते चरण कहेवाय, अने प्रयोजन पड्ये जे कराय ते करण कहेवाय. जेमके व्रत आदिक हमेशांज पालवामां आवे छे, परंतु व्रत विनानो कोइ पण समय होतोज नथी, अने पिंडविशुद्धि आदिक तो प्रयोजन पड्येज कराय छे. ॥ ६७ ॥

॥ एवी रीते सडसठमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

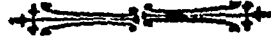
॥ हवे अडसठमुं द्वार कहे छे ॥

आ अडसठमा द्वारमा जंघाचारण तथा विद्याचारण मुनिओनी गमनशक्तिनुं स्वरूप वर्णवे छे—

अइसयचरणसमत्था । जंघाविज्जाहिं चारणा मुणिओ ॥ जंघाहिं जाइ पढमो । निस्सं काउं रवि-करेवि ॥ ६०५ ॥ एगुप्पाएण गओ । रुयगवरंमि य तओ पडिनियत्तो ॥ बीएणं नंदीसरंमि । एइ तइएण समएणं ॥ ६०६ ॥ पढमेण पंडगवणं । बीउप्पाएण नंदणं एइ ॥ तइउप्पाएण तओ । इह जंघाचारणो एइ ॥ ६०७ ॥ पढमेण माणुसोत्तर-नगं तु नंदीसरं तु बीएण ॥ एइ तओ तइएणं।

ज्योतिना किरणोनुं आलंबन लेइ चाले छे, तेओ ज्योतिरश्मिचारणो कहेवाय छे. जूदी जूदी दिशाओमां आडा अवळा वाता वायुनी प्रदेशश्रेणिने अवलंबीने जेओ अस्खलितपणे गमन करे छे, तेओ वायुचारण कहेवाय छे. वळी केटलाक झाकळनुं आलंबन लेइने, तेमाना अप्कायना जीवोनी विराधना कर्याविना गमन करे छे, तेओ नीहारचारणो कहेवाय छे. इत्यादिक बीजा पण मेघचारणो तथा फलचारण आदिकोने जाणी लेवा. ॥ ६०९ ॥

॥ एवी रीते अडसठमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

॥ हवे ओगणोतेरमुं द्वार वर्णवे छे. ॥

आ ओगणोतेरमा द्वारमा परिहारविशुद्धिनो तप कहे छे—

परिहारियाण उ तवो, जहन्न मज्झो तहेव उक्कोसो। सीउण्हवासकाले, भणिओ धीरेहिं पत्तेयं ।१०।

परिहरण एटले परिहार नामनो तपविशेष, अने तेवो तप जेओ करे, तेओ परिहारिक कहेवाय. हवे तेओना बे भेदो छे, एक निर्विशमानक, अने बीजा निर्विष्टकायक. तेमां हवे वर्णवाता तपने सेवनारा ते निर्विशमानक कहेवाय, अने ते तपने जेमणे सेवेलो नथी, तेओ निर्विष्टकायक कहेवाय. अहीं नव साधुओनो गण जाणवो. तेओमाना चार निर्विशमानक एटले तप

करनारा होय, अने चार तेओनुं अनुकरण करनारा होय, अने एक कल्पस्थित वाचनाचार्य होय. वली जो तेओ सर्वे जोके श्रुतातिशयवाळा होय, तो पण एवो कल्प होवाथी तेओमाना एकने कल्पस्थित वाचनाचार्य तरीके स्थापवामां आवे छे. हवे तेओनो तप त्रण प्रकारनो छे, जघन्य, मध्यम अने उत्कृष्ट. अने ते त्रणे प्रकारनो तप शीयाळा, उनाळा तथा वर्षाकालमां करवानुं तीर्थंकरोए कहेलुं छे. ॥ ६१० ॥

हवे तेमाथी उनाळानो तप कहे छे—

तत्थ जहन्नो गिह्मे, चउत्थ छट्ठं तु होइ मज्झिमओ। अट्ठममिहमुक्कोसो। एत्तो सिसिरे पवक्खामि॥

उनाळानो समय अतिरुक्ष होवाथी जघन्य तप एक उपवासनो, मध्यम तप छठ एटले बे उपवासनो, अने उत्कृष्ट तप अट्ठम एटले त्रण उपवासनो छे. ॥ ६११ ॥ हवे शीयाळामां करवानो तप आगळ वर्णवे छे—

सिसिरे तु जहन्न तवो, छट्ठाइ दसमचरमगो होइ। वासासु अट्ठमाई, चरिमो पज्जंतगो होइ।६१२।

शिशिर एटले शीयाळामां जघन्य, मध्यम तथा उत्कृष्ट तप अनुक्रमे छट्ठथी मांडीने दशमपर्यंत होय छे. एटले के जघन्य छट्ठ, मध्यम अट्ठम, अने उत्कृष्ट दशम एटले चार उपवासनो तप होय छे. अने वर्षाकालमां अट्ठमथी मांडीने द्वादस सुधीनो अनुक्रमे जघन्य, मध्यम तथा उत्कृष्ट तप होय छे, एटले के जघन्य अट्ठम, मध्यम चार उपवास, अने उत्कृष्ट पांच उपवासनो

अहीं स्थविरकल्पनुं ग्रहण उपलक्षणमात्र छे, परंतु पोतानो कल्प स्वीकारे छे, एम जाणवुं.

हवे अहीं इत्वरोने कल्पना प्रभावथीज देव, मनुष्य के तिर्यंचसंबंधि तुरत घात करनारा उपसर्गो थता नथी, तेमज न सहन थइ शके एवी वेदना तेओने थती नथी. परंतु यावत्कथिकोने तेवा उपसर्गो अथवा तेवी वेदनाओ थवानो संभव छे. केमके तेओ जिनकल्पने स्वीकारवानी इच्छावाळा होवाथी जिनकल्पीपणाने अनुसरे छे, अने तेवा जिनकल्पीओने उपसर्ग आदिक थवानो संभव छे. कह्युं छे के—

" इत्तिरियाणुवसग्गा । आयंका वेयणा य न हवंति ॥ जावकहियाण भइया । "

अर्थः—इत्वरोने उपसर्गो, आतंक तथा वेदना थाय छे, अने यावत्कथिकोने माटे भजना, एटले तेओने ते उपसर्ग आदिक थाय, अथवा न पण थाय.

हवे आ कल्प जेमनी समीपे अंगीकार कराय छे, ते संबंधि हकीकत दोढ गाथावडे करीने कहे छे—

पडिवज्जमाणगा पुण । जिणसगासे पवज्जंति ॥ ६१७ ॥ तित्थयरसमीवासेव–गस्स पासे व नो व अन्नस्स ॥ एएसिं जं चरणं । परिहारविसुद्धिगं तं तु ॥ ६१८ ॥

प्रतिपद्यमानक एटले आ पारिहारिक कल्पने स्वीकारवानी इच्छावाळा मुनिओ ते कल्पने तीर्थंकरनी समीपे स्वीकारे छे,

अथवा तीर्थंकर पासे रहेनारा गणधर आदिक पासे अंगीकार करे छे, ए बे शिवाय बीजा कोइ पासे तेनो स्वीकार करातो नथी. अने तेओनुं जे चारित्र, ते परिहारविशुद्धि चारित्र कहेवाय छे. परिहार एटले तपविशेषें करीने विशुद्धि एटले निर्मलपणुं जेमां होय, ते परिहारविशुद्धि चारित्र कहेवाय. हवे ते परिहारविशुद्धि चारित्रवाळा मुनिओ कया क्षेत्रमां अथवा कया कालमां संभवे छे? ते कहे छे—अहीं क्षेत्र आदिकना निरूपणमाटे घणां द्वारो आगमोमां कहेलां छे, परंतु ग्रंथगौरवना भयथी शिष्योना अनुग्रहमाटे तेमाना केटलांक अमो अहीं देखाडीये छीये.

१ तेमां क्षेत्रद्वारमां बे प्रकारनी मार्गणा छे, एक जन्मथी, अने बीजी सद्भावथी, तेमां जे क्षेत्रमां जन्म थाय त्यां जन्मथी मार्गणा, अने जे क्षेत्रमां कल्पने अंगीकार करे, त्यां सद्भावथी मार्गणा जाणवी. हवे जन्म तथा सद्भावथी तेओ पांच भरत तथा पांच ऐरवतमां प्राप्त थाय छे, परंतु महाविदेहमां प्राप्त थाय नही, केमके तेओनुं संहरण थतुं नथी, केमके जिनकल्पीओनी पेठे संहरणथी सर्व कर्मभूमिओ अथवा अकर्मभूमिओमां तेओ प्राप्त थता नथी. कह्युं छे के—

“ खेत्ते भरहेरवेसु । होंति संहरणवज्जिया नियमा ॥ ”

अर्थः—संहरण शिवाय निश्चयथी भरत तथा ऐरवत क्षेत्रोमां प्राप्त थाय छे.

२ कालद्वारमां अवसर्पिणीना त्रीजा अथवा चोथा आरामां जन्म जाणवो, अने सद्भाव तो पांचमा आरामां पण जाणवो. वळी उत्सर्पिणीना बीजा, त्रीजा अथवा चोथा आरामां जन्म जाणवो, अने त्रीजा अथवा चोथा आरामां सद्भाव जाणवो. कह्युं छे के—

शुद्धिक थाय नही. तीर्थने अभावे तो जातिस्मरण आदिक थाय.

६ आगमद्वारमां ते पुरुष अपूर्व आगमनुं अध्ययन करतो नथी, केमके ते कल्पने आश्रीने ग्रहण करेलां एवां उचित योगना आराधनथीज ते कृतार्थ थाय छे. अने मनने हमेशां स्थिर राखवामाटे एकाग्रचित्ते पूर्वाधीतनुं प्रायें करीने सम्यक्प्रकारे ते स्मरण करे छे. कह्युं छे के—

' अपुव्वं नाहिज्जइ । आगममेसो पडुच्चतं कप्पं ॥ जमुचियपगहिय—जोगाराहणओ एस कयकिच्चो ॥ १ ॥ "

अर्थः—आ परिहारविशुद्धिवाळो मुनि अपूर्व आगमनुं अध्ययन करतो नथी, केमके ते कल्पने आश्रीने ग्रहण करेलां उचित योगना आराधनथीज ते कृतार्थ थाय छे. ॥ १ ॥

" पुव्वाहियं तु तयं । पायं अणुसरइ निच्चमेवेसो ॥ एगग्गमणो सम्मं । विसोयसियाए खमहेऊ ॥ १ ॥ "

अर्थः—वळी ते हमेशां एकाग्र मनथी विश्रोतसिका एटले ग्लानीना क्षय माटे सम्यक् प्रकारे पूर्वाधीतनुं स्मरण करे छे. ।१।

७ हवे वेदद्वारमां प्रवृत्तिकालने विषे ते पुरुषवेदी अथवा नपुंसकवेदी संभवे छे, परंतु स्त्रीवेदी संभवतो नथी, केमके स्त्रीओमाटे परिहारविशुद्धि कल्पना स्वीकारनो असंभव छे. वळी अतीत नयने आश्रीने जो पूर्वप्रतिपन्ननो विचार करीयें, तो सवेदी अथवा अवेदी पण होय, तेमां सवेदी श्रेणिप्रतिपत्तिना अभावे होय, अने उपशमश्रेणि अथवा क्षपकश्रेणिनी प्रतिपत्तिने स्थानके अवेदी होय. कह्युं छे के—

“ वेदो पवित्तिकाले । इत्थीवज्जो उ होइ एगयरो ॥ पुव्वपडिवन्नगो पुण । होइ सवेदो अवेदो वा ॥ १ ॥”

अर्थः—प्रवृत्तिकालमां स्त्रीशिवायनो गमे ते एक वेद होय, अने पूर्वप्रतिपन्न तो सवेदी अथवा अवेदी पण होय. ॥ १ ॥

८ कल्पद्वारमां स्थितकल्पमांज ते होय, परंतु अस्थितकल्पमां नज होय, कह्युं छे के—

“ ठिय कप्पंमिय नियमा ”

अर्थः—स्थितकल्पमांज ते होय.

हवे तेमां आचेलकआदिक दशे स्थानकोमां जेओ रहेला छे, ते साधुओनो कल्प स्थितकल्प कहेवाय छे, परंतु शय्यातरपिंड आदिक चार अवस्थित कल्पोमां जेओ रहेला छे, तेमज बाकीना आचेलक्य आदिक छ कल्पोमां रहेला नथी, तेओनो जे कल्प, ते अस्थित कल्प कहेवाय.

९ लिंगद्वारमां निश्चयथी बन्ने प्रकारना लिंगमां तेओ थाय छे, एटले के द्रव्यलिंगमां पण थाय छे, अने भावलिंगमां पण थाय छे. केमके ते बन्नेमाना एके लिंगविना ते कल्पने उचित एवी सामाचारी तेओने संभवी शकती नथी.

१० लेश्याद्वारमां तेजोलेश्या आदिक त्रण लेश्याए तेओ पडिवजे, अने पूर्वप्रतिपन्न सर्व लेश्याए पडिवजे. अशुद्ध लेश्याए प्रवर्ते नही, कदाच कोइकने तेवी अशुद्ध लेश्या थाय, तोपण थोडीवार तेमां रही पाछो पोताना वीर्यना बलथी ते शुद्ध लेश्यामां आवे छे. ।

अर्थः—आ परिहारविशुद्धिवाळो मुनि बीजा कोइने दीक्षा आपे नही, केमके तेओनी कल्पस्थिति तेवा प्रकारनी छे. परंतु ते पोतानी शक्ति मुजब बीजाने उपदेश आपे.

१५ मुंडापनद्वारमां ते कोइने मुंडन करे नही, जो के प्रव्रज्याद्वारमां आनो समावेश थइ जाय छे, तो पण प्रथम प्रव्राजित एवा शिष्यआदिकनुं पण ते मुंडन करे नही, ते सूचववा माटे छे.

१६ प्रायश्चित्तद्वारमां सूक्ष्म अतिचार लाग्गा छतां निश्चयथी चारे गुरुनुं प्रायश्चित थाय, केमके आ कल्प एकाग्रपणे थाय छे, ते माटे तेना भंगथी गुरुदोष लागे.

१७ कारण एटले आलंबन, अने ते आलंबनद्वारमां विशुद्ध ज्ञानवंत एवो ते कंइं पण आलंबन ग्रहण करे नही, केमके जेना आश्रयथी अपवादपद सेववो पडे, तेवुं कंइं पण ते अंगीकार करेज नही. ते तो अपेक्षारहित प्रारंभेलो तप कर्मक्षयमाटे विधिपूर्वक आराधीने संपूर्ण करे.

१८ निःप्रतिकर्मद्वारमां शरीरने आश्री आंखमां रहेलो मेल पण कहाडे नही, प्राणांत उपसर्ग आवतां पण अपवादने सेवे नही. कह्युं छे के—

" निप्पडिकमसरीरो । अच्छिमलाइवि नावणेइ सया ॥ पाणंतिएवि य तहा । वसणंमि न वट्टए वीए ॥ १ ॥ "

अर्थः—कोइ पण प्रकारनी शुश्रूषारहित शरीरवाळो एवो आ परिहारविशुद्धिवाळो मुनि हमेशां आंखना मेल आदिकने पण

दूर करतो नथी, तेम प्राणांत उपसर्ग प्राप्त थया छतां पण अपवादमार्गने सेवे नही. ॥ १ ॥

१९ भिक्षाद्वारमां तथा विहारद्वारमां आ परिहारविशुद्धिवाळो मुनि, ते बन्ने त्रीजी पोरसीए करे, अने बाकीनी पोरसीओमां काउस्सग्ग करे. वळी निद्रा तो स्वल्पज करे. वळी कदाच तेनी चालवानी शक्ति नष्ट थइ जाय, तो विहार न करतां ते महाभाग्यशाली मुनि अपवाद सेवे नही, परंतु योग्यतामुजब त्यांज पोतानो आचार संपूर्ण करे. कह्युं छे के—

" तइयाए पोरिसिए । भिक्खाकालो विहारकालो य ॥ सेसासु य उसग्गो । पायं अप्पाय निदत्ति ॥ १ ॥ "

अर्थः—ते परिहारविशुद्धिवाळा मुनिनो भिक्षाकाल तथा विहारकाल त्रीजी पोरसीए थाय छे, बाकीनी पोरसीओमां ते काउसग्गध्याने रहे छे, अने प्रायें करीने स्वल्पनिद्रा ते करे छे.

" जंघाबलंमि खीणे । अविहरमाणोवि न चरममावज्जे ॥ तत्थेव अहाकप्पं । कुणइ उ जोगं महाभागो ॥ १ ॥ "

अर्थः—जंघाबल एटले चालवानी शक्ति नष्ट थइ होय, तो विहार न करे, परंतु अपवादमार्गने सेवे नही, अने त्यां रहीने पण ते महाभाग्यशाली मुनि योग्यतामुजब पोतानो कल्प संपूर्ण करे. ॥ १ ॥

॥ एवी रीते ओगणोतेरमुं द्वार संपूर्ण थयुं ॥

जो ते गामआदिक मोटुं होय, तो तेने घरोनी पंक्तिरूप छ शेरीओमां वहेंचीने एकेकी शेरीमां पांच पांचदिवोसो सुधी भिक्षा माटे भ्रमण करे छे, अने त्यांज रहे छे. अने एवीरीते छ शेरीओवडे करीने एक गाममां तेओनो मासकल्प संपूर्ण थाय छे. अने जो ते गाम आदिक तेवुं विस्तीर्ण न होय, तो अति नजीकमां आवेलां छ गामोमां तेओ पांच पांच दिवसो सुधी वसे छे, ते माटे कल्पभाष्यमां कह्युं छे के—

" एकेकं पंचदिणे । पणएण य निट्ठिओ मासो ॥ "

अर्थः—एकेकी शेरीमां पांच पांच दिवससुधी भिक्षाटन करवावडे करीने मासकल्प संपूर्ण थाय छे.

ते सूत्रनी चूर्णि नीचेमुजब छे—

" जइ एगो चेव गामो सवियारोत्ति विच्छिण्णो, ता छ वीहीओ काउं एकेकीए पंच पंच दिवसाणि हिंडंति, बीयाएवि पंच दिवसे, जाव छट्ठीएवि पंच दिवसा. एवं एगगामे मासो भवइ. अह नत्थि से गामो सवियारो तो हवं जहालंदियाण छप्भागा खेत्तस्स परियंतेणं तेसिं एकेक पंच दिवसाणि अच्छंति. एवं मासो विभज्जमाणो पणएण निट्ठिओ होइत्ति "

अर्थः—जो ते एकज गाम विस्तीर्ण होय, तो तेमां छ शेरीओ कल्पीने, एक शेरीमां पांच पांच दिवसोसुधी भिक्षामाटे भमे छे, एवी रीते बीजीमां पण पांच दिवसोसुधी भमे छे, एम छेक छट्ठी शेरीसुधी भमे छे, अने एवी रीते एक गाममां तेओनो

मासकल्प संपूर्ण थाय छे. हवे जो ते गाम विस्तीर्ण न होय, तो ते नजीकना क्षेत्रना छ भागो कल्पीने, ते दरेक भागमां पांच पांच दिवसोसुधी भमे छे. अने एवी रीते तेओनो ते मासकल्प संपूर्ण थाय छे.

हवे यथालंदिओनोज परस्पर भेद कहे छे—

गच्छे पडिबद्धाणं, अहलंदीणं तु अह पुण विसेसो । उग्गह जो तेसिं तु, सो आयरियाण आन्नवइ ॥

गच्छनी निश्रामां रहेला, अने गच्छनी निश्रामां नहीं रहेला एवा ते बन्ने प्रकारना यथालंदिओवच्चे तफावत छे. ते तफावत कहे छे—गच्छनी निश्राये रहेला ते यथालंदिओनो पांच कोशना प्रमाणवालो जे क्षेत्रावग्रह छे, ते आचार्योनोज होय छे, जे आचार्यनी निश्राये तेओ विचरता होय, तेज आचार्यनो ते क्षेत्रावग्रह होय छे, एवो भावार्थ जाणवो. अने गच्छनी निश्राए नहीं विचरता एवा ते यथालंदिओने तो जिनकल्पीनी पेठे क्षेत्रावग्रह होतो नथी. ॥ ६२३ ॥

हवे ते बन्ने प्रकारना यथालंदिओनी भिक्षाचर्याना भेदोने कहेवानी इच्छावाळा थयाथका ग्रंथकार कहे छे—

एगवसहीए पणगं, छव्वीहीउ य गामे कुव्वंति । दिवसे दिवसे अन्नं, अडंति वीहीसु नियमेण ॥६२४॥

ऋतुबद्ध कालमां एक वसतिमां तेओ पांच दिवसोसुधी रहे छे, अने वर्षाकालमां तो चार माससुधि तेओ एक वसतिमां रहे छे. वळी गाममां छ शेरीओ कल्पे छे, एटले के यथालंदी साधुओ घरनी पंक्तिओवाळी छ शेरीओवडे करीने गामने कल्पे छे,

वाथी, अथवा तेवां छेटेनां लग्न सारां न होवाथी, सूत्रार्थनो अभ्यास संपूर्ण न थया छतां पण, लग्न आदिकना शुभपणाथी केटलाक मुनिओ आ यथालंदिकल्पने अंगीकार करे छे. पछी एवी रीते कल्पने स्वीकारीने, गच्छमांथी निकळी, जे स्थानमां गुरु रहेता होय, त्यांथी दूर एटले गाम अथवा नगर आदिकथी दूर रहीने अति आकरी एवी पोतानी सर्व क्रियाओमां लीन थया थका ते यथालंदिकल्पने ग्रहण करे छे. हवे जे सूत्रार्थनुं हजु अध्ययन थयुं न होय, तेनुं अध्ययन करवामाटे नीचे जणाव्यामुजब विधि जाणवी—आचार्य पोते त्यां तेमनीपासे जइने ते यथालंदिकोने ते बाकी रहेलो सूत्रार्थ समजावे छे. हवे ते यथालंदिओ पोतेज आचार्यपासे आवीने पोताना बाकी रहेला ते सूत्रार्थने शामाटे ग्रहण करता नथी? तेमाटे कहे छे—जे क्षेत्रमां ते आचार्य रहेला होय, ते क्षेत्रमां आवतां ते यथालंदिकोने नीचे जणाव्यामुजब दोषो लागे छे, ते दोषो कहे छे—

गच्छवासी साधुओना वांदवाथी, अने कल्पमां रहेला ते साधुओ तेओने वंदन करे नही, तेथी लोकमां तेमनी निंदा थाय छे. केमके ते यथालंदि साधुओना कल्पनी एवी मर्यादा छे के, आचार्य शिवायना बीजा साधुओने तेओ वंदन करी शके नही, अने गच्छवासी मोटा साधुओए पण ते यथालंदिओने वंदन करवुं जोइये, परंतु ते यथालंदिओ नाना छतां पण ते मोटा साधुओने वंदन करी शके नही. अने तेथी दुनियाना लोको कहे के, आ साधुओ दुष्ट आचरणवाळा छे, केमके वंदन करता एवा पण बीजा साधुओने तेओ बोलावता पण नथी, अथवा वांदता पण नथी. अथवा ते गच्छवासी साधुओपर पण भ्रष्टपणानी शंका थाय, जेवी के खरेखर आ साधुओ खराब आचरणवाळा अने निर्गुणीओ छे, के जेथी आमने वंदन करे छे, अथवा तो स्वा-

र्थबुद्धिवाळा माखणीया लागे छे, कारणके नही वांदता एवा पण आ साधुओने तेओ वांदे छे.

हवे वधारे चालवानी शक्ति क्षीण थवाथी ते आचार्य जो ते यथालंदिओनी पासे जवाने अशक्त होय, तो ते आचार्य अंतरपल्ली एटले मूलक्षेत्रथी अढी गाउपर रहेला कोइक गाममां आवे छे, अथवा मूलक्षेत्रथी बे गाउपर रहेला भिक्षाचर्यांना गामोमां आवे छे, अथवा मूलक्षेत्रथी वहार, अथवा मूलक्षेत्रमांज, अथवा मूलवसतिमां पण आवे छे.

हवे तेसंबंधि अहीं नीचे मुजब भावना जाणवी. जो आचार्य ते यथालंदिओनी समीपे जवाने अशक्त होय, तो ते यथालंदिओमानो जे साधु सूत्रार्थने धारण करवामां कुशल होय, ते अंतरपल्लीमां आवे छे, अने आचार्य त्यां जइने अर्थ कहे छे, अने साधुओनुं एक जोडलुं मूलक्षेत्रमांथी आहारपाणी वहोरी लावीने त्यां ते आचार्यने आपे छे. अथवा ते आचार्य पोतेज संध्याकाले पाछा मूलक्षेत्रमां आवे छे. वळी जो ते अंतरपल्लीमां पण आववाने अशक्त होय, तो ते अंतपल्ली अने गोचरीना कोइक गामनी अधवच रहेलां स्थानमां आवीने सूत्रनो अर्थ कहे छे. त्यां पण आववाने जो असमर्थ होय तो गोचरीना गाममां आवीने अर्थ कहे. त्यां पण आववाने जो अशक्त होय तो, ते गोचरीना गाम अने मूलक्षेत्रनी वच्चे रहेलां कोइक स्थानमां आवी सूत्रार्थ कहे छे. त्यां पण आववाने जो असमर्थ होय तो, मूलक्षेत्रनी वहार निर्जन प्रदेशमां आवी सूत्रार्थ कहे छे, त्यां पण आववाने जो असमर्थ होय, तो मूलक्षेत्रमांज बीजा उपाश्रयमां आवी कहे छे. त्यां पण आववाने जो असमर्थ होय तो मूलउपाश्रयमांज गुप्त रीते आचार्य ते यथालंदिओने अधुरो रहेलो सूत्रार्थ कहे छे. ते माटे कल्पचूर्णिमां कह्युं छे के—

अर्थः—ते जिनकल्पी यथालंदि साधुओ पोताना ते कल्पना समयमां मरणांतिक रोग उत्पन्न थये छते पण कंइं पण औषध-आदिक उपचार करावता नथी, केमके तेमना ते कल्पनी तेवा प्रकारनी स्थिति छे. एवी रीते कोइ पण प्रकारना उपचाररहित शरीरवाळा ते महात्माओ, बीजुं तो बाजु रह्युं, परंतु अप्रमादना अतिशयथी आंखमानो मेल पण दूर करता नथी. ॥६३०॥

थेराणं नाणत्तं । असक्कुवंतं अप्पणिंति गच्छस्स ॥ तेवि य से फासुएणं । करेंति सव्वंपि परिकम्मं ।६३१।

अर्थः—स्थविरकल्पी यथालंदिओ अने जिनकल्पी यथालंदिओवच्चे नीचेमुजब भेद छे. एटले के स्थविरकल्पी यथालंदीओमानो कोइक साधु जो रोगथी पीडित थयो होय, तो पोताना ते साधुने गच्छवासी साधुसमुदायने सोंपी दे छे, अने पोतानो पंचकगण संपूर्ण करवामाटे तेने ठेकाणे अति धैर्यवान् तथा शरीरना मजबूत बांधावाळा एवा कोइक बीजा मुनिने पोताना कल्पमां दाखल करे छे. वळी ते गच्छवासी साधुओ पण ते रोगथी अशक्त थयेला साधुनी निरवद्य एटले दोषरहित आहारपाणी आदिकथी सघळी मावजत करे छे. ॥ ६३१ ॥ वळी,

एक्केक्कपडिग्गहगा । सपाउरणा भवंति थेराओ ॥ जे पुण सिंजिणकप्पे । भयएसिं वच्छपायाइं ।६३२।

अर्थः—स्थविरकल्पी यथालंदिओमाना दरेक अवश्य एकेक पात्रने धारण करनारा होय छे, तेमज कपडासहित होय छे. परंतु जेओ आ यथालंदिओमाना भविष्यकालमां जिनकल्पीपणुं धारण करनारा छे, तेओमाना केटलाकने वस्त्र, पात्ररूप उप-

करण होय छे, अने केटलांकने ते होतां नथी. ॥ ६३२ ॥

हवे सामान्यपणे यथालंदिओनुं प्रमाण कहे छे—

गणमाणा उ जहन्ना । तिन्नि गण सयग्गसोय उक्कोसा ॥ पुरिसपमाणे पनरस । सहस्ससो चेव उक्कोसो

अर्थः—गणना प्रमाणथी एटले गणने आश्रीने जघन्यथी त्रण गणो लाभे छे, अने उत्कृष्टथी एकसो पृथक्त्व गणो लाभे छे. वळी तेमनुं पुरुषप्रमाण जघन्यथी पंदरनुं लाभे छे, केमके पांचनो गण आ कल्प अंगीकार करे छे, अने जघन्यथी त्रण गणो होय छे, तेथी पांचने त्रणे गुणवाथी पंदर थाय छे. अने उत्कृष्टथी पुरुषप्रमाण हजारपृथक्त्व लाभे छे. ॥ ६३३ ॥

वळी पण पुरूषप्रमाणनेज आश्रीने कंइक विशेष कहे छे—

पडिवज्जमाणगा वा । एक्का इह वेज्जऊण पक्खेवि ॥ होंति जहन्ना एए । सयग्गसो चेव उक्कोसो ॥

अर्थः—अथवा जघन्यथी एक आदिक प्रतिपद्यमान पुरुषो लाभे छे, ओछा थयेलामां नाखवाथी यथालंदिककल्पमां पांच मुनिओना समुदायरूप गच्छ थाय छे. वळी त्यां रोगआदिकना कारणथी तेमाना कोइक साधुने ज्यारे गच्छने सोंपी देवामां आवे छे, त्यारे ते संख्या ओछी थवाथी ते कल्पमां एक आदिक बीजा साधुने दाखल करवामां आवे छे, के जेथी पांच साधुओना समुदायरूप गच्छ थाय छे. अने एवी रीते जघन्यथी तेओ एक आदिक लाभे छे, अने उत्कृष्टा तो एकसो पृथक्त्व लाभे छे. ॥ ६३४ ॥

दिको १२. एवी रीते ते पूर्वे कहेला बारे स्थानकोमां चार चार साधुओ होवाथी तेने चारगणा करवाथी वैयावच्छ करनारनी अडतालीसनी संख्या थाय छे, अने ते संख्या सिद्धांतोमां कहेली छे. वळी केटलाक आचार्यो उच्चार तथा प्रश्रवण परठववानुं साथे गणी तेमां चार साधुओनी संख्या लेखी, दरेक दिशामां बबेने हिसाबे आठ महायोधाओ कहे छे, अने ए रीते अडतालीसनी संख्याने संपूर्ण करे छे.

हवे सूत्रकार पोतेज ते वैयावच्छ करनाराओनुं विस्तारथी वर्णन करे छे—

उव्वत्तंति परावत्त–यंति पडिवन्नअणसणं चउरो १ ॥ तह चउरो अप्भंतर–दुवारमूलंमि चिट्ठंति २ ॥ ६३८ ॥ संथारयासंथरया । चउरो ३ चउरो धाहिंति धम्मं से ४ ॥ चउरो य वाइणो ५ अग्ग–दारमूलंमि च चउक्कं ६ ॥ ६३९ ॥ चउरो भत्तं ७ चउरो य । पाणियं ८ तदुचियं निहालंति ॥ चउरो उच्चारं परि–ट्ठवंति ९ चउरो य पासवणं १० ॥ ६४० ॥ चउरो बाहिं धम्मं । कहिंति ११ चउरो चउसुवि दिसासु ॥ चिट्ठंति १२ उवद्दवरक्खया । सहस्सजोहिणो मुणिणो ॥ ६४१ ॥

अहीं उत्सर्गथी तो अनशन करनार मुनिए पोतानी मेळेज उद्वर्त्तन आदिक करवुं जोइये, परंतु तेम करवाने जो ते शक्तिवान् न होय, तो ते अनशन करनार मुनिनुं चार साधुओ उद्वर्त्तन तेना शरीरने मसळवा आदिकनुं कार्य करे छे. उपलक्षणथी तेने

उठाडवुं, बेसाडवुं, बहार लेइ जवुं, अंदर लेइ जवुं, तेना उपकरणोनुं पडिलेहण आदिक करवुं, इत्यादिक तेनुं कार्य ते चार मुनिओज करे छे. वळी त्यां माणसोनी भीड न थवा देवा माटे चार साधुओ अंदरना बारणापासे रहे छे, केमके लोकोनी भीडथी कदाच ते अनशन करनार मुनिने अशांति उपजवानो संभव छे. वळी चार मुनिओ तेने अनुकूल अने सुख उपजे एवो संथारो तेना मननी समाधिमाटे पाथरे छे. वळी चार मुनिओ के जेओ उत्तम प्रकारनी देशनानी लब्धिवाळा होय छे, तेओ वस्तुतत्वना जाणकार एवा पण ते अनशनि मुनिने वैराग्यनो उल्लास करनारो धर्म निरंतर संभळाव्या करे छे. वळी ते अनशन करनार मुनिनी श्रावकलोकोथी कराती अतिशय प्रभावनाने जोइने केटलाक दुर्जनो सहन न करताथका सर्वज्ञप्रभुना मतनुं खंडन करवा माटे वादविवाद करवाने आवे छे, तेओने हराववामाटे चार वाचाल अने न्यायशास्त्रोना जाणनारा एवा वादी मुनिओ तैयार थइ रहेला होय छे. वळी शासनद्वेषी लोकोने अंदर आवता अटकाववामाटे चार समर्थ मुनिओ उपाश्रयना आगला द्वारपासे रहे छे. वळी ते अनशन करनार मुनिए आहारनुं पच्चक्खाण कर्या छतां पण परीषहथी पीडाइने जो कदाच ते कोइ रीते आहारनी अभिलाषा करे, तो आ अनशन करनार मुनि कोइक शासनद्वेषी देवथी अधिष्टित थइ आहारनी याचना करो नही, एवी परीक्षा माटे पेहेलां तेने पूछे छे के, हे मुनि! तें गीतार्थ होइ अनशन कर्यु छे? के एमने एमज कर्युं छे? वळी आ समये दिवस छे? के रात्रि छे? एम पूछवाथी जो ते चालु हकीकतने यथार्थ कहे, तो जाणवुं के ते शासनद्वेषी देवताथी अधिष्टित थयेलो नथी, परंतु परीषहथी पीडाइनेज आहारनी अभिलाषा करे छे, एम जाणी तेने समाधि उपजाववामाटे कंइक आहार

णुप्पेही संघए बंभचेरं ॥ ६४६ ॥ जे सद्द रूव रस गंध मागए, फासे य संपप्प मणुन्नपावए । गे-
हिपओसं न करेज्ज पंडिए, से होइ दंते विरए अकिंचणे ॥ ६४७ ॥

प्राणातिपात आदिकथी निवर्तन थवारूप महाव्रतोने दृढ करवा माटे जेनो अभ्यास करवामां आवे, ते भावना कहेवाय. जो ते भावनाओनो अभ्यास करवामां आवे नही, तो न अभ्यास कराती एवी विधानीपेठे महाव्रतो मलीन थाय छे. अने ते भावनाओ दरेक महाव्रतनी पांच पांच होय छे. तेमांथी पहेला महाव्रतनी ते पांच भावनाओनुं वर्णन करे छे—ईर्या एटले जवुं आववुं, अने तेमां जे मुनि उपयोगवाळो होय, ते ईर्यासमितिवाळो कहेवाय, केमके ईर्यासमितिमां उपयोग विनानो मुनि जीव-हिंसा करे, एवी रीतनी प्रथम भावना जाणवी. (१)

तथा हमेशां यतः एटले सम्यक् प्रकारे उपयोग पूर्वक भोजन करवुं, तथा वाशब्दथी ते आहरपाणी पण उपयोगपूर्वक ग्रहण करवां. एटले के दरेक घेरथी पात्रमां आवेला पिंडने चक्षुआदिकना उपयोगपूर्वक, तेमां उत्पन्न थता, तथा उडीने आवी पडता जीवोनी रक्षा माटे सारीरीते जोवा तपासवा. वळी उपाश्रये आवीने प्रकाशवाळां स्थानमां सारीरीते दृष्टिथी ते आहारपाणीने जोइने प्रकाशवाळां स्थानमां बेशी तेनुं भोजन करवुं. केमके जोया विना खावाथी जीवहिंसा थवानो संभव छे, एवीरीते बीजी भावना जाणवी. (२.)

तथा आदाननिक्षेप एटले पात्र आदिकने लेवा मुकवामां जुगुप्सा न करवी, केमके आगमोमां कहेवा मुजब ते पात्रआदिकने दृष्टिथी जोइ प्रमार्जन करी उपयोगपूर्वक लेवां तथा मूकवां, केमके तेम करवामां जुगुप्सा अर्थात् प्रमाद करवाथी जीवहिंसा थवानो संभव छे, एवी रीतनी त्रीजी भावना जाणवी. (३)

वळी साधुए मनने शांतपणे समतामां राखी प्रवर्तवुं जोइये, केमके जो मनना अभिप्रायो दुष्ट होय, तो कायगुप्तिने धारण करवा छतां पण अशुभ कर्मनो बंध पडे छे. तेना दृष्टांततरीके प्रसन्नचंद्र राजर्षिनुं दृष्टांत सिद्धांतोमां प्रसिद्ध छे, केमके ते राजर्षिए मनोगुप्तिना अभावथी हिंसा न करतां छतां पण सातमी नरकमां जवा योग्य कर्म बांध्युं हतुं. एवी रीते चोथी भावना जाणवी. (४) वळी एवी रीते भाषा पण निर्दोषज बोलवी, केमके दुष्ट भाषा बोलवाथी जीवहिंसा थवानो संभव छे, एवी रीते पांचमी भावना जाणवी. तत्वार्थमां तो आने ठेकाणे एषणासमितिरूप भावना कहेली छे, एवी रीते पहेला महाव्रतनी पांच भावनाओ कही. (५)

हवे बीजा महाव्रतनी भावनाओ कहे छे—हास्यनो त्याग करी सत्य वचन बोलवुं, केमके हास्य करवामां जुठुं पण बोलाइ जवानो संभव छे. एवीरीते पहेली भावना जाणवी. (१). सम्यग् ज्ञानपूर्वक विचार करीने बोलवुं, केमके विचार कर्या विना बोलवाथी कदाचित् जूठुं पण बोलाइ जवाय, अने तेथी पोताने परसाथे वैर आदिक बंधावाथी दुःख उपजे, तेम जीवहिंसा पण थाय, एवीरीते बीजी भावना जाणवी. (२) वळी जे मुनि क्रोध, लोभ तथा भयनो त्याग करे तेज मुनि मोक्षनी समीपे

णवी. (१) वळी शरीरसंबंधि अति शोभा धारण करवी नही, केमके स्नान, विलेपन आदिक नाना प्रकारनी शोभावाळो मुनि हमेशां उद्वेगयुक्त चित्तवाळो थयोथको ब्रह्मचर्यनी विराधना करनारो थाय छे. एवी रीते बीजी भावना जाणवी. (२) वळी स्त्रीतरफ दृष्टि करवी नही, एटले के तेणीनां मुख तथा स्तन आदिक अंगोपांगोने सराग दृष्टिथी जोवां नही. केमके मनोहर एवां स्त्रीना अवयवोने निरंतर जोवाथी ब्रह्मचर्यने बाधा थाय छे, एवी रीते त्रीजी भावना जाणवी. (३) वळी स्त्रीनी प्रशंसा करवी नही, तथा स्त्रीनी साथे परिचय करवो नही, एटले के स्त्रीना निवासवाळुं स्थान, तेणीए सेवेलां बीछाना तथा आसन आदिक ब्रह्मचारी मुनिओए उपयोगमां लेवां नही, केमके तेथी ब्रह्मचर्यव्रतनो भंग थाय छे, एवी रीते चोथी भावना जाणवी. तथा तत्वने जाणनारा मुनिए स्त्रीसंबंधि क्षुद्र कथा कहेवी नही, केमके स्त्रीसंबंधि कथामां आसक्त थयेला मनुष्यने मानसिक उन्माद प्राप्त थाय छे, एवी रीते पांचमी भावना जाणवी. (५) एवी रीते पांच भावनाओथी जेनुं अंतःकरण वासित थयेलुं छे, एवो धर्मात्मा साधु ब्रह्मचर्यनी सम्यक्प्रकारे पुष्टि करे छे, एवी रीते चोथा महाव्रतनी भावनाओ जाणवी. हवे पांचमा महाव्रतनी भावनाओ कहे छे—जे साधु इन्द्रियोना विषयरूप सारा नरसा शब्द, रूप, रस, गंध तथा स्पर्शोने मेळवीने तेमां अनुक्रमे प्रीति तथा द्वेषने धारण करतो नथी, ते साधु तत्वज्ञानी थयोथको इन्द्रियोने जीतीने सर्व सावद्य योगोथी निवृत्त थइ सर्व प्रकारना बहारना तथा अंदरना परिग्रहथी मुक्त थाय छे. केमके शब्दआदिक पांचे विषयोमां मूर्छा करवाथी पांचमा व्रतनी विराधना थाय छे. माटे इन्द्रियोना शुभाशुभ विषयोमां रागद्वेषना त्यागथी ते पांचमा महाव्रतनी पांच भावनाओ

भावेली थाय छे. एवी रीते सर्व मलीने पचीस भावनाओ थइ. वळी समवायांग तथा तत्वार्थ आदिक शास्त्रोमां आ भावनाओने बीजी रीते पण वर्णववामां आवी छे.

॥ एवी रीते बहोतेरमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

॥ हवे तहोतेरमुं द्वार कहे छे. ॥

आ तहोतेरमा द्वारमां पचीस अशुभ भावनाओनु वर्णन करे छे—

कंदप्पदेव १ किब्बिस २, अभिओगा ३ आसुरी ४ य सम्मोहा ५ ॥
एसा हु अप्पसत्था, पंचविहा भावणा तत्थ ॥ ६४८ ॥

कंदर्प एटले काम, तेने आधीन, एटले निरंतर मर्यादा छोडीने विटनी पेठे आचरण करनारा जे देवो ते कंदर्पो कहेवाय, अने तेओना जेवी जे भावना एटले मननी वांछा ते कांदर्पी भावना कहेवाय. एवी रीते देवोमां किल्बिष देवो पापी गणाता होवाथी स्पर्श करवालायक होता नथी, अने तेओना संबंधवाळी एटले तेओना जेवी जे भावना, ते किल्बिषी भावना कहेवाय. वळी अभियोगी एटले दासपणुं करनारा देवो, अने तेओना जेवी जे भावना ते आभियोगी भावना कहेवाय. असुरो एट-

“ वाया कुक्कुइओ पुण । तं जंपई जेण हस्सए अन्नो ॥ नाणाविहजीवरूवे । कुव्वइ मुहुत्तरए चेव ॥ १ ॥ ”

अर्थः—वचनकौकुच्य एटले एवी रीतनां गचनो मुखमांथी बोले, के जेथी परने हसवुं आवे, तेमज विविध प्रकारना जीवोना नाद सरखां वचनो बोले, तथा मुखथी पीपुडी आदिक सरखो नाद करे. ॥ १ ॥

हवे दुष्ट छे शील एटले स्वभाव जेनो ते दुःशील कहेवाय, अने तेनो जे भाव तेने दुःशीलपणुं जाणवुं. तेमां संभ्रमना आवेशथी विचार कर्याविना जे तुरतातुरत बोली जवुं, तेमज शरद् ऋतुमां उन्मत्त थयेला बळदनी पेठे एकदम उतावली चालथी चालवुं, तेमज सघळां कार्यो विचार कर्याविना जलदी जलदी करवां, तेमज अत्यंत आवेशमां आवी गर्वथी जे फाटी जवुं, ते दुःशीलपणुं कहेवाय. कह्युं छे के—

“ भासइ दुयं दुयंग—च्छए य दरिओव्व गोविसो सरए ॥ सव्वं दुयदुयकारी । फुट्टइ वठ्ठिओवि दप्पेणं ॥ १ ॥ ”

अर्थः—एकदम उतावलथी तुरत तुरत बोली जाय, तथा शरद् ऋतुमां उन्मत्त थयेला बेलनी पेठे तुरत तुरत चाले, तथा सघळां कार्यो वगर विचार्ये उतावळां करे, तेमज जे गर्वथी फाटी जाय ते दुःशील माणस कहेवाय. ॥ १ ॥

वळी भांडनी पेठे परना छिद्रो जुए, तेमज विचित्र प्रकारना नठारा वेप, भापा विगेरे आदरी, तेवा वेष अने वचनोवडे जोनाराओने तथा पोताने जे हास्य उत्पन्न करे छे, ते हास्यकरण कहेवाय. कह्युं छे के—

“ वेसवयणेहिं हासं । जणयंतो अप्पणो परेसिं च ॥ अह हासणोत्ति भन्नइ । घयणोव्व छले नियच्छंतो ॥ १ ॥ ”

अर्थः—भांडनी पेठे छिद्रो जोतो थको नठारां वेष तथा वचनोवडे पोताने तथा परने जे हास्य उपजावे छे, तेने हास्यकारक कहीये. ॥ १ ॥

हवे परने विस्मय उपजाववो एटले तेवा प्रकारना इन्द्रजाल आदिक कुतूहलोवडे करीने, तेमज गामडीयाओने आश्चर्य उपजावनारी अनेक प्रकारनी जादुइ रमतोवडे करीने भोळा लोकोना मनमां विभ्रम उपजाववो. कह्युं छे के—

" सुरजालमाइएहिं तु । विम्हयं कुणइ तव्विहजणस्स ॥ तेसु न विम्हयइ सयं । आहट्टकुहेडएहिं च ॥ १ ॥ "

अर्थः—इन्द्रजाल आदिकवडे करीने तेवा भोळा लोकोना हृदयमां विस्मय उपजावे छे, परंतु पोते तेथी विस्मय पामतो नथी, तेमज समस्या तथा ओखाणा आदिकथी पण ते लोकोने विभ्रम उपजावे छे.

हवे पांच प्रकारनी किल्विषी भावना कहे छे—

सुयनाण १ केवलीणं २, धम्मायरियाण ३ संघ ४ साहूणं ५ ॥
माई अवण्णवाई, किव्विसिणं भावणं कुणइ ॥ ६५० ॥

श्रुतज्ञान एटले द्वादशांगी, केवली एटले केवलज्ञान धरनारा, धर्माचार्य एटले धर्मोपदेश आपनारा, संघ एटले साधु, साध्वी, श्रावक तथा श्राविकाओनो समुदाय, अने साधु एटले मुनिओ, तेओनो अवर्णवाद बोलनारो, तथा मायी एटले पोतानी शक्ति

हवे संघनो अवर्णवाद नीचेमुजब जाणवो—पशु तथा शियाल आदिकोना घणा संघो छे, तो पछी तमारे अहीं आ संघनुं आराधन करवुं, एम जे बोलवुं, ते तो एक बकवादरूप छे, इत्यादिक जे बोलवुं, ते संघनो अवर्णवाद कहेवाय.

हवे साधुओनो अवर्णवाद नीचेमुजब छे—अरे! आ साधुओमां पोतामां पण परस्पर संप नथी, अने तेथीज एकबीजानी अदेखाइथी तेओ देशांतरमां भटके छे, जो एम न होय तो तेओ सघळा साथेज शामाटे न रहे? वळी तेओ कपटी होवाथी हमेशां लोकोना प्यार खेंचवामाटे धीरे धीरे चाले छे, वळी तेओ महान् छतां स्वभावे तो निष्ठुरज छे, वळी तेओ क्षणे क्षणे रोषवाळा तथा तुष्टिवाळा थाय छे, वळी तेवां तेवां चाटु वचनोथी तेओ गृहस्थोने खुशी करी मालमलीदा उडावे छे, तथा तथा घणो परिग्रह एकठो करे छे. कह्युं छे के—

" अविसहणा अतुरियगई । अणाणुवित्ती य अवि गुरूणंपि ॥ खणमित्तपीइरोसा । गिहिवच्छलगा य संजयगा ॥ १ ॥

अर्थः—साधुओ तो परस्पर ईर्षावाळा, मंदगतिवासा, गुरुनी आज्ञामां नही वर्तनारा, तथा क्षणे क्षणे रोष तथा संतोष धरनारा, गृहस्थोनी आजीजी करनारा, तथा परिग्रह धरनारा होय छे. वळी अन्योए पण कह्युं छे के—

" अनित्यताशब्दमुदाहरंति । भग्नां च तुंबीं परिशोचयंति ॥ यथातथान्यं च विकत्थयंति । हरीतकीं नैव परित्यजंति ॥ १ ॥ "

अर्थः—मुखथी तो अनित्यपणुं बोल्या करे छे, अने एक तुंबडीमात्र भांगी जवाथी तेमाटे शोच करे छे, वळी जेम मनमां आवे तेम परसाथे बक्या करे छे, अने हरडे मात्रने पण छोडता नथी. वळी अन्य शास्त्रमां तो " सव्वसाहूणं " ए पाठ भणीने

हमेशां कजीयाखोरपणुं, संसक्त तप, निमित्तोनुं कथन, अने निर्दयपणुं, तथा अनुकंपारहितपणुं. हवे हमेशां कजीयाखोरपणुं एटले पश्चात्ताप कर्याविना साधु आदिको पर पण क्षमा नही लावतां विरोधनो अनुबंध करवो ते. कह्युं छे के—

" निच्चं विग्गहसीलो । काऊण य नाणुतप्पइ पच्छा ॥ न य खामिओ पसीयइ । सपक्खपरपक्खिओवावि ॥१॥ "

अर्थः–जेनो हमेशां कजीयो करवानो स्वभाव छे, ते क्लेश करीने पाछळथी तेनो पश्चात्ताप करतो नथी, वळी तेने खमाववाथी पण ते प्रसन्न थतो नथी, पछी गमे तो स्वपक्षनो होय, के परपक्षनो होय. हवे संसक्त एटले आहार, उपधि तथा शय्या आदिकोमां हमेशां प्रतिबंधवाळो, अर्थात् आहार आदिकनी लालचथीज जे अनशन आदिक तप करवो ते. कह्युं छे के—

" आहार उवहि सेज्जा । जस्स भावओ निच्च संसत्तो ॥ भावोवहओ कुणइ । तवोवहाणं तु दिट्ठीए ॥ १ ॥ "

अर्थः—आहार उपधि तथा शय्या आदिकपर हमेशां संसक्त एटले लालचवाळा थया थकां जे तप करवो ते संसक्त तप कहेवाय. ॥ १ ॥

तथा निमित्तकथन एटले त्रिकालसंबंधि लाभ, अलाभ, सुख, दुःख तथा जीवित अने मरणसंबंधि निमित्तनुं कहेवुं, एटले हृदयमां अभिमाननो आग्रह लावीने विशेष प्रकारे ते प्रगट करवुं. कह्युं छे के—

" तिविहनिमित्तं एकेकं । छविहं तु वन्नियं पुव्वं ॥ अभिमाणाभिनिवेसा । वागरियं आसुरं कुणइ ॥ १ ॥ "

अर्थः–त्रण प्रकारनुं निमित्तज्ञान छे, अने ते एकेकना छ प्रकारो पूर्वे वर्णवेला छे. तेमां अभिमानना आग्रहथी जे निमित्त-

तथा निमित्त एटले भूत, भविष्य अने वर्तमानकालसंबंधि पदार्थोने जाणवाना हेतुरूप ज्ञान. कह्युं छे के—

" तिविहं होइ निमित्तं । तीय पडुपन्ननायगं चेव ॥ तेण विणावि न नेयं । नज्जइ तेणं निमित्तं तु ॥ १ ॥ "

अर्थः—निमित्त ज्ञान त्रण प्रकारनुं छे, भूतकालसंबंधि, वर्तमानकालसंबंधि, तथा भविष्यकालसंबंधि, एवुं ज्ञान जेथी थाय, ने निमित्त कहे छे.

एवी रीते कौतुक तथा भूतिकर्म आदिक पोताना गौरवमाटे करनारो साधु अभियोगिक कर्म बांधे छे. अपवादमार्गे गौरव-हेत थयोथक: अतिशय ज्ञानी होइने लालचविना जो ते करे, तो ते आराधकज छे, तेमज तीर्थनी उन्नति करवाथी ते उंच त्र बांधे छे. कह्युं छे के—

" एयाणि गारवट्ठा । कुणमाणो आभियोगिय बंधे ॥ बीयं गारवरहिओ । कुव्वइ आराहगुच्चं च ॥ १ ॥ "

अर्थः—गौरवतामाटे ते कौतुक आदिक करनारो साधु आभियोगिक कर्म बांधे छे, परंतु गौरवतारहित जो करे तो आराधक थयको उंच गोत्र बांधे छे.

हवे पांच प्रकारनी आसुरी भावना कहे छे—

सइ विग्गहसीलत्तं १, संसत्ततवो २ निमित्तकहणं च ३ ॥ निक्किवियावि य ४, अवरा पंचमगं नि-रणुकंपत्तं ५ ॥ ६५१ ॥

णुं मूकवुं विगेरे कौतुक कहेवाय छे. हवे भूतिकर्म एटले शरीर तथा बालकोनी रक्षामाटे भस्म तथा सूत्र आदिकथी परिवेष्टन करवुं. कह्युं छे के—

" भूईए मट्टियाए । इव सुत्तेणव होइ भूइकम्मं तु ॥ वसहीसरीरभंडय–रक्खा अभिओगमाईया ॥ १ ॥ "

अर्थः—भस्म, माटी तथा सूत्र आदिकथी घर, शरीर तथा बालक आदिकोनी रक्षामाटे जे प्रयोगो करवा, ते भूतिकर्म कहेवाय.

हवे पोताना लाभ अथवा अलाभमाटे बीजापासे पूछवुं, अथवा पोते अंगुठा, दर्पण, तलवार अथवा जल आदिकमां जे जोवुं, ते प्रश्न कहेवाय. कह्युं छे के—

" पण्हो य होइ पसिणं । जं पासइ वा सयं तु तं पसिणं ॥ अंगुठ उच्चिट्ठपए । दप्पण असितोयकुंडाई ॥ १ ॥ "

अर्थः—प्रश्न एटले पोताना लाभ अलाभमाटे कोइने प्रश्न करवो, अथवा पोतेज अंगुठा, दर्पण, खड्ग तथा जलना कुंड आदिकमां जोवुं. ॥ १ ॥

हवे प्रश्नाप्रश्न एटले स्वप्नमां विद्याए पोते कहेलुं, अथवा घंटिका आदिकमां संक्रमित थयेला देवे कहेलुं जे शुभ, अशुभ, जीवित तथा मरण आदिक कहे छे, ते प्रश्नाप्रश्न कहेवाय. कह्युं छे के—

" पसिणापसिणं सुमिणे । विज्जासिद्धं कहेइ अन्नस्स ॥ अहवा आइंखणिया । घंटियसिद्धं परिकहेइ ॥ १ ॥ "

अर्थः—स्वप्नमां विद्याए कहेलुं जे बीजाने कहेवुं, अथवा घंटिका आदिकमां उतरेला देवे कहेलुं जे शुभाशुभ ते प्रश्नाप्रश्न कहेवाय.

" मायी " एटले कपटवाळो, एम कहीने तेने पांचमी जूदीज भावना कहेली छे. कह्युं छे के—

" गूहइ आइसहावं । छायइ य गुणे परस्स संतेवि ॥ चोरोव्व सव्वसंकी । गूढायारो हवइ माई ॥ १ ॥

अर्थः—पोताना जातिस्वभावने गोपवे छे, तथा परना छता गुणोने पण ढांके छे, तथा चोरनी पेठे सर्व तरफथी शंकायुक्त थयेलो, एवो कपटी माणस गुप्त आचारवाळो होय छे.

हवे पांच प्रकारनी आभियोगी भावना कहे छे—

कोईय १ भूईकम्मे २ । पसिणेहिं ३ तह य पसिणपसिणेण ४ ॥ तहय निमित्तेणं ५ चिय । पंचवियप्पा चवे सा य ॥ ६५१ ॥

कौतुकवडे करीने, भूतिकर्मवडे करीने, प्रश्नवडे करीने, प्रश्नाप्रश्नवडे करीने, तथा निमित्तवडे, एवी रीते पांच प्रकारनी आभियोगिकी भावना थाय छे. हवे तेमां बालक आदिकोनी रक्षा करवामाटे स्नान, हाथ फेरववो, झाडो नाखवो, उतारणुं मूकवुं तथा धूप करवो, इत्यादिक क्रिया कौतुक कहेवाय छे. कह्युं छे के—

" विन्हवणहोमसिरपरि-रया य खारडहणाइं धूवेइ य ॥ असरिसवेसग्गहणं । अवतासण उब्भणबंधो ॥ १ ॥ "

अर्थः—स्नान, होम, मस्तकपर हाथ फेरववो, मीठुं आदिक अग्निमां नाखी बाळवुं, धूप करवो, हलको वेष पहेरवो, उतार-

ज्ञान कहेवुं, ते आसुरी भावनावाळुं कहेवाय.

हवे निर्दयपणुं एटले स्थावर आदिक प्राणीओप्रते अजीवपणुं मानीने, तेओपर दया लाव्याविना बीजां कार्योमां आसक्त थइने जे हीलचाल तथा बेसवुं उठवुं करवुं, तथा तेम करीने तेसंबंधि पश्चात्ताप न करवो, तथा तेमाटे जो कोइ शिखामण आपे, तो पण जे कृपा न लाववी, ते निर्दयपणुं कहेवाय. कह्युं छे के—

" चंकमणाई सुत्तो । सुनिकिवो थावराइसत्तेसु ॥ काउं च नाणुतप्पइ । एरिसओ निकिवो होइ ॥ १ ॥ "

अर्थः—हालचाल आदिकमां उत्सुकतावाळो, तथा स्थावर आदिक प्राणिओपर कृपा विनानो, तथा तेवुं निर्दयपणुं करीने पण जे पश्चात्ताप करतो नथी, एवो माणस निष्कृप कहेवाय छे.

वळी दया करवालायक अने कंइं बीकथी कंपता एवा पण कोइ प्राणीने जोइने क्रूरपणाथी कठिन स्वभाववाळो थयोथको जे माणस अनुकंपावाळो थतो नथी, ते निरनुकंप कहेवाय. कह्युं छे के—

" जो उ परं कंपंतं । दठ्ठूण न कंपए कढिणभावो ॥ एसो य निरणुकंपो । पन्नत्तो वीयराएहिं ॥ १ ॥ "

अर्थः—जे माणस परने भयथी कंपतो जोइने पण पोताना कठिन स्वभावथी दया लावतो नथी, तेने श्रीवीतराग प्रभुए अनुकंपारहित कहेलो छे.

हवे पांच प्रकारनी सांमोही भावना कहे छे—

उम्मग्गदेसणा १ मग्ग-दूसणं २ मग्गविपडिवित्ती य ३ ॥
मोहो य ४ मोह जणणं ५ । एवं सा हवइ पंचविहं ॥ ६५२ ॥

उन्मार्गदेशना, मार्गदूषण, मार्गविप्रतिपत्ति, मोह तथा मोहजनन, एवी रीतें पांच प्रकारनी सांमोही भावना जाणवी. हवे तेमां परमार्थरूप ज्ञान आदिकोने दूषित नही करतां तेथी विपरीत धर्ममार्गनी जे देशना देवी, तेने उन्मार्गदेशना जाणवी. कह्युं छे के—

" नाणाइ अदूसिंतो । तव्विवरीयं तु उवदिसइ मग्गं ॥ उम्मग्गदेसगो एस । आय अहिओ परेसिं च ॥ १ ॥ "

अर्थः—ज्ञान आदिकोने दूषित नहीं करतां, तेथी विपरीतपणे जे कोइ धर्ममार्गनो उपदेश आपे छे, ते उन्मार्गनो उपदेश करनार कहेवाय, तथा ते आगामीकालमां परने अहितकारी निवडे छे.

तथा मार्गदूषण एटले, मार्ग एटले परमार्थयुक्त ज्ञान, दर्शन अने चारित्ररूप भावमार्ग तेने स्वीकारनारा जे साधुओ, तेओने पोते पंडिताइनो डोळ करी पोतानी बुद्धिथी उपजावी कहाडेलां जाति आदिकनां दूषणोवडे करीने जे दोषित करवा, ते मार्गदूषण कहेवाय. कह्युं छे के—

" नाणाइतिहा मग्गं । दूसइ जो जे य मग्गपडिवन्ना ॥ अबुहो जाइए खलु । भन्नइ सो मग्गदूसत्ति ॥ १ ॥ "

अर्थः—ज्ञान आदिक त्रणे प्रकारना मार्गने जे दोषित करे छे, तथा शुद्ध ज्ञानआदिकने धरनारा मुनिओने जे जातिआदिक दोषोथी दोपित ठरावे छे, एवो ते नीच माणस मार्गदूषक कहेवाय छे.

वळी तेज ज्ञान आदिक मार्गने जमालीनी पेठे जूठां दूषणोवडे जे दोषित करवो, तथा उन्मार्गने स्वीकारवो, ते मार्गविप्रतिपत्ति कहेवाय. कह्युं छे के—

" जो पुण तदेव मग्गं । दूसित्ता अपंडिउं स तक्काए ॥ उम्मग्गं पडिवज्जइ । विप्पडिवन्ने स मग्गस्स ॥ १ ॥ "

अर्थः—वळी जे माणस तेज ज्ञान आदिकरूप सन्मार्गने दोषित करीने, उन्मार्गने स्वीकारे छे, तेने मार्ग विप्रतिपत्ति करनारो जाणवो.

तथा समजवानी बुद्धिना अभावे अति गहन एवा ज्ञान आदिकना विचारोमां जे मोह करवो, एटले मूढ थवुं, तेमज परतीर्थिकसंबंधि विविध प्रकारनी समृद्धिने जोइने जे मोह पामवो, ते मोह कहेवाय. कह्युं छे के—

" तह तह उवहयमइओ । मज्झइ नाणचरणंतरालेसु ॥ इड्ढीओ य बहुविहा । दट्ठुं जन्नो तओ मोहो ॥ १ ॥ "

अर्थः—तेवी तेवी रीते नष्ट बुद्धिवाळो थयो थको ज्ञान तथा चारित्रनी अंदर जे मूढ थाय छे, तथा घणा प्रकारनी परतीर्थिओनी समृद्धि जोइने जे मोह पामवो ते मोहपणुं कहेवाय.

वळी स्वभावथी अथवा कपटथी बीजां दर्शनोमां परने जे मोह उपजाववो, तेनुं नाम मोहजनन कहेवाय. कह्युं छे के—

" जो पुण मोहेइ परं । सब्भावेणं च कइयतवेणं वा ॥ संमोहभावणं सो । पकरेइ अबोहिलाभाय ॥ १ ॥

अर्थः—वळी जे स्वभावथी अथवा कपटथी परने मोह उपजावे छे, ते संमोह भावनाने अनुसरे छे, अने तेथी बोधिबीजनी हानि थाय छे.

एवी रीतनी ते पचीस अशुभ भावनाओ जाणवी, केमके ते सम्यक्त्व तथा चारित्रमां विघ्न करनारी छे, माटे मुनिओए ते अशुभ भावनाओनो त्याग करवो. कह्युं छे के—

" एयाओ विसेसेणं । परिहरइ चरणविग्घभूयाओ ॥ एय निरोहोउच्चिय । सम्मं चरणं पावंतित्ति ॥ १ ॥ "

अर्थः—आ अशुभ भावनाओ चारित्रने विघ्न करनारी होवाथी, तेओनो विशेष प्रकारे त्याग करवो; केमके तेओना निरोधथी सम्यक् प्रकारे चारित्रनी प्राप्ति थाय छे.

॥ एवी रीते तहोतेरमुं द्वार संपूर्ण थयुं. ॥

आ श्री प्रवचनसारोद्धार ग्रंथना प्रथम भागनुं भाषान्तर जामनगरनिवासी पं० हीरालाल हंसराजे प्रसिद्धकर्त्ताने माटे कर्युं छे.

नोट—आ पुस्तकना शिरुआतना आठ फारमो " निर्णयसागर प्रेस मुंबइ " मां छपायेलां छे, बाकीनां " श्रीजैनभास्करोदय प्रेस जामनगर " मां छपायेलां छे. ॥ इति प्रवचनसारोद्धारे प्रथमो भागः समाप्तः ॥ श्रीरस्तु ॥ शांति! शांति!! शांति!!!

॥ इति श्रीप्रवचनसारोद्धारे प्रथमो भागः समाप्तः ॥